

เพื่อความมั่นคง ของพระพุทธศาสนา

พระเทพดิลก

**เพื่อความมั่นคง
ของพระพุทธศาสนา
พระเทพดิลก (ระแบบ จิตณาโณ)**

วัดบวรนิเวศวิหาร
รวบรวม เรียบเรียง

**คณะกรรมการจัดงาน
สัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาในเทศกาลวิสาขบูชา**

จัดพิมพ์เพื่อการเผยแพร่เป็นธรรมเนียมราชการ
ในงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา
ณ กรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์
๑๓-๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตภาโณ)

รวบรวม เรียบเรียง

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : พฤษภาคม ๒๕๕๑

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย : ๕,๐๐๐ เล่ม

วัตถุประสงค์ศูนย์ฯ

๑. เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษไทยในการทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนา ทั้งทางวิชาการ และปฏิบัติการ
๒. เพื่อปลูกฝังคุณธรรม, ศีลธรรม, วัฒนธรรม, จารีตประเพณี อันดีงามตามหลักของพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อบำเพ็ญประโยชน์สงเคราะห์แก่กุลปวงพุทธบริษัทอย่างทั่วถึง

ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

พระตำหนักกลาง วัดบวรนิเวศวิหาร บางลำภู กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๑-๒๑๓๙ โทรสาร ๐-๒๒๘๑-๓๖๗๕

พิมพ์ที่ บริษัท แปดสิบเจ็ด (๒๕๔๕) จำกัด

นางจรรุพรณ วันทนทวี (พรศิวการพิมพ์) ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พุทธศักราช ๒๕๕๑

๑๘๔/๑๐ ลาดพร้าว ๘๗ แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๕๓๙-๘๖๓๒, ๐๘-๙๗๙๖-๗๙๙๖ โทรสาร ๐-๒๕๓๐-๖๐๙๑

คำนำ

ประมาณปีพุทธศักราช ๒๕๒๗ ได้มีการประชุมร่วมของพระและฆราวาส ซึ่งมีความห่วงใยในสถานการณ์ทางพระพุทธศาสนา ที่มีการแสดงออกให้เห็นถึงวิกฤตการณ์ ๒ ประการ คือวิกฤตทางปัญญาและวิกฤตทางศรัทธา ซึ่งตามปกติแล้วมีอยู่เป็นประจำสำหรับคนบางพวก เพียงแต่ทำอย่างไรจะให้ความรู้สึกนึกคิดในแนวนี้อดน้อยลง นั่นคือการเพิ่มพลังปัญญาที่ทำหน้าที่ขจัดโมหะ และพลังของศรัทธาซึ่งทำหน้าที่ขจัดความไม่เชื่ออันเป็นอาการของโมหะเช่นเดียวกัน เพราะในความเป็นจริงแล้วโลกมนุษย์เรานั้น ตรงตามพระพุทธดำรัสตรัสตอบคำถามทุลถามของอชิตมาณพศิษย์พราหมณ์พาวรีตอนหนึ่งว่า

โลกคือหมู่สัตว์อันอะไรปิดบังไว้จึงหลงดูอยู่ในที่มืด

พระพุทธเจ้ารับสั่งตอบว่า

โลกคือหมู่สัตว์อันอวิชชา ความมืดบอดในด้านเหตุผลสติปัญญาปิดบังเอาไว้จึงหลงดูอยู่ในที่มืด

ดังนั้น เพราะไม่รู้ไม่เข้าใจตามความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย แม้แต่พระรัตนตรัยหากขาดการเข้าใจตามความเป็นจริงแล้ว โอกาสที่จะนำจิตเข้าสู่วิกฤตทางปัญญา และวิกฤตทางศรัทธา จึงมีอยู่เสมอ แม้ในขณะนี้และในกาลต่อไปอันยาวไกล เพราะ

อย่างไร้ คนก็เกิดมาจากอวิชชา พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาแห่งการศึกษาเรียนรู้ แล้วใช้ความเพียรพยายามสลัดตนออกจากความเขลา ความไม่รู้ไปตามลำดับ จนถึงสามารถสัมผัสคุณลักษณะพุทธบุคคลในขั้นต่างๆ โดยมีมาตรวัดที่

สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้รู้เรื่องด้วยปัญญา เป็นผู้รู้ผู้ตื่นและตื่นอยู่ด้วยดีในกาลทุกเมื่อ

ดังนั้น พุทธะ ท่านจึงแปลว่า รู้ ตื่น เบิกบาน ที่เป็นอาการของปัญญา ความบริสุทธิ์ และความเมตตากรุณา อันเป็นพระคุณโดยสรุปของพระพุทธเจ้า

ในการประชุมคราวนั้นท่านตีตราบอกว่า “ปกปิด” มีคนนำมามอบไว้นานมาแล้ว เมื่อเขาบอกว่าปกปิดจึงอ่านลวกๆ แล้วเก็บไว้ โดยมีความรู้สึกค้ำอญภายในใจว่า การแสดงความต้องการจะปกปิดและปกปิดเอกสารที่มีเนื้อหาสาระระดับนี้เป็นการแสดงถึงภยากติ และโมหาคติ ทั้งอาจจะเป็นการถนอมตัวเองของท่านผู้นั้น แต่ก็คงสืบเนื่องมาจากภยากตินั้นเอง ในความเป็นจริงทางพระพุทธศาสนา ทุกคนควรเผชิญหน้ากับความจริง และพยายามหาประโยชน์จากความจริงนั้นให้ได้

กรณีของปัญหาในเล่มนี้ ส่วนมากมักเป็นการกล่าวหาโจมตี แต่ก็ทำด้วยความกลัว เลยต้องไปอ้างหนังสือของชาวต่างประเทศมาเป็นตอนๆ หนังสือนั้นจะมีจริงหรือไม่ก็ไม่ทราบ เพราะผู้ถามไม่ได้บอกชื่อหนังสือเอาไว้ ให้สามารถสอบทานได้ แต่เขาจะอ้างใครหรือไม่ก็ตาม ในแง่ของความจริงแล้ว ปัญหาทุกข้อ

มีความจริงที่ว่า คนพาลที่ชอบเพ่งโทษคนอื่น สามารถดึงมาเป็น ประเด็นในการกล่าวหาโจมตีได้เสมอ

หลักการของพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้าทรงประทาน ไว้ในพรหมชาลสูตร ในกรณีของการถูกกล่าวหาโจมตีจากใคร ก็ตาม มีหลักที่ควรปฏิบัติ ๓ ระดับ คือ

ประการแรก เมื่อเขาว่าว่าพระรัตนตรัย จะว่าอย่างไรก็ตาม อย่าโกรธเขา

ประการที่สอง หากเขากล่าวหาไม่ถูกต้องก็พยายามทำความเข้าใจชี้แจงให้เขาเกิดความเข้าใจ เพื่อรักษาความถูกต้องในพระพุทธศาสนา และป้องกันคนฟังมิให้มีความสับสน และป้องกัน คนที่ด่ามิต้องประสบผลบาป

ประการที่สาม หากเขากล่าวถูกต้องตามความเป็นจริง ก็อนุโมทนาสาธุการต่อคนที่พูด เพราะนั่นแสดงว่าเรื่องที่เขาพูด เป็นเรื่องจริง เป็นธรรม และมีประโยชน์

ด้วยความตระหนักถึงพระพุทธดำรัสดังกล่าว คราวหนึ่งได้ ค้นเอกสารที่เก็บสะสมไว้มาก เมื่อมาเจอเอกสารปกปิดเข้าถึงอ่าน ด้วยความสนใจ ตั้งใจ และจบลงด้วยการตัดสินใจตอบข้อ กล่าวหาเหล่านั้น

ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงท่านตอบไว้แล้วทุกข้อ แต่ยังคงแสดง ถึงภยากติอยู่ การตอบจึงสนใจเฉพาะปัญหาในแต่ละข้อเท่านั้น คำตอบผู้เรียบเรียงตอบไปตามหลักการในทางพระพุทธศาสนา อันเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ข้อเท็จจริงในด้าน ธรรมะ และข้อเท็จจริงในเรื่องของปาฏิหาริย์

เนื่องมาจากประเด็นที่ท่านนำมาประชุมอภิปรายกันนั้น ท่านมองไปที่ปัญหาเรื่องความมั่นคงของพระพุทธศาสนา และท่านถือว่าความวิกฤตทางศรัทธาและปัญญา คือความสั่นไหว โยกโคลนขององค์กรทางศาสนา เพื่อรักษาท่าทีเจตนารมณ์ของท่านผู้ใหญ่ในคราวนั้น ที่ได้แสดงความหวังใยต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งในแง่ของความเป็นจริงแล้วองค์กรทั้งหลายในโลก หากสมาชิกขององค์กรเกิดวิกฤตทางปัญญา ขาดความรู้ความเข้าใจ ความศรัทธาจะโยกไหวตามไป ในที่สุดองค์กรเหล่านั้นจะดำรงอยู่ได้ยาก เอกสารเล่มนี้จึงเน้นไปที่การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และควรมีความชัดเจนว่า อะไรคือปัญหาด้านประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่มีความเป็นสากล อะไรคือปัญญาทางพระธรรมวินัย ที่ต้องแยกเป็นกรณีๆ ไประหว่างคนกับพระวินัย และพระธรรม ที่คนจะต้องปรับตนเข้าหาพระธรรมวินัย การก้าวไปถึงจุดใด ต้องยอมรับความแตกต่างที่เป็นนิรันดร์ ในแง่ของปาฏิหาริย์เป็นคุณสมบัติเฉพาะตนคนเหล่านั้น ที่ผ่านมาฝึกปรืออบรมตนมา

เอกสารเล่มนี้จึงสรุปสาระได้ว่า

“เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา”

ทั้งนี้เพื่อรักษาเจตนารมณ์ของท่านที่ร่วมประชุมกัน และ ความสำคัญของศรัทธาและปัญญา อย่างไรก็ตาม ก็ต้องพยายามช่วยกันรักษาอย่าให้เกิดอาการวิกฤต ด้วยการเสริมความเพียร สติ และสมาธิลงไป จะกลายเป็นพลังและความเป็นใหญ่คือ อินทรีย์ หากเป็นไปได้จึงแสดงว่าทุกท่านกำลังก้าวไปสู่มรรควิถี แห่งพระพุทธคุณ ที่กอบปรี่ด้วยความรู้ ตื่น เบิกบานดังกล่าว

ในวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ เป็นวันวิสาขบูชา ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ได้ทำหน้าที่เป็น ศูนย์ประสานงาน ในการจัดงานสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา เนื่องในเทศกาลวิสาขบูชา โดยเริ่มต้นวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๑ ในปีนี้ได้ขอใช้สถานที่ของกรมทหารราบที่ ๑๑ รักษาพระองค์ จึงจะใช้หนังสือเล่มนี้เผยแพร่เป็นธรรมเนียมการ แก่สาธุชนที่สนใจ จำนวนที่พิมพ์คงต้องพิมพ์ไปตามกำลังทุนที่จะพิมพ์ได้ หากท่านผู้รับมาแล้วอ่านเสร็จแล้วหรือไม่ได้อ่าน กรุณาเผยแพร่ต่อไปสู่ท่านที่สนใจ จำนวนหนังสือและคนอ่านก็จะเพิ่มขึ้น

การพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมาด้วยพุทธศาสนิกชน ดำเนินไปบนเส้นทางแห่งพระสัทธรรม ในรูปของการทำประโยชน์ ตนและประโยชน์บุคคล อันเป็นการสืบสานพระพุทธศาสนา จากอดีตกาลนานไกลมาจนถึงปัจจุบันและคงจะเป็นเช่นนั้นต่อไป หากพุทธศาสนิกชนจะได้ตระหนักร่วมกันในการศึกษา พระสัทธรรม ปฏิบัติตามพระสัทธรรม จนได้สัมผัสผลแห่ง พระสัทธรรม แล้วนำพระสัทธรรมไปเผยแพร่แก่คนอื่นต่อๆ กันไป มีปฏิบัติการอย่างไร จากใคร เมื่อไร ที่ไหนก็ตาม มีความพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาลำหน้าให้ยุติลงด้วยความเรียบร้อยได้ อยู่ตราบใด ตราบนั้นพระพุทธศาสนาก็จะได้ชื่อว่าดำรงอยู่ อย่างมั่นคง สามารถทำประโยชน์ อันมีลักษณะเกื้อกูล และ อำนวยความสุขแก่ศาสนิกชนต่อเนื่องกันไป

ดังนั้น พุทธบริษัทเมื่อระลึกถึงพระพุทธรูปศาสนา จึงให้ความ
เคารพต่อพระสังฆธรรม ตามภารกิจหลักดังกล่าว ขอความเจริญ
งอกงามไพบูลย์ในธรรม จงมีแต่พุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ตลอด
กาลเป็นนิตย์เทอญ

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตภาโณ)

เลขาธิการศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

วัดบวรนิเวศวิหาร

พฤษภาคม ๒๕๕๑

สารบัญ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา	๑
สารัตถะที่น่าศึกษาพิจารณาทบทวน	๖
ประเด็นปัญหาที่น่าสนใจ ศึกษา หาข้อยุติ	๒๖
๑. หลักธรรม ที่เป็นแก่นพระพุทธศาสนาคืออะไร	๒๗
๒. มีผู้กล่าวว่าพระพุทธศาสนานั้น ถ้าผู้ใดได้รู้จัก แก่นแท้ของท่านแล้ว จะไม่มีวันแปรเป็นอย่างอื่นไปได้ ข้อนี้จริงหรือไม่ เพราะเหตุใด?	๓๐
๓. เขาว่าเหมือนต้นไม้ ก็ต้องมีเปลือกมีกระพี้ ถ้าผู้ใดรู้จักแต่กะพี้ และเข้าใจว่ากะพี้คือ แก่นก็เป็นความเข้าใจผิดอย่างยิ่ง ทำให้ ไม่เข้าถึงพระพุทธศาสนา ข้อนี้จริงหรือไม่?	๓๒
๔. อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นแก่นหรือกะพี้ และมีจริงหรือไม่? ข้อนี้จริงหรือไม่?	๓๔
๕. พิธีรตองต่างๆ ที่นิยมปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน เป็นแก่นหรือกะพี้ เช่น พรมน้ำมนต์ เป่ากระหม่อม เจิมป้าย สวดศพ?	๓๙
๖. พิธีรตองต่างๆ ในศาสนาอื่นๆ ก็มีเท่าของเรา หรือมากกว่าด้วยซ้ำ จริงหรือไม่ เหตุผล ต่างกันหรือเหมือนกันกับของเรา?	๔๕

๗. ลัทธิต่างๆ ที่มีผู้นับถือ หรือกล่าวอ้างว่าเป็นพระพุทธศาสนา
ซึ่งมีผู้เสนอแนะแก่คนไทยอยู่เสมอในลักษณะ
แปลกๆ ใหม่ๆ จะมีอะไรเป็นเครื่องตัดสินว่า
เป็นพระพุทธศาสนาหรือไม่อย่างไร? ๕๐
๘. ความเชื่อถือในภูมิต่างๆ อย่างที่บรรยายไว้ใน
ไตรภูมิพระร่วง และตำราฉบับหลังๆ เป็น
ความเชื่อในพระพุทธศาสนาหรือไม่? ๕๕
๙. ความเชื่อในเรื่องเทพ เป็นความเชื่อในพระพุทธศาสนา
หรือไม่? (รวมถึงการทรงเจ้าเข้าผี)? ๖๔
๑๐. ความเชื่อถือใน “ไสยศาสตร์” เช่น
การทำเสน่ห์ยาแฝด เสกตะปูเข้าตัว
เสกหนังเข้าท้อง เป็นความเชื่อใน
พระพุทธศาสนาหรือไม่? ๗๖
๑๑. ความเชื่อในอานุกาฬหรือความศักดิ์สิทธิ์
ของพระพุทธรูป รวมทั้งเหรียญและรูปเหมือน
ของหลวงพ่อดังๆ และวัตถุมงคลอื่นๆ ด้วย
เป็นความเชื่อในพระพุทธศาสนาหรือไม่? ๗๙
๑๒. ศาสนาอื่นเขาเขียนไว้ว่า พระพุทธศาสนา
ในเมืองไทยมีแต่โครงสร้าง และวัดวาอาราม
อันวิจิตรบรรจง แต่ในปรัชญามีความเชื่อ
ทรงเจ้าเข้าผีสืบเนื่องมาแต่กาลก่อน
ศาสนาพุทธในเมืองไทยจึงมิใช่ศาสนาที่บริสุทธิ์
ข้อนี้จริงหรือไม่? ๘๙

๑๓. เขาว่าอีกว่า การปฏิบัติซึ่งพระพุทธศาสนาปฏิเสธ ก็ยังมีอยู่ในชีวิตประจำวันของชาวพุทธไทย เช่น การทรงเจ้าเข้าผี กลัวภูตผีปีศาจ จนต้องสังเวท พิธีไสยศาสตร์ พิธีพราหมณ์ เครื่องรางของขลัง ไหอร์ท่านายทนายทัก น้ามนต์ศักดิ์สิทธิ์ ขี้ผึ้งศักดิ์สิทธิ์ ผู้ที่เชื่อและ ปฏิบัติตามนี้ เป็นภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ก็มีอยู่เป็นอันมาก ข้อนี้จริงหรือไม่? ๙๖
๑๔. ศาสนาอื่นเขาเขียนอีกว่า เยาวชนไทย แก่ไม่คิดถึงพระพุทธศาสนา แก่ไม่ไยดี มากกว่า ในมหาวิทยาลัยบางแห่งมี ชุมนุมพุทธศาสตร์ก็จริง แต่ก็ยังเป็นกลุ่มเล็กๆ และสนใจแต่พิธีรดอง ยุวพุทธิกสมาคม ประกอบด้วยแต่ลูกผู้ดี และชอบจัดงานใหญ่ เจ้าหน้าเจ้าตา องค์กรพุทธศาสนิกสัมพันธ์ แห่งโลก ก็ไม่มีใครรู้จัก มีแต่เจ้านายเป็นประธาน ข้อนี้จริงหรือไม่จริง? ๑๑๔
๑๕. ศาสนาอื่นเขาเขียนต่อไปว่า แม้คณะสงฆ์ไทย จะดูว่าเป็นสถาบันที่มั่นคง และกระชับมาก ก็ตาม แต่ความจริงวัดหนึ่งๆ ไม่อาจรวมกัน ประกอบกิจอันใดได้ ยกตัวอย่างการอธิบาย เผยแผ่ธรรม วัดในแต่ละวัดใครอยากจะทำ อะไรอย่างไรก็ทำไป ไม่มีผล ข้อนี้จริงหรือไม่? ๑๑๙
- ผลร้ายต่อพระพุทธศาสนาจากรัฐธรรมนูญไทย ๑๓๓

๑๖. ศาสนาอื่นเขาเขียนต่อไปว่า สังคมไทยเปลี่ยนแปลง
ไปมาก และรวดเร็ว ถ้าพระสงฆ์ไม่เปลี่ยนแปลง
ตามให้ทัน ไม่เข้าพระพุทธศาสนาจะตายแน่
คนจะไม่บวช คนรุ่นใหม่จะไม่สนใจ อย่างที่
แม้ในเวลานี้ก็ปรากฏว่า วัดหลายวัด
หาเจ้าอาวาสไม่ได้ ข้อนี้จริงหรือไม่จริง? ๑๔๖
๑๗. เขาว่าต่อไปว่า คนไทยในปัจจุบัน ไม่เห็น
ความสำคัญของพระพุทธศาสนา และมี
ทัศนคติในทางลบต่อสถาบันสงฆ์ เมื่อได้
เห็นความประพฤติที่บกพร่อง เลื่อมทรมาน
ของภิกษุบางรูปหรือบางหมู่เข้า
ข้อนี้จริงหรือไม่จริง? ๑๕๕
๑๘. เขาว่าอีกว่า การศึกษาของภิกษุสงฆ์ไทย
ในปัจจุบัน ไม่เพียงพอ ศึกษาอยู่แต่ในวัด
หลักสูตรก็มีแต่ภาษาบาลี ความรู้ทางโลก
ก็ไม่มี แม้มีการตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์
คณะสงฆ์ก็ไม่รับรอง ข้อนี้จริงหรือไม่? ๑๖๑
๑๙. ศาสนิกในศาสนาอื่นเขาสรุปว่า พระพุทธศาสนา
ในเมืองไทยมีปัญหา พระไทยคนไทยก็เห็นปัญหา
แต่ขาดผู้นำ และขาดความสามารถในการบริหาร
ที่จะนำไปสู่การปรับปรุง ผู้เขียนเขาสรุปว่า
สำหรับเขาเองมีอาจพูดได้ว่า คนไทย
มีความสำเร็จในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนา
ในเมืองไทย ข้อนี้จริงหรือไม่? ๑๖๘

๒๐. เวลานี้มีข่าวหนาหูว่า พระภิกษุในพระพุทธศาสนา
ประพฤติด้อยหย่อนในพระธรรมวินัยเป็นอันมาก
ข้อนี้จริงหรือไม่จริง? ๑๘๓
๒๑. ถ้าตอบว่าจริงในข้อ ๒๐ ขอถามว่าเป็นเพราะ ๑๙๑
- ๒๑.๑ เราจับคนเข้ามาบวชง่ายเกินไป
- ๒๑.๒ คนที่บวชไม่มีความสำนึกในความรับผิดชอบ
หรือ
- ๒๑.๓ ขาดการอบรมบ่มนิสัยจากพระอุปัชฌาย์
อาจารย์ หรือ
- ๒๑.๔ เราส่งเสริมให้พระภิกษุไปเมืองนอก
ไปอยู่เดี่ยวๆ ขาดผู้ใหญ่ดูแล
และสิ่งแวดล้อมอำนวยให้เสื่อม
เช่น ทำน้ำมนต์ ทำเสน่ห์ เรียไร
ไม่ละอาย และยังมีภาพประพฤติดี๋ยหาย
ในเรื่องทางเพศอีกด้วย
- ๒๑.๕ สรุปว่าไม่รู้จักพระพุทธศาสนาที่แท้จริง
อย่างนี้ใช่หรือไม่ หรือมีเหตุอื่นใดอีก
- ไม่รู้หรือดูเบา ๒๐๑
- บทสรุปของปัญหา ๒๐๓

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

บนโฉมหน้าประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา มีประเด็นของการสืบสานพระพุทธศาสนา ที่น่าจะตระหนักและรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนาร่วมกันของพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะในความเป็นจริงพระพุทธศาสนาก็เป็นสังฆารชชนิดหนึ่งที่ต้องตกอยู่ในกฎของพระไตรลักษณ์ เพราะนั่นคือสามัญญลักษณะ ที่เสมอเหมือนกันแก่สังฆารทั้งหลาย ยามใดก็ตามที่บุคคลสามารถเข้าถึงความจริงข้อนี้ เขาจะสามารถเข้าถึงความบริสุทธิ์หมดจดจากอาสวกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในที่ต่างๆ เป็นอันมากความว่า

ยามใดที่คนมาเห็นด้วยปัญญาว่า สังฆารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง สังฆารทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา เมื่อนั้นเขาย่อมหน่ายในทุกข์ นี่คือทางแห่งความบริสุทธิ์หมดจดจากอาสวกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งหลาย

ปัญญาที่ทรงใช้ในที่นี้มีหลายคำ แต่คำแรกที่ทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์คือ สัมมปปัญญา ปัญญาอันเห็นชอบตามความเป็นจริง ซึ่งเกิดจากผลรวมของความสมบูรณ์แห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ที่เข้าถึงความเป็นมรรคสามังคี หรือฉนิกเป็นเนื้อเดียวกันได้แล้ว สัมมาทิฏฐิจะมีความสมบูรณ์จนเกิดเป็น

สัมมาญาณคือความรู้ในทางที่ชอบ ช่วยให้จิตของท่านหลุดพ้น
จากอำนาจของกิเลสและสังสารทุกข์

จากหลักการที่สมบูรณ์ทางการศึกษาในที่นี้เราจะพบว่า
ปัญญาเป็นหลักในทุกๆ กรณีในการขจัดทำลายอวิชชา
ความไม่รู้ รู้ไม่จริง รู้ไม่ตลอดสาย จนบางระดับเป็นอาการ
ของความมืดบอดทางด้านการใช้เหตุผลและความดี การที่คน
ไม่เข้าถึงกฎของความจริงของไตรลักษณ์ เพราะไปหลงติดใน
ประสาทสัมผัสของตน จนมองความจริงขัดแย้งกับกฎแห่ง
ความจริง นั่นคือการเข้าใจมายาว่าเป็นความจริง เข้าใจความ
จริงว่าเป็นมายา อันหมายความว่า เป็นเช่นเดียวกับกรณีที่
พระพุทธเจ้ารับสั่งกับพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะและบริวาร
ที่เข้ามาขอบวชในพุทธสำนัก หลังจากพระสารีบุตรกราบทูล
ความเป็นมาของท่านและการสนทนากับสญชัยปริพาชก ที่ท่าน
ไปหลงในแสงสีที่หลอกลวงว่าเป็นความจริง โดยการตัดสินใจ
แบบง่ายๆ ว่า

ในเมื่อในโลกนี้มีคนฉลาดน้อยกว่าคนโง่ ท่านจึงไม่กลัว
ว่าท่านจะมีปัญหาเรื่องการยอมรับนับถือจากมหาชน เพราะ
คนฉลาดๆ ก็จะหาพระสมณโคดมผู้ฉลาด คนโง่ๆ ก็จะไปหา
ท่านซึ่งเป็นคนโง่ เพราะฉะนั้นท่านจึงไม่กลัวว่าใครจะไม่นับถือ
ท่าน

พระพุทธเจ้าทรงปรารภเหตุนี้จึงทรงแสดงหลักการโดย
สรุปว่า

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

“บุคคลที่มีความคิดผิด ย่อมมองเห็นสิ่งที่ป็นสาระว่า
ไม่เป็นสาระ มองเห็นสิ่งที่ไม่เป็นสาระว่าเป็นสาระ เขาย่อม
ไม่อาจพบสิ่งที่ป็นสาระได้

แต่ใครที่มีความคิดชอบ ย่อมมองเห็นสิ่งที่ป็นสาระว่า
ป็นสาระ มองเห็นสิ่งที่ไม่เป็นสาระว่าไม่เป็นสาระ เขาย่อม
ประสบสิ่งที่ป็นสาระ”

พระพุทธดำรัสนี้เป็นการบ่งชี้ถึงผลของอวิชชากับวิชชา
หรือสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ กับมิจฉาทิฏฐิ มิจฉาสังกัปปะ
การเข้าถึงพระพุทธศาสนาจึงต้องมีปัญญามากพอต่อการตัดสินใจ
วินิจฉัย ประสบการณ์ในชีวิตให้มีความชัดเจนพอสมควรว่า
อะไรเป็นอะไร ควรมีท่าทีต่อสิ่งนั้นอย่างไรจึงจะเป็นการถูกต้อง
จะแยกแยะหว่างความเห็นของกลุ่มพระสาวกกับกลุ่มของ
สณฺฑชัยเวฬุสฺถบุตรมีความชัดเจนในตอนหลัง ในขณะที่พระ
สาวกและบริวารบรรลุผลเป็นพระอรหันต์แต่ฝ่าย
ท่านสณฺฑชัยเวฬุสฺถบุตร ที่ให้ความสำคัญกับความโง่และคนโง่
จบลงด้วยความตกต่ำทางจิตวิญญาณ หมุนวนประสบความ
ทุกข์อยู่ในสังสารวัฏอีกนานแสนนาน

ในฐานะที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา การ
พัฒนาปัญญาให้เข้าถึงการเพิ่มพูนขึ้น อย่างน้อยสามารถมี
ปัญญาในการรักตัว รักษาองค์กร ตลอดถึงชาติศาสนาได้จึงมี
ความสำคัญ แต่การทั้งหมดนั้นต้องอาศัยการกระทำ เนื่องจาก
พระพุทธศาสนาเป็นกรรมวาที และในการกระทำนั้นจะต้อง

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ทำด้วยความเพียรพยายามที่ถูกต้อง เพราะพระพุทธศาสนา
เป็นวิริยวาที

ในขณะที่เดียวกันสรุปได้ว่า หลักการในการพัฒนา
สร้างสรรค์จากจุดเล็กๆ คือตัวคนแต่ละคน จนถึงสถาบันหลัก
ของแผ่นดิน คือ ชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์นั้น
ทุกคนจะต้องมีสติปัญญามากพอต่อภารกิจในกรณีนั้นๆ มี
ความพร้อมที่จะกระทำงานตามภารกิจของตนที่ต้องรับผิดชอบ
ในขณะที่นั้นๆ และในการกระทำนั้นจะต้องทำด้วยความเพียร
พยายามในทางที่ชอบ นั่นคือเพียรในการป้องกัน ขจัดปัญหา
อุปสรรค อันตราย ภัย ที่ยังไม่เกิดและเกิดขึ้นมาแล้ว ในทำนอง
เดียวกันจะต้องใช้สติปัญญาระลึกพิจารณาถึงสิ่งที่ดีงามทั้งหลาย
อันเป็นหลักการ วิธีการในการที่จะทำหน้าที่ทำนุบำรุงตนจนถึง
สถาบัน และมีสติปัญญาในการบริหารการรักษาค้ำชูให้ตน จนถึง
สถาบันที่ตนสังกัด ที่สำคัญคือต้องรับผิดชอบต่อ ให้สามารถดำรง
อยู่อย่างมั่นคงตลอดไป

ในฐานะของพุทธบริษัทจึงต้องตระหนักชัดด้วยใจตนเองว่า

**สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้รุ่งเรืองด้วย
ปัญญา และต้องเป็นผู้รู้ผู้ตื่นโดยตื่นอยู่ด้วยดีและตื่นอยู่ใน
กาลทุกเมื่อ**

**ดังนั้นเมื่อระลึกถึงพระสัทธรรม จึงต้องมีความเคารพ
ต่อพระสัทธรรม โดยการศึกษาด้วยความเคารพ สาธยาย
ด้วยความเคารพ พินิจพิจารณาด้วยความเคารพ ปฏิบัติ
ตนตามหลักพระสัทธรรมด้วยความเคารพ**

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

เมื่อนำพระสัทธรรมไปเผยแพร่ก็ทำด้วยความเคารพต่อพระสัทธรรม โดยตระหนักว่าตนทำงานในฐานะของราชทูตอ่านราชสาส์นเท่านั้น สาส์นนั้นเป็นของพระพุทธเจ้า

ทุกขั้นตอนของการแสดงความเคารพต่อพระสัทธรรมจะต้องยุติลงที่เข้ากันลงกันกับพระไตรปิฎก ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงและทรงรับรองไว้แล้ว

แต่ปัจจุบันเรากลับมีปัญญาทั้งในด้านของการศึกษา การพิจารณา การสาธยาย การเผยแพร่พระสัทธรรมจนทำให้สังคมพุทธในฐานะของสังคมของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน มีความเฉื่อยชาหมดทุกจุดจนน่าห่วงมากกว่า

เมื่อไรคนไทยที่นับถือพระพุทธศาสนาจะได้แสดงความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานออกมาให้มีประสิทธิภาพในการศึกษา การปฏิบัติ การเผยแพร่ และการดูแลรักษาพระพุทธศาสนา ให้เหมาะสมแก่สถานะของธรรมเสนาคือทหารหาญในกองทัพธรรม อย่างที่สามารถสัมผัสได้จริงๆ และต่อเนื่องกันสักคราวหนึ่ง ไม่อย่างนั้นพระพุทธศาสนาจะต้องหลับชั่วนิรันดรไม่นานนัก

สารัตถะที่น่าศึกษาพิจารณาทบทวน

พระรัตนตรัยเกิดขึ้นในโลกด้วยวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพื่อทำหน้าที่อนุเคราะห์ต่อชาวโลก

หลักของพระสังฆธรรมนั้นมีฐานะเป็นอรรถะ คือประโยชน์ แต่จะเกื้อกูลแก่ใครอย่างไร จำต้องมีการศึกษา การปฏิบัติ ตามหลักของพระสังฆธรรม และผลคือความสุข ความสงบ ความเยือกเย็น จะปรากฏแก่ใจของคนแต่ละคน ดังที่ทรงแสดงไว้ในอังคุตตรนิกายว่า

“เอกบุคคฺล เมื่อบังเกิดขึ้นในโลก ย่อมบังเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เอกบุคคฺลนั้นคือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า”

พระสังฆธรรม ที่ในความเป็นจริงแล้วเป็นธรรมจากหทัยของพระพุทธเจ้า ที่ทรงเข้าถึงปฏิเวธมาก่อนจึงทรงสอนจากปฏิเวธ เพียงแต่คนที่รับฟังจะมีฐานะเป็นปริยัติสังฆธรรมสำหรับเขาเท่านั้น แต่สารัตถะของพระสังฆธรรมยังคงมีความเป็นปฏิเวธอยู่อย่างเดิม ผลจากการปฏิบัติจึงต้องสอดคล้องกับพระสังฆธรรม หากผิดไปจากนั้นถือว่าปฏิบัติผิด พระธรรมเป็นผลจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า สถานะของพระธรรมอย่างที่ท่านแสดงไว้ว่า

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

“พระผู้เป็นที่พึ่งแห่งโลก ได้ทรงบำเพ็ญพระบารมีให้
บริบูรณ์ เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่สิ่งที่มีปราณ
ทั้งหลาย พระองค์ได้ตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ
แล้ว”

พระสงฆ์มีสถานะเป็นศาสนทายาท และเป็นธรรมทายาท
จึงมีหน้าที่ศึกษาพระสัทธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
ปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แล้วนำมาสอน
ให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าด้วย
เจตนารมณ์ในการสั่งสอนธรรมนั้น ทรงเน้นไว้อย่างชัดเจนใน
รูปของธรรมบัญญัติของพุทธบริษัท โดยเฉพาะคือพระภิกษุสงฆ์
นั่นคือ

การเที่ยวจาริกไปเพื่อปฏิบัติภารกิจ อันเป็นประโยชน์
มีลักษณะเกื้อกูล และอำนวยความสะดวกให้เทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย เป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก

หลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ เสด็จประทับเสวย
วิมุตติสุขในที่ต่างๆ ครบ ๗ สัปดาห์แล้ว พระองค์ได้เสด็จไป
ประทับที่ต้นไทรที่ออกชปาสนิโครธเป็นครั้งที่ ๓ ทรงเริ่มต้นที่การทรง
พิจารณาถึงพระธรรมที่พระองค์ทรงตรัสรู้ ทรงเห็นว่าพระธรรม
นี้ เป็นของลึกซึ้ง รู้ได้ยาก รู้ตามได้ยาก มีความสงบ ประณีต
ไม่สามารถนึกคาดเดาเอาได้ เป็นภารกิจของบัณฑิตเท่านั้น ที่
จะรู้ตามได้ แต่ในที่สุดจบลงด้วยทรงจำแนกสรรพชีวิตใน
โลกออกเป็น ๔ ประเภท ทรงเห็นว่าคนในโลกมีความสามารถ
ที่จะสัมผัสผลแห่งพระสัทธรรมได้ตามกำลังความสามารถ

ของเขา ข้อที่น่าทบทวนประเด็นแรกคือพระพุทธดำรัสที่ตรัส
แก่สัทัมบดีพรหม ความว่า

“ดูกร พรหม เพราะเราเห็นความประณีตในธรรมอัน
ลึกซึ้ง จึงไม่ประสงค์แสดงธรรมแก่มวลมนุษย์ บัดนี้เราเปิด
ประตูมตะแก่ท่านแล้ว ผู้ประสงค์จะรับฟัง จงน้อมศรัทธา
มาเถิด”

จากนั้นพญามารที่ผจญพระพุทธเจ้าและพ่ายแพ้ไป เข้าไป
เฝ้าในรูปของผู้หวังดีมีความเคารพนับถือมากเหลือเกินกราบทูล
ต่อพระพุทธเจ้าว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้พรหมจรรย์ของพระองค์
สำเร็จบริบูรณ์แล้ว เป็นการสมควรที่จะปรินิพพาน ขอพระผู้มี
พระภาคเจ้าจงปรินิพพานเถิด

พระพุทธเจ้ารับสั่งตอบในรูปของพระพุทธปณิธาน ที่จะ
ทรงปฏิบัติพุทธกิจในฐานะของพระศาสดาผู้เอ็นดูต่อชาวโลก
ความว่า

มาร ตราบใดที่บริษัททั้ง ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสิกา
อุบาสิกา ซึ่งเป็นสาวก สาวิกาของเรายังไม่เป็นผู้ฉลาด เป็น
พหูสูต ยังไม่สามารถจำแนกธรรมที่สุขุมลุ่มลึกให้แจ่มแจ้ง
และสามารถแสดงธรรมมีปาฏิหาริย์ข่มปราบปวาทที่เกิดขึ้นให้
เรียบร้อยโดยสหธรรม ตราบนั้นเราจักยังไม่ปรินิพพาน

ดังนั้น หลักการสำคัญของพุทธบริษัท ที่จะต้องตระหนัก
สำนึกสำเหนียกในการสืบสานพุทธศาสน์ด้วยการสืบสาน
พระพุทธปณิธานทั้ง ๔ ประการของพระพุทธองค์ พัฒนาไปเป็น

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

หลักร่วมทางความคิด หลักร่วมทางกิจกรรม หลักร่วมทางผลประโยชน์ อันเป็นการสืบสานการเกิดขึ้นของพระรัตนตรัยที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น พระพุทธปณิธานนั้นหากจำแนกออกมาเป็นข้อๆ จะพบว่าแบ่งเป็นหลักการสำคัญ ที่ถือว่าเป็นภารกิจ และเป็นพันธกิจของพุทธบริษัท

พุทธบริษัทมีหน้าที่หลักคือ

๑. ศึกษาพระสัทธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า จนเป็นพหูสูตมีความฉลาดสามารถพอต่อการทำหน้าที่สืบสานพุทธศาสนา

๒. น้อมนำเอาพระสัทธรรมเหล่านั้นมาปฏิบัติ ให้สามารถสัมผัสผลของศีล ธรรมะ สมาธิ ปัญญาตามที่ตนสามารถจะกระทำได้

๓. นำพระสัทธรรม ที่ตนได้ศึกษา ปฏิบัติมาแล้ว ไปเผยแผ่แสดง ชี้แจงแก่คนที่ยังไม่ศรัทธา และศรัทธาอยู่แล้วด้วยจิตคิดอนุเคราะห์ ในขณะที่เดียวกันภารกิจตรงนี้จึงเป็นการสะท้อนพัฒนาการแห่งปัญญา ความบริสุทธิ์ ความสุขใจต่อตนเอง คนอื่น พระสัทธรรม มองทุกชีวิตด้วยความเมตตา กรุณา มุ่งอนุเคราะห์ต่อเขาด้วยความกรุณา

๔. ยามใดที่พระพุทธศาสนาประสบศาสนภัย ชาวพุทธทุกหมู่เหล่าจะต้องตื่นตัว มีปัญญารู้เท่าทันความจริง พยายามแก้ไขการกล่าวร้าย การบิดเบือน การทำอันตรายต่อศาสนจักร อันเป็นที่รวมของศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ และศาสนพิธี

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ศาสนิกย์ เป็นปัญหาที่ท้าทายสติปัญญา ความสามารถ ศักยภาพของศาสนิกในพระพุทธศาสนาว่ามีคุณสมบัติของศาสนทายาท สามารถสืบสานพระพุทธปณิธาน ๔ ประการได้หรือไม่?

พึงสังเกตว่าศาสนิกย์ได้เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง นับแต่การอุบัติของพระพุทธเจ้าก่อนจะได้ตรัสรู้ก็มีมารมาผจญแล้ว แม้หลังจากพระสาวรีบุตรและบริวารออกบวชก็มีการต่อต้านจากผู้ไม่หวังดีด้วยการบิดเบือนความจริงในรูปของการปลุกกระดมมวลชน แต่พระในยุคนั้นท่านตื่นตัวทันสถานการณ์ ก็สามารถแก้ไขได้ในเวลาสั้นๆ เท่านั้น

ที่สำคัญคือพระที่ออกชี้แจงได้ตอบกับชาวกรุงราชคฤห์ในคราวนั้น คือพระอรหันต์ ๑,๒๕๐ รูปที่เข้าร่วมในคราวทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์นั่นเอง ปัญหาเหล่านั้นก็ยุติด้วยความเรียบร้อย จนชมพูทวีปกลายเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนา อยู่ยาวนานถึง ๑,๗๐๐ ปีกว่า อันเป็นการแสดงว่าการสืบสานอายุพระพุทธศาสนา พุทธบริษัทจะต้องคงลักษณะของพุทธบุคคลไว้ทั้ง ๓ ประการ คือมากไปด้วยปัญญา ความบริสุทธิ์และความเมตตากรุณาต่อสรรพชีวิตในโลก

แต่หากเราสังเกต สถานการณ์พระพุทธศาสนาในรอบ ๕๐ ปีมานี้ มีศาสนิกย์เกิดขึ้นทั้งจากภายในและภายนอกอย่างต่อเนื่องยาวนาน มาถึงปัจจุบันเปลี่ยนยุทธวิธีเป็นการต่อสู้กันด้วยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กฎหมายลูก พระราชบัญญัติเพื่อศาสนาของตนเองจำนวนมาก ชาวพุทธกลับมองตาปริบๆ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

พอใครจะพูดอะไรออกมาบ้าง กลายเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จนถึงทำหน้าที่ปกป้องคนที่มีปฏิบัตการเป็นอันตรายต่อพระพุทธศาสนา ใครจะสังเกตหรือไม่ก็ตาม แต่ใครจะทบทวนคติไทยที่คนโบราณท่านพูดไว้ในรูปของการปรามเพื่อสร้างสำนึกให้ระมัดระวัง แต่ระยะนี้กลับย้อนมาปรากฏแพร่หลายในสังคมไทยและมีเค้าจะขยายความรุนแรงออกไปตามลำดับ เช่น

- อย่าสาวไส้ ให้กากิน
- ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า
- อย่าทำตนเป็นกอไผ่ เป็นด้ามตัดกอไผ่
- ยังมีดมืดก็จงปิดไว้ก่อนเถิด อย่าเพิ่งเปิดให้เขา

เห็นว่าเป็นแผล

- อย่าทำตนเป็นดาบที่ถูกยืมไปฆ่าคน
- อย่ารื้อฝอยหาคะเข็บ อย่าแกว่งเท้าหาเสี้ยน อย่าถ่มน้ำลายรดฟ้า อย่าปาฝุ่นทวนลม
- อย่าทำตนเป็นหนอนบอนไส้ และผีเรือนไม่ดี ฝิปาพลอย เป็นต้น

คติไทยเหล่านี้ท่านแนะในการปราม ให้สติ ตักเตือน เน้นให้ตระหนัก แต่น่าเป็นห่วงว่าปัจจุบันกลับแพร่หลายกระจายออกไปกว้างขวาง ทั้งๆ ที่ข้อนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เคยมีพระบรมราโชวาทในคราวประชุมสมาคมพุทธทั่วราชอาณาจักรครั้งที่ ๓๘ วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๒ มีข้อความตอนหนึ่งว่า

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

“ความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งที่น่าวิตกกังวลก็คือ ทุกวันนี้ความคิดอ่านและความประพฤติหลายๆ อย่าง ซึ่งแต่ก่อนถือว่าเป็นความชั่วความผิด ได้กลายเป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับ แล้วพากันประพฤติปฏิบัติ โดยไม่รู้รู้สึกสะดุ้งสะเทือน จนทำให้เกิดปัญหา และทำให้วิถีชีวิตของแต่ละคนมีดมนลงไป

ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นหน้าที่ของชาวพุทธที่จะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหานี้อย่างจริงจัง แต่ละท่านแต่ละฝ่ายต้องยึดหลักการให้มั่นคง ที่จะไม่ทำสิ่งใดๆ ที่ชั่วที่เสื่อม

ต้องกล้าและบากบั่นที่จะทำแต่สิ่งที่ดีที่เป็นความถูกต้อง และเป็นธรรม เพื่อให้ผลความประพฤติปฏิบัติชอบบังเกิดเพิ่มพูนขึ้นและคำจูนส่วนรวมไว้มิให้เสื่อมทรุดลง หากให้กลับฟื้นคืนดีขึ้นได้เป็นลำดับ”

จะพบว่าช่างเป็นพระบรมราชาโฆวาทที่ร่วมสมัยยิ่งนัก และน่าจะร่วมสมัยไปตามลำดับเช่นเดียวกัน หากขาดความตระหนักคิดพินิจพิจารณาให้ประจักษ์ชัดว่า อะไรคือปัญหาสาเหตุของปัญหามาจากไหน อะไรคือเป้าประสงค์ที่เราต้องการ และสามารถก้าวไปสู่ผลเหล่านั้นด้วยหลักการ วิธีการ ปฏิบัติการอย่างไร โดยใคร?

ในด้านศาสนธรรมในพระพุทธศาสนา และองค์รวมของความเป็นศาสนา ที่ก่อปรด้วยองค์ประกอบ ๔ ประการ คือ ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนพิธี ล้วนเป็นข้อที่ศาสนบุคคลในพระพุทธศาสนา ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารพระพุทธศาสนา ไม่สามารถปรับท่าทีที่จะให้ความสำคัญแก่อะไรก่อนหลังในงานพระพุทธศาสนา คือ การศึกษา การปฏิบัติ การเผยแผ่ การดูแลพระพุทธศาสนา และการบริหารองค์คณะบุคคล ที่มีตำแหน่งซ้ำซ้อนกันอยู่หลายระดับ เพียงเพราะต้องการจะดูแลพระภิกษุสามเณรประมาณ ๓๕๐,๐๐๐ รูปเท่านั้น ในเมื่อการศึกษา การปฏิบัติ การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา เป็นภารกิจในการสืบสานพระพุทธศาสนา ที่ทุกคนทุกฝ่ายจะต้องตระหนักรับผิดชอบให้มากเป็นพิเศษ เพราะนี่คือจุดด้อยและจุดเด่นของสถาบันพระพุทธศาสนา แต่จะด้อยหรือเด่นย่อมเป็นไปตามแผน นโยบาย การบริหาร การจัดการองค์การขององค์กรปกครองสูงสุด ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจ หน้าที่ ตำแหน่ง ตามกฎหมายให้อำนาจเอาไว้แล้ว เพียงแต่จะใช้อย่างไร ใช้เมื่อไรเท่านั้น

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

การสืบสานงานพระพุทธศาสนา หากผู้ศึกษาสามารถทำความเข้าใจกับพุทธประวัติเล่มแรกได้ก็สามารถนำมาเป็นยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในการนำพาทองทัพนธรรม ตามเสด็จรอยยุคลบาทของพระพุทธเจ้าได้แล้ว แต่เมื่อกล่าวโดยภารกิจคงอยู่ในกรอบของพระพุทธปณิธาน ๔ ประการดังกล่าวข้างต้น นั่นคือในด้านบุคคลากร หรือศาสนบุคคลจะต้องตระหนักรับผิดชอบในการศึกษา การปฏิบัติ การได้สัมผัสผล การเผยแพร่ และการดูแลรักษาพระพุทธศาสนาเป็นประการสำคัญ

ในที่นี้จะได้นำหลักการ วิธีการ ปฏิบัติการ ในการนำพาทองคักรตามทีพระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในจตุกนิบาตความว่า

ภิกษุทั้งหลายนักรบประกอบด้วยองค์ ๔ เป็นผู้ควรที่พระราชโอรส ย่อมถึงการนับว่าเป็นองคาวพยพของพระราชชาติเดียว

องค์ ๔ เป็นไฉน?

คือ นักรบในโลกนี้ เป็นผู้ฉลาดในฐานะ ๑ เป็นผู้ยิงได้ไกล ๑ เป็นผู้ยิงได้ไว ๑ ทำลายข้าศึกหมู่มากได้ ๑ ภิกษุทั้งหลายภิกษุประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน แล ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีเนื่อนาบุญอื่นจะยิ่งไปกว่า

ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน?

คือ ภิกษุในธรรมวินัยเป็นผู้ฉลาดในชัยภูมิ เป็นผู้ยิงได้ไกล เป็นผู้ยิงได้เร็ว สามารถทำลายชุมข้าศึกหมู่มากได้

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ก็ภิกษุผู้ฉลาดสามารถเป็นอย่างไร? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศีล ดำรวมในพระปาฏิโมกข์ สมบูรณ์ด้วยอาจารย์คือ มรรยาทและสถานที่โคจรไป เป็นผู้เห็นหน้ากลัวในโทษแม้สักว่า เล็กน้อย สมาทาน ศึกษาสำเหนียกในสิกขาบททั้งหลาย

ภิกษุเป็นผู้ฉลาดในชัฏฐมิตเป็นอย่างไรนี้แล

ภิกษุผู้ยิ่งได้ไกลเป็นอย่างไร?

ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมเห็นด้วยปัญญาอันชอบตาม ความเป็นจริงอย่างนี้ว่า ชั้น ๕ อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นอดีตก็ดี อนาคตก็ดี ปัจจุบันก็ดี หยาบก็ดี ละเอียดก็ดี อันใดมีในที่ ไกลก็ดี ในที่ใกล้ก็ดี ชั้น ๕ นั้นก็สักแต่ว่าชั้นไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ตัวใช่คนของเรา

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ยิ่งได้ไกลอย่างนี้

ภิกษุเป็นผู้ยิ่งได้เร็วอย่างไร? ภิกษุในธรรมวินัยนี้ย่อมรู้ชัด ตามความเป็นจริงในอริยสัจ ๔ ว่า นี้ทุกข์ นี้เหตุเกิดแห่งทุกข์ นี้คือความดับไปแห่งทุกข์ นี้คือข้อปฏิบัติให้ถึงซึ่งความดับไป แห่งทุกข์

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ยิ่งได้เร็วอย่างนี้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ทำลายข้าศึกหมูใหญ่ได้อย่างไร?

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมทำลายกองอวิชาใหญ่เสียได้

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้ทำลายข้าศึกหมูใหญ่ได้อย่างนี้แล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ นี้แล ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ เป็นผู้ควรแก่การทำบุญ เป็นผู้ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญแห่ง โลกไม่มีเนื่อนาบุญอื่นจะยิ่งไปกว่า

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

นักศึกษาศาสนาจะต้องตระหนักว่า โครงสร้างหลัก ๔ ประการนี้คือหลักการในการบริหารงานบุคคล องค์กรสถาบัน ตลอดถึงประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม แต่การศึกษาจะต้องไม่ยึดติดในรูปแบบ เพราะองค์ธรรม ๔ ประการ เป็นฝ่ายกุศลธรรม ฝ่ายตรงกันข้ามคืออกุศลธรรม ที่จะต้องพยายามงดเว้นไม่ยุ่งเกี่ยวด้วย เพราะการมองอะไรในพระพุทธศาสนา จะต้องมองเห็นเป็นกระบวนการของเหตุปัจจัย ที่ในความเป็นจริงทุกอย่างสามารถแยกได้เป็นฐานหลัก ๔ ฐานเสมอไป เช่น ทรงแสดงคน ๔ ประเภท คือ

มืดมาและมืดไป
สว่างมาแต่มืดไป

มืดมาและสว่างไป
สว่างมาและสว่างไป

ซึ่งมีค่าเท่ากับ ดอกไม้ที่รูปก็ไม່สวย กลิ่นก็ไม່หอม ดอกไม้ที่รูปไม່สวยแต่กลิ่นหอม ดอกไม้ที่รูปสวยแต่กลิ่นไม່หอม ดอกไม้ที่รูปสวยด้วย กลิ่นหอมด้วย

โยธสูตร จึงมีลักษณะเหมือนโมเดล ที่สามารถขยายปรับใช้ในทุกระณี เพราะในความเป็นจริงคำว่า ยุทธศาสตร์ ไม່ใช่เป็นภาษาทางทหารเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงภารกิจทุกอย่างจะต้องมีนโยบาย แผนงาน ที่จะนำไปสู่การบริหารการจัดการไปตามสมควรแก่กรณี

ในการบริหารกิจการทางศาสนา และการบริหารราชอาณาจักร ตลอดถึงการบริหารองค์กรโลก สิ่งทีจำเป็นมากที่สุดๆ คือ คน คนและคน เพราะทุกอย่างจะเสื่อมหรือว่าจะเจริญ จะสร้างสรรค์ พัฒนาหรือล่มสลาย ก็อยู่ที่คนเป็นสำคัญ อย่างที่เจ้าเมืองลูเรียนถามขงจื้อว่า

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ทำอย่างไรจึงจะสามารถบริหารบ้านเมืองให้ประชาชนอยู่
เย็นเป็นสุขได้ขอให้บอกมา ๓ ข้อ

ทั้ง ๓ ข้อนั้นแหละ ขงจื้อใช้คำเหมือนกันว่า

**“จงให้การศึกษแก่ประชาชน จงให้การศึกษแก่
ประชาชนและจงให้การศึกษแก่ประชาชน”**

การสืบสานอายุพระพุทธศาสนา ก็เป็นการริเริ่มจากคน
ดำเนินการโดยคน และสำเร็จลงโดยคน ปัญหาที่จะต้อง
ตระหนักคือคนของเรามีความพร้อมในระดับใด การวางคน
เหมาะสมแก่ภารกิจที่เขาต้องรับผิดชอบไหม? ในขณะนี้ปัจจุบัน
ได้มีการพยายามเน้นไปที่การพัฒนาความรู้ ความคิด ความ
สามารถ และคุณธรรมของคน จนสามารถขยายออกไปเป็น
การพัฒนาการศึกษาที่เรียกว่า ความรู้คู่คุณธรรม จนแผน
การศึกษาชาติออกมาเป็น “เก่ง ดี มีความสุข” มองไปที่
เป้าหมายของการพัฒนาบุคลากรในด้านการศึกษา โดยหา
ใครได้ตระหนักไม่ว่า ทุกคนกำลังพูดเรื่องเดียวกัน เพียงแต่
แตกต่างกันในด้านการใช้ภาษาเท่านั้นเอง เหมือนคนต้องการ
เดินทางไปในที่เดียวกัน บางคนไปทางเรือ บางคนไปทางรถยนต์
บางคนไปทางรถไฟ บางคนไปทางเครื่องบิน แต่เมื่อถึงจุดหมาย
จะถึงจุดหมายเดียวกัน เพราะมีเป้าหมายร่วมกัน

พระพุทธศาสนากับปัญหาความมั่นคง

ที่เน้นไปในรูปของสถานการณ์ของพระพุทธศาสนาใน
ขณะนั้นๆ ว่ามีความมั่นคงหรือไม่มั่นคง สามารถจะมองดูได้
ในแต่ละขณะ เพราะความมั่นคงของพระพุทธศาสนา หรือ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

แม้แต่ประเทศชาติจะมาจากปัจจัยภายในเป็นหลัก แต่การเบียดเบียนจากข้างนอกก็มีปัญหาเหมือนกัน การล่มสลายของพระพุทธศาสนาในส่วนต่างๆ ของโลกพระพุทธศาสนา แม้จะมีปัญหาเรื่องความรู้ ความคิด ความสามารถ และคุณธรรมของบุคลากรของพระพุทธศาสนาในยุคนั้นก็ตาม กลับเป็นเพียงปัจจัยเสริมเท่านั้น อันตรายจริงๆ จนถึงการล่มสลายของพระพุทธศาสนา กลับมาจากศาสนา ลัทธิ การเมือง และราชภัย คือภัยจากการใช้อำนาจรัฐตลอดมาและน่าจะตลอดไป แต่ในขณะเดียวกันหากคุณภาพของประชากรขององค์กรมีคุณภาพมากพอ คนน้อยจะสามารถเอาชนะคนมากๆ ได้ อันตรายที่เกิดแก่พระพุทธศาสนาจึงไม่ใช่เรื่องใหญ่ แต่ท่าทีของผู้รับผิดชอบพระพุทธศาสนาเปลี่ยนแปลงไป ไม่สามารถสืบสานพระพุทธปฏิธานของพระพุทธเจ้าได้เท่านั้นเอง

ข้อนี้ให้สังเกตบทพระพุทธชัยมงคล ที่พระนำมาสวดสาธยายกับแพรหลายเรียกได้ว่าทุกครั้งที่มีงานมงคล แต่เรากลับเน้นเพียงด้านการสวดสาธยายตามที่จำมา แต่โอกาสที่จะนำเอาบทพุทธชัยมงคลมาทำความเข้าใจ ศึกษา พิจารณา ทบทวน แล้วยึดถือเป็นต้นแบบในการนำสืบพระพุทธศาสนาของตน เพราะในความเป็นจริงแล้วเราจะพบว่า ยุทธวิธีในการต่อสู้กับปัญหา อุปสรรคอันตรายทั้ง ๘ กรณีจะแตกต่างกันในเชิงรูปแบบ แต่สามารถคงยุทธศาสตร์และเป้าประสงค์ คือความดำรงอยู่อย่างมั่นคงสถาพรของพระพุทธศาสนาไว้ได้ ยิ่งกลับโดดเด่นมากขึ้น อันเป็นลักษณะของ "ยิ่งตี ยิ่งดัง"

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ก่อนจะผ่านไปจึงขอนำมาทบทวนสิ่งที่เป็นเครื่องมือในการต่อสู้อันตรายจาก ๘ แหล่งของพระพุทธเจ้าไปตามลำดับ คือ

๑. ทรงช้ยชนะพญามารที่มาผจญ ในความเป็นจริงขณะนั้นพระองค์ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่แต่ทรงอาศัยพระบารมี ๓๐ ทัก เป็นเครื่องมือในการต่อสู้อันตรายไป

๒. ทรงชนะอาฬวกยักษ์ ที่มีความดุร้ายรุนแรงด้วยพระขันติธรรมอย่างยอดเยี่ยม

๓. ทรงช้ยชนะต่อข้างนาฬาคีรี ที่พระเทวทัตมอมเหล้าปล่อยให้เข้ามาแทงพระองค์ด้วยพระกรุณา

๔. ทรงช้ยชนะต่อโจรองคฺคิมาล ที่ไล่ล่าพระองค์เพื่อตัดเอานิ้วพระหัตถ์ แต่ทรงสามารถชนะได้ด้วยอิทธิปาฏิหาริย์และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ตามลำดับ

๕. ทรงช้ยชนะต่อนางจิญจมาณวิกา ที่ถูกจ้างมาเพื่อให้ใส่ร้ายพระองค์ว่ามีความเกี่ยวข้องกับเพศกับเธอ ขนาดมาโจทพระองค์ต่อหน้าสาธารณชนที่กำลังฟังธรรมอยู่ ทรงชนะด้วยสมาธิอันงามในท่ามกลางประชาชนผู้สับสนกันอยู่

๖. ทรงช้ยชนะต่อการคิดค้านหลักของอนัตตา คือความเป็นอนัตตาของธรรมทั้งหลายของสังขกนิครนถ์ด้วยเทศนาญาณ คือทรงรู้ชัดแน่แล้วทรงแสดงธรรม

๗. ทรงช้ยชนะต่อพญานาคที่ชื่อนันโทปนันทนาคราช ที่ทำตนเป็นอันธพาลเบียดเบียนประชาชนด้วยสอนอุปเท่ห์แห่งฤทธิ์ให้แก่พระโมคคัลลานเถระ จนสามารถเอาชนะนันโทปนันทนาคราชในที่สุด

๘. ได้เสด็จไปทรมานพวกพราหมณ์ ซึ่งมีความหลงผิดอย่างแรง
คัดค้านกฎแห่งความไม่เที่ยงของพระพุทธองค์ ด้วยวิธีวางยา
อันพิเศษคือเทศนาญาณวิธี

จะพบว่าในความเป็นจริงพระพุทธศาสนา ได้เผชิญกับการ
คุกคาม เบียดเบียนประสพอันตรายจากคนในเช่นพระเทวทัต
บ้าง จากคนนอกเช่นนางจิณฺจมาณวิกาบ้าง จากลัทธิศาสนา
ต่างๆ มาตามลำดับ แม้หลังพุทธกาลแล้วอาการยิ่งหนัก
เพราะทะเลาะกันเองในหมู่พระ จนกลายเป็นนิกายต่างๆ ถึง
๑๘ นิกาย แต่ปัญหาเหล่านั้นจะค่อยๆ คลายความรุนแรง
ลงไป ยามเมื่อศาสนบุคคลมีคุณภาพมากพอเกิดขึ้น หลักการ
สำคัญในทางพระพุทธศาสนาในส่วนของการพัฒนาความ
พร้อมให้แก่บุคลากรของตน ในการทำงานสืบสานการพระ
พุทธศาสนา นั่นคือการสร้างคนประเภทที่ มีความฉลาด
สามารถ ทรงธรรม ทรงวินัย แดกฉานในอุภโตวิภังค์ คือ
ภิกขุวิภังค์และภิกขุณีวิภังค์ รู้จักภารกิจ เหตุเกิดแห่งภารกิจ
ความสงบแห่งภารกิจ หลักการ วิธีการที่จะนำไปสู่การสงบ
ระงับแห่งภารกิจนั้นๆ ทั้งต้องมีใจปราศจากอคติ ๔ ประการ
มีอายุพรรษาไม่น้อยกว่า ๕ พรรษา

แต่พอเอามาตรตรงนี้เข้ามาจับ เรากลับมีปัญหาด้านขาด
แคลนบุคลากรที่มีคุณสมบัติตามที่ตั้งเอาไว้ ซึ่งจำต้องพัฒนา
กันต่อไป

เดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๒๗ ได้พบเอกสาร
ประชุมร่วมกันจะเป็นใครบ้างไม่ทราบ และใครนำมาให้ก็ไม่ทราบ
เช่นกัน เพียงแต่ในหัวข้อที่ยกขึ้นมาเป็นประเด็นคือ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพื่อความมั่นคงสถาพรแห่งพระพุทธศาสนา

โดยบรรทัดแรกบอกว่า การประชุมเป็นการภายในของใครก็ไม่ทราบดังกล่าว เพราะเป็นการประชุมเป็นการภายในของท่านเหล่านั้น แต่ประเด็นคือหัวข้อที่ตั้งไว้ แม้เวลาจะผ่านมาถึง ๒๓ ปีแล้ว พยายามติดตามว่าประชุมเสร็จแล้วท่านได้ดำเนินการอะไรอย่างไรไปบ้าง แต่เมื่อนำเอกสารที่เน้นไปที่ปัญหาการเรียนรู้ การทำความเข้าใจกับศาสนธรรมของศาสนบุคคลก็ยังหาการขยายผลในเรื่องนี้ไม่พบ ได้เก็บเอกสารชุดนั้นไว้มาตามลำดับ จึงเกิดความคิดพินิจพิจารณาอยู่ว่า การประชุมของคนไทย ไม่ว่าจะพระหรือฆราวาส ส่วนมากจะมีลักษณะของ “น้ำแรกเหมือง เมืองแรกตั้ง” สนุกสนานกันพักเดียวหายไปเลย ปัญหาขนาดนี้น่าจะกระจายตัวเองออกไป ด้วยการขับเคลื่อนด้วยวิธีที่เหมาะสมตามสมควรแก่ฐานะหน้าที่ของตนอย่างน้อยควรออกมาเป็นเอกสารจัดทำเป็นเล่ม เพื่อแจกจ่ายไปในหมู่ชาวพุทธ เป็นการกระตุ้นเตือนให้ตระหนักถึงภารกิจที่เป็นพันธกิจติดตัวของพุทธบริษัททุกคน ทุกท่าน โดยเน้นหนักไปที่พระภิกษุ ระดับเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ที่ได้รับการมอบหมายภารกิจควบมากับสมณศักดิ์ที่ท่านครอบครองอยู่ เพราะในความเป็นจริงการให้ใครเป็นอะไรนั้น เขาให้เป็นเพื่อให้ทำงานตามสถานะที่เขาให้เป็น เพราะในขณะที่ให้เป็นอย่างนั้นเองบังเกิดเป็นสถานะ หน้าที่ ตำแหน่ง อำนาจ ภารกิจติดตามมาด้วย ความตระหนักรับผิดชอบในความเป็นของตน

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ที่จะต้องทำหน้าที่ตามที่ตนได้รับมอบหมายมากับความเป็น
ด้วยความสำนึกรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนา ในฐานะของ
ศาสนทายาทและความไว้วางพระราชหฤทัยจากสถาบัน
พระมหากษัตริย์ ในขณะที่รัฐเองในฐานะของผู้บริหารราชการ
แผ่นดิน ได้ถวายนิตยภัตร กำกับสมณศักดิ์มาจำนวนหนึ่ง
ด้วย ที่สำคัญคือข้อความกำกับสมณศักดิ์ อันถือว่าเป็น
การอาราธนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวความว่า

**“ขอพระคุณเจ้าโปรดรับธุระพระพุทธศาสนา เป็น
ภาระสั่งสอน ช่วยระงับอธิกรณ์ และอนุเคราะห์พระภิกษุ
สามเณรในพระอารามโดยควรเทอญ”**

แม้จะเป็นข้อความสั้นๆ แต่กลับเป็นภารกิจผูกพัน โดย
ไม่อาจละเลยได้ ประเด็นที่น่าสังเกตเป็นพิเศษ คือพระพุทธ
จริยาของพระพุทธเจ้า ตอนที่ทรงบำเพ็ญเพียรสามารถสรุป
ประเด็นของการหมั่นวนกันระหว่าง **ความเป็น** **ความมี** และ
การกระทำ

ในขั้นแรกที่ทรงเริ่มคิดจะเป็นพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ได้
ตรวจสอบคุณสมบัติว่าอยู่ในฐานะที่สามารถเป็นได้หรือไม่
ปรากฏว่าในขณะนั้นไม่มีคุณสมบัติก่อน จึงได้ทรง **“ทำ”** คือ
การพัฒนาสร้างสรรค์จนเกิดบารมีเพิ่มพูนขึ้นตามลำดับ เมื่อ
ทรง **“มี”** คุณสมบัติพร้อมแล้ว ทรงบำเพ็ญเพียรจนได้ตรัสรู้
“เป็น” พระพุทธเจ้า จากนั้นเป็นต้นมาตลอดพุทธสมัยของ
พระองค์ได้ทรง **“ทำ”** ทำหน้าที่ของศาสดาผู้เอ็นดูต่อสรรพชีวิต
ทั้งหลาย และสิ่งที่ทรงนำมาสั่งสอนก็คือสิ่งที่พระองค์ทรง

กระทำให้มีขึ้นมา นั่นคือหลักของอริยสัจ ๔ หลักการตรงนี้เป็นหลักการที่จัดเป็นสูตรสำเร็จที่หากใครก็ตามสามารถประจักษ์แจ้งด้วยใจในฐานะของตนว่า “เป็น” ตนอยากเป็นอะไร? จะเป็นได้อย่างไร? ตอนนี้อยู่มีคุณสมบัติสามารถเป็นได้ไหม? หากมีคุณสมบัติก็สามารถเป็นได้ แต่ต้องผ่านขั้นตอนการพิสูจน์ทดสอบติดตามมาตามลำดับ แต่หากคุณสมบัติยังมีไม่สมบูรณ์ ก็ต้องทำให้คุณสมบัติเหล่านั้นเกิดขึ้นมาเสียก่อน พอสมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติเพื่อความเป็นในฐานะนั้นๆ ได้ และได้เป็นแล้ว ก็ต้องทำหน้าที่ตามที่ตนเป็นให้ถูกต้องสมบูรณ์ สรุปว่าคำ ๓ คำนี้ มี เป็น ทำ จะต้องหมุนวนหนุนช่วยไปด้วยกันตลอดไป

อะไรคือปัญหาและอุปสรรคในการขับเคลื่อนคำ ๓ คำนี้?

ความอยากมี อยากเป็น เป็นอาการของตัณหา พอได้เป็นก็จะกลายเป็นมานะที่ขัดแย้งขึ้น อัตตาจะเชื่องขึ้นทันทีทันใด เพราะเป็นการเลื่อนไหลของกระแสกิเลส ในรูปของการหมุนวนหาจุดจบมิได้

ในขณะเดียวกัน “การกระทำ” เป็นวิริยะคือความเพียรพยายาม อันเป็นกระบวนการแห่งมรรคสัจ ในภาคปฏิบัติ อริยมรรคจึงหนุนช่วยไปด้วยกัน การกระทำมีปัญหาอุปสรรคคือความไม่รู้ ความเกียจคร้าน

ดังนั้น คนอยากได้ อยากมี อยากเป็นในฐานะตำแหน่งต่างๆ จึงมาก

แต่คนที่ได้แล้วเป็นแล้ว และมีความตระหนักรับผิดชอบ ต่อสถานะที่ตนเป็นไม่มาก

แม้แต่การก้าวไปด้วยความเพียร กระทำความดีเพื่อ สร้างสรรค์คุณสมบัติ ให้มีความพร้อมที่จะเป็น คนจำนวนมาก ไม่บรรลุเป้าหมาย เพราะไม่อาจฝ่าฟันปัญหาอุปสรรคไปได้

เราจึงพบคนที่ประสบความสำเร็จในภารกิจการทำงานใน สถานะตำแหน่งต่างๆ ที่สามารถยกมาเป็นตัวอย่าง เป็นต้นแบบ ของอนุชนมีมาก

ที่น่าน้อยใจมากคือแม่สังคมไทยจะเป็นสังคมพุทธ เป็น ดินแดนแห่งผ้ากาสาหวัด แต่เรากลับขาดแคลนบุคคลตัวอย่าง จนต้องนำตัวอย่างคนดีมาจากต่างชาติ เช่น

นำคนต้นแบบแห่งความซื่อสัตย์สุจริตมาจากจีน คือ เปาบุ้นจิ้น

นำคนที่ เป็นต้นแบบแห่งความกตัญญูมาจากสามก๊กของ จีน คือ กวนอู

แม้ในทำเนียบของรัฐบุรุษ มหาบุรุษของโลก เราก็ไม่ติด อันดับกับใคร

แต่พอพูดถึงปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาการประพฤติทุจริต คิดไม่ชอบในวงราชการ ในสังคม กลับมาปรากฏชื่อกับเขาทุก คราวไป และมีเปอร์เซ็นต์สูงเสียด้วย

ปัญหาเหล่านี้เป็นการสะท้อนกลับไปถึงประสิทธิภาพใน การให้การศึกษอบรมบุตรธิดา การศึกษาของนักเรียนนักศึกษา ความมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมายของคนภายในชาติ รวมถึง การให้การศึกษ การเผยแพร่ของคณะสงฆ์

ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราช-
ปณิธานในการครองแผ่นดินว่า

**เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม**

ทรงสามารถปฏิบัติราชการตามพระราชปณิธานสืบต่อกัน
มาถึง ๖๐ กว่าปี สังคมกลับทำเพียงร่วมเฉลิมฉลองในโอกาส
พิเศษต่างๆ แต่ไม่ค่อยมีใครคิดจะโดยเสด็จจนโดดเด่นชัดเจน
หากคนได้ตระหนักถึงความจริงว่า การยกย่องสรรเสริญคนอื่น
นั้นเป็นความดี เพราะจิตประกอบด้วยมุทิตา แต่หากเรานำเอา
ปฏิบัติของท่าน อันเป็นเหตุให้คนยกย่องสรรเสริญมาเป็นหลัก
การดำเนินชีวิตด้วย ไม่เป็นการดีกว่าหรือ?

พระพุทธเจ้าทรงแสดงการบูชาไว้ ๒ ประเภท คือ
อามิสบูชา การบูชาด้วยวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่ถือว่าเป็นเครื่องหมาย
แห่งความเคารพ และเป็นประโยชน์ต่อท่านที่เราบูชา **ปฏิบัติบูชา**
บูชาด้วยการปฏิบัติตามคำสอนของท่าน จริยวัตรของท่าน
ในรูปของการเดินตามหลักการวิธีการที่ท่านประพฤติกระทำ
อย่างที่ทรงแสดงไว้ในสาธุรธรรม ขุททกนิกาย วิจรุชาดกว่า

“จงเดินไปตามหนทางที่ท่านได้เคยเดินมาแล้ว จงอย่า
ทำลายฝ่ามืออันชุ่มเสีย คืออย่าเป็นคนอกตัญญู อย่าประทุษร้าย
มิตร และอย่าตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคนพาล”

ประเด็นปัญหาที่น่าสนใจ ศึกษา หาข้อยุติ

ในเอกสารที่ได้เล่าไว้นั่นเอง มีประเด็นปัญหาที่น่าจะเกิดจากการรวบรวมสะสมมานาน แต่ปัญหาเหล่านั้นยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยจนยากที่จะแก้ไข เพราะในความเป็นจริงไม่มีใครรู้อะไรได้ทั้งหมด ที่สำคัญคือคนเกิดมาจากอวิชชา ความไม่รู้ ในขณะที่คนที่ได้รับการศึกษาเรียนรู้มาเข้าใจแล้ว แต่คนใหม่ก็คงไม่เข้าใจอยู่เสมอ

ดังนั้น ในที่นี้จะได้นำประเด็นต่างๆ ของปัญหาเหล่านั้นมาทำความเข้าใจกัน โดยยึดโยงอยู่กับหลักศาสนธรรมในพระพุทธศาสนา ประเด็นที่จะต้องทำความเข้าใจเป็นพื้นฐานคือเมื่อมีปัญหาในประเด็นนั้นๆ พระพุทธศาสนาอธิบายว่าอย่างไร การตอบจึงเป็นการรวบรวมคำตอบจากเอกสารต่างๆ ในพระพุทธศาสนามาตอบคำถามนั้นๆ อย่าลืมว่าไม่ใช่ความเห็นของผู้ตอบ แต่เป็นการตอบหลักการของพระพุทธศาสนา อันเป็นการบ่งชี้ว่าในกรณีนี้พระพุทธศาสนาว่าไว้อย่างนี้ ซึ่งจะนำมาตอบตามลำดับที่ปรากฏในเอกสาร ทั้งที่ในความเป็นจริงน่าจะนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก แต่แนวที่ท่านเรียงไว้ก็ดีไปอีกแบบหนึ่งคือ ผู้ศึกษาจะมีประสบการณ์มากขึ้นในประเด็นนั้นๆ เพราะคำตอบจะเชื่อมโยงกันตามลักษณะของธรรมะ ปัญหาเหล่านั้นท่านเรียงลำดับไว้ดังนี้ คือ

๑. หลักธรรม ที่เป็นแก่นพระพุทธศาสนาคืออะไร?

- การพูดถึงแก่นนั้น ในความเป็นจริงแล้วหลักธรรมทั้งหมดรวมลงที่อริยสัจ แก่นที่สุดของอริยสัจคือนิโรธ อันเป็นผลมาจากการเจริญมรรคมีองค์ ๘ ประการให้สมบูรณ์ แก่นนี้จึงเป็นแก่นระดับอุดมคติของพระพุทธศาสนาคือวิมุตติ ได้แก่ การที่จิตหลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสและหลุดพ้นจากความทุกข์

แต่ปริยายเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงทรงยกย้ายไปตามพื้นฐานของผู้ฟัง ทรงตรวจสอบดูว่า สำหรับคนผู้นี้กลุ่มนี้ สามารถเข้าใจและเข้าถึงหลักธรรมได้ระดับใด ก็จะทรงแสดงระดับนั้นๆ แต่นั่นก็คือแก่นในฐานะนั้นๆ ทำนองต้นไม้ต้นหนึ่ง เมื่อถากไปถึงแก่นนอกสุดก็คือแก่น เข้าไปถึงกลางของแก่นก็คือแก่น แต่เราต้องการแก่นขนาดไหนก็เลือกเอาไป ก่อนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธเจ้าทรงเน้นแก่นธรรมจากหายาไปหาละเอียด ทรงแสดงทั้งกลุ่มของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ และกลุ่มของนิโรธว่าเป็นแก่น โดยเรียงไปตามลำดับ & ระดับด้วยกัน คือ

๑. สีสสาระ แก่นคือศีล อันเป็นการสำรวมระวังกาย วาจา ใจ ของตนไม่ให้เป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิ หน้าที่ของใคร ตลอดจนทำลายคุณค่าของตนเอง

๒. จิตตสสาระ หรือสมาธิสสาระ แก่นคือการปฏิบัติพัฒนาจิตให้เกิดความสงบจากอำนาจของนิรวรณ ๕ ประการ จนบรรลุรูปฌานและอรูปรฌาน อันเป็นผลรวมของศีลกับสมาธิ

๓. ปัญญาสาระ แก่นคือปัญญา ความรอบรู้ในกองสังขารตามความจริงแห่งกฎพระไตรลักษณ์ คือไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา จนสามารถขจัดสรรพกิเลสประเภทต่างๆ ออกไปได้

๓ ระดับนี้ในความเป็นจริงคืออริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ หรือไตรสิกขา หรือการไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้สมบูรณ์การทำจิตให้ผ่องใสจากอำนาจของสรรพกิเลส

๔. วิมุตติสาระ แก่นคือวิมุตติคือการที่จิตหลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสเป็นการถาวร ทำให้ท่านผู้นั้นเป็นพระอริยบุคคลอย่างน้อยก็ระดับพระโสดาบัน จนถึงพระอรหันต์เป็นที่สุด

๕. วิมุตติญาณทัสสนะ คือปรีชาญาณรู้เห็นในวิมุตติ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในอนัตตลักขณสูตรในช่วงหลุดพ้นว่า

“อริยสาวกเมื่อพิจารณาเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมหน่ายในรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่ายก็จะคลายความกำหนัด พอกลายความกำหนัดจิตก็หลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้นก็รู้ว่าเราหลุดพ้นแล้วดังนี้ จากนั้นจะมีความชัดเจนในตนเองว่า ชาติคือความเกิดในกำเนิดต่างๆ ของท่านสิ้นแล้ว การประพฤติพรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นในทำนองเดียวกันไม่มีอีกต่อไป”

สองข้อหลังเป็นนิโรธสังคือนิพพาน อันเป็นการดับไปอย่างสิ้นเชิงของเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์

สองข้อสุดท้ายก็ตรงกับพระพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ในโอวาทปาติโมกข์ ในระดับอุดมการณ์ว่า

ท่านผู้รู้ทั้งหลายกล่าวว่า พระนิพพานเป็นบรมธรรม

ในการศึกษาหาความเข้าใจนั้นต้องรู้ว่า แม้แต่คำว่า นิพพานก็เป็นการสมมติ เรียกสภาพจิตที่คนฟังเข้าใจได้ง่ายๆ แต่ความหมายอย่างนี้มีคำที่ใช้แทนกันได้ไม่น้อยกว่า ๒๐๐ คำ ประเด็นสำคัญคือการใช้คำอย่างไรก็ตาม อันเป็นการแสดงความมีอยู่อย่างหนักแน่นมั่นคงของ “ปัญญา ความบริสุทธิ์ ความกรุณา” หรือปราศจากกิเลสในชื่อต่างๆ ล้วนมีความหมายเดียวกัน แต่ละคำหมายถึงแก่นของพระพุทธศาสนา ด้วยกัน

บางครั้งเน้นที่แก่นในภาคของการปฏิบัติเพียงข้อเดียวว่า “ธรรมทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น” แต่ต้องเข้าใจว่านั่นคือการเจริญวิปัสสนา จนเห็นความจริงตามกฎของพระไตรลักษณ์ คือความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความเป็นอนัตตาของสังขาร และธรรมทั้งหลาย จนสามารถถ่ายถอนตัณหา มานะ ทิฏฐิ ออกไปจากใจได้ การยึดมั่นว่าเป็นของเรา เป็นเรา เป็นตัวตนของเราในขั้นทั้งหลายก็จะหมดไป

หรืออย่างกรณีของหลักการในโอวาทปาติโมกข์ในช่วงที่ว่า การทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว ผลจะออกมาเป็นแก่น และตนเอง ก็เป็นแก่นพุทธศาสน์ด้วยกัน

บางครั้งอาจแสดงในรูปของต้นไม้ต้นหนึ่ง แต่เป็นพัฒนาการทางจิตของคนที่สามารถลดละสรรพกิเลสออกไปตามลำดับ และถึงความเป็นแก่นพุทธศาสน์ไปตามลำดับ ดังที่

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

กล่าวมาแล้วในสาระ ๕ ในที่นี้จึงมีความเป็นอย่างเดียวกันแต่ต่าง
กันที่ทรงใช้ต้นไม้เป็นอุปมา ความว่า

**“ลาภสักการะชื่อเสียง เปรียบเหมือนกิ่งไม้ใบไม้
ศีลเปรียบเหมือนสะเก็ดของต้นไม้
สมาธิ เปรียบเหมือนเปลือกไม้
ปัญญา เปรียบเหมือนกะพี้ไม้
โดยมีความหลุดพ้นแห่งใจอันไม้กำเรียบเป็นแก่น”**

สรุปว่าแก่นของพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจ ๔ หรือเน้น
ไปที่อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ คือ เน้นไปที่นิโรธสัจ แต่แก่น
ที่แท้จริงสมบูรณ์คือ วิมุตติ ความหลุดพ้นจากอำนาจของ
กิเลส ทรงอุปมาให้เห็นว่าแม่น้ำทั้งหลายในโลก ล้วนไหลลงสู่
มหาสมุทรด้วยกัน และเมื่อถึงมหาสมุทรแล้วจะมีรสเค็ม
เหมือนกัน พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงบัญญัติไว้
มีรสเดียวคือวิมุตติรส

**๒. มีผู้กล่าวว่าพระพุทธศาสนานั้น ถ้าผู้ใดได้รู้จักแก่นแท้
ของท่านแล้ว จะไม่มีวันแปรเป็นอย่างอื่นไปได้ ข้อนี้
จริงหรือไม่ เพราะเหตุใด?**

- ประการแรกจะต้องจับประเด็นของคำว่า “รู้” ให้ถูกต้อง
เสียก่อน เพราะขอบข่ายของคำว่ารู้กว้างมาก อาจะหมายถึง
ความรู้ทางประสาทสัมผัสก็ได้ รู้จากการนำเรื่องเหล่านั้น
มาคิดพิจารณาพิเคราะห์ก็ได้ แต่คำว่ารู้ที่ประสงค์ในที่นี้ คือ
ความรู้อันเป็นผลมาจากการเจริญศีล สมาธิ ปัญญาจนเข้าถึง

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ความสมบูรณ์ ในขณะที่นั้นความรู้จะเกิดผุดขึ้นภายในจิต ความ
รู้นี้จึงเหมือนแสงสว่างพอเกิดขึ้น นอกจากแสงสว่างของ
ตนออกมาแล้ว ยังทำหน้าที่ขจัดความมืดในสถานที่นั้นออกไป
ไปด้วย พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า “วิชา เกิดขึ้น อวิชา
ดับไป เหมือนแสงสว่างเกิดขึ้น ความมืดหายไป” ซึ่ง
หมายความว่าตราบใดที่แสงสว่างยังมีอยู่ ณ จุดนั้นจะไม่มี
ความมืดตลอดไป

เนื่องจากพระอริยบุคคลมี ๔ ชั้น ท่านเรียกว่าไม่แปรผัน
ไม่หวั่นไหวจริงๆ จึงมีแต่พระอรหันต์เท่านั้น อีกสามระดับ
เนื่องจากท่านยังละกิเลสไม่หมด มีโอกาสที่จะหวั่นไหวได้ใน
บางอารมณ์ แต่การหลุดพ้นของพระอริยบุคคลทั้ง ๔ ประเภท
คือพระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี และ
พระอรหันต์จะไม่มีเปลี่ยนแปลงไปจากสิ่งที่ได้หลุดพ้น
แล้ว คือจะไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลสที่ท่านละได้แล้ว
ตลอดไป มีแต่จะพัฒนาก้าวหน้าไปเป็นพระอรหันต์อย่างช้า
ที่สุด ๗ ชาติในฝ่ายของพระโสดาบัน พระสกิทาคามียังกลับ
มาเกิดอีกชาติเดียว แต่พระอนาคามีตายไปแล้วบังเกิดเป็น
พรหมและจะนิพพานในฐานะที่เป็นพรหม ณ ที่นั่นเอง

ดังนั้น เวลาเราพูดถึงคุณสมบัติของพระอริยบุคคล ส่วน
มากจะเน้นไปที่พระอรหันต์ว่า “ตาทีโน คือมีความคงที่ อจโธ
ไม่มีความหวั่นไหว โมโสภ ปราศจากฐลึ มีความเกษมตลอดกาล
ไม่แสดงอาการขึ้นลงไม่ว่าจะประสบกับอะไรก็ตาม” ท่านมอง
เห็นโลกธรรมทั้ง ๘ หรือลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และเสื่อม

ลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ มีความเหมือนกันคือตกอยู่ในกฎของไตรลักษณ์ ๓ ประการคือเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาด้วยกัน การได้มากกับการเสียไปของโลกธรรมสำหรับท่านมองเป็นเพียงการแสดงความจริงของสังขารเท่านั้น ไม่มีคำว่าดีใจหรือเสียใจอย่างสามัญชน

ข้อนี้ฟังสังเกตคนธรรมดานี้แหละ หากเขามีความตั้งใจเด็ดเดี่ยวจริงๆ ก็สามารถทำได้บางระดับ เช่น ไม่ดื่มเหล้าตลอดชีวิต ไม่ประพฤตินิสิตทางประเวณีตลอดชีวิต ไม่โกหกตลอดชีวิต เป็นต้น ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์อย่างไรคนเหล่านี้จะไม่ยอมทิ้งสังขารของตน ตรงนี้จึงเป็นเกณฑ์ที่จะวัดคุณภาพจิตของใครก็ตามที่ตั้งใจจะทำความดี แม้ต้องต่อสู้กับปัญหา อุปสรรคอะไรก็ตาม เขาจะไม่ยอมทิ้งธรรม แม้ตนเองจะตายก็ตาม เพราะเขาย่อมตระหนักด้วยใจตนเองว่า จะทิ้งหรือไม่ทิ้งธรรมตนก็ตายเหมือนกัน เพียงแต่ตายเร็วหรือตายช้าเท่านั้น แต่บัณฑิตที่ดำรงตนอยู่ในธรรม ไม่ว่าจะตายโดยวิธีใดก็ตาม ย่อมไปยังเกิดในภพชาติที่ดีเสมอ

๓. เขาว่าเหมือนต้นไม้ ก็ต้องมีเปลือกมีกระพี้ ถ้าผู้ใดรู้จักแต่กะพี้ และเข้าใจว่ากะพี้คือแก่นก็เป็นความเข้าใจผิดอย่างยิ่ง ทำให้ไม่เข้าถึงพระพุทธศาสนา ข้อนี้จริงหรือไม่?

- จากคำตอบในข้อแรกจะพบว่า การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าจะทรงแสดงไว้อย่างสมบูรณ์ บางกรณีสมบูรณ์เมื่อ

นำไปประพาศปฏิบัติ ธรรมเหล่านั้นจะเข้าสู่กระบวนการแห่ง
กุศล มีการพัฒนาก้าวหน้าไปเรื่อยๆ จนถึงจุดหนึ่งก็จะถึงแก่น
แท้ของพระพุทธศาสนา อย่างกรณีที่ทรงแสดงว่า “ธรรมทั้งปวง
ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น” ในความเป็นจริงจำต้องพัฒนาจิตไปตาม
หลักของศีล สมาธิก่อน ปัญญาจึงจะเข้าถึงความจริงแห่งสังขาร
และธรรมทั้งหลายดับความยึดมั่นถือมั่นลงไป แต่บนเส้นทาง
ของการปฏิบัติจะต้องไม่ยึดมั่นถือมั่นไปตามลำดับ เรียกว่า
ยึดแล้วปล่อย ทำนองคนต้องการไปในที่ใดที่หนึ่งต้องเปลี่ยน
ยานพาหนะหลายครั้ง ตอนอาศัยก็อาศัย ตอนเปลี่ยนก็ต้อง
เปลี่ยนไปจนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง

การที่ทรงอุปมาเหมือนต้นไม้ นั้น จัดเป็นอุปมาอย่างหนึ่ง
ในหลายอย่าง แต่ทำให้เราเข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น ศาสนธรรม
ในทางพระพุทธศาสนา นั้น เปรียบเหมือนต้นไม้ต้นหนึ่ง หากเรา
จะเอาเปลือกออกไป ก็หมายความว่าต้นไม้ตายแล้ว หรือเรา
จะเอาเฉพาะกะพี้ของต้นไม้ หากเอามาหมดต้นไม้ก็ตาย
เหมือนกัน ยิ่งไปกว่านั้นการเข้าถึงธรรมะเปรียบเหมือนการ
เดินทางดังกล่าว แม้แต่เราต้องการจะเดินทางรอบโลก แต่ปรากฏ
ว่าขาดเงินอย่างเดียวนั้นเราก็ไปไม่ได้แล้ว ทุกอย่างในโลก
นี้จึงมีลักษณะเหมือนเจดีย์ พีรามิด คือตอนบนจะเล็กขึ้นไป
ตามลำดับ ในขณะที่ตอนฐานรากใหญ่โตมาก แม้การศึกษา
ในประเทศไทย ฟังสังเกตว่าคนที่เข้าสู่ระบบการศึกษาปีหนึ่งๆ
เป็นล้านคน แต่เอาจริงปริญญาเอกมีประมาณ ๙ พันกว่าคน
ซึ่งถ้าเราจะถามว่าต้องการจบปริญญาเอกไหม? ทุกคนคงตอบ

เหมือนกัน แต่ทุกคนก็มีความจำกัดในตนเอง เช่น ทุนในการเรียน สถิติปัญญาไม้ไม่มากพอที่จะไปให้ถึง เป็นต้น ทำให้คนในโลกมีความแตกต่างกันในทุกๆ กรณี ที่เหมือนกันคือเกิดมาแล้วต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตายไปด้วยกัน แต่ยังมีความแตกต่างในรายละเอียด

ข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า คนส่วนน้อยเท่านั้นที่ขึ้นถึงฝั่งคือพระนิพพานได้ คนส่วนมากจะทำได้เพียงเลาะๆ ฝั่งไปเท่านั้น ดังนั้นเมื่อเราเอาศีล สมาธิ ปัญญาเป็นหลัก จะพบว่าแม้ระดับศีล ๕ ประการคนที่เข้าถึงอย่างต่อเนืองคิดจะรักษาศีล ๕ ตลอดเวลาจะมีน้อยแล้ว เมื่อเปรียบกับต้นไม้อย่างคำถามก่อน ทุกคนขอให้อยู่ภายใต้ร่มเงาของต้นไม้และสัมผัสได้ลึกกลงไปตามลำดับก็เป็นบุญยิ่งแล้ว

๔. อิทธิปาฏิหาริย์ เป็นแก่นหรือกะพี้ และมีจริงหรือไม่?

- ประการแรกคือความมีอยู่ของอิทธิปาฏิหาริย์ ที่ควรทำความเข้าใจก่อนว่าคืออะไร? อิทธิปาฏิหาริย์ที่แปลว่า การแสดงฤทธิ์ได้เป็นอัศจรรย์ หมายความว่าท่านสามารถทำในสิ่งที่คนทั่วไปซึ่งไม่ได้ฝึกมาทำไม่ได้ ซึ่งแสดงว่าหากได้ผ่านการฝึกปรือมาก็สามารถทำได้ตามสมควรแก่กรณี ปราภฏการณ์แห่งปาฏิหาริย์มักจะเกี่ยวกับธาตุ ๔ คือ สามารถแทรกกลงไปในดินได้ สามารถเดินไปบนน้ำได้ สามารถเหาะไปในอากาศ สามารถแบ่งกายตนออกเป็นหลายๆ คน เท่าที่พบหลักฐานมาพระจุฬป็นถกเถระ สามารถแบ่งตนออกเป็นพันรูป โดยทำงานในเรื่องต่างๆ กัน แต่รูปร่างหน้าตาเหมือนกัน

อิทธิ ท่านแปลว่าฤทธิ์ คำทั้งสองต่างกันว่าคำแรกเป็นภาษาบาลี คำที่สองเป็นภาษาสันสกฤต มีความหมายว่าความสำเร็จอันเป็นผลมาจากกรรม และการฝึกปรืออบรมในปัจจุบันของท่านเหล่านั้น เช่นนักกรีฑาทั้งหลายที่ฝึกปรือมาอย่างดีสามารถประสบความสำเร็จในระดับโลกได้ ทั้งๆ ที่เมื่อก่อนเขาทำอย่างนั้นไม่ได้ แต่พอฝึกเข้าปรากฏว่าทำได้และทำได้ดีไปตามลำดับ คนที่พบเห็นเขาจะรู้สึกว้าว้าวอัศจรรย์ แม้ความสำเร็จในด้านเทคโนโลยีต่างๆ ในปัจจุบันก็เป็นฤทธิ์ที่เกิดขึ้นจากวิชาการ ท่านเรียกว่า วิชชามยิทธิ จะมีความอัศจรรย์สำหรับคนที่ไม่เคยเห็น แม้แต่การละเล่นต่างๆ ที่จัดเข้าระดับโลกก็จัดเป็นฤทธิ์ประการหนึ่ง

อิทธิปาฏิหาริย์บางอย่างเป็นความสำเร็จด้วยผลของกรรมที่เราเรียกว่ามีกรรมเป็นกำเนิด เช่น ปลาว่ายน้ำอยู่ในน้ำได้ นกบินไปในอากาศได้ เต่าจำศีลได้ หมือดอาหารได้เป็นเดือนๆ เป็นต้น ทุกคนจะเห็นว่าเป็นอัศจรรย์เพราะคนเราทำอย่างเขาไม่ได้ แต่ในหมู่สัตว์เหล่านั้นเขาหาคิดว่าเป็นอัศจรรย์ไม่ เพราะเป็นธรรมชาติของเขาเป็นอย่างนั่นเอง

อิทธิปาฏิหาริย์ จึงเป็นสิ่งที่มิได้อยู่จริง เป็นคุณสมบัติระดับของท่านที่สำเร็จอภิญญา คือความรู้อันยวดยิ่ง เป็นพัฒนาการทางจิตมาจากศีล สมาธิ จมบรรลुरुูปฌาน ๔ ผลสำเร็จเหล่านี้ แม้คนนอกพระพุทธศาสนา ก็ทำได้ หากท่านได้ฝึกปรือมาถูกต้องจริงๆ

แต่สำหรับพระพุทธเจ้าจุดนี้ท่านเรียกว่า อธิปปาฏิหาริย์ เป็นผลพลอยได้จากการปฏิบัติพัฒนาพระทัยจนไปสู่ผลสูงสุด คือการตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ซึ่งจะต้องก้าวผ่าน คีล สมาธิ มาก่อน ในขั้นของสัมมาสมาธินั้นเอง ทำให้เกิดอภิญญาขึ้นมา ในขั้นแรก ๕ ข้อ แต่เมื่อคีล สมาธิ ปัญญา สมบูรณ์เต็มที่ อภิญญาข้อที่ ๖ ก็เกิดขึ้น รวมแล้วอภิญญามี ๖ ประการ ซึ่ง จะนำมาลงไว้ในที่นี้

อภิญญา ๖ คือ

๑. **อิทธิวิธิ** แสดงฤทธิ์คือความสำเร็จทางใจอย่างสูงดัง กล่าวได้

๒. **ทิพพิโสต** หูทิพย์สามารถโน้มใจเพื่อฟังเสียงทิพย์ เสียงมนุษย์ในที่ต่างๆ ได้

๓. **เจโตปริยญาณ** รู้จักความคิดจิตใจของคนในขณะนั้น ว่ามีสภาพเป็นอย่างไร ข้อนี้ในขั้นปาฏิหาริย์ท่านเรียกว่าอาเทศนา ปาฏิหาริย์ คือรู้จักทายใจ เข้าใจคนได้อย่างอัศจรรย์

๔. **ปุพเพนิวาसानุสสติญาณ** การสามารถระลึกชาติ ต่างๆ ของตนและของคนอื่นได้ตามต้องการ

๕. **ทิพพจักขุ** ตาทิพย์สามารถโน้มใจไปเพื่อเห็นใคร ที่ไหนเมื่อไรก็ได้ ในกรณีที่ทรงใช้ไปในรูปของการตรวจดูเหตุ ที่ทำให้คนเหล่านั้นเป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนี้ จนถึงเหตุที่ ทำให้เขาเกิดมาในตระกูล มีรูปร่างหน้าตา สติปัญญาแตกต่างกันเพราะอะไร? ท่านเรียกญาณข้อนี้ว่า จุตูปปาตญาณ

ปรีชาญาณหยั่งรู้ชาติในปางก่อนของคนเหล่านั้นว่าทำกรรมอะไร เกิดมาด้วยกรรมอะไร เพราะเหตุใด เป็นต้น

๖. **อัสวักขยญาณ** พระปรีชาญาณหยั่งรู้ อาสวะ เหตุเกิดอาสวะ ความดับอาสวะ และข้อปฏิบัติให้เข้าถึงการหลุดพ้นจากอาสวะ ข้อนี้เฉพาะพระอรหันต์เท่านั้น

ประเด็นที่ว่า อิทธิปาฏิหาริย์เป็นแก่นหรือกะพี้ ข้อนี้ต้องกลับไปมองในประเด็นที่ทรงแสดงเรื่องนี้และสถานภาพขององค์ธรรมนั้นๆ หากเราจะกล่าวถึงแก่น ๕ ประเภทตามที่ทรงแสดงในมหาปรินิพพานสูตร ก็แสดงว่าอิทธิปาฏิหาริย์เป็นผลของอริยมรรค อยู่ในกลุ่มของนิโรธสังข แต่หากจะพูดถึงแก่นตามที่ทรงแสดงไว้ในจุฬาสาริปมสูตร ที่ทรงเน้นที่วิมุตติเพียงอย่างเดียวว่าเป็นแก่น อิทธิปาฏิหาริย์ก็คงเป็นกลุ่มเดียวกับวิมุตติ หรือเป็นผลพลอยได้จากวิมุตติ จึงควรมีฐานะเป็นแก่นแต่ไม่ใช่แก่นหลัก ทำนองนักศึกษาเรียนจบด้านการแพทย์มา ในขณะที่เรียนก็เรียนวิชาอื่นอยู่ด้วย ในข้อสอบก็มีข้อสอบวิชานั้นอยู่ด้วย ปริญาบัตรที่เขาได้รับเราจึงปฏิเสธวิชาใดวิชาหนึ่งไม่ได้ เพียงแต่ไม่ใช่วิชาเอกเท่านั้น

ประการสำคัญอยู่ที่การใช้ปาฏิหาริย์ทั้ง ๓ ของพระพุทธเจ้า แม้จะทรงเน้นที่อนุสาสนีปาฏิหาริย์ คือความอัศจรรย์แห่งพระสังฆธรรมคำสั่งสอนก็ตาม แต่ในการฝึกนรชนของพระพุทธเจ้าเป็นเหมือนนายสารถีฝึกช้าง ฝึกม้า ที่จะต้องมีหยาบตามด้วย ละเอียด หรือละเอียดได้เลย หรือฝึกไม่ได้ต้องฆ่าทิ้ง เพื่อไม่ให้เสียชื่อเสียงสำนักอาจารย์ การฝึกนรชนของพระพุทธเจ้าก็มี

ทั้งที่ทรงใช้หยาบ ตามด้วยละเอียด ละเอียดได้เลย หรือไม่
สามารถฝึกได้ก็ต้องปล่อยไปตามกรรมของเขา

ดังนั้น ตอนตรัสรู้ใหม่ๆ พระพุทธเจ้ายังเป็นนักบวชหนุ่ม
มีคนรู้จักพระองค์น้อย พระธรรมเทศนาช่วงนั้นจึงทรงนำด้วย
อิทธิปาฏิหาริย์ต่อๆ กันไป เช่น

ทรงใช้อิทธิปาฏิหาริย์กับบิดาของท่านยสะ และปุราณชฎิล
ทรงใช้อาเทศนาปาฏิหาริย์กับปัญจวัคคีย์ ภัททวัคคีย์กับพระเจ้า
พิมพิสารและบริวาร ชื่อนี้ทรงให้พระอรุเวลากัสสประแสดงอิทธิ
ปาฏิหาริย์ ด้วยการเหาะลอยขึ้นในบนอากาศ แล้วลอยกลับลง
มาถวายบังคมพระพุทธเจ้า ๓ ครั้ง ประกาศตนเป็นสาวกของ
พระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าเป็นพระศาสดาของท่าน จากนั้น
พระพุทธเจ้าก็ทรงใช้อุทสาสนีปาฏิหาริย์ คือทรงแสดงธรรม
อย่างอัศจรรย์ จนคนจำนวน ๑๒๐,๐๐๐ คน บรรลุอมรรคผล
ถึง ๑๑๐,๐๐๐ คน ถึงพระไตรสรณาคมน์ ๑๐,๐๐๐ คน
แสดงว่าในกรณีนี้ทรงใช้ในรูปแบบหยาบตามด้วยละเอียด หาก
เราสังเกตพระสูตรแต่ละข้อจะพบปาฏิหาริย์อย่างน้อยหนึ่ง
ปาฏิหาริย์เสมอ

แม้ในกาลภายหลังพระพุทธเจ้าจะทรงห้ามพระมิให้แสดง
ปาฏิหาริย์ แต่หากเราดูหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า ใน
ยามวิกฤตพระอรหันต์ท่านก็แสดงอิทธิปาฏิหาริย์กำราบพวกใจ
บาปอยู่บ่อยๆ ครั้ง แสดงว่าท่านเหล่านั้นเข้าใจว่าพระพุทธ
ประสงค์จริงๆ มุ่งมิให้แสดงปาฏิหาริย์ในลักษณะแข่งดีกับใคร

หรือต้องการให้ใครรู้จักตน แต่หากทำเพื่อความดำรงอยู่อย่าง
มั่นคงของพระพุทธศาสนา กาลต่อมาท่านก็ทำกันมาตามลำดับ

**๕. พิธีรตองต่างๆ ที่นิยมปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน เป็น
แก่นหรือกะพี้ เช่น พรหมน้ำมนต์ เป่ากระหม่อม
เจิมป้าย สวดศพ?**

- การจะพูดอะไรเป็นอะไรนั้น ควรต้องมองที่คำว่าใคร
ด้วย เพราะพระพุทธศาสนาเป็นหลักการ วิธีการ ปฏิบัติการ
ในการพัฒนาคุณภาพของมนุษย์จากจุดที่เขาเป็นในขณะนั้นๆ
จนถึงให้เขาสามารถก้าวสูงขึ้นไปตามกำลังความสามารถของเขา
พิธีกรรมต่างๆ นั้นต้องนึกถึงพัฒนาการของชีวิตของคนก่อน
เราจะพบว่าในด้านวัย วุฒิภาวะของเด็ก คนป่วย คนแก่ บ้าน
ทุกๆ หลังจึงต้องมีบันได ราวบันได ถ้ามว่าคนทุกคนต้อง
เกาะราวบันไดไหม? ตอบว่าไม่ แต่ที่ต้องมีเพราะในครอบครัว
เรามีเด็กเล็กๆ มีคนแก่ และมีคนป่วย เราเองตอนไม่ป่วยไม่แก่
ไม่ต้องเกาะราวบันได แต่พอถึงคราวป่วยลง แก่ลง ก็ต้องเกาะ

ในด้านวุฒิภาวะของคน เช่นถามว่าโลกทำไมต้องมีการ
สร้างตุ๊กตาประเภทต่างๆ ของเล่นประเภทต่างๆ มากเหลือเกิน
เป็นความสิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ ของเล่นน้อยๆ ตุ๊กตาจึงไม่น่าจะมี
ก็ต้องถามว่าไม่ต้องมีสำหรับใคร ถ้าสำหรับผู้ใหญ่ ท่านเหล่านั้น
ก็เลิกเล่นของเล่น ตุ๊กตามานานบ้างไม่นานบ้าง แต่เพราะโลก
เรายังมีเด็กอยู่ เราก็ต้องมีของเล่นน้อยๆ ตุ๊กตาน้อยๆ เพื่อให้
ลูกหลานเล่นไปจนกว่าเธอจะโต แล้วเธอจะเลิกเล่นเอง ถ้ามว่า

เมื่อเธอโตแล้วโลกเล็กมีของเล่นน้อยๆ ตุ๊กตาน้อยๆ ได้ไหม?
ถามว่าในโลกเด็กหมดไปแล้วหรือยัง เพราะโลกไม่เคยขาด
เด็ก และพวกเธอก็มีมากกว่าผู้ใหญ่เสียด้วย ความจำเป็น
ตรงนี้จึงต้องมีตลอดไป

ในด้านพิธีรีตองทางพระพุทธศาสนาก็เป็นเช่นเดียวกัน
อย่าลืมวัยของคน วุฒิภาวะของคน พลังของศรัทธา วัริยะ สติ
สมาธิ ปัญญาของคน ไม่ว่าจะยุคใดสมัยใดไม่เคยเสมอกัน ในขั้น
ของสามัญชน การทำความเข้าใจกับพระพุทธศาสนา จะต้อง
มีลักษณะของปัญญา คือมีความรอบรู้ รอบคอบ รอบด้าน การ
พูดถึงคำว่าพิธีรีตองเราจะแยกมาพูดเฉพาะพิธีรีตองมิได้ ต้อง
นึกว่าพิธีรีตองมาจากไหน? ใครเป็นคนทำ? และเขาทำไปเพื่อ
อะไร? วุฒิภาวะ สถานะของเราเป็นอย่างไร

ประการแรก ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะทรงประกาศพระ
สัมมัตถธรรมแก่โลก ทรงจำแนกคนออกไปในด้านวุฒิภาวะเป็น ๔
ระดับเหมือนดอกบัว ๔ เหล่า และในกาลต่อมาทรงจำแนก
คนเหล่านั้นออกไปเป็น ๔ ระดับของวุฒิภาวะที่จะศึกษา ปฏิบัติ
และมีความสามารถในการเข้าถึงพระสัมมัตถธรรม คือ

๑. อุกคตัตถุญญ ผู้มีสติปัญญามาก สามารถรู้ธรรมเพียง
ยกหัวข้อขึ้นแสดงเท่านั้น

๒. วิปปลิตถุญญ ผู้สามารถจะรู้ธรรมได้ต่อเมื่อได้
มีการอธิบายขยายความแห่งธรรมนั้นออกไปจนกว่าท่านจะ
เข้าใจ

๓. เนยยะ คนประเภทพอจะแนะนำพร้าสอน อบรม บ่มนิสัยไปตามลำดับจนกว่าเขาจะสามารถเข้าถึงธรรมตาม วุฒิภาวะของเขา

๔. ปทปรมะ คนที่ไม่อาจสอนให้ได้รับผลเป็นขั้นเป็น อันได้ แต่ต้องพยายามฝึกปรือกันไปอย่างน้อยก็ให้คนที่ฝึก มาดีแล้ว ช่วยอุปถัมภ์ค้ำจุนได้

แต่เมื่อถึงคำว่า “ใคร” คนต้องเข้าใจธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต ที่ท่านใช้คำว่า “สัตว์” ซึ่งนอกจากจะแปลว่าผู้ซึ้งแล้ว ยัง แปลว่า “ผู้สะดุ้ง” อีกด้วย มนุษย์จึงเป็นสัตว์ที่ต้องดิ้นรนเพื่อหนี ความทุกข์ ภัย โรค อยู่ตลอดเวลา ในยามวิกฤตทางอารมณ์ จริงๆ จะไม่มีรูปแบบอะไรเลย ขอให้รอดปลอดภัยไปก่อนเป็นพอ พระพุทธเจ้าทรงปรารภพฤติกรรมของท่านอัคคิทัตปุโรหิต ที่ยึด ติดอยู่กับพิธีกรรมการบูชาไฟของท่าน และทรงแสดงด้วยความ เข้าพระทัยธรรมชาติของมนุษย์ เพราะทรงกรุณาต่อหมู่มนุษย์ ความว่า

“มนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก อันมรณภัยคุกคามแล้ว ย่อม ถึงภูเขาทั้งหลายบ้าง ป่าไม้ทั้งหลายบ้าง อารามและต้นไม้ที่เป็น เจริญทั้งหลายบ้างว่าเป็นสภาระ

นั่นแล มิใช่สภาระอันเกษม นั่นแลมิใช่สภาระอันอุดม เขาอาศัยสิ่งนั้นเป็นสภาระแล้ว ย่อมไม่อาจหลุดพ้นจาก ทุกข์ทั้งปวงได้

ส่วนผู้ใด ถึงพระพุทธเจ้าด้วย พระธรรมด้วย พระสงฆ์
ทั้งหลายด้วย ว่าเป็นสวณะ มาเห็นอริยสัจ ๔ ด้วยปัญญา
อันชอบ คือทุกข์และตัณหาเป็นแดนเกิดแห่งทุกข์ (สมุทัย)
และความก้าวล่วงทุกข์ (นิโรธ) และมรรคมืองค์ ๘ ประการอัน
ไปจากข้าศึกษาให้ถึงพระนิพพาน อันเป็นที่เข้าไปประทับแห่ง
ทุกข์

นี่เป็นสวณะอันเกษม นี่เป็นสวณะอันอุดม เขาอาศัย
พระรัตนตรัยเป็นสวณะแล้ว ย่อมพ้นจากทุกข์ทั้งปวงได้”

ฟังสิ่งเกิดว่าพระพุทธเจ้ามิได้ทรงปฏิเสธการยึดถือสิ่ง
นอกจากพระรัตนตรัยว่าเป็นที่พึ่งมิได้ แต่ทรงแสดงไว้ว่า สิ่ง
เหล่านั้นไม่ใช่เป็นที่พึ่งอันเกษม ไม่ใช่ที่พึ่งอันสูงสุด ไม่สามารถ
ช่วยให้หลุดพ้นจากทุกข์ได้เท่านั้น แต่หาทรงปฏิเสธในระดับที่
ลดหลั่นลงมาไม่ ข้อนี้จึงสอดคล้องกับบุคคล ๔ และธรรมชาติ
ของสัตว์โลกดังกล่าว แสดงว่าคำสอนในทางพระพุทธศาสนา
สามารถอำนวยประโยชน์แก่คนได้ทุกส่วน และแก่คนได้ทุก
ระดับ เช่น ป่าไม้ ต้นไม้ เวลานี้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า เกิดภาวะ
โลกร้อน เพราะสาเหตุส่วนหนึ่งเกิดขึ้นมาจากการตัดไม้ทำลายป่า
ของมนุษย์ที่กลัวอันตรายนั่นเอง ขนาดเด็กเล็กๆ ยังคิดได้ว่า

“ไม้ขาดป่า ฟ้าขาดฝน คนขาดใจ”

แต่ผู้ใหญ่กลับขาดปัญญาในการพิจารณา แทนที่จะครอง
ชีวิตแบบ “น้ำพึ่งเรือเสือพึ่งป่าอัครมาศัย เขาก็จิตคิดดูเล่า
เราก็ใจ รักกันไว้มีไมตรีดีกว่าพาล” กลับทำให้ตนเป็นศัตรู

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ต่อตนเอง ที่สำคัญคืออย่าให้เพื่อนร่วมโลกพลอยเดือดร้อนตามไปด้วยจะเป็นการดี

ในความเป็นจริงแล้ว พิธีรตองทางพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. พิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระวินัย ในส่วนที่เป็นอภิธมาจาร คือมรรยาทที่ควรประพฤติ และพวกสังฆกรรม เช่น การบวชภาค การกรานกฐิน การเข้าพรรษา ออกพรรษา อัฏฐาณกรรม และสังฆกรรมอีกเป็นอันมาก

๒. พิธีกรรมที่เกี่ยวเนื่องมาจากพระพุทธรูป ประเพณีท้องถิ่นของดินแดนที่พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไป ตัวอย่างที่ยกมาถามเช่นการประพรมน้ำมนต์ เกิดจากพระพุทธรูปดำรัสตรัสสั่งให้พระอานนท์ทำ เมื่อตอนเสด็จไปแก้ปัญหาทุพภิกขภัยในเมืองไพศาลี การสวดศพสืบเนื่องมาจากการบำเพ็ญทักษิณานุปาทาน และการโปรดพระพุทธรูปมารดาของพระพุทธเจ้า การเป่ากระหม่อม การเจิมป้าย เป็นเรื่องการสร้างขวัญกำลังใจ อันเป็นธรรมเนียมในส่วนต่างๆ ของโลก หากสังเกตคำถามจะพบว่า

คนที่ถามมีเจตนาจะกระแหยะกระแหม่มากกว่าต้องการความรู้

พิธีรตองเป็นทางเกิดบุญประการหนึ่ง การยอมรับความมีอยู่ของพิธีรตองจัดเป็นสัมมาทิฏฐิประการหนึ่ง ในสัมมาทิฏฐิ ๑๐ ประการในข้อที่ว่า “การบูชามีผล พิธีกรรมต่างๆ มีผล” พิธีรตองมีหลายระดับดังกล่าว การจะพูดว่าเป็นแก่นคงไม่ถึง

แต่อาจจะเป็นเปลือกของต้นไม้ ที่เราขาดไม่ได้เช่นเดียวกัน เพราะต้นไม้ที่ขาดเปลือกคือต้นไม้ที่ตายแล้วนั่นเอง ประการสำคัญคือมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษา การปฏิบัติ ธรรมระดับหนึ่ง ประเด็นสำคัญคืออย่าไปยึดติดกับประเพณี เหล่านั้น จนเกิดความยินดี ยินร้ายมากเกินไป จนเป็นเหตุ ให้ถกเถียงกับคนอื่น หรือขัดแย้งกันเพราะประเพณี เพราะ พิธีกรรมเป็นระดับของศรัทธาที่ต้องมีปัญญาเข้ากำกับ

ประเด็นสำคัญของธรรมปฏิบัติ จะเป็นระดับใดก็ตาม หากทำไปแล้วกิเลสลดลง ความทุกข์ลดลง ความสุขเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตามถือว่าเป็นความถูกต้อง เพราะใน ความเป็นจริงทุกอย่างล้วนต้องสะสม ในกรณีของพิธีกรรม ต่างๆ นั้น ที่แน่นอนคือเป็นจุดรวมแห่งศรัทธา สร้างสรรค์กาย สัมผัสดี มีจุดประสานใจ ความคิดในยามที่ประกอบพิธีกรรม มีความมุ่งมั่นมีความสงบใจอยู่ที่พิธีกรรมนั้นๆ ที่สำคัญคือใจ จะยึดโยงอยู่กับคุณของพระรัตนตรัย แต่ต้องตระหนักว่าเป็น บันไดขั้นแรกๆ แต่ทุกอย่างก็นับที่หนึ่งไปก่อนมิใช่หรือ? ที่สำคัญข้อนี้เป็นการสะสมบุญประการหนึ่ง ในการทำบุญนั้น พระพุทธเจ้ารับสั่งไว้ว่า

“เมื่อบุคคลจะทำบุญ ควรทำบุญนั้นบ่อยๆ ควรปลุกฝัง ความพอใจในบุญนั้น เพราะบุญที่บุคคลสั่งสมไว้จะนำความสุข มาให้ จะเป็นเปลือกเป็นสะเก็ดเป็นกะพี้ของต้นไม้ไม่สำคัญ แต่ นั่นคือต้นไม้ต้นหนึ่งที่ขาดส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้ ทุกอย่างมี ความสำคัญ จำเป็นตามสมควรแก่ฐานะของตน”

๖. พิธีกรรมต่างๆ ในศาสนาอื่น ๆ ก็มีเท่าของเรา หรือมากกว่าด้วยซ้ำ จริงหรือไม่ เหตุผลต่างกันหรือเหมือนกันกับของเรา?

- เป็นคำถามที่ไม่น่าจะถาม เพราะกลายเป็นวิชาศาสนาเปรียบเทียบไปแล้ว ที่สำคัญคือขั้นของพิธีกรรมนั้น คงแบ่งออกเป็นสองระดับคือ พิธีกรรมที่มาจากบัญญัติการสอนของพระศาสดา และพิธีกรรมที่นำมาผสมผสานกันกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่ทุกอย่างเป็นหลักการวิธีการในการสร้างสมานฉันท์ คือสร้างหลักร่วมทางความคิด สร้างหลักร่วมทางกิจกรรม และพัฒนาไปสู่หลักร่วมทางผลประโยชน์จากศาสนปฏิบัติ พิธีกรรมจึงเป็นจุดสร้างความพร้อมที่จะน้อมใจเข้าหาคุณธรรมเบื้องสูงในโอกาสต่อไป แต่ตราบใดที่ยังอยู่เป็นหมู่คณะ การริเริ่มที่พิธีกรรมจึงขาดไม่ได้ เหตุผลนั้นเราจะไปบอกว่าเหมือนกันหรือต่างกันคงจะยาก เพราะเป็นการแสดงออกซึ่งศรัทธาต่อสิ่งสูงสุดในศาสนานั้นๆ เรื่องพิธีกรรมของศาสนาใดๆ ก็ตาม ทุกคนต้องเคารพความเชื่อของคนเหล่านั้น ไม่ควรมองว่าของใครดีหรือไม่ดี แต่ส่วนที่เหมือนกันคือยามประกอบพิธีกรรม จิตใจของคนจะจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ตนเคารพสักการะด้วยกัน แต่ในด้านของรูปแบบคงมีความหลากหลาย แต่เจตนาเหมือนกันคือมีความศรัทธาว่าทำอย่างนั้นดี มีความจำเป็นที่ขาดไม่ได้ เขาก็ทำไปตลอดเวลาที่เขายังมีความเชื่ออยู่

ในพระพุทธศาสนาถึงแม้จะมีพิธีกรรมอยู่ แต่เป็นพื้นฐานเบื้องต้น ที่จะก้าวไปสู่ผลของท่าน คือ ภาวนา หรือ คือ สมาธิ

ปัญญา ในการพัฒนาตนไปตามหลักของไตรสิกขา บางช่วง ก็ต้องอาศัยพิธีกรรมสร้างความพร้อมอยู่

แต่เจตนาที่จะให้ตนได้จากการประกอบพิธีกรรม น่าจะ ยุติด้วยหลักอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์คือ ต้องการขจัดทุกข์ ภัย โรค อันตราย ตลอดจนถึงตนเป็นที่โปรดปรานของสิ่งที่ ตนเคารพสักการะ สามารถครองตน ครองคน ครองงาน ครองเรือน ครองสุขในชาติปัจจุบัน และปรารถนาผลจาก สวรรค์หลังจากตาย ไปแล้ว ในด้านของพิธีกรรมที่ปะปนมากับ ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนหนึ่งเป็นการย้อนกลับเข้าหา การแก้ปัญหาเรื่อง “กาม กิณ นอน กัถว ความไม่รู้ การ ขาดแคลนของคน” มีไม่น้อยที่ขอ อำนาจการดลบันดาล อันเป็นสัญชาตญาณของการกลัวภัยของสัตว์ทั้งหลาย

แต่พระพุทธศาสนาเน้นไปในรูปของมงคลธรรม มากกว่า การประกอบพิธีกรรมในรูปแบบต่างๆ แม้แต่งานในด้านของ ศาสนพิธี การเจริญพระพุทธมนต์ ที่เจ้าภาพต้องการให้ตน หลุดพ้นจากทุกข์ ภัย โรค ด้วยอำนาจพระปริตรที่พระสาธยาย แต่ท่านกลับเน้นที่การศึกษาปฏิบัติพัฒนาตนไปตามหลักของ มงคล ๓๘ ประการ อันเป็นการพัฒนากาย วาจา ใจ ของตน ไปตามอรรถะ คือประโยชน์ ๓ ระดับ อันเกิดจากสมบัติ ๓ ระดับ คือ

๑. เหตุให้เกิดผลดีระดับมนุษย์สมบัติ คือ

การไม่คบพาล การคบหาสมาคมกับบัณฑิต การบูชาท่าน ผู้ควรบูชา

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

การอยู่ในประเทศที่สมควร การทำความดีเตรียมพร้อมไว้
ไว้ในกาลก่อน การตั้งตนไว้ในทางที่ชอบ

การมีการศึกษา เรียนรู้มามาก ความฉลาดสามารถใน
ศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่ง การมีวินัยที่ศึกษาสำนักสำเหนียกมา
ดีแล้ว การเจรจาด้วยคำที่เป็นสุภาพ

๑๐ ประการนี้เป็นหลักในการพัฒนาคนและองค์ประกอบ
การดูแลบำรุงมารดาบิดา การสงเคราะห์ภรรยา การ
สงเคราะห์บุตร การทำงานไม่ให้คั่งค้างอาภูล

การสงเคราะห์อนุเคราะห์ต่อคนอื่น การครองตนในหลัก
ของธรรมจรรยา การสงเคราะห์ญาติพี่น้อง การทำกรงานที่
ปราศจากโทษทางกฎหมาย ศีลธรรม จารีตประเพณี

การงดเว้นจากการทำ พูด คิด ที่เป็นบาป การระมัดระวัง
ในการเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดให้โทษ การไม่ประมาทในธรรม
ทั้งหลาย

๑๐ ประการนี้เป็นหลักในการครองเรือน ป้องกันตนไม่ให้
มีปัญหาภายในครอบครัว สังคม และกฎหมายของบ้านเมือง

๒. เหตุให้เกิดผลระดับสวรรค์สมบัติ

ธรรมปฏิบัติชุดนี้ส่วนหนึ่งอำนวยความสะดวกในชาติปัจจุบันในขณะที่
ที่ทำนั่นเอง แต่มีความเป็นบุญที่จะติดตามตนไปتبแต่ภพชาติ
ของตนให้ประณีตในชาตินั้นๆ ตามสมควรแก่ปริมาณของ
กุศลกรรมที่ตนมีอยู่ คือ

“การทำตนเป็นคนไม่ประมาทในทุกกรณี มีความเคารพ
นับถือต่อคนที่ควรแก่การเคารพนับถือ ประพฤติตนเป็นคน
อ่อนน้อมถ่อมตน มีความสันโดษยินดีตามมีตามได้ใน การ
แสวงหาแล้วได้มา มีความกตัญญูสำนึกสำเหนียก รู้อุปการะ
คุณของคน สัตว์ สิ่งที่มีต่อตน มีความพอใจยินดีในการฟัง
พระสัทธรรมตามสมควรแก่กาลนั้นๆ มีความอดกลั้น ความ
อดทน ความทนทาน จนถึงทนอดได้ มีความพร้อมที่จะรับ
ฟังความคิดเห็นตักเตือนตำหนิจากคนอื่นด้วยความเคารพ”

๓. เหตุให้เกิดระดับนิพพานสมบัติ ในขณะที่ในชาติ
ปัจจุบันตนก็ได้รับผลอยู่ด้วยเพียงแต่มีฐานะเป็นบารมีธรรม
ที่จะนำไปสู่การบรรลุอรियมรรคอรियผลในกาลต่อไปหรือ
กาลปัจจุบัน ซึ่งขึ้นอยู่กับปริมาณของบารมีธรรมในอดีตและ
การเสริมขึ้นในปัจจุบันของแต่ละคน คือ

“การได้พบเห็นสมณะ คือท่านที่มีความสงบกาย สงบ
วาจา สงบใจ การได้สนทนาธรรมกับท่านที่เป็นสมณะ
นักปราชญ์ เพราะในการฟังธรรม การสนทนาธรรมนั้นเป็น
การพัฒนาปัญญา ที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำหน้าที่ขจัดโมหะ
เมื่อโมหะถูกขจัด กิเลสประเภทอื่นก็จะลดตามลงไป มีความ
เพียรอย่างแรงกล้าทั้งทางกายและใจ จนสามารถสลายความ
เข้มนั้นของกิเลสลงไปได้ตามลำดับ การประพฤติพรหมจรรย์
คือการใช้ชีวิตอย่างประเสริฐในกรอบของศีล สมาธิ ปัญญา
จนสามารถทำให้สมบูรณ์และได้เห็นอริยสัจ ๔ ตามความ
เป็นจริง สามารถทำพระนิพพานให้แจ่มแจ้งแก่ใจของตน”

คุณลักษณะของจิตนิพพานคือ จิตไม่หวั่นไหวเมื่อกระทบกับโลกธรรม จิตไม่มีความเศร้าโศก เป็นจิตที่ปราศจากธุลีคือกิเลส มีความเกษมปลอดโปร่งจากกิเลสและความทุกข์

สรุปรวมว่าพิธีกรรมทั้งหลายนั้น เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการเข้าถึงธรรม คำสอนในศาสนานั้นๆ พระอริยบุคคลท่านละ สิ้นพตปรามาสาได้แล้ว แต่เพราะเป็นหลักการเบื้องต้น ท่านทำตนให้เป็นเนตติ คือแบบแผนแก่นุชนรุ่นหลัง คนดีในโลกนี้ ควรมองพิธีกรรมของศาสนาต่างๆ ด้วยความเข้าใจ และเคารพในศรัทธาของศาสนิกในศาสนานั้นๆ หลักการสำคัญคือ

“คนพาลมีการเพ่งโทษคนอื่นเป็นลักษณะ บัณฑิตมีการเพ่งโทษตนเองเป็นลักษณะ”

ทุกคนสามารถเลือกเป็นได้ทั้งพาลและบัณฑิตในแต่ละขณะจิตด้วยซ้ำไป

อย่างไรก็ตามในช่วงสุดท้ายของ “มงคลสูตร” พระพุทธเจ้าทรงสรุปในเชิงของขลัง ศักดิ์สิทธิ์ของมงคลสูตรในรูปของพิธีกรรมองค์ธรรมแต่ละข้อทรงสรุปว่า ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด และทรงสรุปรวบยอดไว้ว่า

“เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายกระทำมงคลทั้งหลายเช่นนี้แล้ว เป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ในที่ทั้งปวง ย่อมถึงความสวัสดิในที่ทั้งปวง ข้อนี้เป็นอุดมมงคลอันสูงสุดของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้น”

๗. ลัทธิต่างๆ ที่มีผู้นับถือ หรือกล่าวอ้างว่าเป็นพระ
พุทธศาสนา ซึ่งมีผู้เสนอแนะแก่คนไทยอยู่เสมอใน
ลักษณะแปลกๆ ใหม่ๆ จะมีอะไรเป็นเครื่องตัดสินว่า
เป็นพระพุทธรศาสนาหรือไม่อย่างไร?

- คงจะพูดเฉพาะในกรณีที่อ้างว่าเป็นพระพุทธรศาสนา
เพราะหากจะเอาลัทธิต่างๆ มาพูดจะกลายเป็นเอกสารขนาด
ใหญ่ทีเดียว เพราะลัทธิในโลกมากจนไม่อาจจะรู้และนับได้หมด
สำหรับหลักการในทางพระพุทธรศาสนานั้น หากเรามีความเคารพ
ในพระสัทธิธรรม ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกก็ไม่มีปัญหาอะไร
ที่จะมาขัดแย้งกัน แต่ในรายละเอียดแล้วมีความขัดแย้งกันมา
ตลอดแม้แต่ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ เพราะว่า
หลักธรรมในทางพระพุทธรศาสนามีคุณลักษณะที่

“คมกริ ลึกซึ้ง ทุกทโธ ฐู้ได้โดยยาก ทุรานูโพโธ ฐู้ตาม
ได้ยาก สนุโต สงบมาก ปณิโต ประณีต อตุตคามวจโร ไม่
อาจใช้การคาดเดาเอาได้ ปณุฑิตเวทนีโย คนเป็นบัณฑิตจริง
เท่านั้นจะสามารฐู้ได้”

แม้ในพระธรรมคุณบทสุดท้าย พระพุทธเจ้ายังทรงแสดง
ไว้ว่า “ปจจตุตถิ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ อณฺวิญญูชนพฺพิงฐู้ได้เฉพาะตน”
และวิญญูชนก็คือบัณฑิต นักปราชญ์ แต่ต้องเป็นนักปราชญ์
ระดับพระโสดาบันขึ้นไปเท่านั้น จึงจะไม่มี ความขัดแย้งกัน
ในด้านความเห็น เพราะท่านเป็นผู้ที่มีความเห็นที่สมบูรณ์ใน
ศาสนธรรม

แต่อย่างไรก็ตามหากเราจับหลักตามที่พระพุทธเจ้าทรง
แสดงไว้แม้เพียงข้อเดียว แล้วใช้เป็นมาตรวัดที่ใจตนเอง มี
ความเข้าใจเป็นของตน ก็สามารถลดความขัดแย้งลงไปได้
ประเด็นสำคัญๆ ที่ควรจับเป็นหลักไว้ คือ

๑. พระพุทธศาสนาทั้งปวง รวมลงที่อริยสัจ ๔ ประการ คือ
ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกข์เป็นข้อควรกำหนดรู้ สมุทัย
ควรละ นิโรธ ควรทำให้แจ่มแจ้งขึ้นภายในจิต และอริยมรรค
มีองค์ ๘ ประการควรเจริญคือกระทำให้เกิดขึ้น เมื่อทำภารกิจ
ต่ออริยสัจ ๔ ตามควรแก่ฐานะดังกล่าว สิ่ง que ทุกคนต้อง
ประจักษ์แก่จิตตนคือ การยึดมั่นถือมั่นในขั้นนี้ลดลง กิเลส
ลดลง คุณธรรมเพิ่มขึ้น จิตมีความสุข ความสงบเย็นมากขึ้น
หรือดูง่าย ๆ ว่าปัญญาเกิดมากขึ้นไหม? หากปัญญาเกิดขึ้น
จริงจิตเราบริสุทธิ์ขึ้นหรือไม่? หากคิดว่าจิตตนบริสุทธิ์ก็ต้อง
ดูว่า เรามองคนอื่นสัตว์อื่นด้วยความเมตตา กรุณา มีจิต
คิดอนุเคราะห์ต่อเขาหรือไม่ หากปฏิบัติมาถูกทางต้องเห็น
พร้อมกันทั้งปัญญา ความบริสุทธิ์ จิตที่มากด้วยเมตตากุณา
ต่อคนอื่นสัตว์อื่น ในขณะที่เห็นทรัพย์คนอื่นไม่รู้สึกลิภอกอยาก
ได้ เห็นเพศตรงกันข้ามก็สามารถคลายความกำหนัดลงไปได้
จนถึงไม่มีความกำหนัด

เหมือนอะไร? เหมือนเราปิดไฟในห้อง แสงสว่างเกิดขึ้น
ความมืดหายไป เราสามารถมองเห็นสิ่งที่เคยอยู่ในที่มืดชัดเจน
ทั้ง ๓ อย่างต้องปรากฏร่วมกันในขณะเดียวกัน ตราบเท่าที่ยัง
มีแสงสว่างอยู่ จะต้องเป็นอย่างนั้นตลอดไป

อีกประการหนึ่งวัดจากท่าทีของตนที่มีต่อพระรัตนตรัย แต่เป็นเรื่องที่ทุกคนต้องตรวจสอบตนด้วยตนเอง ตามหลักพระธรรมคุณดังกล่าว คือ

๑. ต้องมีศรัทธา เชื่อมมั่นในคุณของพระรัตนตรัย ไม่อ่อนไหวไปตามกระแสอารมณ์

๒. ในขณะที่เดียวกันต้องมีความเคารพแก่กล้าในไตรสิกขา ในความไม่ประมาท มีการแสดงความเป็นมิตรกับคนอื่น

๓. ไม่กระทำการใดๆ ที่แสดงว่าทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อพระรัตนตรัย และที่มีส่วนเชื่อมโยงอยู่กับพระรัตนตรัย สรุปลงเป็นศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนธรรม ศาสนพิธี

๔. คุณลักษณะของความเป็นพุทธ ที่ผ่านความสงบมาพอสมควรจะสามารถตรวจสอบได้ ที่มีจิตใจอ่อนโยน มีวาจาอ่อนหวาน มีอาการอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ยกตนข่มคนอื่น หรือดูหมิ่นคนอื่น ปฏิบัติตนมุ่งเข้าสู่ความสงบทางกาย วาจา ใจ ไม่ยกตนข่มคนอื่นตามหลักที่ทรงแสดงไว้ในอริยวงศ์สูตรในส่วนของปัจจัย ๔ มีความยินดีในการเจริญกุศล การละอกุศล

๕. ไม่สร้างปัญหาให้แก่ชาติบ้านเมือง คณะสงฆ์ หรือแสดงตนกระด้างกระเดื่องไม่เคารพกฎหมายของบ้านเมือง

๖. ไม่แสดงอาการกำเริบเสิบสาน ตีตนเสมอพระพุทธเจ้า พระอรหันต์บุคคล หรือแสดงว่าตนยิ่งใหญ่กว่าพระพุทธเจ้า ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้ามิได้ทรงบัญญัติไว้ ไม่เพิกถอนสิ่งที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว สมาทาน ศึกษา สำเหนียกตามสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้

ในขณะที่เดียวกันปัญหาเรื่องนี้พระมหาปาชาบดีโคตมีภิกษุณี
ได้กราบทูลถามพระพุทธเจ้าถึงเกณฑ์กำหนดความเป็นธรรม
เป็นวินัยว่าอะไร เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าหรือไม่ใช่ไว้ใน
โคตมีสูตร พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็นหลักตัดสินความ
เป็นพระธรรมวินัยหรือไม่ใช่ไว้เป็นคู่ๆ ตามลำดับดังนี้คือ

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความคลายกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อ
ความกำหนัดในกามทั้งหลาย

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อการไม่ประกอบด้วยทุกข์ ไม่เป็น
ไปเพื่อความประกอบตนไว้ด้วยทุกข์

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความไม่สะสมกองกิเลส ไม่เป็น
ไปเพื่อความสะสมกองกิเลส

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความปรารธนาน้อย ไม่เป็นไป
เพื่อความปรารธนามาก

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อสันโดษโดยยินดีตามมีตามได้ ไม่เป็น
ไปเพื่อความไม่สันโดษ

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความยินดีในความสงัด ไม่เป็นไป
เพื่อความคลุกคลีด้วยหมู่คณะ

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อการลงมือทำความเพียรพยายาม
ไม่เป็นไปเพื่อความเกียจคร้าน

ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความเป็นผู้เลี้ยงง่าย ไม่เป็นไปเพื่อ
ความเป็นคนเลี้ยงยาก

ให้ตระหนักในตอนแรกของแต่ละข้อเป็นธรรมเป็นวินัย
เป็นคำสอนของพระศาสดา ในช่วงหลังทั้ง ๘ ข้อพึงเข้าใจไม่ใช่
ธรรม ไม่ใช่วินัย ไม่ใช่คำสอนของพระศาสดา

แต่ต้องมีความชัดเจนว่า พระพุทธดำรัสข้อนี้ทรงเน้นที่ “คำสอนให้ลงมือประพฤติปฏิบัติ” กับข้อที่ควรงดเว้นไม่ควรประพฤติปฏิบัติ ดังนั้นช่วงแรกจึงเป็นอาการของอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ช่วงหลังของแต่ละข้อเป็นอาการของสมุทัยสังขที่พระพุทธเจ้าทรงสอนเหมือนกัน เพียงแต่ทรงสอนให้ลด ละ บรรเทา สงบ ระวัง บังคับไปตามกำลังความสามารถ เพราะในความเป็นจริงแล้วสากลจักรวาลทั้งที่เป็นรูปธรรม นามธรรม เป็นสสาร หรือพลังงานล้วนสรุปรวมลงที่อริยสังข ๔ ประการ แต่จุดเน้นในที่นี้คือข้อที่ควรประพฤติกับข้อที่ควรเว้นไม่ควรประพฤติ แต่คงอยู่ในกฎของอริยสังขเพียงแต่ต้องละเท่านั้น

อีกประการหนึ่ง ลักษณะของพระสังฆธรรมท่านจำแนกโดยลักษณะไว้เป็น ๔ ลักษณะ คือ

๑. สุวากุขาตธรรม คือหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ถูกต้องสมบูรณ์ บริบูรณ์ดีแล้วตามสมควรแก่ฐานะของธรรมประเภทนั้นๆ ไม่ปนคละกัน ในระหว่างกุศล อกุศล อภัยกฤต

๒. สลฺเลขธรรม เป็นธรรมเครื่องขัดเกลากิเลสให้ออกไปจากใจ แต่เพราะใจเป็นที่รวมของธรรมทั้ง ๓ ประเภท ในช่วงแรกใครมีพลังมากกว่าก็สามารถทอนกำลังของฝ่ายหนึ่งลงไปได้ พฤติกรรมของคนส่วนมากจะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของอารมณ์ของเขาในขณะนั้นๆ

แต่เมื่อเข้าสู่กระแสริยมรรค กุศลกรรมจะทำหน้าที่ขัด
เกลากุศลไปตามลำดับ จนกว่าจะบรรลุอุริยผลสูงสุดกิเลสจึง
จะหมดไป นั่นคือ การบรรลุมรรคผลเป็นพระอรหันต์

๓. **นียยานิกธรรม** คือธรรมที่ทำหน้าที่นำจิตออกจาก
อกุศล ทุกข์ สังสารวัฏ แต่ในช่วงแรกๆ คงชักเยอกันไปตาม
อย่างปุถุชน พอก้าวขึ้นสู่ฝั่งพระนิพพานคือเป็นพระโสดาบันขึ้นไป
ได้แล้ว จะนำจิตเข้าหากุศลธรรมที่สมบูรณ์ไปตามลำดับ จน
กว่าจะบรรลุผลสูงสุด

๔. **สันติธรรม** ธรรมที่ทำให้เกิดความสงบกายวาจา
ใจ จากอำนาจของกิเลสประเภทต่างๆ สามารถจำแนกอาการ
โดยสรุปว่า สงบจากเวรภัยอันตรายด้วยศีล สงบจากนิวรณ์ ๕
ด้วยพลังสมาธิ และสงบจากสรรพกิเลสด้วยความสมบูรณ์
พร้อมของศีล สมาธิ ปัญญา

หลักการเหล่านี้แต่ละข้อเป็นมาตรฐานวัดความถูกต้องหรือไม่
ถูกต้องของคำสอนนั้นๆ ไม่ว่าจะมาจากข้างนอกหรือเกิด
ในหมู่พุทธบริษัทหรืออ้างว่าเป็นพุทธบริษัทของใครก็ตาม

๘. **ความเชื่อถือในภูมิต่างๆ อย่างที่บรรยายไว้ในไตรภูมิ
พระร่วง และตำราฉบับหลังๆ เป็นความเชื่อในพระ
พุทธศาสนาหรือไม่?**

- มีประเด็นที่ต้องจับให้ได้ก่อนคือ พระพุทธศาสนาเป็น
ศาสนาแห่งปัญญา เป็นการแสดงความจริงตามที่มันเป็นของ

มันอย่างไรก็ทรงแสดงไว้อย่างนั้น คำว่า ธรรม ที่ตามปกติเรา
แปลว่า สภาพที่ทรงไว้ คือหมายความว่าเขาเป็นอย่างไรที่เขา
เป็นนั่นแหละ ใครจะค้นพบเขาหรือไม่ก็ตาม เขาก็คงเป็นอย่าง
ที่เขาเป็น เคยเป็น กำลังเป็น และจักเป็นในกาลต่อๆ อิกนาน
แสนนาน

การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าจึงเป็นการค้นพบความจริง
ตามที่มีมันเป็นของมันอย่างไร ก็ทรงพบความจริงตรงนั้น ดังที่
รับสั่งเล่าให้ท่านปัญจวัคคีย์ฟังในพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร
ช่วงหลังว่า

“จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ได้เกิดขึ้นแล้วแก่
เราในธรรมที่เราไม่เคยสดับมาในกาลก่อน”

พระญาณที่เกิดขึ้นในคราวนั้นสรุปว่าเป็นญาณ ๓ เกิด
ในอริยสัจ ๔ ญาณละ ๑ ครั้ง รวมแล้วเป็น ๑๒ ครั้ง เรียง
ตามลำดับที่เกิด และการเกิดของญาณนั้นเกิดขึ้นหลังจาก
ทรงพัฒนาพระทัยมาตามลำดับ ดังที่ทรงแสดงไว้ว่า

เรานั้น เมื่อจิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ ไม่หวั่นไหว ไม่มีกิเลส
ปราศจากกิเลส เป็นจิตมีความพร้อมที่จะโน้มไปเพื่อความรู้
แล้วความรู้ก็เกิด “ผุด” ขึ้นจากความสงบนั้นเอง

เรียงเป็นพระญาณ ๓ ตามลำดับ คือ

๑. สัจจญาณ ปรีชาญาณหยั่งรู้ความจริงของอริยสัจแต่
ละข้อว่าอะไรเป็นอะไร ทรงรู้ว่านี่คือทุกข์ นี่คือเหตุเกิดแห่งทุกข์
นี่คือความดับทุกข์ นี่คือข้อปฏิบัติให้ถึงซึ่งความดับทุกข์

๒. กิจจญาณ ทรงมีพระญาณมุคฺขัณภายในพระทัยว่า
ทุกขสังขวรกำหนดรู้ สมุทัยสังขวรละ นิโรธสังขวรทำให้แจ่ม
แจ้งขึ้นภายในจิต มรรคสังขวรกระทำบำเพ็ญให้สมบูรณ์

๓. กตญาณ เป็นพระญาณที่เกิดขึ้นมุคฺขัณภายในพระทัย
ว่า ทุกข์ ทุกข์ควรกำหนดรู้ เราได้กำหนดรู้แล้ว นี่สมุทัยสัง
สมุทัยควรละ เราได้ละแล้ว นี่นิโรธ นิโรธควรทำให้แจ้ง เรา
ได้ทำให้แจ้งแล้ว นี่อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ อริยมรรค
มีองค์ ๘ ประการควรเจริญ เราได้เจริญแล้ว

เพราะฉะนั้น ความรู้ของพระพุทธเจ้าท่านจึงเรียกว่า
อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ คือพระญาณเครื่องตรัสรู้ด้วยปัญญา
เครื่องตรัสรู้อย่างยอดเยี่ยม และเป็นความตรัสรู้ดีตรัสรู้ชอบด้วย
พระองค์เอง

เมื่อทรงตรัสรู้แล้ว ทรงแสดงธรรมแก่ชาวโลกด้วยสาเหตุ
แตกต่างกัน ๔ ประการ คือ

๑. อัตตัชฌาสนา ทรงแสดงด้วยอัธยาศัยของพระองค์
คือทรงมีพระประสงค์จะทรงแสดงเรื่องนั้นๆ แก่คนเหล่านั้น เพราะ
คนเหล่านั้นควรรู้ควรเห็น และสามารถรู้สามารถเห็นได้

๒. ปรัชฌาสนา ทรงแสดงคล้อยตามอัธยาศัยของผู้ฟัง
ในขณะนั้นๆ เช่นทรงแสดงอนัตตลักขณสูตรแก่ท่านปัญจวัคคีย์
เพราะท่านมีพื้นฐานในการปักใจต่ออดีตชาติที่ถาวรอยู่ก่อน ตอนนั้น
ท่านเป็นพระอริยบุคคลระดับโสดาบันแล้ว และละสักกายทิฏฐิ
ได้แล้ว ย่อมเป็นการง่ายที่จะทรงแสดงเรื่องความเป็นอนัตตา
แห่งธรรมทั้งหลาย

๓. **อัตถูปัตติ** มีเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ทรงปรารภเหตุเหล่านั้นแล้วทรงแสดงพระสูตรนั้นเช่น รัตนสูตร เกิดจากทุพพภิกขุภยในเมืองไพสาลี มีคนตายกันเป็นจำนวนมาก พระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดคนเหล่านั้น โดยใช้อำนาจแห่งคุณพระรัตนตรัย ให้พระอานนทเถระสวดสาธยาย ประพรมน้ำมนต์ไปรอบเมือง ทุพพภิกขุภยก็หายไป

๔. **ปุจฉาสิกา** เกิดจากมีคนมาถามปัญหาในรูปแบบต่างๆ เช่นพระสูตรที่เราคุ้นกันคือมงคลสูตร เกิดจากเทวดาในหิมันจักรวาลมาเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลถามปัญหาแทนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ที่มีการถกเถียงเรื่องมงคลกันมานานถึง ๑๒ ปี ยังหาข้อยุติไม่ได้ ท่านเหล่านั้นมาเฝ้ากราบทูลถามตามพระบัญชาของท้าวสักกเทวราช จึงขึ้นต้นพระสูตรว่า

“เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ผู้มุ่งหวังความสวัสดิ์ ได้ช่วยกันคิดเรื่องมงคลทั้งหลาย ขอพระองค์ได้โปรดทรงแสดงมงคลแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้น”

เพราะคำว่า “มงคล” กรอบขอบข่ายใหญ่กว้างขวางมาก พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงมงคล ๓๘ ประการ อันเป็นการแสดงมงคลระดับประโยชน์ปัจจุบัน กาลภายหน้า และพระนิพพานดังกล่าวข้างต้น

แต่เรื่องภพ ภูมิ เรื่องวิญญูญาณฐิติ เรื่องสัตตาวาสเป็นต้นนั้น เป็นพระธรรมเทศนาที่เกิดจากอัธยาศัยของพระพุทธองค์ เพราะเป็นเรื่องที่ท่านผู้ฟังในขณะนั้นๆ ควรรู้ควรเห็น และมีศักยภาพมากพอที่จะรู้เห็นได้ ภพภูมิจึงไม่ใช่เรื่องของความเชื่อ แต่เป็นการแสดงความจริงตามที่มันเป็น ภพอันเป็นที่อยู่

ของสัตว์เป็นทุกขสังข ภูมิ เป็นอาการของสมุทัยสังข และมรรคสังข แต่โลกุตตรภูมิ เป็นอาการของนิโรธสังข แต่คำว่าภพนั้นหมายถึง อุปัตติภพคือภพอันเป็นที่เกิดที่อยู่ของสัตว์เป็นทุกขสังข แต่ บางอย่างท่านพูดถึงสังขารภพ อันหมายถึงอภิสังขาร ๓ คือ บุญ บาป อรูปฌาน เป็นผลและอาการของอกุศล และกุศล

ภูมิจึงเป็นระดับหรือชั้นของจิตโดยใช้เกณฑ์อกุศล กุศล เป็นมาตรวัด ภพในกรณีของสังขาร ภพเป็นผลมาจากสมุทัย กับอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ก็เป็นตัวการจำแนกให้ สรรพชีวิตไปอุปบัติในอุปัตติภพที่แตกต่างกัน ตามสมควรแก่ กรรมของเขา ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า

**กรรมเป็นตัวจำแนกและแบ่งแยกสัตว์ให้แล้ว ประณีต
แตกต่างกันออกไป เพราะสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม**

**กรรมดำให้ผลดำ กรรมขาวให้ผลขาว กรรมไม่ดำไม่ขาว
ให้ผลไม่ดำไม่ขาว เป็นไปเพื่อสิ้นกรรม**

โลกุตตรภูมิจึงเป็นชั้นที่สิ้นกรรม แต่สิ้นจริงคือพระอรหันต์ แต่ต้องตระหนักว่าท่านสิ้นกรรมหลังจากบรรลุเป็นพระอรหันต์ ไป แต่อดีตกรรมที่ให้วิบากแก่ขันธ์ของท่านจะสิ้นไปจริง เมื่อท่านนิพพานไปแล้วเท่านั้น ดังนั้นเพราะพระอรหันต์ไม่มี กิเลส ไม่มีกรรม จึงไม่มีวิญญูณที่จะไปปฏิสนธิ โลกุตตรภูมิ จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **อปริยาบันนภูมิ ภูมิที่ไม่เกี่ยวเกาะ
กับโลก**

ดังนั้น ไตรภูมิพระร่วงหรือแม้แต่เอกสารในรุ่นหลังๆ ก็ เป็นการลอกมาจากพระไตรปิฎก แม้จะมีการขยายออกไป บ้าง แต่ก็ยึดโยงอยู่กับหลักพระไตรปิฎก ไตรภูมิท่านมุ่งแสดง

เรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ อันส่งผลให้เกิดในอบาย และ
สวรรค์ พรหมโลกเป็นหลัก จึงเรียกเพียงไตรภูมิคือ ๓ ภูมิ
เพราะโลกุตตรภูมิพ้นจากสังสารวัฏไปแล้ว

ไตรภูมิจึงมีเพียง ๓ ประการ หรือ ๓ ตามการลดของ
กุศลการเพิ่มของอกุศล และการเพิ่มของกุศลและการลดของ
อกุศลที่เข้าปรุงแต่งจิตในรูปของการชักเย่อกันไปตามลำดับ
และฝ่ายกุศลจะเข้มแข็งขึ้นตามลำดับ ภูมิจิตท่านสูงขึ้นๆ ภาพ
ของจิตก็ประณีตขึ้นๆ จนกลายเป็น

๑. กามวจรภูมิ ที่เกิดในกามภพ คือ อบาย ๔ ได้แก่
นรก เปรต ตีรัจฉาน และอสุรกาย เป็นมนุษย์ ๑ และ
เป็นสวรรค์ ๖ คือ จาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต
นิมมานรดี พรนิมิตวัสสวัตตี พวกเหล่านี้มีความกำหนัด
พอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และอารมณ์จาก
หยาบจนประณีตขึ้นไปตามลำดับ

๒. รูปวจรภูมิ ภูมิที่ท่องเที่ยวอยู่ในรูปภพ เป็นผลของการ
พัฒนาจิตตามหลักของสมถกรรมฐานจนบรรลุรูปฌาน ๔ มี
ความสุขจากการเพ่งรูปที่ประณีต ไม่มีการเสพกามอย่าง ๑๑
พวกแรก ท่านเหล่านี้แบ่งออกเป็นชั้นตามกำลังของรูปฌาน
๔ หรือ ๕ ตามแนวอภิธรรม เป็น ๑๖ ชั้น คือ

ปฐมฌานภูมิ ๓ ระดับ คือ

๑. พรหมปริสัชชา พวกบริษัทหรือบริวารมหาพรหม
๒. พรหมปุโรหิตา พวกปุโรหิตมหาพรหม
๓. มหาพรหมา พวกมหาพรหม

รวมแล้วเป็นรูปพรหม ๑๖ ชั้น ชั้นที่สำคัญคือคุณภาพ
ภายในจิตของท่านแต่ละชั้น เป็นตัวการสำคัญในการจำแนก
ภูมิธรรม ภูมิจิต ภาพของจิตให้แตกต่างกัน อันเป็นหลักการ
ของการทำดีได้ดี เมื่อทำดีแตกต่างกันก็ได้ดีด้วยกันแต่ไม่เท่ากัน

ต่อไปเป็น**อรุปรภูมิ** อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากอรุปรมาณ
ของท่าน ในฐานะของภาพท่านเรียกอรุปรภาพ อันหมายถึงสถานที่
เป็นที่อุบัติของท่านที่จิตเข้าถึงอรุปรภูมิ อันเป็นผลต่อเนื่อง
มาจากอรุปรมาณที่ท่านได้บรรลุ เพราะบำเพ็ญอุปรกรรมฐาน
ท่านจึงมีชื่อเหมือนกันทั้งตัวมาน ภูมิ และภาพ คือ

๑. **อากาสนัญญายตนภูมิ** ชั้นที่เข้าถึงภาวะมีความ
รู้สึกว่อากาศไม่มีที่สิ้นสุด

๒. **วิญญานัญญายตนภูมิ** ท่านที่เข้าถึงภาวะมีความ
รู้สึกว่วิญญานหาที่สิ้นสุดมิได้

๓. **อากิญจัญญายตนภูมิ** ท่านที่เข้าถึงภาวะมีความ
รู้สึกถึงภาวะว่ไม่มีอะไร

๔. **เนวสัญญานาสัญญายตนภูมิ** ชั้นที่มีภาวะว่มี
สัญญาก็ไม่ใช่ ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่

ท่านแสดงว่ ปุถุชน พระโสดาบัน พระสกทาคามี ไม่เกิด
ในสุทธาวาส เพราะบุญไม่ถึง พระอริยบุคคลไม่เกิดในอสัญญี
สัตตาและอบาย ๔ ภูมิ นอกจากนี้ท่านบอกว่มีสรรพชีวิต
สามารถเกิดได้

อย่าลืมนว่ ธรรมและอธรรมอันวยผลไม่เสมอกัน
ธรรมย่อมนำไปสู่สุคติ ในขณะที่อธรรมย่อมนำไปสู่ทุคติ

หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่ท่านเรียกว่า พระ
สังฆธรรม ๓ ประการ คือ ปริยัติสังฆธรรม ปฏิบัติสังฆธรรม และ
ปฏิเวธสังฆธรรม นั่นคือการศึกษา การปฏิบัติ การได้สัมผัสผล
แต่ต้องเป็นผลระดับพระโสดาบันขึ้นไป ท่านเหล่านั้นอยู่ใน
สถานะพร้อมที่จะใช้ปัญญา เพราะท่านมีปัญญาระดับบริหาร
ตนเองได้แล้ว แม้จะยังต้องมีศรัทธาอยู่ แต่เป็นศรัทธาประเภท
อจลศรัทธา คือศรัทธาที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อมั่นไม่หวั่นไหว
ในคุณของพระรัตนตรัยและไตรสิกขา ศรัทธาของท่านจึงมีอยู่
เป็นอัตโนมัติ เพราะท่านเข้าถึงความเป็นทิวฏฐิสัมปันนะ คือมี
ความสมบูรณ์พร้อมของความเห็น เนื่องจากพลังของปัญญามี
มากพอต่อการตัดทำลายสังโยชน์ระดับหยาบได้ ๓ ประการ
ท่านจึงใช้ปัญญาได้เต็มที่

แต่สำหรับสามัญชนอย่าประมาทปัญญา เพราะโอกาสที่
จะพลาดมีอยู่ การใช้ปัญญาบางอย่างจึงจำต้องเกาะอิงศรัทธา
ต่อปัญญาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเอาไว้ เรื่องกรรมเรื่อง
สังสารวัฏ เรื่องภพชาติ เป็นผลของความรู้ระดับญาณ ของ
ท่านที่บรรลุญาณนั้นๆ ใครก็ตามที่ยังไม่เข้าถึงญาณอย่าง
ที่ท่านเข้าถึงอย่าคิดว่าตนจะสามารถใช้ปัญญาวินิจฉัยได้ แม้จะ
มีการกล่าวอ้างเรื่องกาลามสูตรกันแพร่หลาย แต่ต้องเข้าใจว่า
ท่านเหล่านั้นมีปัญญาระดับเรียนรู้มากพอต่อการนำเอามาสู่
ระดับตรณปัญญา คือการใช้ปัญญาพิจารณาได้แล้ว แต่คน
ทั่วไปแน่ใจแล้วหรือว่ากำลังปัญญาของตนมีมากพอต่อการ
ตัดสินใจวินิจฉัยว่าอะไรผิดถูก ตามความเห็นของตน?

๙. ความเชื่อในเรื่องเทพ เป็นความเชื่อในพระพุทธศาสนาหรือไม่? (รวมถึงการทรงเจ้าเข้าผี)

ในความจริงแล้ว เรื่องเทพเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องมาจากคำถามข้อแรกคือ ภพ ภูมิ นรก สวรรค์ จะต้องมองความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันของหลักธรรมทั้งหลายแล้ว เราจะเห็นว่าแต่ละอย่างเป็นปัจจัยของกันและกัน มีก็มีด้วยกัน ไม่มีก็ไม่มีด้วยกัน โดยมองจากจุดที่เป็นนามธรรมก่อน คือ

ธรรมมีรากเหง้ามาจากวิชา วิชานั้นเองแตกกิ่งก้านสาขาออกไปเป็นความไม่โลก ไม่โกรธ ไม่หลง ไม่กำหนด เหล่านี้เป็นกุศลธรรม คือธรรมที่ทำให้คนให้เป็นคนฉลาด เป็นคุณ เป็นประโยชน์ อำนาจผลเป็นความสุขในขณะนั้นๆ ตายไปแล้วจะบังเกิดในสุคติภพจากมนุษย์ขึ้นไป หรืออาจจะบรรลुरूปฌาน ๔ เป็นรูปพรหม บรรลुरूปฌาน ๔ เกิดเป็นอรุปรหม บรรลุมรรคผลเป็นพระโสดาบัน สกิทาคามี ตายไปบังเกิดเป็นเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระอนาคามี ตายไปบังเกิดในพรหมโลกชั้นสุทธาวาส บำเพ็ญกุศลจนเต็มทีบริบูรณ์ วิชา นั้นแหละไปทำลายตัวอวิชา อันเป็นรากเหง้าของอกุศล จนหมดสิ้นไป ทำให้เข้าถึงมรรคผลสูงสุด คือบรรลู่เป็นพระอรหันต์

อธรรมมีรากเหง้ามาจากอวิชา ส้ำแดงอาการออกมาเป็นราคะ ความกำหนัด โลภะ ความโลภ โทสะ ความประทุษร้าย โมหะ ความหลง เรียกรวมๆ ว่า อกุศลธรรม คือธรรมที่ทำให้คนสัตว์ให้เป็นคนโง่เขลา เบบัญญา เป็นโทษ ไม่มีประโยชน์ อำนาจผลเป็นความทุกข์ในขณะนั้นๆ ตาย

ไปแล้วจะบังเกิดในทุคติ วินิบาต นรก อสุรกาย เปรต สัตว์
ดิรัจฉาน มีความทุกข์เพิ่มขึ้นตามปริมาณของอกุศลที่ตน
กระทำไว้ เช่น การเกิดที่อเวจีมหานรกของพระเทวทัต

ทั้งสองประการนี้แหละที่สรุปไว้ในข้อก่อนว่า

**“ธรรมและอธรรมให้ผลไม่เสมอกัน ธรรมย่อมนำไป
สู่สุคติ อธรรมย่อมนำไปสู่ทุคติ”**

วิถีชีวิตของสัตว์โลกจึงเดินขนานกันไปสองสาย คือ
สายกุศล เรียกว่าสุคติ คือดำเนินไปดี ดำเนินไปชอบ
จบลงที่สุคติ

สายอกุศลที่นำด้วยอวิชาที่มีความเข้มข้นมากบ้าง
น้อยบ้าง สร้างจิตให้มีติดบอด นำให้ชีวิตดำเนินไปอย่างคนโง่
คืออกุศล เรียกผู้ดำเนินไปว่าทุคติ ตายไปแล้วไปสู่ทุคติ ตาม
สมควรแก่กรรมของเขา

เทพ เป็นการปรุงแต่งของกุศลธรรม ที่นำด้วยวิชาคือ
ความรู้ เป็นกุศลธรรม และเป็นบุญที่หนุนให้ท่านเหล่านั้นกลายเป็น
เทพ ที่แปลว่าผู้ประเสริฐ เลิศเลอกว่าสัตว์โลกที่ต่ำกว่า
ท่าน ท่านเป็นประเภทสุคติในขณะที่มีชีวิตอยู่และตายไปบังเกิด
ในสุคติ แต่ในฐานะที่เป็นสุคตินั้นเอง พระพุทธศาสนาจำแนก
เทพไว้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. **สมมติเทพ** เทวดาโดยสมมติ หมายถึงท่านที่เป็น
พระราชามหากษัตริย์ พระราชวงศ์ รวมถึงท่านที่ดำรงตำแหน่ง
สถานะของผู้นำแผ่นดินในตำแหน่งสูงๆ เช่น ประธานาธิบดี
ในช่วงที่เขาครองตำแหน่งอยู่ก็จัดว่าเป็นสมมติเทพ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๒. **อุบัติเทพ** เทวดาโดยการอุบัติ คือท่านเหล่านั้น บังเกิดในกำเนิดประเภทที่เรียกว่า โอบปาติกะ คือ ผุดเกิดเป็น ผู้ใหญ่ทันทีที่ดูการหลับแล้วตื่นขึ้นในเทวโลก ท่านเรียกตามเพศ ว่า เทพบุตร เทพธิดา เรียกรวมๆ ว่าเทวดา แปลอย่างหนึ่งว่า ท่านผู้เที่ยวเล่นด้วยความบันเทิงใจ นับจากเทพประจำภาคพื้นดิน เรียกว่า ภูมิเทพ รุกขเทพ อากาศเทพ จนถึงสวรรค์ชั้น สูงสุด และหมายรวมถึงพรหมในพรหมโลกทั้ง ๒๐ ชั้นด้วย

๓. **วิสุทธิเทพ** เทวดาโดยความบริสุทธิ์หรือเทวดาโดย ธรรม กำหนดมาตรฐานชั้นสูงสุดไว้ที่พระอรหันต์ แต่สามารถ มองลดหลั่นลงมาด้วยเกณฑ์กำหนดความมีคุณธรรมของท่าน เหล่านั้น ตามปกติแล้วเรียกว่าเป็นเทวดาโดยธรรม หมายความว่าในชีวิตปัจจุบันนี้แหละ จะมีฐานะเป็นใครมีอาชีพอย่างไร ไม่สำคัญ แต่ให้มีหลักธรรมชุดใดชุดหนึ่งเป็นเรือนใจ ท่าน เรียกว่าเป็นธรรมที่ทำให้คนให้เป็นเทวดา จะนำมาเรียงไว้ตาม ลำดับเกณฑ์สูงสุดถึงลดหลั่นลงมา แต่ต้องตระหนักว่าอยู่ใน กระบวนการของกุศลธรรมด้วยกัน สามารถพัฒนาจิตให้ เชื่อมโยงถึงกันได้ทั้งหมด

ประการแรกชั้นสูงสุดที่เรียกว่า เหนือเทพ เหนือพรหม ตามที่ท่านสังกุมารพรหมกล่าวต่อพระพักตร์พระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าทรงรับรอง คือ

“ในหมู่คนที่ยังรังเกียจกันด้วยชาติ โคตร กษัตริย์เป็น ผู้ประเสริฐที่สุด แต่ท่านที่สมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะเป็น ผู้ประเสริฐสุดในหมู่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”

พระพุทธเจ้าทรงประกอบด้วยพระพุทธคุณบทว่า **วิชาจรณสัมปັນโน** คือทรงสมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะ พระอรหันต์ทั้งหลาย ท่านเหล่านี้คือวิสุทธิเทพดังกล่าวแล้วนั่นเอง

เมื่อพูดถึงวิชาและจรณะมาแล้ว น่าจะนำองค์ธรรมข้อนี้มาลงไว้ด้วย คือ

วิชา ๘ ประการ ได้แก่

วิปัสสนาญาณ ญาณอันนับเนื่องในวิปัสสนาคือรู้เห็นความจริงแห่งนามรูปตามกฎของไตรลักษณ์ ๓ ประการ

มโนมยิทธิ มีฤทธิ์ทางใจ สามารถแยกจิตออกจากกายไปปรากฏในที่ต่างๆ ได้ตามต้องการ ที่เราเรียกว่า กายทิพย์ อย่างที่พระพุทธเจ้าทรงแยกพระองค์ออกเป็น ๕ องค์ตอนที่ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์ทรมานอัญญาเดียรถีย์

อิทธิวิธิ สามารถแสดงฤทธิ์ที่สำเร็จด้วยกายเนวกายกรีทาสามารถไปในอากาศ เดินบนน้ำ แหกลงไปในดิน เดินไปบนกองไฟ นิรมิตรกายเป็นอย่างอื่น อย่างที่พระโมคคัลลานเถระแปลงเป็นนาคราชขนาดใหญ่เพื่อกำราบฤทธิ์ของนันทโพนันทนาคราช

ทิพพิไสต หูทิพย์ สามารถโน้มใจไปเพื่อจะฟังทั้งเสียงทิพย์และเสียงมนุษย์ได้ตามต้องการ ไม่ว่าจะอยู่ในที่ใดก็ตาม

เจโตปริยญาณ รู้ใจทายใจคนอื่นได้ว่าในขณะที่นั้นจิตเขาเป็นอย่างไร ถูกปรุงแต่งด้วยกุศล อกุศลอะไร พื้นฐานทางจิตของเขาเป็นอย่างไร อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการพิจารณาธรรมที่จะทรงแสดงให้สอดคล้องกับพื้นฐานทางใจของผู้ฟัง

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

บุพเพนิวาสานุสสติญาณ ปรีชาญาณหยั่งรู้ชาติปางก่อน ได้นานไกลทั้งของตนและของคนอื่นสำหรับพระพุทธเจ้า ญาณข้อนี้เป็นทั้งโลกิยะและโลกุตตระ แต่ประสิทธิภาพต่างกันมาก

ทิพพจักขุ ตาทิพย์ สามารถน้อมพระทัย ใจไปเพื่อดูอุปนิสัย คน สัตว์ สิ่งต่างๆ ได้ตามต้องการ รวมถึงภูมิหลังของคนสัตว์เหล่านั้น

อาสวักขยญาณ พระญาณที่เกิดขึ้นทำลายอวิชชาออกไปจากพระทัย หรือจิตใจของพระอรหันต์ทั้งหลาย อันหมายรวมถึงการดับของสรวพกิเลสที่มีชื่ออย่างอื่นด้วย

ณ จุดนี้เองที่ทำให้พระพุทธเจ้ามีปัญญาสมบูรณ์ มีความบริสุทธิ์จากอาสวะกิเลสอย่างสมบูรณ์ และทรงมีพระมหากรุณาสมบูรณ์ อันเป็นพระพุทธานุคุณหลักของพระพุทธเจ้า และพระอรหันต์ทั้งหลาย ซึ่งหมายความว่าคนดีในโลกนี้ทุกคนจะต้องมีปัญญา ความบริสุทธิ์ใจ และความเมตตากรุณาตามควรแก่ฐานะ

จรรยา คือความประพฤติ ในที่นี้หมายถึงธรรมที่ท่านประพฤติจนเป็นปกติธรรมดา ในความเป็นจริงคือเป็นตัวเหตุให้เกิดวิชชา ๘ ประการข้างต้นนั่นเอง คือ

- **ศีลสัมปทา** ความสมบูรณ์ด้วยศีล รวมกับอปภัณณกปฏิบัติ ๓ คือความสำรวมระวังอินทรีย์ไม่ให้เกิดความยินดียินร้ายในเวลาที่จะเห็นรูปเป็นต้น การรู้จักประมาณในการบริโภคอาหาร และการประกอบด้วยความเพียรด้วยความเป็นผู้ตื่นตัวอยู่เสมอ

- **สังฆกรรม ๗ ประการ** คือ ศรัทธาความเชื่อ หิริ ความละอายต่อบาป โอตตัปปะ ความสะดุ้งกลัวต่อบาป พหุสูต การศึกษาศาสตร์รับฟังมาก วิริยะร่ามกะ มีความเพียร อันปรารภแล้วสติ มีสติมั่นคง และมีปัญญา

รูปฌาน ๔ ที่กล่าวไว้ในข้อก่อน รวมกันแล้วเป็น
จรรณะ ๑๕

โลกपालธรรม ๒ ประการ คือ

๑. **หิริ** ความละอายต่อบาปทั้งการคิด การทำ การพูด

๒. **โอตตัปปะ** ความสะดุ้งกลัวต่อบาปและผลบาปที่เกิด หรือจะเกิดจากการทำ การพูด การคิดที่เป็นทุจริตทางไตรทวาร สองประการนี้เทวดาชั้นดาวดึงส์เรียกว่าเป็นเทวธรรม คือธรรมที่ทำให้คนเป็นเทวดาด้วยใจ

เทวธรรม ๕ ประการ

คือ สมบูรณ์ด้วยศรัทธา สมบูรณ์ด้วยศีล มีการศึกษาศาสตร์รับฟังมามาก มีจาคะความเสียสละ แบ่งปัน จนถึงสละอารมณ์ที่เป็นข้าศึกต่อกุศล และปัญญาความรอบรู้ตามความเป็นจริง

องค์ธรรมทั้ง ๕ ประการนี้ พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าเป็นเหตุให้คนบังเกิดเป็นเทวดา

วัตตบพ ๗ ประการ

องค์ธรรมชุดนี้เป็นคุณธรรมที่มชฌมานพประพฤติจนสมบูรณ์ตายแล้วไปบังเกิดเป็นท้าวสักกเทวราช คือการอุปัฏฐากบำรุง

เลี้ยงดูมารดาบิดา มีความเคารพอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล
เจรจาถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน งดเว้นวาจาที่เป็นการส่อเสียด
ยุยงให้คนเขาแตกแยกกัน พยายามขจัดมลทินใจคือความตระหนี่
ออกไป ดำรงตนอยู่ในความสัตย์ความจริง แม้จะเกิดความโกรธ
แต่สามารถบรรเทาไว้ได้ไม่ให้เห็นงอาการออกมา

กุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ

องค์ธรรมชุดนี้ทรงแสดงว่าเป็นมนุษยธรรม คือธรรมที่ทำให้
คนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จริงๆ เมื่อปริมาณของธรรมเข้มข้น
ขึ้น ภูมิจิตของท่านสูงขึ้น เพราะภูมิธรรมท่านสูงขึ้น ทำให้ภพมี
ความประณีตขึ้นสืบเนื่องมาจากกรรมที่ท่านกระทำมากด้วยบุญ
เพราะฉะนั้น บางพระสูตรทรงแสดงเพียงชุดเดียวนี้เท่านั้นว่า
เป็นเหตุให้คนเกิดเป็นมนุษย์เป็นเทวดาเป็นพรหม จนถึงเป็น
พระอริยะ หากประพฤติตรงกันข้ามคือครองตนด้วยอกุศล
กรรมบถ ๑๐ ประการ ทรงใช้คำว่าจะหวังเห็นยวคนไปสู่
อบายภูมิทั้ง ๔

กุศลกรรมบถคืออะไรบ้าง?

กายสุจริต ๓ คืองดเว้นจากการประทุษร้ายต่อชีวิต
ทรัพย์สิน คู่ครองของคนอื่น

วจีสุจริต ๔ คือ งดเว้นจากการพูดเท็จ การพูดส่อเสียด
การพูดคำหยาบ การพูดเพื่อแฉ้อเหลวไหล

มโนสุจริต ๔ คือ ไม่โลภอยากได้ของๆ คนอื่น ไม่
พยาบาทอาฆาตบ่อนทำลายใครๆ มีความเห็นชอบตามทำนอง
คลองธรรม คือสัมมาทิฏฐิ์นั่นเอง

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

นรกสวรรค์ทางอายตนะ ในการสัมผัสอารมณ์คือ ตา เห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ยืดเหนียวต่างๆ หากจิตเกิดราคะ โภคะ โทสะ โมหะ ในขณะนั้นๆ แสดงว่าจิตตกอบายในแต่ละขณะ หากปล่อยให้มีการสะสมมากจะนำไปสู่ทุจจริตทางกาย วาจา ใจ ซึ่งตรงกันข้ามกับสุจริต

แต่ในขณะที่สัมผัสอารมณ์แล้วเกิดธรรมะขึ้นภายในจิต เช่นเกิดปัญญา เกิดความบริสุทธิ์ใจ เกิดเมตตากรุณา แสดงว่า ขณะนั้นใจได้สัมผัสอารมณ์เลิศ คำว่าสวรรค์ท่านจึงแปลว่า อารมณ์เลิศ อย่างที่คนไทยคิดคำออกมาว่า “สวรรค์ในอก นรกในใจ”

โบราณท่านได้หลักคิดจากการศึกษาปฏิบัติธรรมของท่าน ได้มีการอธิบายว่าสภาพจิตของคนในแต่ละขณะในนามที่ท่าน ตั้งขึ้นเองว่า

- มนุสฺสติรจฺฉานโน ร่างกายเป็นมนุษย์แต่จิตเป็นดิรัจฉาน คือการที่จิตถูกปรุงด้วยโมหะ ความเขลา ความหลง ความไม่รู้
- มนุสฺสเทโว ร่างกายเป็นมนุษย์ และจิตใจก็เป็นเทวดา คือคนที่มากด้วยhiriโอตตัปปะเป็นหลักใจ มีความละอายรังเกียจ บาบกลัวบาปโดยปกติ
- มนุสฺสเนรยิกโก ร่างกายเป็นมนุษย์แต่จิตเป็นสัตว์นรก ในยามที่จิตของเขาถูกครอบงำด้วยความโกรธ พยาบาท อาฆาต จองเวร

- มนุสฺสเปโต ร่างกายเป็นมนุษย์แต่ใจเป็นเปรต คือใจ
ของเขามากไปด้วยความโลภ ความกระสันต์อยากได้ อยากมี
อยากเป็น ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักพอ

- มนุสฺสอสุรกาย ร่างกายเป็นมนุษย์แต่ใจเป็นอสุรกาย
มากด้วยมายา หลอกหลวง กลับกลอกต่อคนทั้งหลาย

- มนุสฺสมนุสฺโส ร่างกายเป็นมนุษย์ ทั้งจิตใจก็เป็นมนุษย์
เพราะดำรงตนอยู่ในกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ มีการไม่ฆ่าสัตว์
เป็นต้น

ในขณะที่เดียวกันหากปรารถนาภูมิจิต ภาพที่จิตถือครองใน
ขณะนั้นอยู่ในโลกมนุษย์นี้แหละ แต่ใจอยู่ด้วยพรหมวิหารธรรม
ก็ได้ชื่อว่าเป็นพรหมด้วยใจ นั่นคือการมอง

สรรพสัตว์ด้วยความเมตตา หวังดี หวังเจริญต่อกันไม่มี
ความคิดในทำนองอาฆาตพยาบาทใคร

ต่อสัตว์ที่ประสบความทุกข์ ภัย โรค มีจิตกอบปรุด้วยกรุณา
ปรารถนา ขวนขวายในการบรรเทาความทุกข์ให้แก่เขา โดยขอ
ให้เขาหลุดพ้นจากความทุกข์

ต่อสรรพสัตว์ที่ประสบด้วยความเจริญด้านลาภ ยศ
สรรเสริญ สุข ไม่มีความคิดริษยาแต่กลับแสดงมุทิตา
ต่อคนเหล่านั้น ขอให้เขามั่นคงอยู่ในสมบัติที่เขาครอบครองอยู่
ได้นานๆ

ต่อสรรพสัตว์ที่ประสบผลกรรมของตน ก็ไม่แสดงความ
ยินดียินร้าย แต่กลับทำใจให้เคารพในกฎแห่งกรรมว่า แต่ละคน
มีกรรมเป็นของของตน จะต้องเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรม

เป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใคร
ทำกรรมอันใดไว้ ดีหรือชั่วก็ตาม เขาจะต้องเป็นผู้รับผลของ
กรรมนั้น

หากมีปรารถนาที่จะเป็นมากกว่านั้นเช่นเป็นพระโสดาบัน
ก็พยายามพัฒนาศีลของตนให้สมบูรณ์ สมาธิพอประมาณ
ปัญญาพอประมาณ แสดงออกด้วยการที่จิตมีศรัทธาเชื่อมั่น
ไม่หวั่นไหวในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ รวมทั้ง
ไตรสิกขา

สรุปว่าศาสนธรรมต่างๆ ข้อที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศแสดง
ไว้ในส่วนของทุกโคต สุกโคตนั้น คนสามารถเลือกเดินได้แม้ใน
ชีวิตประจำวัน จนถึงขณะจิต แล้วเขาจะได้ประสบผลแห่งกุศล
อกุศลเหล่านั้นตามสมควรแก่ปริมาณของธรรมเหล่านั้นที่เกิดขึ้น
ภายในจิต

แต่เมื่อมองไปที่ชาติหน้าต้องเชื่อตามที่ท่านรวบรวมมาลง
ไว้ในไตรภูมิ แม้ในสังสารวัฏก็เช่นเดียวกัน

ในกรณีของการทรงเจ้าเข้าผี ก็คงเป็นความจริงตาม
ธรรมชาติอีกเช่นกัน คือมีมาก่อนที่พระพุทธเจ้าจะเกิดขึ้นในโลก
ในพระวินัยปิฎกจึงมีหลักการที่จะต้องปฏิบัติให้เหมาะสมแก่กรณี
ของการสิงของผี เช่น

ในกรณีที่ผีเข้าภิกษุ คณะสงฆ์กำลังทำปาฏิโมกข์กันอยู่
มีพระพุทธานุญาตให้สวดพระปาฏิโมกข์ย่อๆ เพื่อช่วยกันขับไล่
ผีได้

ในบางกรณีผีเข้าภิกษุแล้วไปกินอะไรสารพัดอย่าง อาหาร ดิบ อาหารดิบๆ สุกๆ ตลอดถึงทำอะไรก็ตามแม้จะมีวินัยบัญญัติ ไว้ในกรณีนี้ให้ยกเว้นไม่ถือว่าท่านเป็นอาบัติ

ในกรณีของปาณาติบาตมีบทบัญญัติไว้ชัดเจนว่า ภิกษุฆ่ามนุษย์ต้องอาบัติปาราชิก ฆ่าอมนุษย์คือผีเป็นต้นไปปรับ อาบัติอุลลัจจัย ฆ่าสัตว์ดิรัจฉานต้องอาบัติปาจิตตีย์ ในความ เป็นจริงพระเจ้าพรหมมีได้ ถ้าจะทำอย่าไปทำให้ตายเพียงแต่ ให้อยู่ติการสิงคนเท่านั้น

จากหลักฐานในพระบาลีหาได้บ่งบอกว่าการทรงจะต้อง เป็นพวกผีเสมอไปไม่ บางคราวเป็นเทวดาระดับต่ำ เช่นภูมิตเวดา รุกขเทวดา อากาศเทวดา อย่างในกรณียเมตตสูตร ผีสิง ภิกษุ หลอกหลอนภิกษุด้วยวิธีการต่างๆ จนพระพุทธเจ้าต้อง ทรงประทานธรรมมาวุธ อาวุธคือธรรมะสำหรับสู้กับผี สร้างความ เป็นมิตรกับผี จนในกาลต่อมาท่านถือเป็นคาถากันผี พระสงฆ์ ได้นำสวดในมงคลพิธีต่างๆ สืบต่อกันมาเป็นเวลานาน แม้ใน สมัยปัจจุบัน

ในพระสูตรที่หมิกาย สीलขันธวรรค พระพุทธเจ้าทรง แสดงเรื่องการทรงผี การทรงเจ้า ทรงเทวดา ทรงหญิงสาว ตลอดถึงทรงพรหมเอาไว้ แต่เป็นข้อห้ามมิให้พระไปประพฤติ กระทำในลักษณะนั้น สำหรับพระองค์ทรงเว้นอย่าง เด็ดขาด แม้แต่การทำพิธีขับผีก็ทรงห้ามไว้ ในตอนที่ว่าด้วย มหาศีล คือเป็นศีลที่ประณีตไม่ถึงกับไม่ได้ประโยชน์ต่อ ประชาชน เพราะเป็นเรื่องวิถีชีวิตชาวบ้าน เพียงแต่ห้ามพระ

มิให้ทำเท่านั้น เมื่อมีการห้ามทำ แสดงว่าการกระทำอย่างนั้น และสิ่งเหล่านั้นมีอยู่ตามธรรมชาติของเขา หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา คือสอนให้ยอมรับนับถือสถานะของสิ่งมีชีวิตเหล่านั้น โดยแสดงออกซึ่งเมตตากรุณาต่อกัน ในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ในสังสารวัฏด้วยกัน

ปัญหาเรื่องผีสิงเทวดาเป็นปัญหาที่มีการสอบถามกันบ่อยมาก ตอบอย่างไรก็หาข้อยุติไม่ได้ แต่ต้องตระหนักว่า

เรื่องความมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของสิ่งเหล่านี้หาอยู่ที่ใครเชื่อหรือไม่เชื่อไม่ แต่อยู่ที่เขามีอยู่หรือไม่มีอยู่เป็นสำคัญ

กรณีนี้เขามีอยู่ตามสถานะของเขา ในฐานะของเพื่อนร่วมโลกกัน ใครจะไม่เชื่อให้หมดทั้งโลกก็ทำลายความมีอยู่จริงของเขามีได้ ใครเชื่อหมดทั้งโลกก็หาได้เพิ่มปริมาณของเขาให้มากขึ้นหรือลดให้น้อยลงได้ไม่

เขาคงมีอยู่ตามที่เขา มีอยู่ ไม่ว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ตาม

อย่าลืมว่ากำเนิดชีวิตในโลกมี ๔ ประเภท คือ เกิดในครรภ์ เกิดในไข่ เกิดในของสกปรก เกิดโดยโอบปาติกะ

อมนุษย์เหล่านี้เขาเกิดโดยกำเนิดโอบปาติกะ นอกจากเขาจะแสดงตนให้เราเห็นเท่านั้นเราจึงเห็นเขา เพราะเขาเป็นประเภทอหิสสมานกาย คือกายเขาจะไม่ปรากฏด้วยตาเนื้อของเรา แต่คนที่ตาเป็นทิพย์ จะสามารถเห็นได้ ทำนองคลื่นแสงที่ส่งออกมาจากสถานีต่างๆ ผ่านดาวเทียมมาทั่วโลก แต่เราไม่เคยเห็นด้วยตาเนื้อของเรา หากต้องการจะเห็นก็ต้องเปิดโทรทัศน์ขึ้นดู

หมุ่นช่วงไปในช่องทางที่เราต้องการดู ก็จะเห็นภาพเหล่านั้นทั้งๆ
ที่ในความเป็นจริงมันเป็นเพียงคลื่นแสงเท่านั้นเอง การมีอยู่
ของผี การทรงเจ้าเข้าผี เราต้องยอมรับความต้องการของคน
บางพวก

แต่ในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนมีหลักการในการพึ่งตนเอง
ตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า **ตนแลเป็นที่พึ่งของตน**
คนอื่นใครเล่าจะเป็นที่พึ่งได้ ผีसाงเทวดาแม้จะมีเราก็ไม่รู้จัก
คุ้นเคยกับท่าน ขนาดมนุษย์ที่เรารู้จักคุ้นเคยแท้ๆ ยังเชื่อได้ยาก
นับประสาอะไรกับผีที่เราไม่รู้จักเขาเล่า การไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่อง
การทรงเจ้าเข้าผีเสียได้จะเป็นการดีที่สุด แต่ไม่ต้องไปดูถูกดู
หมิ่นคนอื่นที่เขาช่วยตนเองไม่ได้

หลักการของพระพุทธศาสนาคือพยายามช่วยตนเองให้
มากไว้ แต่เมื่อช่วยตนเองได้อย่าไปดูหมิ่นคนอื่นที่เขาช่วย
ตัวเองมิได้ แต่ควรมีเมตตา เอ็นดู มุ่งอนุเคราะห์ต่อคนเหล่านั้น
ตามกำลังความสามารถที่จะทำได้ตามสมควรแก่กรณีของบุคคล
นั้นๆ

**๑๐. ความเชื่อถือใน “ไสยศาสตร์” เช่นการทำเสน่ห์
ยาแฝด เสกตะปูเข้าตัว เสกหนังเข้าท้อง เป็นความเชื่อ
ในพระพุทธศาสนาหรือไม่?**

- ไม่ใช่หรอก แต่ต้องตระหนักว่าความเชื่อแนวนี้เขามี
มาก่อนที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติขึ้นในโลก ในส่วนต่างๆ ของ
โลกที่พระพุทธศาสนาแผ่ไปถึง แม้คนจะมีการยอมรับ นับถือ

ศรัทธา จะแสดงตนเป็นอุบาสก อุบาสิกาก็ตาม แต่ความเชื่อใน
แนวที่เรียกว่า “ไสยศาสตร์” กรอบขอบข่ายกว้างขวางมาก เป็น
ลักษณะความเชื่อความเห็นประเภทที่เรียกว่า **สีลัพตปราสาท**
คือการถือมั่นด้วยรูปแบบพิธีกรรมต่างๆ ที่เข้าใจกันว่าศักดิ์สิทธิ์
มีอำนาจในการดลบันดาลให้คนประสบผลที่ตนต้องการได้
ลักษณะการเหล่านี้จึงมีปะปนอยู่แม้ในพิธีกรรมทางพระพุทธ
ศาสนา ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรม
ประเพณี จารีต ลัทธิความเชื่อของท้องถิ่นที่พระพุทธศาสนา
แผ่เข้าไป

อย่างพระพุทธศาสนานิกายวัชรยานในทิเบต การเผยแพร่
ของพระพุทธศาสนาในครั้งแรก ไม่อาจเอาชนะใจของชาวบ้าน
ได้ ต้องส่งพระศานติรักษิต ที่มีความชำนาญในเวทมนตร์
คาถาของขลังต่างๆ เข้าไปเผยแพร่ในท้องถิ่นเหล่านั้น เพราะเขา
นับถือผีสารเวทมนตร์คาถาอยู่มาก แม้ในสมัยปัจจุบันก็เลิกไม่ได้
เพราะคนเกิดใหม่อยู่ทุกวัน คนที่ได้รับการศึกษาเรียนรู้ก็เลิกไป
คนรุ่นใหม่ที่ยังขาดขวัญกำลังใจก็เข้ามาสืบทอดแล้วเติบโตไป
คนรุ่นแล้วรุ่นเล่าก็เข้ามาสืบทอด

แม้แต่บทสวดในพระพุทธศาสนา ที่ท่านเรียบเรียงขึ้นทีหลัง
เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับคนในท้องถิ่นเหล่านั้นให้ได้ ใน
บางท้องถิ่นที่มีความเชื่อแนวไสยศาสตร์แรงมาก มีความจำเป็น
จะต้องทำงานในรูปที่เรียกว่า “เอาผลไม้ป่าผลไม้” “น้ำเข้าหู
ต้องเอาน้ำหยอดหู” “อัฐยายซื้อขนมยาย” “ไม้หมอนแจ็ก
ตีหัวแจ็ก” การปรับตัวเข้ากับคนอื่นจนเขาเกิดยอมรับนับถือแล้ว

ค่อยๆ ดึงเขาออกมาด้วยการเสนอสิ่งที่ดีกว่า ประเสริฐกว่า
ง่ายกว่าเข้าไป มีความจำเป็นต้องใช้ในทุกกรณีนั่นแหละ การ
มองโลกมองชีวิต สังคม อย่าเอาตัวเองมาเป็นเกณฑ์ แต่
ต้องเอาโลก ชีวิต สังคมนั้นๆ เป็นเกณฑ์ อย่างการแสดง
พระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าในสวนพระสุทร ท่านเรียกว่า

อนุโลมเทศนา คือทรงอนุวัตรคล้อยตามจิตอัธยาศัย
ของผู้ฟังเป็นสำคัญ ผู้ฟังสามารถรู้เห็นและได้รับประโยชน์ตาม
สมควรแก่ฐานะของเขาโดยวิธีใด ระดับใด ก็ทรงวางพระธรรม
เทศนาไปตามอัธยาศัยของเขาเป็นหลัก จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า
โวหารเทศนา คือทรงหลากหลายด้วยภาษา วิธีการสื่อสาร
ยกย้ายเปลี่ยนแปลงไปให้เหมาะสมสอดคล้องกับอัธยาศัยของ
ผู้ฟังในกรณีนั้นๆ

ไสยศาสตร์ เป็นคำเรียกของคนบางพวก ไสย คือ
นอนหลับ หมายความว่า เป็นศาสตร์แห่งลึกลับมหัศจรรย์มาก ที่
มีอายุยืนนานที่สุดกว่าศาสนาทั้งหลายในโลก เขาเกาะติดจิตใจ
ของคนมาจากการนับถือศาสนาปฐุมภูมิที่นับถือธรรมชาติเบื้อง
ต่ำมา แม้แต่พิธีกรรมเกี่ยวกับทำนายทายทักพระโพิธัสต์ว์ และ
พิธีกรรมต่างๆ ในกรณีทรงประสูติใหม่ ไม่มีใครปฏิเสธได้ว่าไม่มี
ไสยศาสตร์ปะปนอยู่ ข้อนี้ฟังดูตัวอย่างบทเจริญพระพุทธมนต์
บางบทที่เราใช้กันอยู่ก็มีลักษณะของไสยศาสตร์อยู่ เช่น ใน
อภยปริตร มีข้อความโดยสรุปว่า

“ตางชั่วร้ายและอวมงคลอันใด เลียงนงเป็นที่ไม่ชอบใจ
อันใด และบาปเคราะห์อันใด ความฝันชั่วอันไม่พอใจอันใด

มีอยู่ ขอสิ่งเหล่านั้นจงพินาศไปด้วยอำนาจของพระพุทธเจ้า
พระธรรม และพระสงฆ์” เป็นต้น

ข้อที่ชาวพุทธไม่ควรลืมคือหลักการสำคัญในทางพระพุทธ
ศาสนานั้น การใดที่เราทำได้และคนอื่นทำได้ในส่วนที่ดั่งามควร
มีความยินดีต่อกัน การใดที่ดั่งามอันคนอื่นทำได้ เราอนุโมทนา
สาธุการต่อเขา ความดีใดที่เราทำได้ แต่คนอื่นเขายังทำไม่ได้
ต้องมองเขาด้วยความเข้าใจ เห็นใจ มีจิตคิดอนุเคราะห์หวัง
จะช่วยเขาให้ได้รับผลในโอกาสใดโอกาสหนึ่ง

การพยายามตั้งปัญหาเพื่อตำคนอื่นด้วยวิธีการของ
อหังการ มมังการ หาใช่เป็นวิสัยของชาวพุทธดี ควรกระทำ
ไม่ เพราะพระพุทธศาสนามีอุดมการณ์ในการทำหน้าที่
อนุเคราะห์ต่อชาวโลก ตามสารัตถะของพระพุทธคุณ คือ
ปัญญา บริสุทธิ์ และกรุณา ตามลำดับ.

**๑๑. ความเชื่อในอานุภาพหรือความศักดิ์สิทธิ์ของ
พระพุทธรูป รวมทั้งเหรียญและรูปเหมือนของหลวงพ่อ
ต่างๆ และวัตถุมงคลอื่นๆ ด้วย เป็นความเชื่อในพระ
พุทธศาสนาหรือไม่?**

- ในความเป็นจริงคนที่เข้าสู่ศาสนานั้น เนื่องจากพระ
พุทธศาสนาเกิดมาที่หลังมนุษย์ และโลกในขณะที่เขายอมรับ
นับถือพระพุทธศาสนานั้น เขาย่อมมีอะไรที่ยังตกค้างอยู่ใน
ใจของเขา ที่เขามีความรู้สึกว่ายังมีประโยชน์ในด้านการเสริม
สร้างขวัญ กำลังใจอยู่ ปัญหาในลักษณะนี้น่าสังเกตว่าในคำถาม

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๑๑ คำถามเท่านั้น แต่มีปัญหาในรูปของการแสดงอหังการ มมังการของผู้ถาม และต้องการจะกระทบกระทั่งเปรียบเปรยวงการพระพุทธศาสนาเกือบครึ่งของจำนวนคำถาม คำถามในแนวนี้จะพบบ่อย แต่กลับบ่งบอกว่าคนถามจะอาศัยอหังการ มมังการของตนเองมากกว่าต้องการความรู้ ความเข้าใจ ศาสนธรรมทางพระพุทธศาสนา หากตอบตรงกับที่เขาต้องการ ยืมปากคนตอบให้คำคนอื่น ท่านก็บอกว่าถูกต้อง แต่ถ้าตอบไม่ตรงตามที่ท่านต้องการ ยืมปากให้ช่วยคำ ท่านจะโกรธ

เพราะฉะนั้น คำถามแนวนี้ท่านเรียกว่าถามเพราะดูหมิ่นคนตอบ แต่เมื่อปัญหามีมากก็ต้องตอบไปตามหลักความจริง ไม่ใช่ใช้หลักกู แต่ต้องใช้หลักเกณฑ์ โดยไม่ต้องสนใจว่าใครจะพอใจหรือไม่พอใจ แต่หลักการที่ถูกต้องเป็นอย่างไรคืออย่างนั้น

ประการแรกพระพุทธรูปเป็นอุทเทสิกเจดีย์ เป็นปุชนียวัตถุที่สืบเนื่องมาจากการที่ทรงแสดงเรื่องอุปารหุบุคคลคือบุคคลที่ควรแก่การก่อก่ออุปบรจุอัฐิธาตุของท่านไว้สักการบูชา จะเกิดบุญอันยิ่งใหญ่แก่คนเหล่านั้น พัฒนาการทางความคิดจากจุดนี้เอง ทำให้พระสถูปหรือเจดีย์ได้แบ่งออกเป็น ๔ ประเภทตามความต้องการของพุทธศาสนิกชน คือ

๑. พระธาตุเจดีย์ พระเจดีย์ที่สร้างบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ตลอดถึงของพระอรหันตสาวก ในกาลต่อมา

๒. **บริโศกเจดีย์** เนื่องจากพระบรมสารีริกธาตุของ พระพุทธเจ้ามีจำกัด กาลต่อมาจึงนำเอาเครื่องใช้ส่วนพระองค์ ของพระพุทธเจ้ามาสร้างเจดีย์บรรจุไว้ สำหรับเป็นที่สักการบูชา น้อมรำลึกถึงพระพุทธรูปคุณของพระพุทธเจ้า พระธรรม และ พระสงฆ์

๓. **ธรรมเจดีย์** พระพุทธเจ้าทรงมีเครื่องใช้ไม่มากพอ ต่อการตอบสนองของความศรัทธาของสาธุชน ในที่สุดจึงนำเอา อักษรจารึกพระธรรมมาบรรจุลงในเจดีย์ มีฐานะเช่นเดียวกับสองประเภทแรก

๔. **อุทเทสิกเจดีย์** แต่เจดีย์ทั้ง ๓ ประเภทมีขนาดใหญ่ ต้นทุนการก่อสร้างสูง ไม่สามารถพกพาติดตัวเพื่อเป็นขวัญกำลังใจกับตนเองตลอดไปได้ เมื่อชาวกรีกมานับถือพระพุทธศาสนา ในพุทธศตวรรษที่ ๖ จึงได้คิดสร้างเป็นรูปพระพุทธรูปปฏิมาขึ้น ในชั้นแรกรูปลักษณะกระเต๋ียดไปทางเป็นเทพ เจ้าชาย และ พระสงฆ์ปนกันอยู่ จากนั้นก็มีการพัฒนามาเรื่อยตามลำดับ ของท้องถิ่นที่พระพุทธศาสนาแผ่ไป ประเภทนี้เรียกรวมว่าเป็น อุทเทสิกเจดีย์ เป็นเจดีย์ที่สร้างมุ่งตรงต่อพระพุทธเจ้า แต่ เรียกว่าพระพุทธรูปปฏิมา คือมีฐานะเป็นสัญลักษณ์เป็นของเปรียบ ตัวแทนของพระพุทธเจ้า จากนั้นลักษณะ ขนาด ประเภทของ พระพุทธรูปได้กระจายออกไปตามที่พบเห็นกัน แน่นอเนนนั้น หนักไปที่ความเชื่อถือศรัทธา แต่กลับเป็นพุทธานุสสติ คือ ทำให้คนตั้งสติรำลึกถึงพระพุทธเจ้า ทำการสักการบูชากัน แพร่หลายในที่ต่างๆ พระพุทธรูปเหล่านั้น ได้พิสูจน์ตนเองมา

ในประวัติของท้องถิ่นเหล่านั้นมาตลอดกาลอันยาวนาน แต่มีข้อแม้ว่าคนต้องมีพลังคือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา จดจ่ออยู่ที่พระพุทธคุณ ชาวไทยพุทธสามารถไปพิสูจน์ทดสอบที่พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในส่วนต่างๆ ของประเทศได้เสมอ หากว่ามีศรัทธามากพอ ผลที่ต้องการมิใช่ว่าจะได้ไปทุกราว แต่ยอมไปเกี่ยวโยงกับกรรมของคนที่ไปไหว้กราบท่านด้วย ความดำรงอยู่อย่างโดดเด่นของพระแก้วมรกต หลวงพ่อพุทธโสธร หลวงพ่อวัดไร่ขิง หลวงพ่อวัดบ้านแหลม วัดบางพลีใหญ่ วัดเขาตะเครา ได้ให้คำตอบของท่านแก่พุทธศาสนิกชนที่มีความเคารพนับถือศรัทธาอย่างต่อเนื่องกันมานานไกล

แต่ต้องเข้าใจว่าการนับถือระดับนี้ คงเป็นเรื่องลัทธิประเพณี จารีต วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ หาใช่เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไม่ แต่ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ต้นไม้ที่ขาดเปลือกคือต้นไม้ที่ตายแล้วนั่นเอง

มีเป็นอันมากที่เราไปสนใจกับพฤติกรรมของคนอื่นมากเกินไป ทั้งๆ ที่หลักในพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงประทานหลักให้แก่ละคน ตระหนักว่าตนเป็นที่พึ่งของตน ดั่งนั้นจงเตือนตนด้วยตนเอง จงพิจารณาตนด้วยตน จงตรวจสอบตนด้วยตน และตัดสินตนด้วยตน ทุกคนจึงต้องพยายามกำหนดรู้ความทุกข์ พยายามลดละสมุทัย พยายามทำให้แจ้งในนิโรธ และเจริญตนไปตามหลักอริยมรรคด้วยตนเอง เพราะพระพุทธศาสนาเป็นหลักการของ **วิริยวาที** และ**กรรมวาที** เป็นศาสนาแห่งปัญญาที่จะต้องพิจารณาตรวจสอบตน โดย

เฉพาะอาการกายวาจาใจของตนเป็นสำคัญ ที่สำคัญคือหลัก
ธรรมในทางพระพุทธศาสนานั้นเป็นกฎความจริง ที่มีอยู่เป็น
อยู่โดยธรรมชาติของหลักธรรมเหล่านั้น และแม้แต่คนแต่ละ
คนก็มีความยิ่งความหย่อนในด้านวุฒิภาวะ กรรม และความ
เพียร ที่อาจพูดได้ว่า “คนเหมือนกันแต่ไม่เหมือนกัน” ในด้าน
พื้นฐานทางศีลธรรม ความแตกต่างในระดับวุฒิปัญญาของ
มนุษย์จึงมีความเป็นนิรันดร์ แต่แปลกที่ปัญหาเป็นอันมาก
มักจะพุ่งไปถึงไปในทางจับผิดคนอื่น ตรวจสอบคนอื่น อันเป็น
การสอดคล้องกับคุณลักษณะของพาลและบัณฑิตที่พระพุทธเจ้า
ทรงแสดงคุณลักษณะของคนเหล่านั้นไว้ว่า

“คนพาลมีการเพ่งโทษคนอื่นเป็นลักษณะเด่น ยาม
ล่วงเกินคนอื่นจะไม่คิดขอโทษ เมื่อคนอื่นเขาล่วงเกิน แม้
เขาจะสำนึกผิดขอขมาโทษ ก็ไม่ยอมให้อภัย

มักจะมองโทษของตนไม่เห็น แต่กลับมองโทษคนอื่น
ได้ชัดเจน

เมื่อใครมาสอบถามเรื่องความดีของตนเอง แม้มีอยู่น้อย
ก็จะพูดมาก แต่พอลถามถึงความชั่วของตนเองแม้มีมาก เขา
จะพูดแต่เพียงเล็กน้อย

มักนิยมยกย่องคนที่ควรตำหนิ แต่กลับตำหนิคนที่ควร
ยกย่อง โดยมองที่เขาเป็นใคร มากกว่าจะมองว่าเขาประพฤติ
อย่างไร

ในขณะที่บัณฑิตมีลักษณะตรงกันข้ามคือ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

จะมีการเพ่งโทษตนเองเป็นลักษณะเด่น ยามมีการล่วงเกินคนอื่นจะสำนึกผิดและขอขมาโทษในทันที

ใครล่วงเกินท่านเขาจะขอโทษหรือไม่ท่านก็ให้อภัย ยิ่งขอโทษยิ่งให้อภัยทันที

บัณฑิตจึงสามารถมองเห็นโทษตนเองได้อย่างชัดเจน แต่กับโทษคนอื่นไม่ค่อยสนใจ

ยามถูกใครถามเรื่องความดีของตนจะไม่ยอมพูด หากจำเป็นจะต้องพูดแม้ว่าตนจะมีความดีมาก แต่จะพูดแต่น้อย

แต่พอใครถามถึงความผิดพลาดบกพร่องของตน พร้อมที่จะบอกตามความเป็นจริง ไม่มีการปกปิดส่วนใดส่วนหนึ่งไว้

ยามจะตำหนิยกย่องใครบัณฑิตจะใช้ปัญญาพิจารณาเทียบเคียงโดยรอบคอบแล้วจึงยกย่อง ตำหนิ ให้ความเคารพนับถือแก่คนที่มีการกระทำที่ควรแก่การยกย่อง ตำหนิ และเคารพนับถือ คือจะมองคนที่กรรมแทนที่จะมองว่าเขาเป็นใคร แต่จะมองที่กรรมของเขาว่าเขาประพฤติตนอย่างไร”

จากกรรมที่แตกต่างกัน ทำให้คนพาลกับบัณฑิตมีความห่างไกลกัน เหมือนท้องฟ้ากับมหาสมุทรหาจุดบรรจบกันไม่ได้

ในกรณีของเหรียญ หลวงพ่อต่างๆ ก็คงสืบเนื่องมาจากความเคารพนับถือที่ท่านเหล่านั้นมีต่อพระรัตนตรัยนั่นเอง แต่เป็นพัฒนาการทางความคิดที่ผูกโยงอยู่กับลัทธิที่ท่านับถือกันมาก่อนในท้องถิ่นนั้นๆ ให้ลองสังเกตประเทศพระพุทธศาสนา ให้ความสำคัญแก่ปุชณียวัตถุแตกต่างกัน

ประเทศอินเดียให้ความสำคัญต่อสังเวชนียสถาน ๔ ตำบล คือสถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และดับขันธ-ปรินิพพานของพระพุทธเจ้า นี่คือหลักการเดิมตามพระพุทธดำรัส

ประเทศศรีลังกา ให้ความสำคัญแก่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ และพระเชี้ยวแก้วคือพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า

ประเทศพม่า ให้ความสำคัญแก่เจดีย์ บรรจุอะไรก็ตาม ที่เกี่ยวกับพระพุทธเจ้า แม้แต่มอญเองก็มีลักษณะเดียวกับพม่า

ประเทศไทย ให้ความสำคัญแก่พระพุทธปฏิมามากที่สุด รองลงมาเป็นพระเจดีย์ รวมถึงพระเครื่องรางต่างๆ

แต่สรุปแล้วคือแต่ละกรณีมีการยึดโยงอยู่กับพระพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ และมีความพร้อมที่จะก้าวไปเป็นการนำเอาหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติจนถึงเจริญกรรมฐานในรูปของอนุสสติทั้ง ๓ คือ พุทธานุสสติ ธัมมานุสสติ สังฆานุสสติ ท่านเหล่านี้เป็นคนที่กำลังก้าวเดินไป ตามกำลังความสามารถ ของแต่ละท่าน แม้วัตถุมงคลอย่างอื่นก็ต้องไม่ลืมว่า ในวิถีชีวิต ของชาวพุทธ หรือคนศาสนาใดก็ตาม ในส่วนใดของโลกก็ตาม จะมีจุดยึดเหนี่ยวหลักๆ ๔ ระดับ คือ

๑. ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อ ในด้านต่างๆ ตามควรแก่ท้องถิ่นชุมชนเหล่านั้น ไม่มีใครผิดใคร ถูก แต่ว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นจุดยึดเหนี่ยวร่วมกันของคนในสังคมเดียวกัน สร้างกายสามัคคี สมานันท์ขึ้นในท้องถิ่นนั้นๆ ทุกคนจะต้องมองด้วยความเข้าใจ ยอมรับนับถือศรัทธาของท่านเหล่านั้น

๒. กฎหมายของชาติบ้านเมืองที่รัฐตราขึ้น เพื่อบังคับควบคุม อำนาจประโยชน์ให้แก่ประชาชนภายในชาติ เพื่อเป็นหลักการในการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข มีกฎเกณฑ์ที่ป้องกันการกระทำในกรณีนั้นๆ ว่า ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือไม่

๓. วินัย ศีล เป็นหลักการในการอยู่ร่วมกันของศาสนิกในศาสนาต่างๆ เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้องค์กร สถาบันนั้นมีหลักในการอยู่ร่วมกัน การจะพูดว่าถูกหรือผิดในกรณีนี้ต้องดูที่วินัยว่าไว้อย่างไร ศีลบัญญัติไว้อย่างไร จะว่าถูกหรือผิดก็เป็นไปตามบทบัญญัติของพระวินัยของศาสนานั้นๆ

๔. ธรรมเป็นหลักศีลธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการของกรรม ใครทำดีเขาก็ได้ดีด้วยตัวเอง ใครทำชั่วเขาก็ประสบผลแห่งความชั่วด้วยตัวเอง เป็นความถูกต้องความผิดแบบสากล ไม่เกี่ยวกับว่าคนเหล่านั้นนับถือศาสนาอะไร หลักการสำคัญที่เป็นเกณฑ์ในการกำหนดว่าถูกต้องตามธรรมหรือไม่คือ

สิ่งที่ตนทำ พูด คิดออกไปนั้นไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนคนอื่น ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและคนอื่น

ระดับที่สองคือสิ่งที่ตนทำ พูด คิดออกไปเป็นประโยชน์ต่อตนเอง เป็นประโยชน์ต่อบุคคลอื่น เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและคนอื่น กระจายผลประโยชน์ออกไปได้มากเท่าไร ก็เป็นการดีมากขึ้นเท่านั้น

จากคำถามที่ตอบมาในตอนต้น คนถามชอบใช้คำว่า เป็นพระพุทธศาสนาหรือไม่ หรือมีในพระพุทธศาสนาหรือไม่ คงต้องการจะบ่งบอกว่าเป็นศาสนาเนืองอก อย่างที่มีคนบางคนเขาเอามาพูดกัน แต่เมื่อเรามองกรอบของคำว่าพระพุทธศาสนาเราจะพบว่า

พระพุทธศาสนาประกอบด้วย ศาสดา ศาสนบุคคล ศาสนธรรม ศาสนสถาน ศาสนพิธี พฤติกรรมทั้งหมดมีการประพฤติกรรมกระทำโดยศาสนบุคคล ส่วนหนึ่งที่ติดเขามาก่อนที่จะสังกัดพระพุทธศาสนา หากเราจะเทียบวัฒนธรรมประจำชาติของชาวพุทธในส่วนต่างๆ ของโลก มีความแตกต่างกันหมด ใจคอจะอาศัยเพียงว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้สอนหรือไม่ได้บัญญัติไว้แล้วไม่ใช่พระพุทธศาสนาก็มากเกินไป เครื่องจนเครียดไป เพราะหลักการสำคัญในพระพุทธศาสนา ก่อนพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานทรงประทานมหาปเทศฝ่ายพระสูตร และวินัยไว้ฝ่ายละ ๔ ข้อ พระในรุ่นหลังท่านก็นำเอาของเกิดใหม่หรือพบใหม่มาสอบทานกับมหาปเทศ เมื่อลงกันสมกันเข้ากันได้ก็ถือว่าถูกต้องตามสมควรแก่ฐานะนั้นๆ

ในฐานะของพุทธบริษัทจะต้องตระหนักความจริงว่า หลักการของไตรสิกขานั้นเป็นโลกทัศน์ที่คุณภาพยิ่งหย่อนกว่ากันให้เห็นชัดเจนถึงพัฒนาการทางปัญญาของคน คือ

๑. ระดับของศีล และศีลธรรมจรรยา จะแยกแยะชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร อะไรควรอะไรไม่ควร

๒. ชั้นของสมาธิ มีอะไรเป็นอะไรน้อยลง อารมณ์ของกรรมฐานจึงกระจายออกไปมาก ทำอย่างไรก็ตามที่สามารถทำจิตให้สงบจากนิวรณ์ทั้ง ๕ ลงไปได้ การปฏิบัตินั้นเรียกว่า สมถะ

๓. พอมาถึงระดับของวิปัสสนาไม่ติดใจในรูปแบบ สรุปว่าประโยชน์พึงเกิดขึ้นในที่ใด ๆ โดยวิธีใด ๆ ให้ใช้ความพยายามในที่นั้น ๆ โดยวิธีนั้น ๆ สรุปว่าให้อาศัยนามธรรมก็ได้ รูปธรรมก็ได้ พิจารณาจนเห็นจริงตามกฎของพระไตรลักษณ์ ถ้ายกอนัตตมหา มานะ ทิฏฐิออกไปจากใจตามลำดับได้ ล้วนเป็นการปฏิบัติถูกต้องทั้งนั้น

อย่าลืมว่าทุกส่วนของต้นไม้ที่ไม่บกพร่องไป นั่นคือการดำรงอยู่อย่างถาวรของต้นไม้ นั่นต้นไม้พระพุทธศาสนาที่มีนัยะเดียวกัน อย่าเอาพระธรรมไปแขวนไว้จนต้องแหงนหน้า คอตั้งปากกันทุกกรณี

“วัตถุประสงค์หลักของพระพุทธศาสนา คือ เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”

การใดก็ตามที่เป็นประโยชน์ พิสูจน์ด้วยการเกื้อกูลต่อคน ๆ นั้นตามสมควรแก่ฐานะ และเขาได้รับความสุขก็ถือว่ามีความจำเป็นสำหรับคน ๆ นั้น หากเราจับหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาแล้วจะพบว่า ในอริยสัจ ๔ ประการนั้น หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า สอนให้ศาสนิกสามารถหาประโยชน์จากอริยสัจได้เหมือนกัน เพียงแต่นำไปใช้ให้เป็นเท่านั้น คือ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ทุกขสัจให้กำหนดรู้ความจริงตามสถานะของเขา สมุทัยสัจมองให้เห็นโทษแล้วพยายามลดละ นิโรธสัจเป็นเป้าหมายที่ควรตั้งใจไว้ว่าจะทำให้แจ่มแจ้งในใจตน มรรคสัจเป็นหลักการที่จะต้องศึกษาปฏิบัติจนสัมผัสมผลตามสมควรแก่ฐานะ

การขีดเส้นว่าต้องเป็นอย่างนั้นเป็นอย่างนี้เท่านั้นจึงจะถูกต้อง เป็นอาการของทิฏฐุปาทาน คือการถือมั่นด้วยอำนาจของทิฏฐิที่ไม่อาจมีความก้าวหน้าและพัฒนาไปได้ ตราบใดที่ยังมิได้ปล่อยวางอุปาทานลงไป.

๑๒. ศาสนาอื่นเขาเขียนไว้ว่า พระพุทธศาสนาในเมืองไทยมีแต่โครงสร้าง และวัดวาอารามอันวิจิตรบรรจง แต่ในปรัชญามีความเชื่อทรงเจ้าเข้าผีสืบเนื่องมาจากแต่กาลก่อน ศาสนาพุทธในเมืองไทยจึงมิใช่ศาสนาที่บริสุทธิ์ ข้อนี้จริงหรือไม่?

- หลักการของพระพุทธศาสนาประการแรกที่จะต้องจับเป็นหลักคือ เมื่อมีการกล่าวหาใส่ร้ายจากคนอื่นไม่ควรโกรธ หากเขากล่าวถูกต้องก็ยอมรับ หากเขากล่าวไม่ถูกต้องก็ชี้แจงให้เกิดความเข้าใจ แต่ในคำถามที่ยกมาถาม ยังมีความรู้สึกที่ว่าศาสนาอื่นถูกยืมเป็นเครื่องมือของคนถามปัญหามากกว่าคือตนเองอยากจะกล่าวหาพระพุทธศาสนาแต่ไม่กล้า จึงต้องยืมมือศาสนาอื่นมา หากเป็นศาสนาอื่นเขาว่าควรจะทำอย่างเอกสารที่ไปที่มาของคำกล่าวหามาด้วย แต่กลับพูดลอยๆ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

เพราะคำพูดในลักษณะนี้ได้ยินบ่อยๆ แต่จากคนไทยที่บอกตนเองว่าเป็นพุทธนั่นเอง เพียงแต่ต้องการแสดงว่าตนเป็นนักวิทยาศาสตร์หัวก้าวหน้า ไม่เชื่ออะไรง่ายเกินไป

อีกประการหนึ่งเมื่อมีการกล่าวหาในลักษณะดังกล่าวของคนอื่น พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มีท่าทีอีกประการหนึ่ง ใจความแห่งพระพุทธภาษิตในพระธรรมบทกล่าวไว้ว่า

น ปเรถั วิโลมานิ น ปเรถั อกตา กตฺ
อตุตฺโทว อเวกฺขเยย กตานิ อกตานิ จ

ไม่ควรใส่ใจถึงถ้อยคำที่ไร้สาระของคนอื่น หรือสิ่งที่ทำแล้ว และยังไม่ได้ทำของคนอื่น แต่ให้สนใจใส่ใจต่อสิ่งที่ทำแล้วและยังไม่ได้ทำของตน

จากโฉมหน้าของประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนานั้น การกล่าวหา การใส่ความ การกล่าวร้ายป้ายสีมีมาตลอดกาล ยาวนาน เคยมีมาแล้ว กำลังมีอยู่ และจะมีในกาลต่อไปและต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเป็นปัญหาที่จำเป็นจะต้องตอบ ก็ควรตอบไปตามสมควรแก่กรณีของคำถาม เพราะในความเป็นจริงคำกล่าวหาในลักษณะนี้มีปรากฏมานานพอสมควรในสังคมไทย ซึ่งจำเป็นต้องทำความเข้าใจไปตามลำดับของคำถาม ในคำถาม คือ

๑. พระพุทธศาสนาในเมืองไทยมีแต่โครงสร้าง และวัดวาอารามอันวิจิตรบรรจงเท่านั้นจริงหรือ?

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ประเด็นนี้เราต้องทำความเข้าใจว่า โครงสร้างดังกล่าวมี
อยู่ทุกศาสนา ศาสนสถานอันวิจิตรบรรจงในบางท้องถิ่น
ศาสนาอื่นวิจิตรบรรจงกว่าของพระพุทธศาสนาด้วยซ้ำไป แต่
จุดนั้นแหละได้สะท้อนถึงการเข้าถึงสัจธรรมของพระพุทธศาสนา
จากจิตใจของพุทธศาสนิกชนที่สร้างศาสนสถานเหล่านั้นขึ้นไว้
ในท้องถิ่นนั้นๆ หากคนไม่มีการศึกษา การปฏิบัติตามพระ
สัทธรรมในพระพุทธศาสนามาก่อน ศรัทธาจนขนาดบริจาค
ทรัพย์จำนวนมหาศาลขนาดนั้นไม่มีใครทำหรอก แม้ศาสนสถาน
ในศาสนาทั้งหลายทั่วโลก ก็ล้วนแต่เป็นผลมาจากการศึกษา
การปฏิบัติ ได้สัมผัสผลแห่งศาสนธรรมของศาสนิกในศาสนา
นั้นๆ เขาจึงทุ่มเทเวลาทรัพย์สิน กำลังคนลงไปใน การสร้าง
ศาสนสถานเหล่านั้น บางแห่งเช่นถ้ำอชันดาในประเทศอินเดีย
ใช้เวลาก่อสร้างต่อเนื่องกันมาถึง ๖๐๐ ปี คนตายไปก็รุ่นต่อ
รุ่นแต่สามารถสืบต่อศรัทธากันมาได้

แต่นั้นคือศาสนสถานอันเป็นหนึ่งใน ๕ ขององค์ประกอบ
ทางศาสนาที่ประกอบด้วย “ศาสดา ศาสนธรรม ศาสนิก
ศาสนสถาน ศาสนพิธี” ในเมื่อองค์พระพุทธเจ้าเสด็จ
ดับขันธปรินิพพานไปแล้ว พระพุทธศาสนายังมีพระธรรมวินัย
ดำรงอยู่ในฐานะของพระศาสดาในพระพุทธศาสนา ตาม
พระพุทธดำรัสที่ตรัสไว้ก่อนปรินิพพานว่า

“อานนท์ ธรรมและวินัยอันใด ที่เราแสดงแล้ว บัญญัติ
แล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของ
เธอทั้งหลายเมื่อเราล่วงลับไปแล้ว”

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๒. แต่ในปรัชญามีความเชื่อทรงเจ้าเข้าผี สืบเนื่อง มาแต่กาลก่อน

ประเด็นนี้เรียกว่าเป็นการขว้างงูไม่พ้นคอ เพราะความคิดแนวทรงเจ้าเข้าผีนั้น เป็นเรื่องศาสนาโบราณรุ่นนับถือผีสังเทวดา วิญญาณบรรพบุรุษ เมื่อพระพุทธศาสนาผ่านเข้าไปในดินแดนเหล่านั้น วุฒิภาวะของคนเป็นอันมากไม่เข้มแข็งมากพอ ท่านก็เชื่อเรื่องเหล่านั้น การกล่าวหาจึงหลงประเด็นคือพูดเรื่องพุทธปรัชญา แต่มายกตัวอย่างความเชื่อในใจของคนต้องแยกให้ออกว่าพุทธปรัชญา เป็นศาสนธรรม แต่ความเชื่อในใจคนเป็นเรื่องของศาสนบุคคล ในโลกนี้ไม่มีศาสนิกในศาสนาใดในโลก ไม่ว่าในยุคสมัยใดก็ตาม ที่สามารถเข้าถึงเนื้อหาของศาสนธรรมในศาสนาของตนได้เสมอเหมือนกัน ความเชื่อแนวทรงเจ้าเข้าผีจึงมีอยู่ในทุกส่วนของโลก อาจแตกต่างกันในด้านรูปแบบแหล่งความเชื่อเท่านั้น

ในความเป็นจริงแล้ว ศาสนาประเภทเทวนิยม ที่มีพระเจ้าสูงสุดในนามต่างๆ นั้น เป็นพัฒนาการของศาสนาวิญญาณนิยมมาจากอดีต พระเจ้าพัฒนากมาจากวิญญาณที่ยิ่งใหญ่ ในนามต่างๆ ตามภาษาของท้องถิ่น แต่ลักษณะเป็นเช่นเดียวกันในทุกศาสนา รูปแบบของความเชื่อหรือสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจอาจจะเรียกชื่อต่างๆ กัน เช่นจากวิญญาณมาเป็นผี จากผีเป็นผีฟ้าเป็นเทวดา จากเทวดาเป็นจอมเทพ เป็นพระเจ้าคือจอมเทพสูงสุด เป็นวิธีการของการศาสนาปนการเมืองให้คนในสังคมมีจุดยึดเหนี่ยวร่วมกัน เพื่อถ่ายทอดการสั่งสอนอบรม

ปกครอง บังคับบัญชา คนแต่ละคนไม่อาจจะใช้บารมีส่วนตน
ได้ จึงได้ขออาศัยอำนาจที่ไม่เห็นตัวตนในนามของพระเจ้า
เราจะพบว่าแม้แต่พระยะโฮวาในศาสนาคริสต์ เดิมทีเดียว
ก็เป็นเทพประจำเผ่าของคนที่ย่อยอยู่ในทะเลทราย กาล
ต่อมาเปาโลได้พัฒนาขึ้นเป็นพระเจ้าสูงสุด พอคนยอมรับ
กันมากก็กลายเป็นพระเจ้าสูงสุด อันเป็นที่มาของสรรพสิ่ง
สรรพสัตว์ อย่างพระพรหมผู้สร้างในศาสนาพราหมณ์ในความ
เป็นจริง พวกอารยันพยายามหลอมรวมความคิดของคนหลาย
เผ่าพันธุ์ ที่อยู่ในชมพูทวีปด้วยกัน ให้มีความเป็นอันหนึ่ง
อันเดียว จึงพยายามสร้างให้คนมีพระเจ้าองค์เดียวกัน ในนาม
ว่า ปรมาตมัน มหาตมัน พรหมมัน พระพรหม ตามลำดับ
แต่พวกชาวเขากับคนชายทะเลไม่ยินยอม เพราะเขามีเทวดา
ประจำภูเขaper ประจำมหาสมุทรของเขาอยู่ก่อน พวกเขาคง
สถาปนาให้เจ้าเขาเป็นพระศิวะ พระอิศวร พระสยามภูวญาณ
จอมแห่งไกรลาสคีรี ทางริมทะเลก็สถาปนาเทพเจ้าประจำ
สมุทรของตนขึ้นเป็นพระวิษณุ พระนารายณ์

กาลต่อมาก็ประนีประนอมกัน เพราะต่างฝ่ายต่างอ้าง
ว่าพระผู้เป็นเจ้าของตนเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง สรรพสัตว์ รวมทั้ง
พระเจ้าอีก สององค์ด้วย จึงประนีประนอมกันว่า พระพรหม
เป็นผู้สร้าง พระศิวะเป็นผู้ทำลาย พระนารายณ์เป็นผู้รักษา
กาลต่อมาก็หลอมรวมเข้าเป็น “ตรีมูรติ” มีคาถาบูชาสรุปว่า
“โอม”

การทรงเจ้าเข้าผีจึงเป็นความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์ใน
ทุกส่วนของโลก และปัจจุบันคนเหล่านั้นก็แสดงตนว่าเป็น
ศาสนิกในศาสนาต่างๆ ทั่วโลก แต่หาเป็นคำสอนในศาสนานั้นๆ
ไม่ เพียงแต่เป็นคำสอนโบราณ ตามพื้นฐานความกลัวและความ
ไม่รู้ของมนุษย์

๓. พระพุทธศาสนาในเมืองไทยจึงมิใช่ศาสนาพุทธ ที่บริสุทธิ์ ข้อนี้จริงหรือไม่?

- ประเด็นที่จะต้องทำความเข้าใจคือ คำว่าบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์ในที่นี้หมายถึงศาสนธรรม แสดงว่ามีการปลอมปนศาสนธรรมมาจากแหล่งอื่นๆ อยู่ ข้อนี้เป็นธรรมดาของศาสนา ลัทธิความเชื่อทั้งหลายในโลก หากเราจะดื่มน้ำที่ฝนตกลงมาจากภูเขานั้น น้ำในลำธารบนภูเขาหรือเชิงเขาจะสะอาด แต่เมื่อไหลลงมาข้างล่างก็ต้องผ่านอะไรต่อมิอะไรลงมา และได้ชะล้างสิ่งเหล่านั้นติดลงมาด้วย ถ้าไม่อย่างนั้นจะไหลได้อย่างไร การสืบสานพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่นๆ ก็มีลักษณะเดียวกัน ต้องผ่านท้องถิ่น เผ่าชนแตกต่างกัน คนเหล่านั้นเขามีศาสนา วัฒนธรรมความเชื่อ จารีต ประเพณีของเขาอยู่ก่อนแล้ว ทำให้ศาสนาเหล่านั้นสามารถเผยแผ่ในท้องถิ่นเหล่านั้นได้ ในรูปของโลกก็ไม่ชั่วธรรมก็ไม่เสีย จำต้องปรับตัวเข้าหากัน แต่อย่าลืมว่าเป็นเรื่องคนละระดับกัน ศาสนาเป็นเรื่องพัฒนาอาการ กาย วาจา ใจ แต่ความเชื่อลัทธิธรรมนิยม ประเพณี วัฒนธรรมเป็นจุดยึดเหนี่ยวใจคนให้รู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน เขาได้มีหลักการในการร่วมกิจกรรมกัน

ในส่วนของศาสนธรรมที่ประกอบด้วยพระธรรมวินัยนั้น เจตนารมณ์หลักของพระธรรมวินัยนั้น คือ ส้ารวมระวัง เพื่อลดละความชั่วกิเลสประเภทต่างๆ เพื่อให้จิตเบ็ื่อน่ายในทุกข์ เพื่อบรรลุมรรคผลนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด พอท่านเหล่านั้นได้สัมผัสศาสนธรรมด้วการศึกษา การปฏิบัติ ความเขลาจะลดละไปเอง แต่ประเพณี วัฒนธรรม จารีต แบบแผนของท้องถิ่นมีความจำเป็นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม การนำเอาการทรงเจ้าเข้าผีมาเป็นมาตรฐานวัดพระพุทธศาสนา เป็นความเขลาที่น่าสงสาร เพราะนั่นคือลัทธิโบราณที่ติดอยู่ในส่วนต่างๆ ของโลก แม้ในสมัยปัจจุบัน ที่สำคัญคือคนในศาสนานั้นๆ จะมีอยู่บ้างน้อยบ้าง ที่ให้ความสำคัญแก่เรื่องเหล่านี้ แต่หากกระทบต่อความเป็นลััจธรรมในพระพุทธศาสนาไม่ เพราะในความเป็นจริงศาสนธรรมส่วนเหตุนั้นสามารถสรุปเพียงสั้นๆ ด้วยคำหลายคำ ในภาคปฏิบัติจะครอบคลุมไปในทุกองคาพยพของพระพุทธศาสนาแล้ว เช่น

- ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือบุญกิริยา ๓ คือ ทาน ศีล ภาวนา

- อริยมรรคมีองค์ ๘ ประการคือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ

- พระพุทธโอวาท ๓ ประการ คือ
การไม่ทำบาปทางกาย วาจา ใจ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

การทำกุศลทางกาย วาจา ใจ

การทำจิตให้ผ่องใสจากอำนาจของกิเลสทั้งหลาย

- อัปปมาทธรรม ธรรมคือความไม่ประมาทในการละ
ทุจริต ประพฤติสุจริต และละความเห็นผิดทำความเข้าใจ
ให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นต้น

การสืบสานพระพุทธศาสนาที่สำคัญคือ การศึกษา
การปฏิบัติ การได้สัมผัสผล การเผยแพร่ การดูแลรักษา
พระพุทธศาสนา ทุกวันยังขาดการศึกษาด้วยความเคารพ
การปฏิบัติด้วยความเคารพ การเผยแพร่ด้วยความเคารพ การ
ตระหนักที่จะปกป้อง ขจัดปัญหาของพระพุทธศาสนา และ
การทำนุบำรุงรักษาพระพุทธศาสนาของศาสนิกทั้งหลายมี
ความสำคัญมากกว่าจะมากล่าวอ้างการพูดของศาสนิกใน
ศาสนาอื่น จะจริงเท็จเป็นเรื่องของเขา หน้าที่ของชาวพุทธเรา
คือทำหน้าที่ของตนให้ดีมากพอเท่านั้นที่จะต้องถามว่า ทำ
หน้าที่กันดีแล้วหรือยัง?

๑๓. เขาว่าอีกว่า การปฏิบัติซึ่งพระพุทธศาสนาปฏิเสธ
ก็ยังมีอยู่ในชีวิตประจำวันของชาวพุทธไทย เช่น การ
ทรงเจ้าเข้าผี กลัวภูตผีปีศาจจนต้องสังเวท พิธี
ไสยศาสตร์ พิธีพราหมณ์ เครื่องรางของขลัง โหร
ทำนายทายทัก นามนต์ศักดิ์สิทธิ์ ขี้ผึ้งศักดิ์สิทธิ์ ผู้ที่
เชื่อและปฏิบัติตามนี้ เป็นภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา
ก็มีอยู่เป็นอันมาก ข้อนี้จริงหรือไม่?

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

- กรณีทั้งหมดพระพุทธศาสนามีได้ปฏิเสธว่าไม่มีอยู่ในสังคัมพุทธ เพียงแต่บอกว่ามิใช่ความเชื่อในพระพุทธศาสนาเท่านั้น การนำประเด็นนี้มาพูด ถ้ากล่าวกันตามความเป็นจริงแล้ว เราจะพบว่าเป็นเรื่องที่ไม่เป็นเรื่อง เพราะทุกข้อที่ยกมาเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ที่มีสัญญาณหลักคือ “กาม กิณ นอน กลัว” หรือกาม กิณ เกียรติก็ตามเถอะ ทั้งหมดมาจากความไม่รู้ ทุกคนในโลกนี้เกิดมาจากอวิชชา คือความไม่รู้ ธรรมชาติของสัตว์โลกท่านจึงแปลว่าผู้สะดุ้ง ถามว่าทำไมจึงสะดุ้ง ตอบว่าเพราะเธอกลัว ถามว่าทำไมเธอจึงกลัว เพราะเธอไม่รู้ว่าอะไรเป็นอะไร มีเป็นอันมาก เธอปรารถนากาม คือการได้ การมี การเป็นในฐานะที่เธอพอใจ แต่กลัวจะไม่ได้ เพราะไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะได้

จากความไม่รู้ นำจิตไปสู่ความใคร่กาม ใคร่ในการกิน ใคร่ในการนอน แต่ทั้งหมดเธอกลัวจะไม่ได้กามที่ตนต้องการ ไม่ได้กินตามตนอยากจะกิน ไม่ได้นอนอย่างมีปกติสุข เธอกลัว ท่านจึงสรุปว่าผู้สะดุ้ง บางคราวท่านบอกว่าสัตว์โลกคือผู้ล่ากับผู้ถูกล่า มีอยู่ในคนสัตว์ คนเดียวกัน ตัวเดียวกันนั่นเอง เพราะเธอใคร่ในกาม กิณ นอน เธอจึงแปลว่าผู้ซ่องติดในอาภรณ์โลก ตลอดถึงในสังสารวัฏอันยาวนานมาด้วยกัน ข้อที่ควรตระหนักแน่แก่ใจให้ได้ก่อนคือ สัตว์โลกนั้นไม่มีมาตรฐานเสมอกัน เพราะสัตว์โลกมีความแตกต่างกันไปตามการจำแนกของกรรม แต่พระพุทธธรรมอันเป็นผลจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเป็นมาตรฐาน สามารถเอาไปวัดพฤติกรรมใคร

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ที่ไหน เมื่อไรก็ได้ เขาจะเห็นผลอย่างที่ธรรมเหล่านั้นว่าไว้ แต่การประพฤติปฏิบัติตนของมนุษย์ในโลกนั้น คือการศึกษาเรียนรู้ แต่ละคนต่างก็มีความพยายามที่จะได้สัมผัสผลในศาสนาที่ตนนับถือให้มากที่สุด แต่เพราะมีความจำกัดในตนเองของแต่ละชีวิต เขาคงต้องเป็นอย่างที่ท่านในอดีตได้เคยเป็นมา คนปัจจุบันกำลังเป็นอยู่ และผู้ที่เกิดมาในอนาคตจะต้องเป็นไปตามกรรมของตน การนำเอาประเด็นที่ยกมาเป็นปัญหามาชี้แจงนั้น มิใช่เป็นการแก้ต่างให้แก่พระพุทธศาสนา เพราะสิ่งเหล่านั้นหาใช่ศาสนธรรมในพระพุทธศาสนาไม่ แต่เป็นความเคารพศรัทธาของศาสนิกในศาสนาต่างๆ ในโลกนี้ อันเป็นไปตามวุฒิภาวะและสภาพแวดล้อมที่คนเหล่านั้นเกิดและเจริญเติบโตมา

๑. การทรงเจ้าเข้าผี ช่างเป็นประเด็นที่ขอบยกมาทุกคำถาม ทั้งที่เป็นพฤติกรรมของคนส่วนน้อยมากๆ ภายในสังคม ไม่ว่าจะคนเหล่านั้นจะนับถือศาสนาอะไรก็ตาม ล้วนแต่เป็นคนส่วนน้อยจนไม่อาจคิดออกมาเป็นเปอร์เซ็นต์ได้ ผีในความหมายที่เป็นการรับรู้ของสังคมไทย มีความเข้าใจว่าสามารถช่วยเหลือหรือโกรธเกรี้ยวทำอันตรายอะไรแก่ตนได้ การนับถือผีจึงนับถือในฐานะของเพื่อนร่วมโลกกันเท่านั้น สำหรับในเมืองไทยแล้วผีเหล่านั้นเราจะพบว่า เขาให้ความเคารพนับถือพระรัตนตรัย และไม่คิดว่าตนเองใหญ่กว่าพระรัตนตรัย หากมาในฐานะต้องการช่วยเหลือหรือขอความช่วยเหลือจะหนักไปใน

การให้ทำบุญกับพระสงฆ์ แล้วอุทิศกุศลไปให้ตนหรือเจ้ากรรม
นายเวร แม้แต่ระดับการทรงเจ้าในชื่อต่างๆ ก็จะชักชวนให้
คนทำความดี มีการทำบุญ ตักบาตร ถวายสังฆทาน เขา
จึงเป็นเพียงเพื่อนที่มาชวนเพื่อนเขาทำความดีเท่านั้น และไม่มี
ใครนับถือผีว่าเหนือกว่าพระรัตนตรัย หรือแม้แต่พ่อแม่ของตน
การที่คนนับถือศาสนาแล้ว จะนับถือคนอื่นในระดับที่ลดหลั่น
ลงมาหาเป็นความชั่วความผิดแต่ประการใดไม่ กลับเป็นการ
แสดงให้เห็นถึงความมีใจเมตตา หวังดีต่อสรรพชีวิตตาม
หลักการของพระพุทธศาสนาที่ถือว่า ทุกชีวิตในโลกนี้เป็นเพื่อน
ร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บตายด้วยกัน

๒. การกลัวภูตผีปีศาจจนต้องมีการสังเวท กรณีนี้
ประเด็นสำคัญที่เราเข้าใจคำว่าผีคืออะไร? แต่ถ้าขนาดสังเวท
ท่านเหล่านั้นอยู่ในฐานะเป็นเทพแล้ว หรืออย่างน้อยก็เป็น
ผีบรรพบุรุษ ที่เรียกว่าผีปู่ย่าตายาย การสำนึกคุณของท่าน
เหล่านั้นแล้วทำสักการบูชา ในทางพระพุทธศาสนาสอนไว้ใน
ฐานะเป็นพลีกรรม ๒ ประการในพลีกรรม ๕ ประการ คือ
เทวดาพลีและบุพพเปตพลี เป็นการแสดงความมีกัลยาณจิต
ต่อกันระหว่างเรากับเพื่อนร่วมโลก พลีกรรมต่อเทวดา เทพ
หรือที่มีชื่ออย่างอื่นมีอยู่ในทุกศาสนา แต่เป็นระดับของศีลธรรม
จรรยา ที่จะต้องมีเมตตาหวังดีต่อสรรพชีวิต ทั้งที่มีชั้น ๕ มี
ชั้น ๔ มีชั้น ๑ เพราะท่านเหล่านั้นคือเพื่อนร่วมโลกกับเรา
นั่นเอง และในชาติก่อนๆ อาจจะเป็นพ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ พี่น้อง
ของเรามาในบางชาติก็ได้ การมองโลกในมิติทางพระพุทธศาสนา

เป็นการมองแบบสัพเพสัตตา คือสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง เราจึงสามารถช่วยเหลือคนได้ทุกศาสนา และถือว่าเป็นบุญด้วยกันทั้งนั้น

แม้ในพิธีกรรมที่เรียกว่ามงคล เช่นเจริญพระพุทธมนต์ ก็มีการอัญเชิญเทพในฐานะต่างๆ มาร่วมทำบุญกันและได้กระจายประเภทของเทพไว้กว้างขวางมาก ตามบทสวดที่แปลเป็นใจความว่า

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย ผู้มีเมตตาจนแผ่ไมตรีจิต ด้วยคิดว่า ขออานุภาพพระปรีตร จงรักษาพระราชอาญาผู้เป็นเจ้าแห่งนรชน พร้อมด้วยราชสมบัติ พร้อมด้วยพระราชวงศ์ พร้อมด้วยเสนามาตย์ แล้วอย่ามีจิตฟุ้งซ่าน ตั้งใจสวดพระปรีตร

ขอเชิญเทพเจ้าที่สถิตอยู่ในสวรรค์ ชั้นกามภพก็ดี รูปภพก็ดี และภูมิเทวดาซึ่งสถิตอยู่ในวิมาน หรือยอดภูเขา และหุบผา ในอากาศ เกาะ ในแวนแคว้น ในบ้าน ในต้นพฤกษ์ และป่าช้ญ ในเรือนและในไร่นาก็ดี และยักษ์ คนธรรพ์ นาคที่สถิตอยู่ในน้ำบนบก และที่อันไม่เรียบราบก็ดี อันอยู่ในที่ใกล้เคียง จงมาประชุมพร้อมกันในที่นี้ ถ้าใครเป็นของพระมุณี ท่านสาธุชนทั้งหลายจงสดับคำข้าพเจ้านั้น

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟังธรรม ท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟังธรรม ท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟังธรรม.

การสร้างความเป็นมิตรระหว่างมนุษย์กับเทพในระดับต่างๆ มิได้ทำไปเพราะความกลัวเทพเหล่านั้น แต่เป็นการรับรู้ใน

ฐานะเป็นเพื่อนร่วมโลก จึงจำเป็นจะต้องมีเมตตาไมตรีต่อกัน ในกระบวนการกระทำนั้นแหละยังมีสิ่งดีงามแฝงอยู่เป็นอันมาก เช่นการสร้างศาลพระภูมิ เพราะมีความเชื่อว่าดินแดนทุก ส่วนเคยมีคนอยู่มาก่อน ท่านเหล่านั้นได้ตายไปแล้ว บางท่าน อาจยังเป็นภูมิเทวดาอยู่ ณ ที่นั้น ด้วยความสำนึกคุณต่อ เจ้าของที่ดินแต่ก่อน แต่การสร้างความเป็นมิตรกับเทวดา เหล่านั้นเขาก็สร้างศาลพระภูมิ ในรูปของการมีมิตรจิตมิตรใจ ต่อกัน ในข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักการสร้างความ เป็นมิตรระหว่างมนุษย์กับเทพไว้ใน เทวตาทิสสทัทขินานุเมทนา คาถาวา

“บัณฑิต ชาติสำเร็จการอยู่ในประเทศสถานที่ใด พึง เชิญเหล่าท่านที่มีศีลสำรวมระวัง ประพฤติพรหมจรรย์ เลี้ยงดู กันในที่นั้น เทพเหล่าใดมีในที่นั้น ควรอุทิศทักษิณาทานแก่ เทพเหล่านั้นด้วย เทพที่ได้บูชาแล้วท่านต้องบูชาตอบแทนบ้าง ที่ได้รับการนับถือแล้วย่อมได้รับการนับถือบ้าง ท่านย่อม อนุเคราะห์เขา ประหนึ่งมารดาผู้อ่อนนุเคราะห์บุตรผู้เกิดจากอก บุษย์ได้อาศัยเทพดาผู้อ่อนนุเคราะห์แล้ว ย่อมเห็นกิจการอันเจริญ ทุกเมื่อ”

พึงสังเกตว่าพระพุทธเจ้าทรงสอนให้มองเทวดาทั้งหลาย ในฐานะของมิตร หาให้ความสำคัญระดับศาสดาหรือแม้ระดับ มารดาบิดาไม่ คนเรามีพ่อแม่ที่ต้องให้ความเคารพนับถือ แต่ เราก็มองให้ความเคารพนับถือต่อคนรุ่นพ่อ รุ่นแม่ รุ่นปู่ย่า ตา ยาย

แต่หานับถือท่านเหล่านั้นในฐานะของพ่อแม่เป็นต้นไม่ ในกรณี
ของเทพดา ก็เป็นเช่นเดียวกัน

เพราะฉะนั้น ชาวพุทธจึงมิได้นับถือสักการะเคารพต่อ
เทวดาในฐานะที่เสมอกับพระรัตนตรัย แต่ถือว่าท่านเหล่านั้น
เป็นผู้ใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาด้วยกัน ที่สำคัญคือเป็น
เพื่อนร่วมทุกข์เกิด แก่ เจ็บตายด้วยกัน อย่าลืมนะว่ากับสิ่งมีชีวิต
ทั้งหลายนั้นเป็นมิตรกันดีกว่าเป็นศัตรูกัน หลักการเหล่านี้
เป็นหลักการระดับของสังคมจิตวิทยา

พิธีไสยศาสตร์ ความจริงข้อนี้เคยพูดมาบ้างแล้ว
ในข้อก่อน แต่เมื่อนำมาเป็นประเด็นใหม่ และอ้างการกล่าวหา
ของคนต่างศาสนา พระพุทธศาสนานั้นหลักการสำคัญคือ
เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เมื่อตนเองเป็นเช่นนั้นก็พยายามจะให้
คนอื่นเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานตามตนไปด้วย แต่ไสยศาสตร์เป็น
ความหลับ อันสืบเนื่องมาจากอวิชชา ในขณะที่พระพุทธศาสนา
มาจากวิชชา พิธีกรรมทางไสยศาสตร์จึงมาจาก “ฐานความคิด
คือ กาม กิณ นอน กลัว ‘ไม่รู้’ อันเป็นธรรมชาติของมนุษย์
ตราบไตที่เขายังไม่รู้มากพอ เขาจะกลัวต่อทุกเรื่องที่สำคัญคือ
กลัวต่อการไม่ได้กามตามที่ตนต้องการ ไม่ได้กินตามที่ตน
ต้องการ ไม่สามารถนอนอย่างมีความสุขได้ ใครบอกว่าอะไร
สามารถช่วยได้ สำหรับบุคลิภาวะระดับบางคนเขาก็คล้อย
ตามไป

กลุ่มความเชื่อในรูปของไสยศาสตร์จึงมีอยู่โดยธรรมชาติ
ของมนุษย์ ที่ยังมากด้วยอวิชชาอยู่ สำหรับเขาแล้ว เขาเติบโต

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

มาจากสิ่งแวดล้อมที่เขาผ่านพบว่า มีบางคราวที่เขาารู้สึกว่าเขา
ได้รับความสุขเพราะไสยศาสตร์ พลังทางไสยศาสตร์เขาก็มี
ความอยากได้ต่อไป ใจเขาจะยึดโยงอยู่ระหว่างความสุขกับ
ไสยศาสตร์ในรูปของอุปาทาน โดยปักใจฝังใจว่า ที่เขาได้รับ
ผลอย่างนี้เพราะเขาทำอย่างนี้ ถ้าไม่ทำอย่างนี้ เขาจะไม่ได้
รับผลอย่างนี้ ตราบใดที่ปัญญาไม่มากพอจะยากต่อการให้
เหตุผล แต่พึงสังเกตว่าความเชื่อในรูปแบบไสยศาสตร์จะ
ค่อยๆ น้อยลง เมื่อคนต้องการเหตุผลมากขึ้น แต่โอกาสที่จะหายไป
จากโลกจะยากมาก เพราะผลผลิตของอวิชชาเกิดขึ้นในโลก
ทุกเวลา จึงเป็นปัญหาที่ต้องมีการศึกษาเรียนรู้กันไป

พิธีพราหมณ์ ประเด็นที่ในความเป็นจริงแล้วหากเรา
ได้ตระหนักถึงความจริงว่า แหล่งที่มาของคำสอนในทาง
พระพุทธศาสนานั้นมาจากแหล่งหลักๆ ๔ ประการคือ

๑. **การตรัสรู้** เป็นผลตรงมาจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า
ทั้งหมดนั้นแหละ เพียงแต่ว่าในข้อที่ทรงตรัสรู้นั้นเองมีส่วนหนึ่ง
ที่ไม่เคยมีใครรู้จักในโลก เช่นหลักอริยสัจ ๔ ที่เป็นกระบวนการ
ของเหตุผล ปฏิจจสมุปบาท อนัตตา นิพพาน

๒. **ปฏิบัติ** คำสอนส่วนหนึ่งเป็นการปฏิบัติความเชื่อที่มี
อยู่ในสมัยนั้น โดยพลิกกลับไปให้อีกด้านตรงกันข้ามจากที่เขา
เชื่อกัน เช่น กามสุขขัลลิกานุโยค และ อตตกิลมณานุโยค
ที่ทรงปฏิบัติเป็นมัชฌิมาปฏิปทา อตตตาเป็นอนัตตา สังขาร
เที่ยงแท้เป็นสังขารไม่เที่ยงแท้ การทรมานร่างกายให้สาหัส
เป็นตบะ เปลี่ยนเป็นขันติเป็นตบะ การเข้าร่วมกับพรหมมัน หรือ

การอยู่ร่วมกับพระเจ้าเป็นบรมสุข ปฏิบัติเป็นนิพพานเป็นบรมสุข เป็นต้น

๓. **ปฏิรูป** นำเอาของเก่าๆ ที่มีอยู่ก่อนมาปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ตัดต่อเพื่อให้มีผลในการปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของพระพุทธศาสนา คือเป็นประโยชน์ เกื้อกูล และอำนวยผลเป็นความสุขแก่คนที่ปฏิบัติตาม เช่น โบราณท่านกล่าวว่า คำสัตย์เป็นคำไม่ตาย แต่ความจริงคนพูดคำสัตย์ตายผิดปกติมามากแล้ว จึงทรงแสดงว่าคนฉลาดจะต้องพูดคำสัตย์ที่เป็นประโยชน์ เป็นธรรม ผู้ฟังอาจจะชอบใจหรือไม่ชอบใจ แต่ถ้าเห็นองค์ประกอบหลัก ๓ ประการมีอยู่ ให้ดูกาลสถานที่ที่จะพูดวาจาเช่นนั้น

๔. **คำสอนโบราณ** แม้คำสอนในศาสนาพราหมณ์เชื่อว่า จะเป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระ แต่ก็มีประโยชน์ตามสมควรแก่ฐานะนั้นๆ หากเขาไม่ดีจริงเขาไม่สามารถสืบต่อมาได้นานที่สุดศาสนาหนึ่งของโลก เพราะฉะนั้นเมื่อเรามองในแง่ของประวัติศาสตร์ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะอุบัติ หรือแม้แต่ก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเข้ามาสู่ประเทศไทย ศาสนาพราหมณ์เขาแพร่หลายมาก่อน อย่าลืมนึกว่าเรามาเผยแพร่ศาสนากับคนที่นับถือศาสนาพราหมณ์มีคำสอนเป็นอันมากแม้ระดับสูงเช่น รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ ก็เป็นคำสอนในศาสนาพราหมณ์มาก่อน ทำไมจะต้องไปตั้งแง่เป็นศาสนานี้ศาสนานี้เล่า ในเมื่อใครสอนก็ตาม หากมีประโยชน์ตามสมควรแก่ฐานะนั้นๆ พระพุทธศาสนาหาปฏิเสธไม่ ในพระพุทธศาสนาจึงมีการยอม

รับนับถือคำสอนเก่าของท่านในอดีตไว้เป็นจำนวนมาก แม้แต่ศีล ๕ ศีล ๘ ศีลอุโบสถ การเข้าพรรษา การออกบวช ก็มีอยู่แล้วในศาสนาก่อนๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือศาสนาพราหมณ์

แต่อย่างไรก็ตาม ศาสนาพราหมณ์ที่เข้ามาอยู่ในวิถีชีวิตของสังคมพุทธ จึงมีระดับของปัจจัยเสริมด้านศาสนพิธีในทางพระพุทธศาสนา มีพิธีกรรมเช่นการวางศิลาฤกษ์ พราหมณ์ก็ทำพิธีอยู่กลางแจ้ง พระก็ทำพิธีในร่มแบ่งกันคนละตอน ในขณะที่พระสงฆ์ทำพิธีมีคนประนมมือไหว้ แต่ตอนพราหมณ์เขาทำพิธี เป็นเรื่องเฉพาะพราหมณ์ไป ที่สำคัญในปัจจุบันคนที่ทำพิธีพราหมณ์ก็นับถือพระพุทธศาสนาด้วย พิธีกรรมของพราหมณ์เป็นงานระดับเสริมสร้างขวัญกำลังใจ ที่บรรพชนไทยท่านคัดสรรไว้ เช่นในพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เกษตรกรในการทำนาในแต่ละปี การยอมรับนับถือจารีตโบราณ คำสอนโบราณแสดงความเป็นลูกหลานที่ดี ที่สำคัญคือเป็นจุดยึดเหนี่ยวใจร่วมกันของคนในสังคม หากขาดไปเขาจะเสียขวัญกำลังใจในการครองชีวิต ประเพณี พิธีกรรมในศาสนาอื่นๆ ลองสืบดูเถอะมีเป็นอันมากที่มาจากศาสนาอื่น แต่อย่าลืมว่าทุกศาสนาในโลกองค์ศาสดาคือคนดีที่เป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ คนรุ่นต่อมารุ่นปัจจุบัน แม้แต่ที่จะเกิดมาในอนาคต ถ้ามีความสำนึกดีพอจะรู้สึกว่าเป็นลูกหลานของท่านในอดีต เราเกี่ยวข้องกับท่านเหล่านั้นโดยตรงบ้างโดยอ้อมบ้าง ประเพณี พิธีกรรมเหล่านั้นได้พิสูจน์สามัคคีธรรม เอกภาพทางความคิด กิจกรรม

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ของสังคมสืบต่อกันมา แล้วจะทอดทิ้งไปทำไมในเมื่อมีประโยชน์ ตามสมควรแก่ฐานะของพิธีกรรมเหล่านั้น

เครื่องรางของขลัง ในด้านความเป็นมาเรามีมาก่อนที่ ศาสนาต่างๆ ในโลกจะเกิดขึ้น ถือว่าเป็นระบบความเชื่อถือที่มี อายุยาวนานที่สุดในโลก พระพุทธศาสนาเกิดมาก็เจอกับเครื่องราง ของขลังแล้ว หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ หาก สิ่งนั้นมีประโยชน์ก็รับรอง หากปฏิรูปใหญ่ได้ก็จะทำ อะไรที่เป็นอุปสรรคขัดขวางต่อการพัฒนาสังคมมนุษย์ แต่ไม่อาจ ทำลายได้ต้องนำมาให้เป็นประโยชน์ให้ได้ เครื่องรางของขลัง สมัยโบราณมีลักษณะของไสยศาสตร์เต็มตัว กาลต่อมาถูก ครอบงำด้วยอิทธิพลทางพระพุทธศาสนา เครื่องรางของขลัง เหล่านั้นพัฒนามาเป็นวัตถุมงคล บางอย่างยังมีปนกันอยู่ ระหว่างไสยศาสตร์กับพระพุทธศาสนา แต่ค่อยๆ จางลงไปเป็น อันมาก

พืดดูตัวอย่างกระแสของจตุคามรามเทพ เดิมทีเดียวเป็น เทวาทิเชก ตามธรรมเนียมของพราหมณ์ แต่ค่อยๆ เปลี่ยน เป็นพระเป็นผู้ทำ ก่อนจะทำต้องมีการสมათานศีล รักษาศีล แต่งชุดขาว ไหว้พระสวดมนต์กันก่อน คาถาที่ใช้กลายเป็น พระพุทธคุณ จตุคามรามเทพเองจึงกลายเป็นเพียงเทพารักษ์ ที่ทำหน้าที่ทวารบาลรักษาพระบรมธาตุของพระพุทธเจ้า จตุคามรามเทพ แทนที่จะเป็นของขลังกลายเป็นวัตถุมงคล อย่างหนึ่ง พยายามตั้งใจค้นหาเทวดานุสสติ ซึ่งเป็น ๑ ใน สมถกรรมฐาน การพระศาสนาจะมีลักษณะเหมือนสงคราม

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

แย่งชิงประชาชนอีกแบบหนึ่ง คือแย่งคนของมารมาเป็นคน
ของพระ แย่งคนจากเทพมาเป็นพุทธมามกะ นำเอาเทพมา
เป็นพุทธมามกะด้วย อันเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อกันทุกๆ ฝ่าย
ในขณะที่เดียวกันชาวพุทธเองก็ได้มาใกล้ชิดกับพระพุทธรูปศาสนา
ในรูปของศาสนธรรม ศาสนพิธีมากขึ้น ที่สำคัญอย่างยิ่งคือ
เครื่องรางของขลังวัตถุมงคลทั้งหลายนั้น จะยึดหลักการปฏิบัติ
ตนตามทำนองคลองธรรมกำกับเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ
ศีล ๕ ประการ จากเครื่องรางของขลัง วัตถุมงคล จนมาเป็น
รัตนมงคล ค่อยๆ ดึงคนออกมาจากความงมงาย ให้มีอาการ
งมงายน้อยลง สัมผัสคุณความดีสูงขึ้น พอมาเป็นรัตนมงคล
คนก็ใกล้ชิดพระรัตนตรัยมากขึ้น ถึงจุดหนึ่งเขาจะเข้าถึง
สัจธรรมที่ลึกซึ้งกว่า โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาจากวัตถุ
ภายนอก กลับเป็นคุณธรรมภายในใจ แต่ทุกอย่างต้องอดทน
ต้องรอคอย อย่างไม่รู้โลกก็ยังขาดสิ่งเหล่านี้ไม่ได้อยู่นั่นเอง
เพราะโลกมีเด็กที่ยังเยาว์ ยังอ่อนด้อยในด้านเหตุผลสติปัญญา
ทางศาสนาเกิดขึ้นในโลกอยู่ทุกขณะ อย่าลืมว่าคนที่เคารพ
นับถือวัตถุมงคล เครื่องรางของขลัง จะอยู่ในศีลธรรมระดับ
ศีลธรรมจรรยาส่วนมาก หากเขาเคารพนับถือจริงเราจะ
ไม่ค่อยพบปัญหาจากคนเหล่านี้ในด้านศีลธรรมบ่อยนัก

โหราทำนายทายทัก ข้อนี้ยิ่งแล้วใหญ่ เป็นความเชื่อใน
ด้านสถิติ ที่มีการเก็บสะสมกันมาอย่างต่อเนื่องยาวนานก่อน
พุทธกาลนานไกลมาก เกิดก่อนศาสนาทั้งหลายที่มีอยู่ในโลก
ปัจจุบัน ที่สำคัญคือมีคนนับถือโหราให้ทำนายทายทักกันทุก

ศาสนา เวลานี้มีการทำนายจนโลกกระเทือนกันบ่อยๆ แม้แต่ในหนังสือพิมพ์รายวันก็ยังมีช่องทำนายทายทัก เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่อยากทราบในเรื่องที่ผ่านมาแล้ว เรื่องที่ยังไม่เกิดขึ้น และไม่แน่ใจแม้ในปัจจุบัน เมื่อตนเองไม่สามารถจะรู้ด้วยตัวเองได้ ก็มีคนกลุ่มหนึ่งศึกษาค้นคว้าในเรื่องเหล่านี้ ปัจจุบันมีฐานะเป็นสถาบันไปแล้ว วิชาโหราศาสตร์มีการเผยแพร่จนมีการศึกษา แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำนายทายทักกัน

แม้การอุบัติของพระพุทธเจ้าก็มีการทำนายล่วงหน้ามา แต่พระนางสิริมหามายาทรงพระครรภ์ จนถึงคราวประสูติกาลก็มีการทำนายจากคนหลายกลุ่ม แม้แต่ก่อนจะตรัสรู้พระโพธิสัตว์ ทรงสุบินนิมิต ๕ ประการ ก็ทรงทำนายพระสุบินด้วยพระองค์เอง ทุกกรณีปรากฏว่าตรงหมด

ก่อนที่พระเยซูจะประสูติ ก็มีการทำนายล่วงหน้า จนมีการฆ่าเด็กไปจำนวนมาก เพราะกลัวว่าจะเกิดมาเป็นกษัตริย์แย่งราชสมบัติ พระประวัติของพระเยซูมีการทำนายกันหลายครั้ง

การดูฤกษ์จากดวงดาวมีการทำการศึกษา และทำนายกันมานานมากแล้ว ที่สำคัญคือที่ว่าคนต่างศาสนามาตำหนิกันนั้นไม่ทราบตำหนิใคร ศาสนาอะไร จะกล่าวหาพระพุทธศาสนาหาได้ไม่ เพราะเป็นของเก่าโบราณเป็นความเชื่อจากอดีตถึงปัจจุบันและในอนาคตจะพัฒนามากยิ่งขึ้น

แต่ตามหลักของพระพุทธศาสนาจริงๆ นั้น หาได้ให้ความสำคัญแก่เรื่องเหล่านี้ไม่ ในกรณีของฤกษ์ยามานาที่ พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่า

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ประโยชน์เป็นอุภยของประโยชน์ ดวงดาวในท้องฟ้าจะ
ทำอะไรใครได้

การที่จะจัดว่าอุภยดี ยามดี ขณะดี ครุฑดี อยู่ที่การประพฤติ
สุจริตทางไตรทวาร ประพฤติสุจริตเมื่อไร อุภยก็ดีเมื่อนั้น
ประพฤติทุจริตเมื่อไร อุภยก็ไม่ดีเมื่อนั้น

ในขณะที่เดียวกันเรื่องของกาลทั้ง ๓ นั้น เป็นผลพลอยได้
จากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ทำให้พระองค์ทรงรู้แจ่มแจ้ง
ตามความเป็นจริงในเรื่องอดีต เรียกว่า อดีตังสญาณ พระ
ปรีชาญาณยังรู้เรื่องราวต่างๆ ในอดีต อนาคตังสญาณ
พระปรีชาญาณยังรู้ในกาลอนาคตว่าต่อไปอะไรจะเป็นอะไร
อย่างไร เช่นที่มีการพูดถึงท่านายผีน ๑๖ ชื่อของพระเจ้า
ปเสนทิโกศล ทรงกอบปรด้วยปัจจุบันนังสญาณ พระปรีชาญาณ
ยังรู้ในเรื่องปัจจุบัน

ในความเป็นจริงแล้วทุกอย่างเป็นกระบวนการของเหตุ
ปัจจัย ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อเมื่อเขามีก็คือเขามี การไม่เชื่อ
ของใครไม่สามารถเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของเรื่องนั้นได้ ใน
ขณะเดียวกันแม้คนเชื่อกันทั้งหมด เขาก็คงเป็นอย่างที่เขาเป็น
หาลดลงเพราะคนไม่เชื่อหรือเพิ่มขึ้นเพราะคนเชื่อแต่ประการ
ใดไม่ เขาคงเป็นไปตามเหตุปัจจัยของเขา

ภูมิธรรมระดับสติปัญญาของมนุษย์ในโลกนี้ต้องเลือก
เอาเองว่าเราจะหาประโยชน์จากอะไร อย่างไร เท่าไร จาก
ที่ไหน ก็สามารถเลือกได้อยู่แล้ว การจ้องเพ่งโทษคนอื่นนั้นมี
แต่ทำลายตนเองให้ตกต่ำลงด้านจิตวิญญาณ หาเป็นประโยชน์
อะไรแก่ใครแต่ประการใดไม่.

น้ำมนต์ น้ำศักดิ์สิทธิ์ พึงเข้าใจว่านี่คือแหล่งความเชื่อ
ที่มาจากลัทธินับถือธรรมชาติเบื้องต้นคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ
กาลต่อมาธรรมชาติเหล่านี้กลายเป็นเทพ และเขาแบ่งออก
เป็น ๓ ระดับ คือในโลก ในอากาศ บนสวรรค์ เช่น ดิน
เป็นแผ่นดิน เป็นแม่พระธรณี เป็นเทพผู้สร้างฟ้าดิน น้ำเป็น
อุทกในโลก เป็นฝนในอากาศ เป็นพระวรุณบนสวรรค์ ไฟเป็น
อัคคีในโลก เป็นวิษณุคือสายฟ้าในอากาศ เป็นสุริยเทพบน
สวรรค์ ลมเป็นลมในโลก เป็นวายุในอากาศ เป็นพระพาย
บนสวรรค์ เป็นต้น มนุษย์เป็นส่วนแยกของธรรมชาติ ในตัวของ
สิ่งมีชีวิตทุกชีวิต เป็นหน่วยย่อยของธาตุ ๕ คือ ดิน น้ำ ลม
ไฟ อากาศ ในขณะที่เดียวกันก็มีวิญญาณธาตุถือครองชีวิต
กลายเป็นสรรพชีวิตในโลก ช้างนอกตัวมนุษย์ สัตว์ ก็ได้รับ
การเลี้ยงดูจากธาตุทั้ง ๖ ที่อยู่ข้างนอกตัวเรา เราขาดอย่างอื่น
ได้ แต่เราขาดธาตุไปเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เช่นขาดน้ำไม่ได้
ขาดลม ขาดอากาศแม้เพียง ๖-๗ นาทีก็ตายแล้ว เราอาศัย
น้ำอยู่ทุกกลมหายใจเข้าออก ใจคอจะปฏิเสธน้ำในฐานะเป็น
สิ่งศักดิ์สิทธิ์เสียหรือ

น้ำมนต์ น้ำศักดิ์สิทธิ์ มีคนเขานับถือกันในฐานะต่างๆ
ทั่วโลก ก่อนที่ศาสนิกในศาสนาจะทำกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา
จะต้องชำระล้างร่างกาย อย่างน้อยที่สุดมือของตนให้สะอาด
แม้แต่คนในศาสนาอิสลามที่ไม่ให้ความสำคัญแก่รูปเคารพ แต่
ก่อนจะประกอบพิธีกรรมจะต้องเริ่มต้นที่การชำระล้างร่างกาย
อย่างล้างมือให้สะอาด ในกรณีของการเป็นน้ำมนต์ ที่เขา

ต้องการดำเนินน้ำมนต์ในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็น
หลักการทางสังคมจิตวิทยาที่ต้องการขจัดความเครียดความ
วิตกกังวล ความก่อกวนความหวาดกลัว ให้รู้สึกสบายใจ
แล้ว มีความพร้อมแล้ว จากนั้นจะมีกิจกรรมทางศาสนาหรือ
กิจกรรมที่ต้องอาศัยความสงบความพร้อมของจิตในการ
ดำเนินภารกิจต่อไป หรือถือว่เป็นการจบภารกิจด้วยสิริมงคล
แล้ว เนื่องจากคนมีความเชื่อในอำนาจของพระรัตนตรัย
นำพระพุทธรูปมาตั้งประดิษฐานอยู่กับพระรัตนตรัย อันเป็นการสร้าง
พลังศรัทธาของสาธุชนให้เพิ่มขึ้น มีความเชื่อมั่นสูงขึ้น และ
มีความเชื่อว่าอำนาจแห่งน้ำพระพุทธรูปที่เกิดขึ้นจาก
พระรัตนตรัย ทำให้สิ่งที่เป็นอุปสรรคหายไป ใจเขาก็สบาย
อะไรคือความเสียหายเล่า น้ำศักดิ์สิทธิ์ในวัฒนธรรมของอินเดีย
เช่นแม่น้ำคงคาผ่านมาก็ همینปี่แล้ว ทุกอย่างก็คงเดิม สามารถ
เป็นจุดยึดเหนี่ยวทางใจ ทำให้คนเหล่านั้นให้สงบอยู่ด้วยพลัง
ความเมตตา สมาธิ ศรัทธามาตลอดกาลยาวนาน น้ำมนต์ใน
พระอุโบสถทางพระพุทธศาสนา ในโบสถ์ของศาสนาคริสต์ ใน
เทวาลัยของพราหมณ์ ในศาสนสถานของศาสนาต่างๆ ในแต่
ละศาสนาได้ช่วยสร้างขวัญกำลังใจเพิ่มพลังแห่งความดีให้เกิด
ขึ้นในจิตใจของคนปี่ละเท่าไร คนเหล่านั้นได้รับผลดีมากกว่าคนที่
คอยเพ่งโทษคนอื่น คอยจับผิดศาสนาอื่น ศาสนิกในศาสนา
ที่ตนไม่ชอบ เพราะใจเช่นนั้นมากไปด้วยความริษยา แข่งดี
อวดดี ยกตนข่มท่าน ดูหมิ่นคนอื่น ศาสนาอื่น ควรถามใจ
ตนเองว่าที่กล่าวหาสารพัดนั้นต้องการอะไร คนที่ยังมีความ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

เชื่อตามข้อกล่าวหาต่างๆ ดังกล่าวนั้น ได้ประกอบอาชญากรรม ทำชั่วร้ายอะไรให้ใครเดือดร้อนหรือ ก็เปล่า

ชี้แจงศักดิ์สิทธิ์ ยังนึกไม่ออกว่ามีอาการทำอะไรประพฤติผิดกันที่ใด คนถามไปพบเห็นใครที่เหนียวอย่างไร คนที่กล่าวหาในกรณีนี้มีความประสงค์อะไร เท่าที่พอจะทราบมาบ้างนั้น ท่านบอกว่าคนบางคนมีผิวแห้ง เวลาจะพูดอะไรปากเขาจะรู้สึกว้าฝืดพูดไม่ค่อยคล่อง โบราณท่านก็แนะนำให้เอาขี้ผึ้งทาริมฝีปาก โดยเจตนาจะช่วยทำให้เขาสามารถพูดได้โดยไม่รู้สึกว้าปากฝืดเวลาพูด บางคราวท่านกำกับด้วยคาถาภาวนาในทำนองเสกขี้ผึ้งเพิ่มความขลังศักดิ์สิทธิ์มากยิ่งขึ้น ก็คงสืบเนื่องมาจากคนปากแห้งนั่นเอง เมื่อเขาพูดติดขัดเพราะอาการฝืดเวลาพูดทำให้สูญเสียความมั่นใจ วิธีการของท่านก็ช่วยให้เขามีสมาธิก่อนที่จะพูด โดยการบริกรรมคาถา ทำให้ใจสงบเป็นสมาธิ ทำให้หลักธรรมคือศรัทธาของคนพูดและคาถาที่ตนบริกรรมเกิดขึ้น วิริยะที่ภาวนาก็เกิดขึ้น ตั้งสติระลึกอยู่กับบทภาวนาก็ตามมา ทำให้ใจสงบเป็นสมาธิ ปัญญาก็จะเกิดขึ้นเสริมสร้างความเชื่อมั่น มีความกล้าในการแสดงออกมากยิ่งขึ้น แต่ริมฝีปากเป็นธรรมชาติ เขาจึงต้องทาทุกคราว บริกรรมทุกคราว ไม่ได้มองไปที่ขลังศักดิ์สิทธิ์อะไรเป็นแต่เพียงวิธีการทางสังคมจิตวิทยา อันเป็นการช่วยเสริมพลังของคนที่มีจุดอ่อนในส่วนขอโรคปากแห้ง หมอบอกว่าโรคผิวแห้ง ในทางพระพุทธศาสนาเขาได้เจริญอินทรีย์ ๕ ประการ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญาอยู่เสมอๆ จิตย่อมสงบเป็นพลังแห่งธรรมอยู่โดยกฎของธรรมอยู่

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

แล้ว ข้อนี้จึงเป็นอุบายวิธีในการดึงคนเข้าหาศาสนาธรรม โดยไม่ต้องบอกว่าเป็นการปฏิบัติธรรม แต่ก็คือเขากำลังบำเพ็ญกุศลธรรมคือ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ อยู่แล้วในขณะนั้นๆ

ดังได้กล่าวไว้ในข้อก่อนว่า ในความเป็นจริงพระพุทธศาสนาจะเน้นไปที่ประโยชน์ ที่ออกมาในรูปของสะอาด สงบ สว่างทางกาย วาจา ใจ เป็นสำคัญ ส่วนจะทำอย่างไรจึงจะเกิดผลดังกล่าวจะทำอย่างไรก็ได้ เพราะวิธีการเป็นเพียงถนน หากเราสามารถเดินไปบนถนนสายใดก็ตาม แต่ถึงจุดหมายปลายทางด้วยกันให้ไปตามอัธยาศัย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักกว้างๆ ไว้ว่า

“ประโยชน์พึงเกิดขึ้นในที่ใดๆ โดยวิธีใด ให้บุคคลใช้ความพยายามในที่นั้นๆ โดยวิธีนั้นๆ”

ประเด็นต่างๆ ที่นำมาตั้งเป็นข้อท้วงติง กล่าวหาว่านั้น ในความเป็นจริงสามารถอำนวยความสะดวกแก่คนที่เขาไปเกี่ยวข้องตามสมควรแก่ฐานะของเขา ใครจะมองเขาอย่างไรหาสำคัญไม่ แต่คนเหล่านั้นย่อมประจักษ์แก่ใจของตนเองว่าในขณะนั้นเขากำลังทำอะไรอยู่ และเขาคิดว่าเขาได้รับประโยชน์อะไรจากการทำเช่นนั้น แน่แน่นอนเขาควรได้ประโยชน์บางระดับ หากไม่ได้ประโยชน์อะไรเลยเป็นไปไม่ได้ เพราะทุกกรณีมีมาก่อนศาสนาในโลกจะเกิดขึ้น แต่เขาก็เจริญมาพร้อมกับศาสนานั้นๆ ได้โดยไม่ถูกทอดทิ้งไปในระหว่างทาง จึงเป็นเรื่องที่ควรรับฟังเข้าใจ และยอมรับนับถือศรัทธาของเขา เพราะเขาเลือกด้วยตัวของเขาเอง

๑๔. ศาสนาอื่นเขาเขียนอีกว่า เยาวชนไทยแกไม่คิดถึง พระพุทธศาสนา แกไม่ไยดีมากกว่า ในมหาวิทยาลัย บางแห่ง มีชุมนุมพุทธศาสตร์ก็จริง แต่ก็ เป็นกลุ่มเล็กๆ และสนใจแต่พิธีรีตอง ยุวพุทธิกสมาคมประกอบด้วย แต่ลูกผู้ดี และชอบจัดงานใหญ่ เจ้าหน้าที่เจ้าตา องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ก็ไม่มีใครรู้จัก มีแต่เจ้านายเป็นประธาน ข้อนี้จริงหรือไม่จริง?

- จากสำนวนคำถามแสดงว่าคนถามก็คงเป็นคนไทย นี่แหละ และนับถือพระพุทธศาสนาด้วย แต่มากไปด้วยการ พ่วงโทษในรูปที่เรียกว่า “มือไม่พาย แต่ขอเอาเท้าราน้ำน้อย” การพูดถึงปัญหาอะไรก็ตาม ต้องมีข้อมูลตรงมามากพอต่อการยืนยันและปฏิเสธ การพูดประเด็นของเยาวชน ในความจริงแล้วทุกส่วนของโลก และศาสนิกในทุกศาสนา เยาวชน จะต้องมีหน้าที่ศึกษาเล่าเรียน เล่นกีฬาต่างๆ ตามวัยของเธอ แต่ขอให้เธอเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นนักเรียนนักศึกษาที่ดี ของครูอาจารย์ สถาบัน เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อนก็เหมาะสมแก่ วัยของเธอแล้ว การสนใจศาสนาในส่วรตณะของพระพุทธศาสนา นั้น ไม่มีความจำเป็นจะต้องเข้าวัดฟังธรรมจำศีลกันทุกคน การทำดี พูดดี คิดดีของใครๆ ในโลกนี้นั้นคือการแสดงออก ทางศาสนาที่ถูกต้องที่สุด

การที่บอกว่าเยาวชนไทยไม่คิดถึงพระพุทธศาสนา การที่ใครสามารถรู้ความคิดของคนอื่นได้ แสดงว่าต้องไม่ใช่คน

ธรรมดา และเป็นการยืนยันความคิดของเขาวงชนทั้งแผ่นดิน ที่
เป็นพุทธศาสนิกชนแล้ว เป็นการพูดเอาเองมากกว่ามีปัญญา
รู้เห็นความจริง เพราะตามปกติเขาวงชนในโลกเป็นอย่างนั้นแหละ
คนเราจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัยของตน แล้วจะว่าอย่างไรกับ
เขาวงชนที่ออกบรรพชาเป็นสามเณรแต่ละปีมีจำนวนเป็นแสนๆ
เขาวงชนที่เข้าค่ายพุทธบุตร พุทธธรรม บวชเป็นชีพรามณ์
ในเทศกาลต่างๆ เธอเหล่านั้นจัดเข้าในพวกที่ไม่สนใจพระพุทธ
ศาสนาด้วยหรือ เพราะเป็นการยืนยันเป็นการสากลที่ใครๆ
ไม่สามารถรับรองได้ว่าเป็นความเห็นที่ถูกต้อง เพราะการ
กล่าวอ้างถึงความสนใจ อันเป็นความรู้สึกภายใน ที่ต้องอาศัย
เจตปริยญาณเท่านั้นจึงจะรู้ได้ เจ้าของคำถามรู้ได้อย่างไร?

นักเรียนนักศึกษาที่เป็นสมาชิกชุมชนพุทธศาสตร์ เป็นกลุ่ม
หนึ่งที่แสดงออกทางกิจกรรมทางศาสนา แต่คนที่ไม่เข้าสังกัด
ชุมชนจะรับรองได้หรือว่าเธอไม่สนใจ สมมติว่าเป็นปัญหาที่มี
อยู่จริง เป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเขาวงชนต้องอบรมสั่งสอน
แนะนำให้เธอเป็นเด็กมีความรู้ดี ความคิดดี ความสามารถดี
มีคุณธรรมเหมาะสมแก่ฐานะที่เธอเป็นบุคคล กาละ เทศะที่
เธอเข้าไปเกี่ยวข้องก็เป็นการดีแล้ว ในด้านความเป็นจริงสัดส่วน
ของคนระดับเข้าวัดฟังธรรมจำศีล น้อยมาแต่สมัยพุทธกาลแล้ว
แม้ในศาสนาอื่นก็เหมือนกันนั้นแหละ มันเป็นกฎของธรรมชาติ
ที่คนจะให้ความสำคัญต่อสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตน ตามสมควรแก่
วัยของเขา คนจะสนใจศาสนาในรูปของการศึกษา การปฏิบัติ
ระดับทาน ศีล ภาวนา ต่อเมื่ออยู่ในฐานะช่วยตัวเองได้

พอสมควร ภารกิจในการให้การศึกษา นำพาการปฏิบัติ
พยายามให้เยาวชนได้สัมผัสผลแห่งความดี เป็นหน้าที่ทุกฝ่าย
ในสังคมจะต้องช่วยกันรับผิดชอบต่อเยาวชนที่นับถือศาสนา
ต่างๆ ทุกศาสนา หากจะจงเฉพาะเยาวชนพุทธไม่ กล่าวโดย
วัยของเยาวชน ตอนเด็กเธอก็หาความสนุกไปตามประสาของ
เด็กๆ ตอนเป็นหนุ่มเป็นสาวเป็นวัยที่มากไปด้วการศึกษา
วิชาการที่สามารถเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพของเธอได้
ตามความนิยมของยุคสมัย นอกจากนั้นจะหาความสนุกสนาน
ทางประสาทสัมผัส ที่มีการปลุกเร้ากันด้วยวิธีการต่างๆ ต่อเมื่อ
เธอมีอายุอยู่ในวัยทำงานก็จะทุ่มเทไปกับการงาน การสร้าง
ฐานะทางเศรษฐกิจ ครอบครัว สังคม จนถึงความก้าวหน้าใน
สายงานที่คนเหล่านั้นต้องการ ตามปกติคนจะสนใจในเรื่อง
การศึกษา การปฏิบัติศาสนธรรมยามปลดเกษียณอายุราชการ
นอกจากการทำงานแล้วส่วนมาก โลกเขาเป็นของเขาอย่าง
นั้นแหละหาใช่ประเด็นที่จะต้องมาค่อนขอทำอะไรกันไม่ เพราะ
หากจะยึดถือวัยเป็นเกณฑ์ การให้ความสำคัญแก่สิ่งที่เกี่ยวข้อง
กับชีวิตดังกล่าวมีลักษณะสากลของมนุษย์ในโลก

แต่ในขณะเดียวกันกิจกรรมทางศาสนาของคนไทยทุกชั้น
วัย จะมารวมกันในเทศกาลสำคัญๆ เช่น มาฆบูชา วิสาขบูชา
อาสาฬหบูชา เข้าพรรษา ออกพรรษา ทอดกฐิน ปีใหม่
สงกรานต์ สารทไทย เป็นต้น

กิจกรรมในด้านการศึกษาศาสนธรรม มีการเรียนในชั้น
เรียน กาลต่อไปจะเป็นวิชาบังคับอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง

อาจจะบังคับวิชาหลักทุกระดับของการศึกษา และกำลังมีการหาทางที่จะใช้ศาสนธรรมเป็นมาตรฐานวัดคุณธรรมของตน ที่จะก้าวไปในตำแหน่งผู้นำทางการบริหารองค์การรัฐ และเอกชน เพราะจากผลของการสัมมนา ตรวจสอบ และข่าวคราวต่างๆ ทางสื่อทั้งหลาย แสดงให้เห็นว่าปัญหาจริงๆ ล้วนมาจากความบกพร่องทาง “ศีลธรรม จริยธรรม เพราะขาดพื้นฐานทางคุณธรรม” และปรากฏในทุกส่วนของโลก ซึ่งองค์กรของรัฐ และเอกชนจะต้องตื่นตัว ตระหนักถึงปัญหาในกรณีนี้ และอาศัยการเสียดสีร่วมแรงร่วมใจกันคิดค้นแก้ไข แต่อย่าไปคาดหวังว่าคนทุกคนจะต้องเหมือนกันในด้านคุณธรรม ศีลธรรม เพียงแต่ให้ลดปัญหาความรุนแรงลงไปให้มากหน่อยเท่านั้น

องค์กรพุทธศาสนาในปัจจุบัน มีจำนวนหลายพันองค์กร ต่างก็ทำงานในการให้การศึกษา การฝึกอบรมการนำในการปฏิบัติศีล สมาธิ ปัญญา กันตามกำลังความสามารถ แต่จะให้สำเร็จจริงๆ ต้องนำเอาศีลธรรมเข้าสู่การศึกษาในชั้นเรียน ทั้งระดับนักเรียน นักศึกษา แม้แต่ปริญญาโท เอก และให้ถือว่ามาตรฐานทางความประพฤติ พฤติกรรมที่แสดงออกต่อตนเอง คนอื่น สังคม สามารถตรวจสอบได้ว่าเป็นคนดีมีศีลธรรม ในระดับที่ไม่สร้างปัญหาแก่สังคม เพราะเยาวชนจะรวมตัวกันจริงๆ ก็คือในสถาบันการศึกษา แต่กรณีต้องการความเข้มข้นเป็นระยะๆ ควรนำเข้าสู่กิจกรรมในรูปค่ายศีลธรรม พุทธบุตร พัฒนาจิต บริหารจิตเป็นต้น ตามที่ได้มีการจัดกันแพร่หลาย

ในปัจจุบัน เพียงแต่ไม่มีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์เท่ากัน
นั่นเอง

องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล) นั้น เป็น
องค์กรระหว่างประเทศ เป็นศูนย์กลางของชาวพุทธโลก ใน
ปัจจุบันได้มีกิจกรรมที่รับรู้กันในหมู่คนจำนวนมากพอสมควร
และขณะนี้ได้มีมติร่วมกันเมื่อหลายปีมาแล้ว ต้องการให้
ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของชาวพุทธโลก โดยให้ถือเอา
พุทธมณฑลเป็นศูนย์กลาง แต่เพราะเป็นงานใหญ่ต้องใช้คน
มาก มีการลงทุนมาก มีคณะทำงาน ผู้บริหารงาน ซึ่งต้อง
จัดขึ้นมาในรูปองค์กรพิเศษ ภายใต้การสนับสนุนของรัฐ และ
ได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐในด้านงบประมาณ และการอำนวยความสะดวก
ในด้านต่างๆ

พระพุทธรูปศาสนาไม่ได้มีองค์กรในการระดมทุน หรือกองทุน
รวมของพระพุทธรูปศาสนาโลก แม้ระดับประเทศก็ไม่มี องค์กร
พระพุทธรูปศาสนาเคยอยู่มาในรูปของ “น้ำผึ้งเรือ เสือพืงป่า
ปลาพืงน้ำ” คณะสงฆ์เป็นบุคลากรจำนวนน้อยนิดประมาณ
๐.๐๖ เปอร์เซ็นต์ของจำนวนประชากร ในจำนวนเท่านั้นอาจ
รวมเป็นตัวเลขประจำที่สามารถทำงานพระพุทธรูปศาสนาตาม
โครงสร้างการสืบสานการบริหารองค์กรตามพระธรรมวินัย
พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มีประมาณ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ของ
จำนวนพระภิกษุสามเณรทั้งหมด

ดังนั้น ภารกิจที่จะต้องกระทำต่อพระพุทธรูปศาสนา ใน
ด้านของการศึกษา การประพฤติปฏิบัติ การได้สัมผัสผลแห่ง

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธรูปศาสนา

ศีล สมาธิ ปัญญา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนา จึงเป็นภารกิจร่วมกันของ พุทธบริษัท ไม่ใช่อะไรๆ ก็โยนให้เป็นหน้าที่ของพระ ที่เป็น คน จำนวนน้อยนิด และมีความจำกัดด้วยตัวเอง แต่มีการ เคลื่อนไหวมากเหลือเกิน การสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา จึง มิใช่มาหาเรื่องด่ากันเอง หรือไปเย็บปากคนอื่นให้ช่วยด่า แล้ว ตนเองเอามาด่าต่อ โดยอ้างว่าคนต่างศาสนาว่ามาอย่างนั้น อย่างนี้ นั่นหาใช้วิสัยของชาวพุทธที่ดีพึงกระทำไม่.

๑๕. ศาสนาอื่นเขาเขียนต่อไปว่า แม้คณะสงฆ์ไทย จะ ดูว่าเป็นสถาบันที่มั่นคง และกระชับมากก็ตาม แต่ ความจริงวัดหนึ่งๆ ไม่อาจรวมกันประกอบกิจอันใดได้ ยกตัวอย่างการอธิบายเผยแผ่ธรรม วัดในแต่ละวัดใคร อยากจะทำอะไรอย่างไรก็ทำไป ไม่มีผล ข้อนี้จริงหรือไม่?

- หลักการดั้งเดิมในพระพุทธศาสนานั้น พระเถระที่รับผิดชอบ การรณการคณะสงฆ์เริ่มแต่อาจารย์ อุปัชฌาย์ คณาจารย์ที่ให้การสั่งสอนพระไตรปิฎกนิกายต่างๆ จะรับผิดชอบในการดูแล คนของตนตามหลักของพระวินัย ไม่มีการปกครองในรูปของการ รวมศูนย์อำนาจ เพราะชีวิตของพระเป็นชีวิตแบบอนาคาริก คือไม่ได้ครอบครองเรือน พระพุทธเจ้าทรงประทานพระธรรมวินัย ไว้ในฐานะของพระศาสดา คือเป็นตัวแทนของพระพุทธองค์ เพราะเมื่อพระมีความรับผิดชอบต่อพระธรรมวินัย อาศัยการ

ศึกษา ปฏิบัติ ทำธุระหน้าที่ไปตามบทบัญญัติของพระวินัย ที่เรียกว่ามีวินัยในตนเอง เมื่อต่างคนต่างปฏิบัติตนไปตามหลัก ของพระธรรมวินัย พอถึงจุดหนึ่งท่านเรียกว่าได้นิสสัยมุตติ คือ อาจารย์อุปัชฌาย์จะปลดจากนิสัย ไม่ต้องอยู่ในปกครองของ ท่าน โดยทั่วไปจะเริ่มที่พรรษาครบ ๕ พระเหล่านั้ก็รับผิตชอบ ต่อพระธรรมวินัย ครอบงำชีวิตไปตามหลักของพระธรรมวินัย

เมื่อถึงโอกาสที่ท่านต้องทำหน้าที่เป็นอาจารย์ เป็นอุปัชฌาย์ ตลอดถึงคณาจารย์สั่งสอนพระไตรปิฎก ท่านก็ทำตามทำนอง เดิม พระที่ได้นิสัยมุตติแล้วมีความพร้อมที่จะปกครองตนเอง และปกครองคนอื่นแต่ละรูปทำไปตามอำนาจหน้าที่ของท่าน แต่คงมีจุดนัดพบกันที่ความถูกต้องตามพระธรรมวินัยเป็น สำคัญ ตามปกติแล้วพระจะให้ความเคารพกันตามลำดับพรรษา จะรู้จักกันหรือไม่ ไม่ได้สำคัญ เมื่อท่านพบพระเถระมีอายุพรรษา มากกว่า หากท่านว่ากล่าวตักเตือนอะไรก็พร้อมที่จะปฏิบัติตาม หรือแม้แต่รูปที่พรรษาน้อยกว่า หากอยู่วัดเดียวกันก็มีการ ปวารณา เปิดโอกาสให้ท่านเหล่านั้น ไม่ว่าจะโดยท่านจะได้ เห็นมา ได้ยินมา หรือรังเกียจสงสัยในความประพฤติของ ใครก็ตาม ให้ว่ากล่าวตักเตือนให้สติกันได้ แต่พระทุกรูป จะตระหนักรับผิตชอบต่อพระธรรมวินัย ที่ดำรงอยู่ในฐานะ ของพระศาสดาเป็นสำคัญ

กาลต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาแพร่หลายเข้าไปในส่วน ต่างๆ ของโลก ไปยึดโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งนี้สืบ

เนื่องจากพระพุทธศาสนาในประเทศนั้นๆ มักจะเกิดจากการ
อาราธนานิมนต์ของพระมหากษัตริย์ในประเทศนั้นๆ ให้คณะ
สงฆ์เข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนของตน พระองค์
จึงมีความรู้สึกประทับใจต่อพระพุทธศาสนา จนบางองค์มี
ความรู้สึกว่าพระพุทธศาสนาเป็นของเรา เมื่อเป็นของท่านๆ
ก็ต้องทำหน้าที่ในการป้องกันภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นแก่
พระพุทธศาสนา ทั้งจากภายในและภายนอก เมื่ออันตราย
เหล่านั้นเกิดขึ้น ถือว่าเป็นพระราชภาระที่จะต้องขจัดปัดเป่า
อันตรายเหล่านั้นออกไป ในส่วนใดที่ทรงเห็นควรจะมีการทำนุ
บำรุง เสริมเติมเต็มก็ทรงให้การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ใน
ส่วนใดที่เป็นความดั่งามอยู่แล้ว ทรงให้การอารักขาคุ้มครอง
ป้องกันไว้ จนกลายเป็นพระราชภาระหลักในการอุปถัมภ์
คุ้มครองพระพุทธศาสนา จนมาถึงรัชสมัยของพระเจ้าตากสิน
มหาราช เนื่องจากทรงอาศัยพระพุทธศาสนาในการกู้ชาติ
กู้แผ่นดิน เพื่อนำเอาพระพุทธศาสนามาสร้างเป็นจุดยึดเหนี่ยว
ในการร่วมกันของคณะกู้ชาติ อันเป็นทหารหาญที่พระองค์
ทรงเตรียมไว้ที่จันทบุรี ทรงแสดงถึงพระมโนปณิธานมุ่งมั่น
ให้ความสำคัญแก่พระพุทธศาสนามากเป็นพิเศษ เราได้พบ
จารึกที่พระบรมราชานุสาวรีย์ของพระองค์ ที่วัดอรุณราชวราราม
ความว่า

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

อันตัวพ่อ	ชื่อว่า	พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก	กู้ชาติ	พระศาสนา
ถวายเป็นดิน	ให้เป็น	พุทธบูชา
แต่ศาสนา	สมณะ	พระพุทโศดม
ให้ยืนยง	คงถ้วน	ห้าพันปี
สมณะพราหมณชี	ปฏิบัติ	ให้พอสม
เจริญสมณะ	วิปัสสนา	พ่อชื่นชม
ถวายเป็นคม	รอยบาท	พระศาสดา
คิดถึงพ่อ	พ่ออยู่	คู่กับเจ้า
ชาติของเรา	คงอยู่	คู่พระศาสนา
พระพุทธศาสนา	อยู่ยง	คู่องค์กษัตรา
พระศาสดา	ฝากไว้	ให้คู่กัน

จากจารึกแผ่นนี้ทำให้เห็นว่า การป้องกัน บำบัด บำรุง รักษา พระพุทธศาสนาเป็นพระราชภาระของพระมหากษัตริย์ ที่ชัดเจนมากคือตั้งแต่สมัยพ่อขุนเลอเมืองเป็นต้นมา จน ศาสนธรรมมีลักษณะเป็นพระธรรมนุญของแผ่นดิน ในการ บริหารกิจการของบ้านเมือง พระมหากษัตริย์ทรงกอบปรด้วย ทศพิธราชธรรม ราชสังคหะ จักรวรรดิวัตร

จนมาถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า- จุฬาโลกมหาราช ทรงสืบทอดการพระพุทธศาสนา จนอาจกล่าว

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ได้ว่าทรงใช้พระพุทธานำการเมือง การเมืองนำการทหาร เพื่อสร้างสรรค์ความผาสุกให้แก่อาณาประชาราษฎร์ จากบทกลอนในรูปของพระราชปณิธานของพระองค์ ที่ทรงสืบสานต่อกันมาตลอดราชวงศ์ มีข้อความสำคัญว่า

ตั้งใจจะอุปถัมภก	ยอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบขันทีสีมา	รักษาประชาราชนและมนตรี

ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อก้าวโดยเนื้อหาสาระแล้วคือยุทธศาสตร์ในการบริหารราชการแผ่นดินของพระองค์ อันมีความสอดคล้องกันกับพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตอนที่ทรงประกาศต่อมหาสมาคมในคราวประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกว่า

เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์แห่งมหาชนชาวสยาม
--

แหละนั่นคือการยอยกพระพุทธศาสนา และการให้การอุปถัมภกต่อพระพุทธศาสนา ทรงนำอาณาประชาราษฎร์ได้โดยธรรม จากพระบรมราชาวาทในวโรกาสต่างๆ ผลงานที่ออกมาเป็นรูปธรรมในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช สามารถดูได้จากคำบรรยายใน

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

นิราศนรินทร์ ๓ บทแรก ที่สะท้อนให้เราเห็นการพระพุทธศาสนา
 ที่ทรงประสิทธิภาพในด้านการศึกษา การปฏิบัติ การเผยแพร่
 การดูแลรักษาพระพุทธศาสนา ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์
 อันเป็นโบราณราชประเพณีที่สืบเนื่องกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล
 แล้ว มีข้อความที่ควรศึกษา พิจารณา ทบทวน ตระหนัก
 สำนึกที่จะสืบสานการพระพุทธศาสนา ให้มีความเจริญวัฒนา
 ถาวรสืบไป โดยอาศัยข้อความเพียง ๓ บทว่า

อภุชชยายศลัมแล้ว	ลอยสวรรคฺ์ ลงฤฯ
สิงหาสน์ปรางรัตนันบรร-	เจ็ดหล้า
บุญเพรงพระหากสรร	ศาสน์รุ่ง เรื่องแฮ
บังอบายเบิกฟ้า	ฝึกพื้นใจเมือง
เรื่องเรื่องไตรรัตนันพื้น	พันแสง
วินรสพระธรรมแสดง	ค้ำเข้า
เจดีย์ระตะแซง	เสียดยอด
ยลยั้งแสงแก้วแก้ว	แก่นหล้า หลากสวรรคฺ์
โบสถ์ระเบียงมรทปพื้น	ไพหาร
ธรรมาสน์ศาลาลาน	พระแผ้ว
หอไตรระฆังขาน	กายค้ำ
ไชประทับโคมแก้ว	กำฟ้าเพื่อนจันทร์ฯ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

การที่นำไปย่อนศึกษาประวัติศาสตร์จากอดีตนั้น เพื่อต้องการจะบอกว่าสถาบันสงฆ์ในพระพุทธศาสนานั้นเจตนาธรรมเดิมต้องการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพในการด้านการศึกษา การปฏิบัติ การได้สัมผัสผล การเผยแพร่ และการดูแลรักษาพระพุทธศาสนา ในกรณีที่มีภัยในรูปแบบของการกล่าวหาใส่ร้าย บิดเบือนศาสนธรรมเป็นหลัก พระแต่ละรูปมีฐานะเป็นอนาคาริก โครงสร้างเดิมเป็นคณะบุคคลที่ท่องเที่ยวไปในส่วนต่างๆ ของประเทศเพื่อทำงานตามพระพุทธดำรัสที่ทรงประทานไว้ว่า

เธอทั้งหลาย จงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ให้สมบูรณ์ด้วยอรรถะ พย์ยชนะ คนที่สามารถรู้ทั่วถึงธรรมนั้นมีอยู่ แต่หากมิได้ฟังธรรมก็จะเสื่อมจากธรรม

ทั้งนี้ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงจากข้างนอกคือการเมือง สังคม เศรษฐกิจ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการเมืองทางราชการแทนที่จะให้การอุปถัมภ์คุ้มครองพระภิกษุสามเณรเพียงอย่างเดียว พระในฐานะที่แทรกซึมอยู่ทุกส่วนของประเทศ แม้แต่ในสถานที่ที่ทางราชการไปไม่ถึง แต่กลับมีพระสงฆ์อาศัยอยู่ในสถานที่นั้นๆ หากบ้านเมืองจะได้อาศัยพระในการ

ดูแลสารทุกข์สุขดิบของประชาชน จึงมีการแต่งตั้งสมณศักดิ์
 ในนามต่างๆ กำหนดอำนาจหน้าที่ตำแหน่งถวาย ระดับนำ
 เรียกว่า พระราชาคณะ แปลตรงๆ คือคณะของพระราชา
 กาลต่อมากคงจะเชื่อกับความหมายหรืออย่างไรไม่ทราบเลย
 ยักเรียกเป็นคณะของสมเด็จพระสังฆราช อย่างไรก็ตามก็มีความ
 ขัดแย้งกันอยู่ดี แสดงว่าตัวของศาสนบุคคลระดับผู้ใหญ่ มาอยู่
 ในคณะของราชการ มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารองค์การ
 ของตนเอง และดูแลสุขทุกข์ของประชาชน มีปัญหาคับข้องใจ
 อะไรสามารถถวายพระพรแก่พระราชา พระราชาจะดำเนินการ
 แก้ไข ทำให้เกิดอาการ “น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า” ขึ้น มีคติไทย
 เป็นอันมากที่บ่งบอกให้ทราบว่าองค์การบุคคลทั้งหลาย จะต้อง
 มีการพึ่งพาอาศัยกัน จนมีการจำทรงเข้าใจกันแพร่หลายเช่น

- เสือยังเพราะป่าปก ป่ารกเพราะเสื่อยัง
 ดินเย็นเพราะหญ้าบัง หญ้ายังเพราะดินเย็น
- น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า อัชฌาสัย
 เขาก็จิต คิดดูเล่า เราก็จใจ
 รักกันไว้ ดีกว่าซัง ระวังการ
- คณะสงฆ์ ราชการ เปรียบเหมือนป่า
 ชาวประชา เปรียบเหมือนน้ำ

แต่ละอย่างเป็นการบ่งบอกความเกี่ยวข้องผูกพัน จน
 ไม่อาจแยกออกจากกันได้ ที่คนไทยมักพูดว่าเป็นคอกอหยกับ

ลูกกระเดือก เป็นต้น แต่รูปแบบขององค์กรสงฆ์ ต่างคนต่าง มีความรับผิดชอบในตนเอง หมู่คณะ โดยมีจุดกลางทางการศึกษา การปฏิบัติที่พระธรรมวินัย หาได้มีความคิดในรูปที่เป็นศาสนจักรอย่างในปัจจุบันไม่

ตอนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นความคิดการกระทำของคนรุ่นใหม่ที่ไม่ค่อยมีความเข้าใจสังคมไทย เพราะมีค่านิยมที่ต้องการเอาอย่างฝรั่งโดยถือว่าฝรั่งเป็นอารยประเทศ ตน พวกตนเป็นคนด้อยพัฒนา กำลังพัฒนา แต่เขาเป็นชาติที่เรียกว่าอารยชน ซึ่งไม่รู้เหมือนกันว่าหมายความว่าอย่างไร เหมือนกัน แต่เราก็เอาอย่างเขามาใช้ในการบริหารประเทศ เห็นได้ว่าขาดความรู้จักตนเอง ชนชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ของชนชาติตนเอง หากเรายังจำได้จะพบว่าก่อนหน้านั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสือ ลัทธิเอาอย่าง ความว่า

“การที่คนไทยพยายามที่จะเป็นอย่างที่ฝรั่งเขาเป็นกันนั้น ดูแล้วก็น่าเอ็นดูเหมือนลูกหมาเดินสองขาได้นั่นเอง”

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๖ ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มในการนำธงไตรรงค์มาใช้ ได้ทรงนิพนธ์ความหมายของธงไตรรงค์ไว้ดังนี้ (ในหนังสือ “ดุสิตสมิต” ฉบับพิเศษ พ.ศ. ๒๔๖๑ หน้า ๔๒)

ขอร่ำรำพรรณบรรยาย	ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามสงัด	
ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์	หมายถึงพระไตรรัตน์
และธรรมะคุ้มจิตไทย	
แดงคือโลหิตเราไซรั	ซึ่งยอมสละได้
เพื่อรักษาชาติศาสนา	
น้ำเงินคือสีโสภ	อันจอมประชา
ธ โปรดเป็นของส่วนองค์	
จัดริ้วเป็นทิวไตรรงค์	จึงเป็นสีธง
ที่รักแห่งเราชาวไทย	

แต่หา¹มีใครสำนึกไม่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง ในการที่สถาบันพระมหากษัตริย์ทรงใช้ความพยายามมาเป็นเวลานานที่ต้องการผนึกให้ใช้สถาบันหลักของแผ่นดินคือ ชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อิงอาศัยกัน จนพัฒนาสัญลักษณ์ออกมาเป็น “ธงไตรรงค์” อันประกอบด้วยสี ๓ สี มีความเป็นปริศนาธรรม นำให้คิดว่า

สีขาวมีความสำคัญยิ่ง เพราะสีขาวหมายถึงพระรัตนตรัยและธรรมะคัมภีร์ไทย แม้สีแดงที่เป็นสัญลักษณ์ของชาติก็มาจากสีขาว คือเริ่มจากขาวและในความเป็นสีแดงก็มีความขาวหล่อเลี้ยงอยู่ เป็นฐานใจให้ประชาชนภายในชาติมีศาสนธรรมในศาสนาที่ตนนับถือเป็นเรือนใจ เป็นฐานใจ เป็นหลักใจ ชนในชาติทุกคนจะต้องมีศีลธรรมตามสมควรแก่ฐานะในฐานะของผู้ป้องกัน ขจัดปัญหาอุปสรรคต่างๆ ของชาติ และบำรุงรักษาสิ่งดีงามต่างๆ ภายในชาติ สีน้ำเงินเองก็มาจากสีขาว ดำรงอยู่กับสีขาวคือราชธรรม ที่กอบปรด้วยทศพิธราชธรรมราชสังคหะ จักรวรรดิวัตร ที่ในความเป็นจริงแล้วหมายถึงหลักธรรมของผู้บริหารประเทศ ใครจะเรียกชื่ออย่างไรก็ตาม แต่ไม่อาจทิ้งธรรมได้ เพราะการบริหารอำนาจทั้ง ๓ ที่เดิมทีเดียวเป็นขององค์รัฐาธิปัตย์นั้น เมื่อมากระจายอำนาจออกเป็น ๓ ฝ่ายคือ บริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ผู้ที่ใช้อำนาจเหล่านั้นจะ

ต้องมีศีลขาวคือคุณธรรม ศีลธรรมของท่านที่ดำรงตำแหน่งนั้นๆ การใช้อำนาจต้องออกมาเป็นคุณเป็นโทษแก่คนที่เกี่ยวข้อง ตลอดถึงชาติบ้านเมืองอันเป็นส่วนรวม อำนาจทั้งที่เป็นฐาน เป็นหลักการ วิธีการ ปฏิบัติการทุกขั้นตอนจะต้องเป็นธรรม เทียงธรรม ยุติด้วยธรรม ที่เรียกว่ามีธรรมเป็นอำนาจ หากทำได้ประโยชน์ อันมีลักษณะเป็นการเกื้อกูลแก่มหาชนก็จะเกิดขึ้น เป็นการกระจายความสุขให้ปกแผ่ไปในส่วนต่างๆ ของประเทศ

แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งที่ คณะราษฎรซึ่งทำหน้าที่ เปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ตัดศีลขาวออกไปจากกระบวนการ ปกป้องชาติขจัดปัญหาชาติ พัฒนาชาติ รักษาชาติ อำนาจที่ใช้ จึงกลายเป็นใช้อำนาจเป็นธรรม แม้จะผ่านมาถึง ๗๐ กว่าปี มาแล้ว แต่ยังคงอ่อนด้อยในด้านวุฒิภาวะอยู่ ไม่สามารถบริหาร จัดการได้แม้เพียงข้อความสั้นๆ อันเป็นการโดยเสด็จ พระปฐมบรมราชโองการที่ว่า

**“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม
เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”**

แม้แต่ข้อบ่งชี้ของคำว่า **อธิปไตย** ก็อาศัยความเข้าใจ จากต่างชาติ ที่เขาถือว่าเป็นอารยประเทศ ทั้งที่พระพุทธเจ้า ทรงแสดงอธิปไตย ๓ ประการนานมาแล้ว และมีการเผยแพร่ กันในประเทศไทยมาตลอด เพียงแต่ว่าเรามักจะเข้าใจเอาเอง ในรูปอัตโนมติ มากกว่าที่จะศึกษาสำเหนียก ตามพระพุทธานุ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

อธิบายว่าทรงอธิบายไว้อย่างไร? ในที่นี้จะได้นำพุทธอธิบายเรื่อง อธิปไตยในพระพุทธศาสนาตามลำดับ คือ

อัตตาทิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ ถือตนเป็นใหญ่ ทำการอะไรอาศัยตนเป็นประมาณ ในกรณีการบริหารที่เรานำมาเรียกกันว่าเผด็จการนั่นเอง แต่ตามหลักความเป็นจริงการบริหารบ้านเมืองในส่วนต่างๆ ของโลก นำโดยสถาบันพระมหากษัตริย์ส่วนมาก แม้ในประเทศอินเดียเองสมัยก่อนพุทธกาล สมัยพุทธกาล แต่พระมหากษัตริย์เหล่านั้นท่านเน้นการใช้สติเป็นหลักในการบริหาร อันเป็นการบริหารที่ถือธรรมเป็นอำนาจ แต่กษัตริย์มีความสามารถสูง มีที่ปรึกษามุขมนตรีต่างๆ เป็นอันมาก สามารถนำพาชาติบ้านเมืองมาได้ตลอดกาลอันยาวนาน แม้ยุคทองทางพระพุทธศาสนา ของชนชาติไทย เราก็พบว่า มีสมัยราชาธิปไตย แปลกแต่จริงคือเราปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยมานานแล้ว แต่ยังไม่เคยพบยุคธรรมยุคทองแต่ประการใด

โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ ถือโลกเป็นใหญ่ จะทำการอะไรก็ตามจะปรารถนาชาวโลกเป็นประมาณ การปกครองแนวนี้เองที่เราเรียกว่า **ประชาธิปไตย** ที่ในสมัยพุทธกาล ท่านเรียกว่า **สามัคคีธรรม** อย่างการปกครองของแคว้นมัลละ แคว้นวัชชี ตลอดถึงสักกะ โกลิยะ แต่ตามหลักการแล้วท่านจะใช้ปัญญาเป็นหลัก ในขณะที่ใช้ปัญญานั้นเอง ปัญญาจะทำให้หน้าที่ขจัดโมหะออกไป กลายเป็นฉลาด เฉลียว มีไหวพริบ ปฏิภาณ มีปัญญาในการบริหารที่เรียกว่า **บริหารยปัญญา** แม้เราจะเปลี่ยนแปลงการปกครองผ่านมา ๗๕ ปีกว่าแล้ว แต่ยาก

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ที่จะพบว่าผู้บริหารได้ใช้ปัญญาในการบริหาร เพราะจะมากไป ด้วยการวิเศษยา เบียดเบียน แกร่งแย่ง ทำลายล้างกัน อยู่ในสภาพ ที่เห็นใครดีไม่ได้ เห็นใครได้ต้องว่าไม่ดี มีการลงไม้ลงมือกัน ตลอดมา คนที่ขาดปัญญาในการบริหารตน บริหารคน บริหาร งานนี้เอง ออกกฎหมายมาบังคับใช้ในสถาบันสงฆ์ ใครไปหวัง ว่ากฎหมายนี้กำกับด้วยปัญญาก็คิดผิดถนัดแล้ว

ธัมมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ จะทำพุดคิดอะไรก็จะปรารภความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม สังคมเราหาเคยสัมผัสระบอบธรรมมาธิปไตยไม่ แม้แต่ใครตั้ง พรรคการเมืองขึ้นมาถ้าชื่ออย่างนี้จะไม่ได้ผุดได้เกิดในสังคม ไทย มีตัวอย่างให้เห็นมาแต่อดีตกาลแล้ว เราเคยสัมผัสยุคแห่ง ธรรม ที่เรียกว่าสุโขทัย อันแปลว่ารุ่งอรุณของความสุข เพราะ อาณาประชาราษฎร์ ตลอดถึงพระราชามหากษัตริย์ ทรงศึกษา ธรรม ปฏิบัติธรรม สัมผัสผลแห่งธรรม ทรงเผยแผ่ธรรม กำหนด ค่าของคนอยู่ที่เขาประพฤติอย่างไร ที่เรียกว่าค่าของคนอยู่ที่ ความมีคุณธรรมภายในใจของเขาเหล่านั้นเป็นสำคัญ

หลักการปกครองทั้ง ๓ ประการนี้ท่านสรุปไว้ว่า

อัตตาทิปก ต้องใช้สติความระลึกได้ ระลึกทัน นึกออก ให้มากไว้

โลกาทิปก ต้องใช้ปัญญาเป็นหลักในการทำ พุด คิดให้ มากไว้

ธรรมาทิปก พึงประพฤติตนอยู่ในหลักธรรม มีธรรม เป็นธง เป็นหลักใจเรื่อใจ ทุกอย่างต้องเป็นธรรม ยุติด้วย ธรรม มีความเที่ยงตรง เที่ยงธรรมเป็นสำคัญ.

ผลร้ายต่อพระพุทธศาสนาจากรัฐธรรมนูญไทย

จากหลักฐานประวัติศาสตร์ที่ได้กล่าวมาโดยสรุปจะพบว่า สถาบันหลักของชาติ คือ “ชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์” ได้ถูกทำลายไปด้วยรัฐธรรมนูญจากฉบับแรก จนมาถึงฉบับปัจจุบัน แม้แต่คำว่าพระพุทธศาสนา ก็ไม่ปรากฏในรัฐธรรมนูญไทยฉบับที่ผ่านๆ มา เพิ่งมีในฉบับปี ๔๐ แต่แทนที่จะยกย่อง หรือยกยอกพระพุทธศาสนา กลับกดพระพุทธศาสนาลงไปอยู่ระดับเดียวกับศาสนาของคนกลุ่มน้อยอีก ๔ ศาสนา โดยใช้ข้อความว่า

มาตรา ๗๒ รัฐต้องให้การอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น

...คนร่างรัฐธรรมนูญเขาคงคิดว่า เป็นการยกย่องพระพุทธศาสนา โดยเขาลืมไปว่าข้อความเช่นนั้นเป็นการสร้างสิทธิเสมอภาค ในการได้รับการอุปถัมภ์และคุ้มครองจากรัฐของศาสนาทั้ง ๕ การคุ้มครองในด้านความจริงปรากฏอยู่แล้วแต่มาตราที่ ๕ ในฐานะที่เป็นคนไทย และเป็นศาสนิกในศาสนาที่แต่ละท่านนับถือ การอุปถัมภ์ในเมื่อกลายเป็นสิทธิเสมอภาค ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ คำถามจะตามมาว่าคุณจะอุปถัมภ์อย่างไร จึงจะเป็นธรรม ยุติธรรมต่อศาสนาที่ประชาชนส่วนใหญ่ นับถือถึง ๙๔, ๙๕ เปอร์เซ็นต์ของจำนวนประชากร พอมาถึงรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑๘ คือฉบับปัจจุบัน นักปราชญ์ทางกฎหมายท่านเปลี่ยนมาตราเป็นมาตรา ๗๕

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ข้อความตอนแรกว่า รัฐต้องให้การอุปถัมภ์และคุ้มครอง พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ นับถือมาช้านานและศาสนาอื่น ข้อความที่ท่านเพิ่มขึ้นจาก รัฐธรรมนูญปี ๔๐ ที่ว่า “ซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทย ส่วนใหญ่นับถือมาช้านาน” ท่านบอกว่าหมายความว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

แสดงว่าความรอบรู้ในภาษาไทยของท่านยอดเยี่ยมมากๆ สามารถตีความประโยคบอกเล่าด้านประวัติศาสตร์ อันเป็น คนละเรื่องกับการยืนยันหลักการดั้งเดิมที่สืบสานกันมาเป็น เวลานานแล้ว เพียงแต่ท่านมิได้คำว่าศาสนาประจำชาติ แต่ใช้ คำว่าศาสนาของชาติเรา ศาสนาของเรา ศาสนาของชาติเท่านั้นเอง เพิ่งมีคำว่าศาสนาประจำชาติเกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ โดยพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในคราว ที่ทรงลาเพื่อทรงผนวช คำนี้มีความหมายเท่ากับคำที่โบราณ ท่านใช้กันมา แต่คิดให้หัวแตกอย่างไรก็นึกไม่ออกว่า ข้อความ ในมาตรา ๗๙ ที่เพิ่มขึ้นจะให้มองว่า **พระพุทธศาสนาเป็น ศาสนาประจำชาติได้อย่างไร?**

ในรัฐธรรมนูญฉบับก่อนท่านก็อ้างว่าข้อความที่ว่า พระ มหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นองค์เอกอัคร ศาสนูปถัมภก ข้อความช่วงแรกเขาบอกว่าหมายความว่าพระ พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ สรุปว่าคนไทยกว่าจะพูด กันรู้เรื่องในประเด็นนี้ได้ต้องตายเกิดฯฯ กันอีกหลายฯฯ ชาติ จะว่าเป็นกรรมของใครก็ตาม ผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาได้

เกิดขึ้นแล้ว กาลต่อไปจะมีแต่ปัญหา ในการสืบสานงาน พระพุทธศาสนา พระส่วนหนึ่งก็พลาดกลัวว่าตนเองจะไม่ได้ เลื่อนสมณศักดิ์ จึงพยายามถนอมตนกลัวว่าตนจะบอบช้ำ ไม่มีความก้าวหน้าด้านสมณศักดิ์ หรือบางรูปก็ทำตนเป็น ปฏิปักษ์ต่อพระที่มีสมณศักดิ์ โอกาสจะมีศาสนทายาทที่ ตระหนักถึงภารกิจที่ตนจะต้องทำงานเป็นพุทธบูชา ด้วยความ เสียดสี กล้าหาญ อดทน ขาดแคลนไปจากสังคมเรามากขึ้น ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือการคัดสรรศาสนทายาท เพื่อพัฒนาให้เป็น บุคลากรที่มีคุณภาพในการสืบสานพุทธศาสนา ก็มีตัวเลือก น้อยลง เพราะพระราชบัญญัติการศึกษาชาติที่มีการปฏิรูปกัน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๕๐ นั้น เกิดมาเพื่อทำหมั้นพระพุทธศาสนา โดยตรง อนุชนรุ่นใหม่ที่ตามปกติแล้ว ศาสนทายาทที่มีคุณภาพ จะเริ่มสร้างมาจากเป็นสามเณรน้อยๆ ก็ถูกพระราชบัญญัติ การศึกษาชาติ เขียนข้อความให้มีการตีความได้ว่า ใครเรียน ไม่จบการศึกษาภาคบังคับคือ ม.๖ จะผิดกฎหมายและถูกจับ รวมทั้งพ่อแม่ด้วย มีคนจำนวนไม่น้อยที่เชื่อ แม้อยากจะบวชก็ ไม่กล้าบวช ที่บวชแล้วยังถูกข่มขู่จนต้องลาสิกขาออกไปเรียน ในทางโลก ทำให้วัดทุกส่วนของประเทศขาดแคลนพระภิกษุ สามเณรรุ่นใหม่ ที่จะเข้ามาสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาในกาล ต่อไป

เมื่อเรานำเอาสถิติการเพิ่มขึ้นตามสัดส่วนของประชากร ขององค์กรต่างๆ ในประเทศไทย ทุกองค์กรจะมีคนเพิ่มขึ้น ใกล้เคียงกับสัดส่วนการเพิ่มขึ้นของประชากร ทำให้องค์กรเหล่านั้น

มีความแข็งแรง สามารถดำเนินงาน ขยายงาน ขยายองค์กร
ของตนออกไปจนใหญ่โต ครอบคลุมทุกส่วนของประเทศ ใน
ขณะที่จำนวนของพระภิกษุสามเณรเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ คือ
เมื่อ ๖๗ ปีที่แล้วมา ในขณะที่ประชากรของประเทศที่จำนวน
๑๘ ล้าน พระภิกษุสามเณรมีจำนวน ๓๕๐,๐๐๐ รูป เวลานี้
ประชากรร่วม ๖๓ ล้านคนแล้ว แต่จำนวนพระภิกษุสามเณร
ยังเท่าเดิม และกำลังชลดตัวอย่างแรง จนเมื่อเราเข้าไปในวัด
จะพบสามเณร เด็กวัด พระภิกษุหนุ่มน้อยลง อันเป็นสัญญาณ
แสดงว่าโอกาสที่พระพุทธศาสนา ในด้านศาสนบุคคลจะลดลง
นั้นมีโอกาสเป็นไปได้มาก และมีความชัดเจนขึ้นทุกวัน

**ประเด็นของปัญหามีหลายประเด็น แต่จะนำมาแยก
ออกเป็นข้อๆ ไปตามลำดับ**

ก. การศึกษาของพระสงฆ์ในปัจจุบัน เพียงพอไหม?

- ในความเป็นจริงการศึกษาในทุกส่วนของโลก ไม่ว่าจะ
จะเป็นพระหรือฆราวาส แม้แต่ในประเทศมหาอำนาจอย่าง
สหรัฐอเมริกา ก็ไม่ถือว่ามีการศึกษาเพียงพอแล้ว เพราะยังมี
คนที่มีปัญหาด้านการศึกษาอยู่อีกมาก

การศึกษาในทางคดีโลกจึงเป็นการศึกษาตลอดชีวิต และ
มีความต่อเนื่อง การศึกษาตามหลักของไตรสิกขาในทางพระ
พุทธศาสนาโอกาสหนึ่งท่านก็เป็นอิสระ คือจบการศึกษาโดย
ไม่ต้องมีการศึกษาในด้านการละชั่วประพฤติกวดีอีกต่อไป
เพราะมีความสมบูรณ์พร้อมแล้ว แต่ท่านก็ยังต้องศึกษาในส่วน
ที่เกี่ยวกับคนแต่ละคน ที่ท่านจะต้องไปโปรดคนเหล่านั้น แต่

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ใช้ญาณภายในของท่านนั่นเอง เรียนรู้ภูมิหลังด้านต่างๆ ตลอดถึงอินทรีย์คือความพร้อมในด้านศรัทธา ความเพียร สติ สมาธิ ปัญญาของท่านเหล่านั้น ซึ่งมีความจำเป็นจะต้องเสริมเติมเต็มหรืออบรมบ่มเพาะ หรือสามารถพึงธรรมแล้วบรรลุผลทางพระพุทธศาสนาได้

การศึกษาของพระในปัจจุบัน ส่วนมากจะเน้นที่ปริยัติศึกษา อันเป็นการศึกษาประเภทเรียนรู้ ดูจำ ทำได้ ใช้เป็น ซึ่งท่านคงต้องศึกษาตลอดไปจนกว่าจะจบการศึกษาในไตรสิกขา

ที่มีการกล่าวว่า ศึกษาอยู่แต่ในวัด หลักสูตรก็มีแต่เป็นภาษาบาลี ความรู้ทางโลกก็ไม่มี แม้มีการตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ คณะสงฆ์ก็ไม่ได้รับยอมรับ ข้อนี้จริงหรือไม่?

เป็นความจริงในอดีต แต่ก็หาเป็นความจริงแท้ไม่ เพราะการศึกษาของพระระดับนักธรรม เป็นการเรียนจากภาษาไทยเป็นหลัก วิชาที่นำมาเรียนระดับนักธรรมเน้นหนักที่เรื่องของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ประกอบวิชาวินัยบัญญัติ เป็นการศึกษารื่องของพระวินัยจากพื้นฐานเบื้องต้นมีความลึกซึ้งลงไปตามลำดับ วิชาพุทธประวัติ เป็นการศึกษารู้อพระประวัติของพระพุทธเจ้า พระอริยสาวก สาวิกา ทุกฝ่าย ในประวัติของแต่ละท่านเป็นการสะท้อนธรรมะออกมาในรูปของวิถีชีวิตมนุษย์คนหนึ่ง ที่มีจุดเริ่มต้นแตกต่างกัน แต่สามารถก้าวไปได้สถานะจากสังคม กลายเป็นปูชนียบุคคลของสังคมในส่วนต่างๆ วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม เป็นการนำเอาความรู้ทางพุทธประวัติ อนุพุทธประวัติ ธรรมที่เป็นหลักสูตรในการศึกษาชั้นต่างๆ ทดสอบ

ความเข้าใจ สามารถขยายความเข้าใจของตนในเรื่องนั้น ให้มีความผสมกลมกลืนกันในชั้นบาลีธรรม มีการเรียนทั้งจากภาษาไทย บาลี แปลบาลีเป็นไทย ไทยเป็นบาลี เรียบเรียงเรื่องต่างๆ เป็นภาษาบาลี สามารถแต่งฉันท์ในรูปแบบต่างๆ ทำให้ท่านเหล่านั้นแตกฉานในการใช้ภาษา เพราะภาษาไทยส่วนใหญ่จะเป็นภาษาบาลี สันสกฤต กาลต่อมามีวิชาต่างๆ เข้าไปผสมอยู่อีกมาก หลักสูตรรุ่นใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว เจ้าของปัญหาคงไปพบหลักฐานสมัย ๓๐ กว่าปีมาแล้ว ที่สำคัญคือการศึกษาของพระภิกษุสามเณรในปัจจุบัน ได้ขยายออกไปในหมู่ชาวบ้าน นักเรียน นักศึกษาเรียกว่าวิชาธรรมศึกษา คนสมัครเข้าเรียน สอบปีหนึ่งๆ จำนวนมาก การศึกษาระดับมหาวิทยาลัยได้รับรองจากคณะสงฆ์มาแต่ พ.ศ. ๒๕๑๒ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๒๗ รัฐบาลก็รับรองด้านวิทยฐานะ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๔๐ รัฐบาลออกพระราชบัญญัติให้มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เวลานี้ได้ขยายวิทยาเขตวิทยบริการออกไปในส่วนต่างๆ ของประเทศจำนวนมาก เปิดรับนักศึกษาทั้งพระและชาวบ้าน เปิดการเรียนทั้งปริญญาตรี โท เอก หลายคณะด้วยกัน แต่เป็นเรื่องที่จะต้องทำความเข้าใจ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องจัดให้มีการศาสนศึกษาในชั้นเรียนระดับต่างๆ ในทางโลก จากอนุบาลไปถึงระดับ

มหาวิทยาลัย ให้ถือเป็นวิชาภาคบังคับที่ทุกคนที่นับถือพระพุทธศาสนาต้องเรียน ในขณะที่เดียวกันใครนับถือศาสนาอะไร จะต้องมีการเรียน การสอนศาสนธรรมของศาสนานั้นๆ แก่เยาวชนของตน

เพราะในความเป็นจริงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในส่วนต่างๆ ของโลก และเป็นเช่นนี้มาทุกยุคทุกสมัยคือปัญหาด้านศีลธรรมจรรยาของประชากร ที่เราพูดกันว่าเยาวชนไทยมีปัญหาเรื่องความรู้ ปัญหาเรื่องความคิด ปัญหาเรื่องความสามารถ และปัญหาด้านศีลธรรม

ไม่มีศีลธรรมมากพอที่จะใช้ไปในการกำกับการใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถให้ออกมาในรูปของการสร้างสรรค์พัฒนา จนสังคมมากด้วยปัญหาอาชญากรรมที่สรุปแล้วคือความบกพร่องทางศีลธรรม อันนำไปสู่การล่วงละเมิดสิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง และการติดต่อสื่อสารกับคนอื่น การปล่อยกายใจให้ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดให้โทษ ที่พระพุทธศาสนาสรุปรวมเป็นอาการของความกำหนัดในทางเพศ ความโลภอยากได้ของๆ คนอื่น ความโกรธ อาฆาต พยาบาท ปองร้ายกัน ความเขลาจนออกไปจากทำนองคลองธรรม นำไปสู่วิกฤตการณ์ทางสังคม อารมณ์ เศรษฐกิจ การเมือง และอื่นๆ อีกเป็นอันมาก การแก้ปัญหาก็ยังอยู่ในรูปของการพยายามป้องกันปัญหา ขจัดปัญหา พัฒนาความเจริญในด้านต่างๆ และรักษาสิ่งดีงามที่มีอยู่แล้วเอาไว้ และพัฒนา

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

กันต่อไป ตราบใดที่โลกยังเป็นโลกและทุกคนยังอยู่ระดับ
กามาวจรภูมิ ตราบนั้นจะต้องมีปัญหารำไป

องค์ภรรยาในความเป็นจริงก็คือผลผลิตจากสังคมไทย
ที่มีการเลื่อนไหลทางสังคมมาจากบ้านเรือนของคนไทย ซึ่ง
เราจะพบว่า พระทุกรูปเกิดมาจากชาวบ้าน จากนั้นจะไหลไปสู่
โรงเรียนอนุบาล ๒ ปี โรงเรียนประถม ๖ ปี โรงเรียนมัธยม
๖ ปี จากนั้นอาจจะแยกไปทางสายอาชีพ อย่างน้อยก็ ๓ ปี
หากเข้ามหาวิทยาลัยก็ใช้เวลาไม่น้อยกว่า ๔ ปี ท่านเหล่านั้น
เข้ามาบวชเมื่ออายุอย่างน้อย ๒๐ ปีแล้ว หากบวชเป็นสามเณร
ก็ต้องใช้เวลาในการฝึกปรืออบรม การเล่าเรียนในชั้นต่างๆ
มานานพอสมควร ในช่วงเหล่านั้นต่างรูปต่างก็กระจายอยู่ใน
ท้องถิ่นของตน อาจจะมีการเคลื่อนย้ายเข้าสู่ส่วนกลางของ
จังหวัด ประเทศ แต่ก็เข้ามาเพื่อศึกษาเล่าเรียน ภารกิจของ
พระจะคิดแบบชาวบ้านทุกอย่างคงไม่ได้ เพราะพระเป็นนักบวช
ชอบขำชอบการทำงานมีความจำกัดในตัวของท่านเอง และ
องค์ประกอบทางสังคม แต่ตัวอย่างที่ยกมานั้นเมื่อพระภิกษุ
สามเณรมีภาระใน

- การศึกษาพระสังฆธรรมตามที่มีการกำหนดกันไว้ใน
ฝ่ายต่างๆ ตามกำลังความสามารถของแต่ละท่านอย่างไร
ก็จะให้ทัดเทียมกันไม่ได้อยู่แล้ว
- มีการน้อมนำเอาพระธรรมวินัยที่ท่านได้ศึกษาเล่าเรียน
มา ปฏิบัติพัฒนาตนเองไปตามโครงสร้างของไตรสิกขา และ

วิชาการบางอย่างที่จำเป็นต้องรู้และต้องทำให้สอดคล้องกับยุคสมัย และฐานะของท่าน

- นำพระสัทธรรมที่ท่านได้ศึกษา ปฏิบัติมาแล้ว มาเผยแพร่แก่คนที่สนใจ แต่การเผยแพร่ก็ถูกจำกัดด้วยการแสดงความจำนงที่จะฟังธรรมของชาวบ้าน หากชาวบ้านไม่เปิดโอกาสคือไม่อาราธนาให้แสดงธรรม พระก็แสดงไม่ได้ บางที่ท่านมีบารมีมากพอก็จัดกิจกรรมด้านการศึกษา อบรมในรูปแบบต่างๆ ตลอดถึงการเผยแพร่ธรรมทางสื่อ ส่วนเนื้อหาสาระที่ท่านแสดงก็สอดคล้องกับพระธรรมวินัยเป็นหลัก อาจจะแตกต่างกันในด้านวิธีการแต่ส่วนมากจะไม่ทิ้งหลักการหรือก เพราะการทำกรใดในลักษณะของการกล่าวต่อพระพุทธเจ้า จัดเป็นบาปที่ควรดเว้น ส่วนที่ฟังแล้วขัดแย้งกันบ้างนั้น เป็นเรื่องความรอบรู้ที่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ซึ่งแก้ไขกันมาแต่สมัยพุทธกาลแล้ว และคงต้องทำกันตลอดไป

ปัจจุบันมีองค์กรรับผิดชอบในกิจกรรมของคณะสงฆ์ ท่านแยกออกไปเป็นฝ่ายศึกษา เผยแผ่ ปกครอง และการสาธารณูปการ ในขณะที่เดียวกันก็ร่วมกันรับผิดชอบงานสงเคราะห์ชาวบ้าน ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การสังคมสงเคราะห์ แต่เพราะพระพุทธศาสนาไม่ได้มีองค์กรในการแสวงหาเงิน เงินที่ได้มาจึงต้องอาศัยศรัทธาของชาวบ้าน และพระที่ชาวบ้านให้การสนับสนุนมากๆ ท่านจะมีบารมีส่วนตัวของท่าน ซึ่งเงินในลักษณะนี้มักจะใช้ไปในด้านการศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การสังคม

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

สงเคราะห์ ที่มีลักษณะค่อนข้างไปทางวิเศษเอกชน การจะเกณฑ์ให้ท่านมาทำงานให้แก่องค์กรสงฆ์หรือในนามคณะสงฆ์ค่อนข้างยาก เพราะว่าคนบริเวณใกล้วัดของท่านก็มีปัญหาที่ต้องดูแลมากเหมือนกัน งานด้านเผยแผ่เป็นความสามารถเฉพาะตัว และศรัทธาเฉพาะรูป ย่อมเป็นไปตามโอกาสที่ชาวบ้านผู้มีศรัทธาต่อพระเหล่านั้นจะนิมนต์ท่านแสดงธรรม งานการเผยแผ่จึงมีความเป็นวิเศษเอกชนค่อนข้างสูง อันเป็นไปตามกฎธรรมชาติของมนุษย์ คือใจเขารักผูกพันกับใคร เขาก็ต้องนิมนต์พระรูปนั้น โอกาสที่พระบางรูปจะเป็นที่ยอมรับของคนทั่วประเทศจะยาก เช่นเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่าทั้งประเทศมีไม่เกิน ๑๐ รูป ที่มีผู้นิมนต์ไปเผยแผ่ธรรมในทุกส่วนของประเทศ และคิดว่าทุกศาสนาก็มีลักษณะอย่างนั้น ขอบข่ายความรับผิดชอบงานด้านต่างๆ ของบุคลากรทางศาสนาจะมีขอบเขตของท่านแต่ละท่านเป็นธรรมดา

การบริหาร หรือการปกครอง มีการจัดองค์กรค่อนข้างแน่นหนา มาก แต่ปริมาณงานก็ซ้ำซากอยู่กับคนเพียง ๓๕๐,๐๐๐ คนเท่านั้น คือมีเจ้าอาวาสสำหรับวัดนั้นพร้อมกับผู้ช่วยเจ้าอาวาส มากบ้างน้อยบ้าง มีเจ้าคณะตำบล เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะภาค เจ้าคณะหน และมารวมศูนย์ที่มหาเถรสมาคม แต่ตำแหน่งที่มีอัตรากำลังคนอยู่ในมือคือตำแหน่งเจ้าอาวาส แต่พระส่วนมากท่านเน้นหนักที่พระธรรมวินัย เพราะความเป็นพระอยู่ที่พระธรรมวินัย ไม่ใช่อยู่ที่กฎหมายของบ้านเมือง ที่ออกมาจัดเป็นรูปองค์กรต่างๆ เมื่อมองในมิติของกฎหมายดูแล้วคล้ายจะอ่อนแอเป็นธรรมดา

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

แต่พระพุทธศาสนาที่แปลว่าคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ลักษณะของคำสั่งหรือค่อนไปทางเป็นการสั่งได้แก่ศีลวินัย จะใช้ในกรณีที่คนเหล่านั้นสมัครใจเข้าสังกัดกลุ่มของพุทธบริษัท วินัยที่ค่อนข้างมากจะใช้ในกรณีของสหธรรมิก ๕ คือ พุทธบริษัทฝ่ายที่เป็นนักบวช ได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณรี และสิกขามานาเท่านั้น สำหรับชาวบ้านที่นับถือ พระพุทธศาสนามีบทบัญญัติที่เรียกว่าวินัยของผู้ครองเรือน แต่ให้เป็นไปตามความสมัครใจ เพราะศาสนาคือศาสนา การทำงานของศาสนาจะเน้นไปที่การชี้บอกทางแห่งความเลื่อม และทางแห่งความเจริญให้เท่านั้น ไม่มีมาตรการในการกำกับ ควบคุมอะไร เพราะศาสนามีใช่เป็นอาณาจักร ยกเว้นศาสนา ที่จัดองค์กรบริหารศาสนาแนวการเมือง เขามีกฎกติกาเคร่งครัด มีมาตรการที่เอาจริงเอาจัง แม้พระพุทธศาสนาจะรู้ว่าจุดนี้เป็น จุดอ่อน แต่พระพุทธศาสนาให้ความเคารพต่อศรัทธา ปัญญา การตัดสินใจของคนเหล่านั้นเป็นประการสำคัญ พระพุทธเจ้า ทรงทำงานในฐานะของผู้อนุเคราะห์โลก และในฐานะของ ศาสตราผู้เอ็นดูต่อชาวโลก และพุทธบริษัท ภารกิจต่อชาวโลก ของพระองค์คือการชี้บอกทางเลื่อมและทางเจริญดังกล่าว

พระพุทธเจ้าทรงมีหลักการวิธีการในการสอนธรรม ๓ ประการ คือ

๑. ทรงแสดงธรรมเพื่อให้ผู้ฟังรู้อย่าง เห็นจริง ในสิ่งที่ เขาควรรับรู้ควรเห็น และเขาต้องมีศักยภาพมากพอที่จะรู้

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

จะเห็นตามความจริงที่ทรงนำมาแสดง ตามสมควรแก่
กรณีของบุคคลนั้น ๆ

๒. ทรงแสดงธรรมมีเหตุ ที่ผู้ฟังแล้วตรองตาม
พิจารณาตาม ที่สำคัญคือปฏิบัติตามแล้วจะเห็นความจริง
ตามที่ทรงแสดงไว้ในฐานะนั้น ๆ

๓. ทรงแสดงธรรมเป็นอัศจรรย์ คือคนที่ฟังแล้วนำไป
ปฏิบัติตาม จะได้รับประโยชน์ตามสมควรแก่การประพฤติ
ปฏิบัติ

บางครั้งท่านอุปมาศาสนาธรรม หรือพระรัตนตรัยว่า
พระพุทธเจ้าทรงเป็นเหมือนโอสถแก้ทุกข์ พระธรรมเหมือน
โอสถแก้ภัย พระสงฆ์เหมือนโอสถแก้โรค ยาคงทำงานเองมิได้
แม้จะเป็นยาดีอย่างไรก็ตาม คนป่วยจะต้องมีความชัดเจนใน
ลักษณะประเภท ผลดีของยานั้น ๆ และกรรมวิธีในการใช้ยา
ตลอดถึงจำนวนยา และเวลาที่จะใช้ เขาจึงจะได้ประโยชน์
จากยาเหล่านั้นตามสมควรแก่กรณีของโรคนั้น ๆ

การมองของศาสนาอื่นนั้น สืบเนื่องจากเขามีความพอใจ
ในการเคลื่อนไหวการเผยแผ่ศาสนาของเขา ที่บางศาสนาเรา
จะพบว่าใช้วิธีการของการสงครามนำไปข้างหน้า ศาสนาตามไป
ข้างหลัง หรือศาสนานำไปข้างหน้า หากใครขัดขึ้นกองทหาร
ก็จะเข้าดำเนินการ อันเป็นการเผยแผ่ศาสนาในรูปของการ
ล่าอาณานิคม ซึ่งพระพุทธศาสนามีหลักการตรงกันข้ามกับ
ศาสนาเหล่านี้บางศาสนา วัตถุประสงค์หลักในการเผยแผ่
พระพุทธศาสนา คือ

การเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อ
ความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ต่อชาวโลก
เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่เทวดาและมนุษย์
ทั้งหลาย

คำถามที่นักการเผยแผ่จะต้องแสวงหาคำตอบคือ

เผยแผ่อะไร? เผยแผ่แก่ใคร? เผยแผ่อย่างไร? เผยแผ่
ที่ไหน? เผยแผ่ไปเพื่ออะไร? เผยแผ่ไปแล้วคนฟังจะได้
รับประโยชน์อะไร?

ไม่มีคำถามว่าเราจะได้ประโยชน์อะไรจากการเผยแผ่
พระศาสนา ฟังสังเกตหลักการในการเผยแผ่พระศาสนาที่
ทรงประทานแก่พระอรหันต์ คราวทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์
ความว่า

อย่ากล่าวร้าย อย่าทำลาย สำหรับตนเองให้ตำรวมระวัง
ในพระปาฏิโมกข์ การรู้จักประมาณในภัตตาหาร ยินดีใน
ที่นอนที่นั่งอันสงัดปราศจากเสียงรบกวน ปฏิบัติบำเพ็ญตนใน
การฝึกจิต

พอทรงประทานหลักแก่ท่านที่จะเผยแผ่ธรรมเป็นการ
ทั่วไป ทรงประทานหลักไว้ ๕ ประการ คือ

๑. แสดงธรรมไปตามลำดับไม่ตัดลัดให้ขาดความ
๒. พยายามอ้างเหตุผล ชี้แจง แนะนำให้ผู้ฟังเกิดความ
เข้าใจ
๓. ตั้งจิตปรารถนาที่จะให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟัง

๔. ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ที่ตนจะได้
จากการเผยแผ่ธรรม

๕. ไม่แสดงธรรมกระทบตนและกระทบคนอื่น.

สรุปว่า ศาสนาแต่ละศาสนาในโลกนั้น ต่างฝ่ายต่างมี
เจตนารมณ์ในการอนุเคราะห์โลก ตามความเชื่อถือของตน
แต่ที่สำคัญอย่าหลงตนเองว่า อุดมการณ์ หลักการ วิธีการ
ปฏิบัติการณ์ของตนเท่านั้นถูกต้อง คนอื่นไม่ถูกต้อง เพราะความ
เป็นจริงพระพุทธศาสนาได้พิสูจน์ตัวเองมาร่วม ๒,๖๐๐ ปี
แล้ว ปัจจุบันยังคงมีคนนับถือกระจายอยู่ในส่วนต่างๆ ของ
โลก แม้จะไม่มากอย่างศาสนาคริสต์ อิสลาม และ ฮินดู
แต่ก็อยู่ในระดับศาสนาโลก ๑ ในสามของศาสนาโลก

๑๖. ศาสนาอื่นเขาเขียนต่อไปว่า สังคมไทยเปลี่ยนแปลง
ไปมาก และรวดเร็ว ถ้าพระสงฆ์ไม่เปลี่ยนแปลง
ตามให้ทัน ไม่ช้าพระพุทธศาสนาจะตายแห้ง คนจะ
ไม่บวช คนรุ่นใหม่จะไม่สนใจ อย่างที่แม่ในเวลานี้
ก็ปรากฏว่า วัดหลายวัดหาเจ้าอาวาสไม่ได้ ข้อนี้จริงหรือ
ไม่จริง?

- คำกล่าวหาข้อนี้ มีลักษณะของให้สติตักเตือนใจกัน
ด้วยความหวังดีที่ฟังได้ แต่ต้องตระหนักในแต่ละประเด็น
ประเด็นแรกคือความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เป็นไปในเวลา
รวดเร็ว ที่เราเรียกในปัจจุบันว่าตกอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ ใน

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ความเป็นจริงกระทบคนทั้งโลก หากกระทบเฉพาะพุทธศาสนิกชนเท่านั้นไม่ เราจะพบความจริงว่าทุกส่วนของโลกมีปัญหาเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ศิลธรรม จนกลายเป็นปัญหาถาวรยากต่อการแก้ไข และมีเค้าความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกวัน อันเป็นเรื่องที่ต้องยอมรับความจริงว่า การเผยแพร่ของข้อมูลข่าวสารที่ไม่อาจปิดกั้นได้ มีผ่านมาทางโทรทัศน์ ดีวีดี. ซี.ดี. อินเทอร์เน็ต การ์ตูน วิทยู แหล่งเรีงรมย์ทั้งหลาย และซ้ำเติมด้วยปัญหา ยาเสพติด แต่ละปัญหานั้นได้เกิดขึ้นทุกส่วนของโลก ถ้าเราจะเอาศาสนาเป็นเกณฑ์ เราจะพบว่าที่เป็นการกระทำของผู้บริหารประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา และมีปัญหาค่อนข้างมากคือพม่า แต่ต้องยอมรับว่าพม่าเป็นปัญหาการเมือง ปัญหา ศิลธรรมเขาไม่ค่อยรุนแรง เพราะชาวพุทธเป็นประชากรส่วนใหญ่ของชาติ ชาวพม่าเป็นคนที่หนักแน่นในด้านการศาสนา ทั้งการศึกษาและการปฏิบัติ ประเทศไทยที่ว่ามีปัญหาใน ๓ จังหวัดภาคใต้ แม้จะไม่ชัดเจนว่าเป็นปัญหาการเมือง หรือการศาสนา หรือปัญหาอาชญากรรม แต่คนที่ก่อการส่วนมากจะไม่ใช่พุทธศาสนิกชน และเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อมานานแล้ว

ในด้านการตื่นตัวติดตามข้อมูลข่าวสารทั้งส่วนศาสนาและส่วนของชาวโลกนั้น ความเป็นจริงคณะสงฆ์ก็ตื่นตัวอยู่พอสมควร แต่การเข้าไปมีบทบาทร่วมในการแก้ปัญหาด้าน ศิลธรรม คุณธรรม จริยธรรม หากจะทำได้ก็ต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากรัฐ เพราะประชากรในวัยเรียนอยู่ในมือของรัฐ และเอกชนที่จัดการศึกษาในชั้นเรียนต่างๆ คณะสงฆ์

แม้พยายามที่จะทำงานกันด้วยวิธีการต่างๆ แต่เอาเข้าจริงจะถูกจำกัดด้วยอุปาทานของสังคม ที่ยึดถือกันมานานแล้ว ทำนองว่าพระจะทำอะไรเป็นผิดหมด เช่นสมมติว่าพระจะจัดการการศึกษาในรูปแบบเดียวกับที่ศาสนาอื่นเขาจัด โดยต้องมี การเก็บค่าเล่าเรียนด้วย ชาวบ้านจะโจมตีทันที ว่าเป็นการทำธุรกิจ เพราะศาสนาใช้วิธีบริการฟรีมานาน อะไรก็ต้อง แจกเสมอ แต่ชาวบ้านหาคิดไม่ว่าหากจะให้พระบริการฟรีอยู่ ทุกเรื่อง จะเอาเงินที่ไหนมาดำเนินการ อาจเรียกได้ว่าปัจจุบัน กิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เป็นเรื่องของ วีรชนเอกชน คือพระรูปใดที่สังคมเขายอมรับสนามสำหรับ ท่านรูปนั้นจะกว้างขวาง โอกาสที่ท่านจะทำงานมีมากขึ้น แต่ เมื่อมีความเป็นวีรชนเอกชน ทุกอย่างก็เพิ่มพูนขึ้นที่วัดของท่าน เป็นความเจริญแบบกระจุกตัวอยู่ในวัดใดวัดหนึ่ง พอ พระรูปนั้นมรณภาพไปวัดก็ทรุด กว่าที่จะเกิดขึ้นมาใหม่อีก ลักรูปก็ต้องรอข้างเผือกมาเกิด

ปัญหาเหล่านี้สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ดังกล่าวไว้ในข้อก่อนคือ โอกาสของ พระศาสนาถูกบีบให้แคบเข้าจนมีการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด ของตนเอง วัด องค์กรย่อยๆ ตามขอบข่ายที่ท่านเหล่านั้นสามารถ ทำได้ ที่สำคัญคือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ที่ผ่านมาทั้งหมด ในห้วงเวลา ๖๔ ปี มีรวมแล้ว ๔ ฉบับ แต่เป็นพระราชบัญญัติ ที่ชาวบ้านคิด โดยตนเองไม่รู้เรื่องพระศาสนา เขาก็คิดแบบ ชาวบ้าน และเข้าใจว่าความคิดเห็นของตนถูกต้องที่สุดในโลก

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์จึงมีโครงสร้างเดียวกันกับการปกครองบ้านเมืองในยุคนั้นๆ คือ

มีลักษณะของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประชาธิปไตยครึ่งใบ เผด็จการทหาร แม้มีการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๓ อันเกิดจากผลงานของเผด็จการทหาร ก็ยังเป็นเผด็จการทหาร สมัย รสช. ในขณะที่ศาสนาอิสลามเขามีพระราชบัญญัติมากถึง ๕ ฉบับที่เสนอเข้าไปสู่รัฐสภา มีที่ประกาศใช้เป็นกฎหมาย สมบูรณ์ ๓ ฉบับ ยังรออยู่อีก ๒ ฉบับ และกำลังจะติดตามมาไม่น้อยกว่า ๑ ฉบับ ทั้งที่ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามมีไม่เกิน ๔ ล้านคน แต่พระพุทธศาสนากลับมีกฎหมายบริหารกิจการคณะสงฆ์เท่านั้น เรียกว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ อันเป็นการเจาะจงไปที่บุคคลากรเพียง ๓๕๐,๐๐๐ รูปเท่านั้น หากมีพระราชบัญญัติอุปถัมภ์คุ้มครอง หรือบริหารจัดการ พระพุทธศาสนาแห่งชาติไม่ นี่คือผลพวงที่เกิดจากการไม่ยอมให้มีการระบุว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ทั้งๆ ที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชนชาติไทยมาโดยนิตินิประเพณีจากอดีตกาลนานไกล เคียงคู่กันมากับสถาบันพระมหากษัตริย์ และสถาบันชาติประเทศ

หากเรามองพลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชนที่เกาะตัวกันเหนียวแน่น คือศิษย์จากสำนักกรรมฐานต่างๆ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะคนเหล่านั้นตระหนักแน่แก่ใจตนเองว่า เขาได้รับความรู้ ความสุข ความสงบจากอาจารย์ของเขา ใจเขาจึงมีความเคารพผูกพันกับอาจารย์ของตน จนพระพุทธศาสนาเถรวาทจะกลายเป็น

เป็นอาจารย์วาทไปแล้วในปัจจุบัน จากตัวอย่างนี้แหละทำให้เราเห็นว่า หากต้องการให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ หันมาสนใจศึกษา และปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่วัยของพวกเขา มีความจำเป็นที่ทางราชการจะต้องมีหลักสูตรบังคับให้นักเรียน นักศึกษา เรียนวิชาพระพุทธศาสนาอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง แล้วให้พระไปมีบทบาทรับผิดชอบในการสอนนักเรียนในวิชาศีลธรรม ศาสนา พระกับเด็กจะได้รู้จักกัน เธอจะรู้สึกว่าได้ความรู้จากพระอาจารย์ เมื่อถึงคราวจะต้องเน้นที่การปฏิบัติ เธอจะต้องได้รับผลจากการปฏิบัติ เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความมีสัมมาคารวะ การมีความอดกลั้น อดทนทนทาน อดออม การเรียนหนังสือ ทำงานอย่างมีสติ สัมปชัญญะ ความเพียรพยายามที่ถูกต้อง เมื่อเธอได้รับผลเป็นความรู้ ความประพฤติ มีความสุขความสงบใจ ตามสมควรแก่กรณี เธอจะสนใจต่อพระพุทธศาสนา การศึกษา การปฏิบัติ การได้สัมผัสผล จนมีความรู้สึกพอใจตั้งใจในรสแห่งพระธรรม จะเกิดขึ้นแก่พวกเธอ ทำให้นักเรียนบางคนตัดสินใจเลือกทางเดินของตนเอง ออกบวชในพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นการบวชด้วยศรัทธา ปสาทะ มีปัญญาต่อพระพุทธศาสนา สามารถร่นเวลาในการฝึกอบรมให้น้อยลง สามารถทำหน้าที่ของพระภิกษุตามที่ท่านวางไว้ คือ

“พระสงฆ์คือหมู่ชนที่ศึกษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และสอนบุคคลอื่นให้ปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าด้วย”

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

คนรุ่นใหม่เหล่านี้แหละจะเป็นคนพูดกับคนรุ่นเดียวกับเธอ จนสามารถช่วยให้คนเหล่านั้นเป็นศาสนิกชนที่มีคุณภาพมากพอที่จะครองตน ครองคน ครองงาน ครองเรือน ครองสุข ซึ่งหากก้าวมาถึงจุดนี้จะบวชหรือไม่บวชหาสำคัญไม่ เพราะอุดมการณ์ของพระพุทธศาสนา ต้องการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ อันมีลักษณะเกื้อกูล และอำนวยความสุขให้แก่ศาสนิกเป็นประการสำคัญ พระพุทธศาสนาไม่ได้มีหลักการว่าคนทุกคนต้องบวช แต่เป็นศาสนาที่พยายามให้คนส่วนมากเป็นคนดีอย่างน้อยระดับของคนดีมีศีลธรรม

การคาดหมายว่าในเวลาไม่ช้าพระพุทธศาสนาจะตายแห้ง เพราะคนไม่บวช เป็นการมองด้วยความไม่เข้าใจต่อพระพุทธศาสนาในระดับอุดมการณ์ หลักการของพระพุทธศาสนา ดังกล่าวในตอนต้นแล้ว ความเป็นจริงการบวชมากมาย ในประเทศไทยเป็นการบวชตามประเพณีส่วนมาก ที่เพิ่งเกิดขึ้นประมาณ ๗๐๐ กว่าปีมานี้เอง ในขณะที่ประเทศพม่า ลังกา และประเทศมหายาน มีคนตัดสินใจเข้าบวชและอยู่ดำรงพระศาสนามีน้อยมาก การบวชในประเทศไทยเป็นระบบการเลื่อนไหลถ่ายเทจากบ้านมาสู่วัดระยะสั้นๆ อันเป็นการตอบสนองความต้องการแห่งยุคสมัยโบราณ แต่ปัจจุบันความจำเป็นอย่างนั้นได้หายไป นั่นคือ การศึกษา การปฏิบัติ การได้สัมผัสผล การเผยแผ่ การดูแลพระพุทธศาสนา หากคนเหล่านั้นจะครองเพศเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ก็ตาม ล้วนอยู่ในสถานะที่จะทำหน้าที่ของชาวพุทธได้อยู่แล้ว ในความเป็นจริงการบวชแบบถ่าย

เทพของสังคมไทย ตัวเลขพระภิกษุสามเณร ๓๕๐,๐๐๐ รูป มี
มาแต่สมัย พ.ศ. ๒๔๘๔ แล้ว สมัยนั้นประชากรไทยมีประมาณ
๑๘ ล้าน แต่พระภิกษุสามเณรก็เท่าเดิมคือ ๓๕๐,๐๐๐ รูป
ปัจจุบันประชากร ๖๓ ล้านกว่าแล้ว ประชากรพระภิกษุสามเณร
ก็เท่าเดิม หากถึงคราวที่พระพุทธศาสนาจะต้องเหี่ยวเฉาลง
ก็คงเป็นเรื่องของสังขารที่ตกอยู่ในกฎของพระไตรลักษณ์ คือ
ความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา แต่ประกันได้ว่า
พระพุทธศาสนา โดยเฉพาะศาสนธรรมจะไม่หายไปจากโลก
และจิตใจของคนดีในโลกนี้ เพราะศาสนธรรมมีความเป็น
สากลสูง ที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นได้ เมื่อศาสนธรรม
ยังมีอยู่ การศึกษาปฏิบัติชอบตามศาสนธรรมยังมีอยู่ พระพุทธ
ศาสนาก็สามารถคงวัตถุประสงค์ในการประดิษฐานพระพุทธ
ศาสนาไว้ดังเดิม ส่วนจะอยู่ในส่วนใดของโลก เป็นเรื่องของคนใน
ส่วนนั้นๆ ของโลกจะต้องตระหนักเห็นคุณค่าของศาสนธรรม
แล้วมีการศึกษา นำไปประพฤติปฏิบัติ จนได้สัมผัสผลด้วยใจ
ตนจะเป็นระดับใดก็ตาม จิตใจของใครก็คือจิตใจของสัตว์โลก
นั่นเอง วัตถุประสงค์หลัก คือ

**“พระพุทธศาสนาทำหน้าที่อนุเคราะห์ต่อชาวโลก
คงต้องดำรงอยู่ตลอดกาลยาวนาน”**

**สำหรับความไม่เที่ยงแห่งสังขารทั้งหลายเป็นความจริง
นิรันดร ที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน**

การที่คนรุ่นใหม่จะสนใจศาสนาหรือไม่ อยู่ที่ความ
สามารถของคนรุ่นปัจจุบันของกาลนั้นๆ จะต้องจัดการให้มีการ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ศึกษา อบรมแก่เยาวชนของตน จนจะสามารถทำหน้าที่ของ ศาสนทายาทที่ดี การวิตกกังวลว่าคนรุ่นใหม่จะไม่สนใจศาสนา ของคนรุ่นปัจจุบันใครๆ ก็พูดได้ แต่คนพูดจะมีชีวิตอยู่เพื่อพิสูจน์ คำพูดของตนเองหาได้ไม่ เพราะเมื่อถึงยุคของคนรุ่นใหม่ คน รุ่นเก่าที่ห่วงใยคนรุ่นใหม่ก็ได้ตายไปเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นการ ห่วงใยในลักษณะนี้จึงมีมาตลอด ตั้งแต่หลังพุทธปรินิพพาน มาแล้ว แต่ท่านเหล่านั้นก็หาได้ดำรงชีวิตอยู่เพื่อพิสูจน์ความ เข้าใจของตนไม่ เพราะทุกคนได้ตายไปก่อนหน้านั้นแล้ว แต่ พระพุทธศาสนาก็สืบสานกันมาได้ถึง ๒,๕๙๕ ปีแล้ว ยัง ไม่มีเค้าอะไรว่าจะหายไปจากโลกแต่ประการใด

การพูดถึงวัดร้าง โดยไม่ได้พูดถึงการสร้างวัดเพิ่มขึ้นด้วย จะมีความรู้สึกในด้านลบเพียงอย่างเดียว แต่การที่วัดขาดสมภาร และมีการสร้างวัดใหม่ๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่องนั้น เป็นการ บ่งบอกอย่างชัดเจนว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง เพราะเกิด ขึ้น ตั้งอยู่ และแตกดับไป แต่มีทั้งสายเกิดและสายดับ วัดใน พระพุทธศาสนาจึงมีอยู่ ๓๕,๐๐๐ วัดมานานแล้ว ทำนอง เดียวกันการบวชในแต่ละปีมีจำนวนเป็นแสนกว่ารูป แต่ก็มี การลาสิกขาออกถึงแสนกว่ารูปเช่นกัน จำนวนพระสงฆ์ใน รอบ ๖๔ ปี จำนวนพระก็คงเท่าเดิมทั้งๆ ที่มีการบวช และ การสึกกันอย่างต่อเนื่อง

จะต้องเข้าใจว่าการเกิดขึ้น ดำรงอยู่ของวัด เป็นการ ตอบสนองความต้องการของสังคมในท้องถิ่นนั้นๆ เมื่อเงื่อนไข ต่างๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป ความจำเป็นจะต้องมีวัดในสถานที่

นั้นๆ ก็หายตามไปด้วย ในขณะที่ชุมชนใหม่เกิดขึ้นวัดก็เกิดขึ้นตอบสนองความต้องการของชุมชนเหล่านั้น ชาววัดในอดีตจึงเคลื่อนไปในประเทศไทย และแม้ศาสนาต่างๆ ก็มีลักษณะอย่างนั้น ศาสนาคริสต์มีโบสถ์ร้างจนต้องขายไปจำนวนมาก คงไม่ทราบว่ามีพระไทยที่ไปสร้างวัดในประเทศแคนาดา หาได้สร้างใหม่ไม่ แต่ไปซื้อโบสถ์ซึ่งไม่ได้ดำเนินกิจกรรมของศาสนาคริสต์มาแปลงเป็นวัดในบางส่วนเท่านั้น ส่วนใหญ่ก็ใช้ได้อยู่แล้ว

สรุปว่า ภารกิจของพระพุทธศาสนาในฐานะที่ทำหน้าที่อนุเคราะห์ต่อชาวโลกนั้น โลกกำลังมีประชากรเพิ่มขึ้นทุกๆ วัน การให้การศึกษ การเผยแพร่ การปฏิบัติ การได้สัมผัสผล การปกป้องรักษาพระพุทธศาสนานั้น เป็นภารกิจร่วมกันของพุทธศาสนิกชน ความจำเป็นในการบวชพระได้ตลอดตัวมานานร่วม ๘๐ ปีแล้ว แต่ตัวเลขยังนิ่งอยู่ในที่เดิม ๗๐ กว่าปีมาแล้ว ประเด็นนี้จึงไม่น่าจะต้องกังวลอะไร ที่ต้องตระหนักมากเป็นพิเศษคือ

ทำอย่างไรพระพุทธศาสนาจะสามารถมีโอกาสในการนำศาสนธรรม เข้าสู่จิตใจของเยาวชนตั้งแต่เธออยู่ในชั้นเรียน จากนักเรียนอนุบาลไปจนถึงระดับมหาวิทยาลัย แม้แต่เรียนระดับปริญญาเอกแล้ว แต่ทำอย่างไรจะมีความรู้ควบคู่กับศีลธรรม อันเป็นอุปกรณ์สำคัญในการใช้ความรู้ ความคิด ความสามารถ ของเธอเหล่านั้น นี่คือนักเรียนที่ต้องคิดและพยายามช่วยกัน หาอุบายวิธีในการให้ศาสนาสามารถอำนวยความสะดวกตาม วัตถุประสงค์เดิมได้ก็เป็นการเพียงพอแล้ว

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๑๗. เขาว่าต่อไปว่า คนไทยในปัจจุบัน ไม่เห็นความสำคัญ of พระพุทธศาสนา และมีทัศนคติในทางลบต่อสถาบันสงฆ์ เมื่อได้เห็นความประพฤติที่บกพร่อง เสื่อมทรามของภิกษุบางรูปหรือบางหมู่เข้า ข้อนี้จริงหรือไม่จริง?

- ในความเป็นจริงแล้ว ศาสนาในโลกทุกศาสนานั้นแหละ คงมีศาสนิกในศาสนาของตนนั่นเอง แสดงอาการขาดการยอมรับ นับถือ ไม่พร้อมที่จะปฏิบัติตามศาสนธรรมในศาสนา นั้นๆ จนบางคนตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาที่ตนเป็นศาสนิก อยู่ก็มี และมีอยู่ทุกๆ ศาสนาในโลก ดังนั้นประเด็นของคน ก็คือเรื่องของคนเขาเป็นอย่างไรที่เขาเป็น ไม่มีศาสนาใดในโลกที่สามารถเนรมิตรคนให้เป็นคนดีได้เหมือนกัน พระพุทธศาสนามีหน้าที่เพียงให้ความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ควรเว้นและควรประพฤติ แก่คนเหล่านั้นเท่านั้น แต่แสดงไปแล้ว พูดไปแล้ว เผยแผ่ ไปแล้ว หากเขาไม่นำไปปฏิบัติก็จะไม่เกิดผลอะไร ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงประทานหลักไว้ว่า

“ความบริสุทธิ์หรือไม่บริสุทธิ์เป็นของเฉพาะคน คนหนึ่งจะทำอีกคนหนึ่งให้บริสุทธิ์หาได้ไม่”

ความจริงข้อนี้ได้พิสูจน์ตัวเองมาตลอดกาลอันยาวนาน แม้พ่อแม่ลูกยังเลือกทางเดินกันคนละทาง สามิภรรยายังไม่สนใจ ในศาสนาในระดับเดียวกัน การให้ความสำคัญแก่ศาสนาหรือไม่ให้ความสำคัญนั้น มีอยู่จากจุดย่อยถึงจุดใหญ่มีอยู่สมัย

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ และแม้ในกาลต่อมาและ
กาลปัจจุบัน ทั้งจะต้องเป็นเช่นนั้นต่อไปแม้ในอนาคต เพราะ
ความจริงที่เราไม่ควรลืมคือ “คนแต่ละคนเป็นคนด้วยกัน
ทั้งนั้นแหละ แต่เขาทำ พุด คิด หาเหมือนกันไม่”

ความจริงในสองกรณีนี้จึงเป็นความจริงนิรันดร ที่ไม่มีวัน
เปลี่ยนแปลง

การมีทัศนคติในทางลบต่อพระสงฆ์บางรูปนั้น โดยพื้นฐาน
ในด้านความเข้าใจต่อพระพุทธศาสนาของคนในโลกที่มีความ
แตกต่างกันดังกล่าวนี้ มีคนจำนวนไม่น้อยที่มักจะเข้าใจว่า

พระภิกษุสงฆ์คือพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาคือพระภิกษุสงฆ์

อันเป็นความเข้าใจผิดที่ยากต่อการทำความเข้าใจ เพราะ
พุดไปเขาก็หาว่าแก้ตัว คนส่วนมากจะชอบกะเกณฑ์คนอื่นให้
ทำความดี ลักษณะเด่นของคนคือ โทษคนอื่นเห็นได้ง่าย แต่
โทษของตนกลับเห็นได้ยากยิ่ง คนสามารถอธิบายขยายโทษ
คนอื่นได้โดยพิสดาร แต่กลับไม่สามารถบอกกล่าวความผิด
พลาดของตนแก่คนอื่นได้ ความเข้าใจเหล่านี้หาใช่เรื่องใหม่ไม่
ในสมัยพุทธกาล เวลาพระทำผิดพลาดอะไรขึ้นมาแม้เพียง
รูปเดียว แต่คนเขาจะตำหนิว่าสมณศากยบุตรไม่ดีอย่างนั้น
ไม่ดีอย่างนี้ แต่พระทำดีท่านจะยกย่องเพียงรูปเดียวว่าพระรูป
นั้นพระรูปนี้ดีอย่างนั้นดีอย่างนี้ ความรู้สึกนึกคิดของคนใน
ปัจจุบันจึงเป็นเรื่องธรรมดาของเขา เพราะหลักการสำคัญของ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาประการหนึ่งคือ การไม่ปล่อยใจให้ยินดียินร้าย
ไปกับพฤติกรรมของมนุษย์ พระพุทธศาสนาสอนท่าทีที่พึงมี
ตามสมควรแก่กรณีของบุคคลคือ

สำหรับคนทั่วไปจะเป็นใครก็ตาม ให้มีความรู้สึกเมตตา
ไมตรีต่อคนเหล่านั้น พยายามขจัดความอาฆาต พยาบาท และ
กามราคะออกจากใจตน เพื่อปรับท่าทีของตนให้ออกมาในรูป
ของการสร้างสรรค์พัฒนาจิตให้มากด้วยเมตตา

สำหรับใครก็ตาม จะเป็นคนสัตว์อะไรก็ตาม ยามเขา
ประสบความทุกข์ ภัย โรค อันตราย ให้ทำใจให้กอบปรี่ด้วยกรุณา
ต่อคนสัตว์เหล่านั้น พยายามชวนชวายเป็นช่วยเหลือเต็มตามสติ
กำลังของตนที่จะทำได้ พยายามห้ามใจจากความคิดในทำนอง
เบียดเบียน ชำเติมใครให้เขามีความทุกข์ ภัย โรค อันตราย
มากยิ่งขึ้น และพร้อมที่จะทำใจให้ปลงตกในกรณีที่ไม่สามารถ
ช่วยเหลือเขาให้รอดพ้นจากความทุกข์

สำหรับคนที่ประสบความเจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ
และความสุข ให้พยายามแสดงความชื่นชมยินดีต่อเขา ใจเรา
ก็พยายามขจัดความรู้สึกริษยาต่อความเจริญก้าวหน้าของเขา
และไม่มีความคิดที่จะรบกวนขอส่วนแบ่งจากผลประโยชน์ที่เขา
ได้มาด้วยความเพียรพยายามของเขาเอง

ยามใดที่คนซึ่งเราได้แสดงเมตตา กรุณา มุทิตามาตาม
ลำดับแห่งกรณีนั้นๆ ได้กระทำความอันผิดกฎหมาย ผิดต่อ
ศีลธรรม ก็ต้องทำใจให้เป็นอุเบกขา พิจารณาให้เข้าถึงความ
จริงในกฎแห่งกรรมว่า ทุกชีวิตในโลกนี้มีกรรมเป็นของๆ ตน จะ

ต้องเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ใครทำกรรมอันใดไว้ จะดีหรือชั่วก็ตาม เขาต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น แม้แต่เขาประสบความสำเร็จ ยั่งยืนอยู่ในสุขสมบัติอยู่ได้นาน จิตเราได้ผ่านมฤตมาแล้ว วางใจได้ว่าเขาอยู่ดีมีสุขตามสมควรแก่ฐานะเขาแล้ว ใจเราจะไม่ลำเอียงด้วยอคติ ๔ ประการ คือ

- ไม่ลำเอียงเพราะรักใคร่กันเป็นส่วนตัว เรียกว่า *ฉันทาคติ*
- ไม่ลำเอียงเพราะไม่ชอบกันเป็นการส่วนตัว เรียกว่า *โทสาคติ*
- ไม่ลำเอียงเพราะความขลาดกลัวโดยขาดเหตุผล เรียกว่า *ภยาคติ*
- ไม่ลำเอียงกันด้วยความเขลาไร้เหตุผล ที่เรียกว่า *โมหาคติ*

ในการครองชีวิตประจำวัน ท่านสอนให้พยายามรักษาจิตอย่าให้เกิดความยินดี ความยินร้ายต่อคน อารมณ์ที่มากระทบในแต่ละขณะ แต่ในบางกรณีคนที่มีทำที่ในทางลบต่อพระสงฆ์บางรูปที่เขาเห็นมีความประพฤติบกพร่อง คงต้องสนทนาทำความเข้าใจกันตามลำดับ คือ

๑. สถาบันสงฆ์ พระสงฆ์ไม่ใช่เป็นผู้ให้กำเนิดแก่พระสงฆ์ แต่ท่านเหล่านั้นเป็นลูกหลานของชาวบ้าน ชาวบ้านคือพวกคุณนั่นเองที่เกิด เลี้ยงดู ให้การศึกษาอบรมเขามาก่อนที่จะบวชเป็นพระเป็นเวลานาน เอาเฉพาะในชั้นเรียนก็ผ่านมือครูอาจารย์

ที่เป็นชาวบ้านมาก่อนจะจบปริญญาตรีก็ ๑๘ ปีแล้ว เมื่อท่านเหล่านั้นบวชมาต้องรักษาศีลหลายร้อยข้อ ส่วนใหญ่ท่านรักษาได้ แต่ชาวบ้านที่เป็นคนเช่นเดียวกับท่าน ก่อนที่จะกล่าวหาใคร ควรตรวจสอบตนเองว่า ศีล ๕ ประการ รักษาได้ดีหรือไม่?

๒. พระสงฆ์เหล่านั้นคือลูกของชาวบ้าน ที่โบราณท่านเตือนไว้แต่โบราณแล้วว่า **ไหว้พระพุทธรอย่าให้ถูกอิฐถูกปูน ไหว้พระธรรมอย่าให้ถูกไบลาน ไหว้พระสงฆ์อย่าให้ถูกลูกชาวบ้าน**

๓. ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้หรือโลกไหนๆ ก็ตาม แต่ละชีวิตเกิดมาด้วยกรรมของตน อยู่ในโลกด้วยกรรมของตน จากโลกนี้ไปด้วยกรรมของตน ใครทำดีก็มาดี อยู่ดีไปดี ใครทำชั่วก็มาชั่ว อยู่ชั่ว ไปชั่ว พระเหล่านั้นท่านจะทำดีก็เป็นความดีส่วนตัวของท่าน แต่ถ้าเราอนุโมทนาในกุศลกรรมของท่านเราก็ได้บุญ แต่ถ้าท่านทำความชั่วก็เป็นความชั่วของท่าน เราทำใจให้สงบเราก็ไม่เกิดบาปเพราะการกระทำของคนอื่นเป็นเหตุ แต่ถ้าเราเกิดสงสารท่านในขณะที่ท่านได้บาปเราก็ได้บุญจากการทำบาปของท่าน ทุกคนมาถึงทางแยกที่ตนเองจะต้องเลือกเดินด้วยตนเอง ใครเลือกอะไรอย่างไรเขาก็เป็นไปตามการเลือกของเขา ที่ยุ่งยากและสับสนมากจนน่าสงสารมากคือ ยามพระทำไม่ดีมีคนจำนวนหนึ่งขอโดยสารทำไม่ดีกับท่านด้วย ด้วยการด่าว่าโจมตีท่าน ลามปามไปหาพระสงฆ์ที่เป็นองค์รวม หรืออาศัยการทำชั่วของท่านเป็นเหตุให้คนหยุดทำความดี เพราะไม่พอใจพระที่ประพฤติกพร่อง แต่ตอนที่พบเห็นพระทำความดี กลับ

ไม่สนใจแม้แต่จะยกย่อง ไม่ต้องกล่าวถึงการขอทำความดีตาม
ท่านไปด้วย เป็นเรื่องแปลกแต่จริงอย่างนี้เอง

หลักการสำคัญในพระพุทธศาสนาคือ เป็นกรรมวาที
กล่าวว่าจะผลทุกอย่างจะเกิดมาจากการกระทำ เราสามารถเลือก
ผลที่เราต้องการได้ด้วยการทำเหตุที่จะก่อให้เกิดผลตามที่เราต้อง
การ ในขณะที่เดียวกันพระพุทธศาสนาเป็นวิริยวาที กล่าวว่าจะผล
ทั้งหลายจะมาสู่ชีวิตของตนด้วยความเพียรพยายามทำกรรม
ให้เหมาะสมแก่กรรมของกรรมนั้นๆ ขอเพียงได้ใช้ความเพียร
พยายามให้ถูกต้อง คือสามารถอาศัยความพยายามทำกรรม
ตามสมควรแก่กรรมของกรรมนั้นๆ แล้ว ผลดีจะเกิดขึ้นในชีวิต
ของเขาด้วยการเพียรพยายามในการป้องกันความชั่ว การลดละ
กรรมชั่ว การทำความดี และการพยายามรักษาความดีเอาไว้มิ
ให้เสื่อมลงไป

ดังนั้น ท่าทีของคนบางพวกที่นักการศาสนาจากศาสนา
ต่างๆ ยกมานั้น ชาวพุทธหาตื่นเต้นตกใจแต่ประการใดไม่ เพราะ
ในความเป็นจริงเป็นธรรมดาของมนุษย์ ในด้านจำนวนคง
ไม่มากนัก เพียงแต่เขามีการเคลื่อนไหวสูงเท่านั้น แต่เขาก็ต้อง
ไปตามกรรมของเขา เพราะว่าสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม
และกรรมจึงเป็นตัวจำแนกแบ่งแยกให้คนเป็นคนดีและคนชั่ว
ด้วยการกระทำของเขาเอง

“ขอให้แต่ละชีวิตจงเป็นสุขๆเถิด อย่าได้มีเวร มีภัย อย่า
ได้เบียดเบียนกัน ประทุษร้ายกันเลย”

๑๘. เขาว่าอีกว่า การศึกษาของภิกษุสงฆ์ไทยในปัจจุบัน ไม่เพียงพอ ศึกษาอยู่แต่ในวัด หลักสูตรก็มีแต่ภาษาบาลี ความรู้ทางโลกก็ไม่มี แม้มีการตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ คณะสงฆ์ก็ไม่รับรอง ข้อนี้จริงหรือไม่?

- เป็นการมองภาพของสถาบันสงฆ์จากข้อมูลเก่าๆ และเอาเกณฑ์การศึกษาของตนเป็นมาตรวัดประเด็นที่จะต้องจับหลักให้ได้ก่อนอื่นหมดคือ การศึกษาคืออะไร?

คำว่า การศึกษา ในความเป็นจริงเราเอามาจากพระพุทธศาสนา ที่ท่านเรียกว่าสิกขา คือการศึกษา ในทางพระพุทธศาสนาหมายถึงหลักการของไตรสิกขา ๓ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นหลักการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ให้มีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม ทศนคติต่อโลกและชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากชาวโลกทั่วไป ในขณะที่มีการศึกษาตามหลักของ ศีล สมาธิ ปัญญา อยู่นั่นเอง อាកาของกิเลสสรรพธรรมเป็น ราคะ โลกะ โทสะ โมหะ จะลดลงไปตามลำดับของการเพิ่มขึ้นของคุณภาพแห่งศีล สมาธิ ปัญญา พึงดูธรรมชาติของมนุษย์ที่ยังมิได้พัฒนาและได้พัฒนามาแล้วตามโครงสร้างของ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งจะได้นำมาเรียงกันเป็นชุดๆ รวม ๓ ชุดหลักตามพฤติกรรมที่มีผลกระทบต่อสังคมของเขาเหล่านั้น คือ

พวกที่ ๑ เบียดเบียนตนเองให้เดือดร้อน เบียดเบียนบุคคลอื่นให้เดือดร้อน เบียดเบียนทั้งตนเองและคนอื่นให้เดือดร้อน

พวกที่ ๒ งดเว้นจากการเบียดเบียนตนเองให้เดือดร้อน
งดเว้นจากการเบียดเบียนบุคคลอื่นให้เดือดร้อน
งดเว้นการเบียดเบียนทั้งตนเองและบุคคลอื่น
ให้เดือดร้อน

พวกที่ ๓ ทำประโยชน์แก่ตนเอง ทำประโยชน์แก่บุคคล
อื่น ทำประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและคนอื่น ขยาย
วงกว้างออกไปมากเท่าไร ความยิ่งใหญ่ของเขา
ก็จะปรากฏโดดเด่นมากขึ้นเท่านั้น จนกลายเป็น
มหาบุรุษของโลกศาสดาของโลก

การศึกษาในทางพระพุทธศาสนาจึงพยายามพัฒนามนุษย์
ประเภทแรกให้มาอยู่ในประเภทที่สองขึ้นไปด้วยศีลในทางพระ
พุทธศาสนา ให้ลองสังเกตศีล ๕ ประการแต่ละข้อนั้น ใคร
ล่วงละเมิดจะเบียดเบียนทั้งตนเองและคนอื่นโดยตรง จนกลายเป็น
เป็นปัญหาอาชญากรรมระดับโลก ระดับมหายุทธสงครามใน
ช่วงต่างๆ หากเราสังเกตจากสิ่งที่เขาทำและผลที่เกิดขึ้นจากการ
กระทำ จะเป็นการประทุษร้ายต่อชีวิต ทรัพย์สิน มีการล่วงละเมิด
ทางเพศ โกงหนี้ยกโกงตวงโมฆณาชวนเชื่อ จบลงด้วยใครแพ้กี้
เสพยาเสพติดแก้กลุ่ม ชนาก็เสพยาเสพติดฉลองชัยกัน

ระบบการศึกษาของพระพุทธศาสนา จึงเน้นที่การยก
ระดับจิตจากพฤติกรรมเดียวกับสัตว์หรือลอกเลียนสัตว์
มาอยู่ในระดับของมนุษย์ด้วยการงดเว้นตามบทบัญญัติของ
ศีล และเรียงศีลจากพื้นฐานไปตามลำดับ สำหรับพระภิกษุ
ภิกษุณี รักษาศีลในพระปาติโมกข์ฝ่ายละ ๒๒๗ ข้อ และ ๓๑๑

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ข้อตามลำดับ คือถึงประเด็นจะเน้นที่การพัฒนาอาการ ภาว
วจา ใจ ของท่านเหล่านั้นให้ประเด็นขึ้น จนมีความพร้อม
ที่จะก้าวไปสู่ประเภทที่ ๓ คือการทำประโยชน์ต่อมนุษยชาติ
เข้าสู่เจตนารมณ์หลักในการประดิษฐานพระพุทธศาสนาของ
พระพุทธเจ้าคือ

“ทำหน้าที่อนุเคราะห์ต่อชาวโลก ด้วยการชี้ทางบรรเทา
ทุกข์ ชี้สุขเกษมศานต์ จนถึงชี้ทางพระนฤพาน อันพ้น
โศกวิโยคภัยแก่ชาวโลก”

ประการหลังเป็นภารกิจของพระพุทธเจ้า พระอรหันต์
ทั้งหลาย

จะพบว่าในความเป็นจริง หากเราจะถือมาตรฐานทาง
การศึกษาในความหมายที่เป็นเนื้อตัวของคำว่า ศึกษาจริงๆ
ใครก็ตามที่ยังเบียดเบียนกัน ยังไม่สามารถรักษาแม้เพียงศีล ๕
ประการได้นั้น คนเหล่านั้นแหละที่ชื่อว่ามีการศึกษาไม่เพียงพอ
สำหรับพระภิกษุสามเณรท่านกำลังศึกษาบนเส้นทางของ
การศึกษาโดยตรง มีการพยายามพัฒนาโลกทัศน์ที่เข้าถึง
ความจริงที่ชัดเจนขึ้นไปตามลำดับคือ

เมื่อท่านเข้าถึงการศึกษาระดับศีล โลกทัศน์คือการมอง
โลก มองชีวิต ในรูปของสรรพชีวิตด้วยเกณฑ์ที่การมีปราณคือ
ลมหายใจเข้าออก ในฐานะที่เป็นชีวิตอันใครๆ จะล่วงละเมิด
มิได้ และให้ความเคารพต่อสิทธิในชีวิตเขา ให้ความเคารพต่อ
สิทธิในทรัพย์สิน คู่ครองของเขา ยามจะต้องสื่อสารอะไรกับใคร
อย่างไร จะสื่อสารด้วยความสัตย์ความจริงต่อคนเหล่านั้น

ตนเองไม่ตกเป็นทาสของสิ่งเสพติดให้โทษ และการให้ความ
เคารพในสิทธิของตนเอง จะมีความประณีตขึ้นไปตามลำดับจนให้
ความเคารพต่อศรัทธา ความเชื่อของคนอื่น พร้อมทั้งจะสนทนา
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยไม่ก้าวล่วงความเชื่อของใครๆ
แม้ท่านยังมีความรู้สึกเป็นเราเป็นเขา เป็นของเราของเขากันอยู่
อย่างชาวโลกทั่วไป แต่ท่านไม่ล่วงเกินใคร จนกลายเป็น
สัญลักษณ์ของนักบวชในพระพุทธศาสนา ที่ทรงประทาน
หลักการไว้ว่า **ไม่ทำตนเป็นข้าศึกกับใครๆ**

เมื่อท่านพัฒนาจิตจนสัมผัสคุณธรรมระดับศีลธรรม จน
ถึงสมาธิ ท่านจะมีความรู้สึกต่อชาวโลกว่าแต่ละชีวิตล้วนเป็น
เพื่อนร่วมโลกกัน ทุกชีวิตเป็นผู้อาศัยโลกชั่วคราว และจะจาก
โลกนี้ไปด้วยความตาย ชีวิตในโลกนี้จึงมีเพียงเรากับพวกเราที่
เป็นเพื่อนกัน ทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายในโลกมีเพียงของเรากับ
ของพวกเรา คู่ครองทั้งหลายพระไม่มีคู่ครองแต่โลกก็ประกอบ
ด้วยคู่ครองที่เป็นพวกเรา ยามจะเจรจากับใครก็ตาม คือสนทนา
ระหว่างเรากับพวกเรา ใจท่านพร้อมที่จะทำงานเป็นการ
อนุเคราะห์ต่อชาวโลกที่เป็นเพื่อนๆ กัน โดยไม่ต้องการผล
ตอบแทนอะไรจากใคร แต่มีความสุขใจที่ได้สงเคราะห์ เพียง
แต่ท่านไม่มีทรัพย์สินสมบัติอย่างชาวบ้าน การสงเคราะห์จึงเป็น
การสืบสานการพระพุทธศาสนา ตามเสด็จรอยยุคลบาทของ
พระพุทธองค์ ด้วยการ

**“ห้ามกันเขาจากความชั่ว ให้เขาปฏิบัติตนเป็นคนดี
สงเคราะห์ชาวบ้านด้วยน้ำใจอันงาม ให้เขาได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคย**

ได้ฟัง อธิบายสิ่งที่เขาเคยฟังมาแล้วให้แจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์
อันเป็นความสุข ความเจริญ ความสงบที่ประณีตกว่าการได้
เกิดมาเป็นมนุษย์”

๖ ประการนี้ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้เป็นหน้าที่ของ
พระสงฆ์ที่จะต้องมีและต้องทำต่อชาวบ้าน

เมื่อท่านพัฒนาจิตเข้าถึงความสมบูรณ์พร้อมด้วยปัญญา
หมายความว่า ศีล สมาธิ ของท่านได้สมบูรณ์ตามไปด้วย
โลกทัศน์ของท่านในโลกนี้ไม่มีอะไรเป็นสาระแก่นสาร ไม่มีทั้งเรา
ทั้งเขา ทั้งของเรา ทั้งของเขา ไม่มีทั้งพวกเรา พวกเขา ของพวก
เรา ของพวกเขา เพราะทุกอย่างไร้ตัวตน เนื่องจากเป็นอนัตตา
หาความเป็นตัวตนที่แท้จริงมิได้ แต่กลับอนุโลมตามความ
สมมติของชาวโลก ด้วยความกรุณาต่อเขาเหล่านั้นที่ยังมีตัณหา
อุปาทาน ตามธรรมชาติของชาวโลก แม้ในใจท่านจะไม่มี ความ
รู้สึกว่าจะอะไรเป็นของเรา เราเป็นอะไร และไม่มีอะไรเป็นตัวตน
ของเรา แต่เมื่อชาวโลกเขายังเข้าไปไม่ถึงความจริงระดับแท้จริง
เช่นนี้ ก็ต้องทำหน้าที่อนุเคราะห์ต่อเขาด้วยความกรุณาไม่เลือก
ชนชั้นวรรณะแต่ประการใด พระพุทธเจ้าในฐานะของพระศาสดา
ผู้เอ็นดูต่อโลก จึงได้เฉลิมพระนามว่า โลกานุกัมปโก ทรงเป็น
ผู้อนุเคราะห์ต่อโลก

ที่กล่าวมาตามลำดับต้องการให้เข้าใจว่า ในความหมาย
ทางการศึกษานั้น พระพุทธศาสนามีหลักการวิธีการปฏิบัติกา
รที่ดำเนินไปบนเส้นทางของไตรสิกขาอยู่ตามปกติ แต่ศักยภาพ
ของคนเราแตกต่างกันทุกคนจึงกำลังศึกษา และดำเนินไปบน
เส้นทางที่ดีกันอยู่

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

แต่คำถามนั้น เป็นการมองการศึกษาพระพุทธศาสนา
ของคณะสงฆ์จากอดีตค่อนข้างไกลมาก เพราะความจริงปัจจุบัน
การศึกษาของคณะสงฆ์ระดับต้นมีการเรียนธรรม และธรรม
ศึกษา ๓ ระดับด้วยกัน ในขณะที่เดียวกันก็มีโรงเรียนบาลีสามัญ
ศึกษา มีการศึกษาเด็กก่อนเกณฑ์ มีการศึกษาระดับบาลีจาก
เปรียญประโยค ๑-๒ ถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค มีการศึกษา
จากมหาวิทยาลัยภายใต้การกำกับของรัฐคือ มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย โดยมีวิทยาเขตกระจายไปในส่วนต่างๆ ของประเทศ
ทุกๆ ภาค ภาคที่ใหญ่มีหลายวิทยาเขต จัดการศึกษาระดับ
ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก มีทั้งพระและฆราวาส
เข้าศึกษา มีนักศึกษา นิสิตกันจำนวนมาก

สำหรับความรู้ในทางโลกที่เขาเป็นห่วงนั้น ในเมื่อสังคม
โลกมีความก้าวหน้าทางการศึกษาแพร่หลาย คนที่เข้ามาบวช
คือคนที่ผ่านการศึกษาจากทางโลกมาแล้ว เวลานี้คนที่เข้า
มาบวชอย่างน้อยที่สุดจบมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ประโยควิชาชีพ
ปริญญาตรี โท เอก แต่ความรู้ในทางคดีโลกมีอย่างไรก็ไม่พอ
เพราะวิทยาการก้าวไปทุกวัน แต่ละคนแต่ละฝ่ายก็มีความ
ชำนาญในสายของตนเอง

การรับรองมหาวิทยาลัยสงฆ์นั้นในความเป็นจริงมีการ
รับรองมาตามลำดับ คือรับรองว่าเป็นมหาวิทยาลัยของสงฆ์ เมื่อ
พ.ศ. ๒๕๑๒ รับรองปริญญาจากรัฐ เป็นการรับรองย้อนหลัง
ตั้งแต่จัดการศึกษา เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ และรับรองศักดิ์ สิทธิ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

แห่งปริญญา และความเป็นมหาวิทยาลัยในการกำกับของรัฐ
เปิดการเรียนการสอนทั้งพระและฆราวาสเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๐
ปัจจุบันมีการขยายตัวทุกระดับไปอย่างต่อเนื่องและค่อนข้าง
รวดเร็ว ต่อไปอาจจะมีปัญหาในด้านจำนวนคนที่เข้ารับการ
ศึกษาจะมีน้อยลง เพราะมหาวิทยาลัยกระจายออกไปมาก และ
ทุกมหาวิทยาลัยเขาก็เปิดรับพระภิกษุสามเณรให้ศึกษาเยี่ยง
เดียวกับชาวบ้าน การแข่งขันเรื่องการบริหาร การจัดการ การ
พัฒนาประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพแก่สถาบันและนักศึกษา
นิสิตของตนๆ น่าจะมีความจำเป็นมาก และการศึกษาจะต้อง
เน้นทั้งด้านการเรียนรู้ในวิชาการสาขาต่างๆ และพัฒนาการ
ด้านจิตใจ โลกทัศน์ของผู้มีการศึกษา จะเป็นประเด็นหลักใน
การดึงดูดคนเข้าสู่ระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยนั้นๆ จึงมี
ความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาอย่างตื่นตัว ติดตาม และ
ต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยใดมีความสามารถในการบริหารหลักสูตร
ให้น่าสนใจเห็นผลดีงามที่นักศึกษา ประเทศชาติ จะได้จากการ
ศึกษาตามหลักสูตรนั้นๆ จะสามารถชิงความได้เปรียบในการ
สร้างความสนใจและสมัครใจเข้ารับการศึกษามหาวิทยาลัย
นั้นๆ ในโอกาสต่อไป

ปัญหาการศึกษาทางคดีโลก ที่คณะสงฆ์ออกจะหนักใจ
คือ พระราชบัญญัติปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แม้
รัฐธรรมนูญฯ ฉบับปัจจุบันก็ได้กำหนดให้การศึกษาภาคบังคับ
ไปจบลงที่มัธยมศึกษาปีที่ ๖ ซึ่งเป็นการปิดโอกาสที่สามเณร
ที่ได้ชั้นประถมปีที่ ๖ จะเข้ามาบวชเพื่อศึกษาในด้านศาสนา
หากคณะสงฆ์ไม่ประสานงาน ทำความเข้าใจกับทางราชการ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

กระทรวงศึกษาธิการ และเขตพื้นที่การศึกษา ผู้ปกครองเด็ก ที่ต้องการบวชเป็นสามเณรจะถูกข่มขู่จากครูในโรงเรียนระดับ มัธยมศึกษาปีที่ ๑ เพราะโรงเรียนเหล่านั้นก็เริ่มขาดแคลน นักเรียนไหลเข้าสู่ระบบการศึกษา เพราะมีการคุมกำเนิดกัน แพร่หลาย เด็กเกิดกันน้อยแต่สถาบันการศึกษาต้องการขยาย ปริมาณคน งานของตนให้กว้างขวางมากขึ้น เพราะนั่นหมายถึง ความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งของผู้บริหาร ครูอาจารย์ใน โรงเรียนนั้นๆ สำหรับฐานการรองรับคนที่เข้าสู่ระบบการศึกษา ของคณะสงฆ์ไม่มีปัญหาอะไรที่น่ากังวล แต่ควรตระหนักถึง ขาดการไหลเข้าของศาสนทายาทรุ่นเยาว์ คือการบวชเป็น สามเณร เพื่อศึกษาพระธรรมวินัยและการศึกษาที่ทางคณะสงฆ์ ได้จัดอยู่ เพื่อสามเณร พระเหล่านั้นจะได้เป็นศาสนทายาทที่มี ความรู้ ความสามารถร่วมสมัยกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในกระแสของโลกาภิวัตน์

๑๙. ศาสนิกในศาสนาอื่นเขาสรุพบว่า พระพุทธศาสนา ในเมืองไทยมีปัญหา พระไทยคนไทยก็เห็นปัญหา แต่ ขาดผู้นำ และขาดความสามารถในการบริหาร ที่จะนำ ไปสู่การปรับปรุง ผู้เขียนเขาสรุพบว่า สำหรับเขาเอง มิอาจพูดได้ว่า คนไทยมีความสำเร็จในการฟื้นฟู พระพุทธศาสนาในเมืองไทย ข้อนี้จริงหรือไม่?

- ในความเป็นจริงโลกทุกส่วนล้วนมีปัญหา เพราะปัญหา คือทุกขสังขในพระพุทธศาสนานั้นเอง ศาสนาเองก็เป็นสังขาร

ทั้งที่มีวิญญูญาณครองคือศาสนิก และสังฆารที่ไม่มีวิญญูญาณ
ครองคือศาสนธรรม ศาสนสถาน ศาสนพิธี เมื่อเป็นสังฆาร
การจะให้ยู่หนึ่งๆ ย่อมเป็นไปไม่ได้ สังฆารทุกอย่างเกิดขึ้น
ดำรงอยู่ และเสื่อมสลายไปตามธรรมดาของมัน ในความเป็น
จริงแล้วพระพุทธศาสนามีปัญหามาตลอด แต่เพราะปัญหาที่
เกิดขึ้นเป็นการทำลายสติปัญญาของคนในสมัยนั้นๆ ว่า เขา
จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้หรือไม่เป็นสำคัญ เมื่อเรามอง
พระพุทธศาสนาที่เป็นองค์รวม โดยมองจากองค์ประกอบหลัก
ของพระพุทธศาสนา คือ “ศาสดา ศาสนธรรม ศาสนบุคคล
ศาสนวัตถุหรือศาสนสถาน ศาสนพิธี” ปัญหาที่เด่นชัด
จึงอยู่ที่ศาสนบุคคล ทั้งนี้เพราะว่าในฐานะของศาสนา พระ
พุทธศาสนาไม่มีมาตรการในการกำกับควบคุมสังฆารคน ให้
ทำอะไรไปตามที่ตนต้องการได้ จนมีการกล่าวกันว่าศาสนบุคคล
มีปัญหาหลักที่ดูว่าเป็นวิกฤตในสองกรณีคือ

๑. วิกฤตด้านศรัทธา ความเชื่อมั่นที่มีต่อพระรัตนตรัย
ขาดความหนักแน่นมั่นคง มีความอ่อนไหวได้ง่าย เมื่อขาดความ
ศรัทธาต่อพระรัตนตรัย ก็นำไปสู่ความไม่มั่นคงในกฎแห่งกรรม
และกฎแห่งสังสารวัฏ อันเป็นฐานจิตที่สำคัญที่จะนำให้คนมีวินัย
ในตนเอง สามารถกำกับควบคุมการทำ การพูด การคิดของ
ตนเอง ด้วยความละเอียดต่อบาป ความสะดุ้งกลัวต่อบาปมาก
เพียงพอที่จะทำงานด้วยความเสียสละเพื่อศาสนาที่ตนเป็น
ศาสนิกได้ เมื่อเราเอาศรัทธา ๔ เข้ามาจับเราจะพบจุดอ่อนเป็น
อันมากในใจของศาสนบุคคลในพระพุทธศาสนา คือ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๑.๑ **กรรมศรัทธา** ความเชื่อมั่นในการมีอยู่ของกรรม ที่เกิดขึ้นจากเจตนาเป็นเหตุให้ทำ พูด คิด ไปตามเจตนาที่เกิดขึ้น หากเจตนาไม่ดีก็อดกลั่นอดทนต่ออารมณ์เหล่านั้นไว้ได้ หากเห็นว่าเป็นเจตนาดีก็พูด ทำ คิด ไปในทางที่ดี แม้ระดับการยอมรับ นับถือว่ามีกรรมอยู่จริงๆ ก็หวั่นไหวไปแล้ว

๑.๒ **วิปากศรัทธา** เชื่อความมีอยู่ของผลกรรมตามสมควรแก่เจตนาของตน ที่ทำ พูด คิด ออกมาจะดีหรือชั่วก็ตาม ผลแห่งกรรมจะออกมาตามสมควรแก่เหตุ แม้บาปที่เป็นผลของกรรมเกิดขึ้นแก่ตัวเขา เขาก็โยนให้เคราะห์ พอผลแห่งกรรมดีเกิดแก่เขา เขาก็โอนให้ดวง โชคชะตาราசிไป

๑.๓ **กรรมสกตาศรัทธา** ความเชื่อว่าใครทำกรรมอันใดไว้เขาต้องเป็นเจ้าของผลแห่งกรรมนั้นๆ มีคนเป็นจำนวนมากไม่น้อยที่ไม่ยอมรับผิดชอบในกฎแห่งกรรม และผลกรรม ทำให้เกิดปัญหาการโยนกลองกระจายไปในส่วนต่างๆ ของสังคม

๑.๔ **ตถาคตโพธิศรัทธา** ความศรัทธาเชื่อมั่นในการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าหรือเชื่อมั่นในพระพุทธคุณก็ไม่ค่อยจะหนักแน่นมากพอต่อการยึดเหนี่ยวทางใจ

การเชื่อต่อปัญญาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้ามีความจำเป็นมาก เพราะว่าหลักการในพระพุทธศาสนาเป็นอันมากซึ่งยากต่อการที่สามัญชนจะใช้ปัญญาของตนวินิจฉัยตัดสินว่าจริงหรือไม่จริง เช่น เรื่องกรรม เรื่องสังสารวัฏ เรื่องภพชาติ เรื่องมรรคผลนิพพาน แต่ละอย่างเกิดด้วยความรู้ระดับญาณ เราไม่มีญาณระดับท่านหรืออย่างท่าน เราก็ไม่มีทางที่จะใช้ปัญญา

ของตนเองได้ทั้งหมด แต่ท่านที่บรรลุญาณอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงบรรลุ ท่านเหล่านั้นไม่เคยคัดค้านหลักกรรม สังสารวัฏ มรรคผล นิพพาน ภาวะชาติ เป็นต้น

๒. **วิกฤตด้านปัญญา** ตามปกติแล้วปัญญาส่วนหนึ่งเป็นต้นทุนเดิมที่เรียกว่า สชาติกปัญญา คือปัญญาที่ติดมาแต่กำเนิด แต่ปัญญาที่สำคัญต้องเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์พัฒนาขึ้นมาด้วยตนเอง ชาวพุทธเรามีจุดอ่อนที่ไม่ค่อยนิยมการศึกษา ค้นคว้า วิจัย แต่ชอบวิจารณ์ โดยขาดฐานความรู้ที่เหมาะสมแก่กรณีนั้นๆ จนมีการพูดกันว่าคนบางคนรู้ก่อนเรียน คือพูดได้ทุกอย่างแต่ข้อมูลอ่อนมาก หรือไม่มีข้อมูลอยู่เลยก็มี ปัญญาในภาคของการสร้างสรรค์พัฒนานั้น ในความเป็นจริงคือกระบวนการทางจิตในการรับอารมณ์ เก็บอารมณ์ คิดอารมณ์ และรู้อารมณ์ แต่มีสติปัญญากำกับในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ ท่านจำแนกไว้เป็น ๓ ระดับในส่วนเหตุคือ

๒.๑ **สุดมยปัญญา** ปัญญาที่เกิดการเสริมสร้างประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส คือการเรียนรู้จากการได้สัมผัสอารมณ์เหล่านั้นที่ผ่านมาจากตา หู จมูก ลิ้น กาย และจำไว้ด้วยใจ

๒.๒ **จินตามยปัญญา** ปัญญาที่เกิดจากการนำเอาข้อมูลที่ผ่านมาและจำไว้ที่นั่นเองนำมาคิด พิจารณาจนบางคราวต้องมีการวิเคราะห์ วิจัย สอบทาน เทียบเคียง พิสูจน์ทดสอบด้วยความคิดที่มากด้วยเหตุผลความถูกต้องดีงาม

๒.๓ **ภาวนามยปัญญา** ปัญญาที่เกิดจากการนำเอาสิ่ง
ที่ตนรับมา จำไว้ และคิดได้ กลายเป็นความรู้ถูกต้องในขั้นหนึ่ง
นำมาลงมือประพฤติปฏิบัติไปตามความรู้เหล่านั้น จนสามารถ
มีปัญญาระดับบริหารตน บริหารคน บริหารงาน อันมาจาก
การบริหารกาย วาจา ใจ ตามหลักของไตรสิกขา สามารถ
ป้องกัน ขจัดอันตรายได้ และสามารถพัฒนารักษาสິงดีงาม
ต่างๆ ไปได้

สองประการนี้สังคมเรามักจะมีปัญหามาตลอด เพราะ
เรื่องแต่ละเรื่องกว่าจะหาข้อยุติได้ จะต้องมีข้อมูลประสบการณ์
ผ่านขั้นตอนของปัญญามาตามลำดับ ที่สำคัญคือพัฒนาการ
ของปัญญานั้น สิ่งที่ตรงกันข้ามกับปัญญาจะต้องลดลงไป
ตามการเพิ่มขึ้นของปัญญา สิ่งที่ตรงกันข้ามกับปัญญาคือ
ความไม่รู้ ที่เรียกว่าโมหะ ความหลง อวิชชา ความไม่รู้อันเป็น
รากเหง้าของกิเลส

หากพัฒนาการทางจิตตามลำดับของไตรสิกขา อย่างน้อย
ที่สุดยังมีปัญหาแม้ระดับของศีล จะเป็นการยากที่จะผ่านวิกฤต
สองอย่างไปได้ ปัญหาเหล่านี้จึงมีแต่ลดลง และไม่เคยหมด
สิ้นไปจากใจของพุทธศาสนิกชน และแม้แต่ชาวโลกอันเป็นส่วน
รวม

สำหรับปัญหาเรื่องความสามารถในการบริหารนั้น หาก
จะพูดว่าขาดก็มากไป ในความเป็นจริงทุกส่วนของโลก มนุษย์
ล้วนเกิดมาจากอวิชชา ความสามารถในการบริหารตน บริหาร
คน บริหารงาน จนสามารถพัฒนาให้เกิดเป็นความสุขความ

สงบอย่างไรๆ ก็มีน้อยคนอยู่เป็นธรรมดา ฐานของสังคมจึงมี
รูปเป็นกรวย หรือเจดีย์ พีรามิดอยู่ตลอดมาและตลอดไป
ในความเป็นจริงชาวพุทธส่วนใหญ่รู้ว่า อะไรคือปัญหา? ปัญหา
นั้นมาจากไหน? สามารถแก้ไขได้โดยวิธีใด? และแก้ไขแล้ว
ผลดีจะเกิดขึ้นได้อย่างไร? แต่มีประเด็นที่จะต้องตระหนักคือ
ทุกอย่างเราเลือกได้อย่างเดียวเท่านั้น

เมื่อเราเดินไปทางขวา ย่อมไม่สามารถหาประสบการณ์
จากทางซ้ายได้ และไม่สามารถเปรียบเทียบได้ว่าการเดินทาง
ซ้ายกับการเดินทางขวา อะไรจะดีกว่ากัน เพราะเราขาดข้อมูล
จากทางซ้ายที่จะมาเทียบเคียงกับทางขวาซึ่งเรามีประสบการณ์
ด้านเดียว ตามปกติคนจะไม่พอใจในปัจจุบันอันเป็นความจริงที่
ตนเผชิญอยู่ แต่มักจะย้อนไฝ่หารำพันถึงอดีตกาลนานไกลที่
ความเป็นจริงเราก็ไม่มีประสบการณ์ในอดีต หรือไม่อย่างนั้นก็
กระสันต์อยากจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ในอนาคต ซึ่งอย่างไรๆ
อนาคตก็ยังไม่เคยมา มาถึงเมื่อไรก็เป็นปัจจุบันไปทุกที คน
ส่วนมากจึงสูญเสียวเวลาไปเพราะบ่นไฝ่ถึงอดีต กับไฝ่ฝันที่จะ
ได้สัมผัสอนาคตที่ดีกว่า อนาคตแปลว่ายังไม่เคยมา เพราะ
พอมาก็เป็นปัจจุบัน อดีตแปลว่าเป็นไปแล้ว ผ่านไปแล้ว อาจ
จะแปลว่าตายไปแล้วก็ได้ เราสามารถใช้อดีตในฐานะเป็นบท
เรียนที่ควรแก่การหลาบจำ และควรแก่การที่จะทำต่อไปตาม
สมควรแก่กรณีของอดีตนั้นๆ ว่าดีหรือไม่ดี ที่สำคัญไปกว่า
นั้นคือในขณะที่อดีตผ่านไป ได้พาเอาวิถีชีวิตของเราให้แก่
และตายตามเขาไปด้วย ความตายในลักษณะนี้ท่านเรียกว่า

ขณิกมรณะ คือตายไปแต่ละขณะ เป็นอาการของการตายเกิด
ที่ต่อเนื่องกันไป และพร้อมที่จะดับขาดไปเลยในขณะใดก็ได้

หากสังคัมพุทธมีการตื่นตัว ตามคุณลักษณะของชาว
พุทธที่ท่านแสดงเอกลักษณ์เอาไว้ว่า สาวกของพระสัมมา
สัมพุทธเจ้าเป็นผู้ตื่น ตื่นอยู่ด้วยดี และตื่นอยู่ในกาลทุก
เมื่อ ทุกอย่างที่ปรากฏในคำถามจะเป็นความจริงมากหรือน้อย
ก็ตาม การรับฟังรับรู้เอาไว้ แล้วหาทางป้องกัน ขจัด บำรุงรักษา
ไปตามสมควรแก่กรณีของเรื่องนั้นๆ ทุกอย่างจะได้ประโยชน์
เสมอ สำหรับผู้ที่มีภาวะของความเป็นผู้ตื่น

สำหรับประเด็นที่เจ้าของคำถามเขาแสดงความรู้สึก
ของเขาสรุปว่า “สำหรับเขาเองมีโอกาสพูดได้ว่าคนไทยมีความ
สำเร็จในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในเมืองไทย ข้อนี้จริงหรือ
ไม่?” นั้น

ในความเป็นจริงสังคัมไทยมีความรู้สึกที่ว่าพวกตนมีหน้าที่
ในการสืบสาน รักษา พระพุทธศาสนา โดยมีภารกิจหลักที่การ
ศึกษาศาสนธรรม การปฏิบัติตนตามหลักของศาสนธรรม การ
ได้สัมผัสผลแห่งศาสนธรรมที่ตนปฏิบัติ การนำเอาศาสนธรรม
เหล่านั้นไปเผยแพร่แก่คนที่สนใจ ยามมีศาสนภัยเกิดขึ้น คน
ส่วนหนึ่งจะมีความรู้สึกตื่นกลัว โดยมีได้ตื่นเต้น มีความพร้อม
ที่จะทำหน้าที่ของศาสนิกชนที่มีคุณภาพ ด้วยการแก้ไขปัญหา
เหล่านั้นไปตามสมควรแก่กรณี

การจะพูดว่าตนมีหน้าที่ฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ก็ต้องถาม
ใจตนเองว่าพระพุทธศาสนาตกต่ำไปในเรื่องใดบ้าง การมอง

ปัญหา สาเหตุของปัญหา ก็ต้องพิจารณาที่ “ศาสนธรรม ศาสนสถาน ศาสนบุคคล ศาสนพิธี” ดังได้กล่าวมาแล้วว่าปัญหาหลักอยู่ที่จิตใจของศาสนบุคคลมีอาการวิกฤตทางปัญญา และวิกฤตด้านศรัทธาต่อศาสนธรรม จนบางคนลามปามไปหาองค์ศาสดาก็มี แต่นั่นคือปกติธรรมดาของผู้เยาว์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย โลกเราไม่เคยขาดผู้เยาว์ เพราะเธอเกิดมาทุกวินาทีในโลกนี้ การให้การศึกษาบรมก็ต้องทำกันตลอดไป

ในขณะที่เดียวกันคนที่เติบโตมีวุฒิภาวะพอสมควรแล้ว แต่มีคนจำนวนหนึ่งที่อายุแก่เพิ่มขึ้นจริง แต่ปัญญาหาได้เพิ่มพูนขึ้นมาไม่ ความจริงข้อนี้ก็ความจริงคู่มากับโลก ที่สรุปว่าคนในโลกมีคนพาลกับบัณฑิตเท่านั้น เพียงแต่ว่าเป็นพาลมากหรือน้อย เป็นบัณฑิตมากหรือน้อยเท่านั้น ทำให้ทางเดินในชีวิตของมนุษย์ในโลก จึงดำเนินไปบนกระแสของกุศลคือความฉลาดสามารถและกระแสของอกุศล คือความเขลาเบาแก่ ความ เมื่อเรามองด้วยความเข้าใจถึงความจริงส่วนนี้ก็ต้องยอมรับว่า ความเสื่อมความเจริญในชีวิตของมนุษย์ จำต้องอาศัยสำนึกภายในใจของเขาเองเป็นประการสำคัญ ในขณะที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงมงคลสูตร ๓๘ ประการนั้น เราต้องยอมรับว่าด้านตรงกันข้ามคืออัปมงคล ๓๘ ประการ และคนในโลกก็เดินไปบนเส้นทางสองสายนี้กันอยู่ ใครจะไปในทางเสื่อมหรือทางเจริญนั้น ในความจริงก็สังเกตได้ง่าย ดังที่เทวดาตนหนึ่งมากกราบทูลถามพระพุทธเจ้าว่า

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

“จะรู้ได้อย่างไรว่าใครจะเสื่อมหรือว่าใครจะเจริญ?”

รับสั่งตอบว่า “คนจะเสื่อมก็รู้ได้ง่าย คนจะเจริญก็รู้ได้ง่าย คือ คนใดใคร่ธรรมคนนั้นเป็นผู้เจริญ คนใดชังธรรมคนนั้นเป็นผู้เสื่อม”

จากนั้นได้ทรงแสดงลักษณะของคนเสื่อมไว้ในปราภาวสูตร ๒๐ ชุดด้วยกัน แต่สรุปแล้วก็คือใจใครก็ตามที่ถูกครอบงำด้วยราคะ โสภะ โทสะ โมหะ แสดงว่าในขณะนั้นเขากำลังคิด ทำ พูด ในทางเสื่อม แต่ใครก็ตามที่สามารถกำกับควบคุมอาการของกามราคะ ความโลภ ความโกรธ ความเขลาไว้ได้ มีสติปัญญาในการครองชีวิต แสดงว่าในขณะนั้นๆ เขากำลังคิด ทำ พูดไปในทางเจริญ

แม้คนจะตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่ตนจะต้องมีต่อพระพุทธศาสนา แต่บางครั้งเขาก็กลับไม่มีอำนาจ หน้าที่ ตำแหน่ง ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์สำหรับพระภิกษุสามเณร เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงเป็นนิติรัฐ การใช้อำนาจจะต้องมีหน้าที่ ตำแหน่งรองรับ เมื่อไม่มีคุณลักษณะอย่างนั้น มึงงานเป็นอันมากที่ต้องอยู่ใน “ภาวะของการโยนกลอง” กันอยู่ในพระพุทธศาสนา

ดังนั้น หลักการสำคัญประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติธรรมให้สมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ปฏิบัติตามธรรม พุทธบริษัทจะต้องมีความชัดเจนในฐานะหน้าที่ของตนที่ต้องมีต่อพระพุทธศาสนา

ประเด็นที่ต้องมองคือ ภารกิจต่อพระพุทธศาสนาที่สรุปรวมเป็น “การทำหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติ การได้สัมผัสผล การ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

เผยแพร่ และการดูแลรักษาพระพุทธศาสนา” เป็นภารกิจร่วมกันของพุทธบริษัท แต่การที่รัฐในฐานะที่ทำหน้าที่ศาสนูปถัมภ์ แทนองค์รัฐาธิปัตย์มาในช่วงเวลา ๗๕ ปีกว่ามานี้เอง ทำให้พระภิกษุสามเณรเป็นอันมาก ที่ไม่ได้มีตำแหน่งหน้าที่ ทำให้ท่านไม่มีอำนาจที่จะจัดการกับปัญหาบางประการได้ เพราะกฎหมายกำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าคณะพระสังฆาธิการฝ่ายบริหารการพระพุทธศาสนา ภารกิจเหล่านี้เป็นอันมากที่คนซึ่งมองเห็นปัญหาและสามารถแก้ปัญหานั้นได้ แต่กลับไม่มีอำนาจ ไม่มีหน้าที่ ไม่มีตำแหน่ง แต่คนที่มีอำนาจหน้าที่ ตำแหน่ง ท่านกลับมองไม่เห็นคือไม่รู้หรือไม่สามารถ

แม้ในหลักของพระวินัย พระที่จะทำหน้าที่บริหารกิจการพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงกำหนดเป็นคุณสมบัติไว้ชัดเจน เช่น “มีความฉลาด สามารถ ทรงธรรม ทรงวินัย แดกฉานในอุภโตภังค์คือวินัยของภิกษุและภิกษุณี รู้จักปัญหา สาเหตุแห่งปัญหา ความยุติลงของปัญหา หลักการวิธีการในการแก้ปัญหา ปราศจากอคติ ๔ ประการ มีพรชชาไม่น้อยกว่า ๕ พรชชา” เป็นต้น

แต่ประเด็นตรงนี้เราต้องยอมรับความจริงอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ที่ตามปกติแล้วจะชอบเป็นนั่นเป็นนี่เพราะเป็นการเสริมอัตตาให้แก่ตน แต่กลับเป็นแล้วไม่ชอบปฏิบัติภารกิจให้เหมาะสมตามที่ตนเป็น ที่สำคัญคือขาดการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ และคุณธรรมให้มากพอและเหมาะสม

ต่อการเป็นของตน เมื่อเรากล่าวโดยองค์รวมชาวพุทธก็ตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนตามสมควรแก่ฐานะที่ตนเป็น การจะพูดว่าฟื้นฟูพระพุทธศาสนานั้น หากถึงคราวที่จะต้องทำ ก็จะต้องย้อนกลับไปหาหลักการดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า แสดงว่าจะต้องมีการถอยหลังเข้าคลองแห่งธรรมในการสืบสานอายุพระพุทธศาสนา

ศาสนจักรจะต้องเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ปัจเจกชนในองค์กร จนกลายเป็นองค์กรที่มีความแข็งแกร่งมากพอต่อการเป็นผู้ชี้้นำความถูกต้องให้แก่สังคม โดยไม่ยอมจำนนให้การเมืองครอบงำไปทุกกรณี แต่พระพุทธศาสนาจะต้องพยายามตอบปัญหาให้แก่อนุชนรุ่นใหม่ที่เธอชอบตั้งปัญหาถามว่า

มีพระไว้ทำอะไร?

สถาบันสงฆ์จะต้องดำรงบทบาทของตนในฐานะเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณของสังคม ด้วยการเน้นหนักไปที่พระสังฆคณ ๔ ประการแรก ที่เน้นออกมาทางการปฏิบัติพัฒนาตน จนมีความพร้อมที่จะทำหน้าที่อนุเคราะห์ต่อชาวโลก ตามสมควรแก่ฐานะความรู้ ความสามารถของตน จนสังคมตอบสนองด้วยความศรัทธาปสาทะต่อสถาบัน มองเห็นองค์กรสถาบันว่า เป็นพระที่ควรแก่การต้อนรับ ควรแก่การค้ำับ ควรแก่การทำบุญ ควรแก่การไหว้ เพราะเป็นเนืองนบุญของโลก” แต่ต้องเป็นการปฏิบัติเพราะเป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ หาใช่ปฏิบัติเพื่อลาภสักการะ และชื่อเสียงแต่ประการใดไม่

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

หลักการที่จะต้องตระหนักคือ

สถาบันสงฆ์เปรียบเหมือนปลา

ชาวประชาเปรียบเหมือนน้ำ

หลักการสงเคราะห์ต่อกันระหว่างพุทธบริษัทนั้น พระพุทธเจ้าทรงประทานหลักโดยสรุปไว้ว่า การสงเคราะห์คือ

อามิสสังคหะ การสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของ เป็นภารกิจของชาวบ้านที่ประกอบอาชีพมีปัจจัยมากพอตามสมควรแก่ฐานะของตน ที่จะให้การสงเคราะห์การศึกษา การปฏิบัติแก่พระภิกษุสามเณรได้

ธัมมสังคหะ การสงเคราะห์ด้วยธรรม ที่อาจจะสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เขาเห็น และเย็นให้เขาสามารถสัมผัสได้ พระในฐานะที่มีหน้าที่หลักในการศึกษาพระสังฆธรรม ปฏิบัติตนตามหลักพระสังฆธรรม จนได้สัมผัสผลในระดับใดก็ตาม ให้อาศัยความกรุณาต่อสาธุชน นำธรรมเหล่านั้นไปเผยแผ่ ชี้แจง แสดงเปิดเผย กระทำเรื่องยากให้ง่าย กระทำเรื่องลึกให้ตื้น กระทำเรื่องไกลให้เป็นเรื่องใกล้ นำความคิดเขาจากเรื่องที่เขาทำได้ อยู่แล้ว ไปหาเรื่องที่เหมาะสมนั้น อันเป็นการอิงอาศัยกันของพุทธบริษัท หากก้าวไปถึงจุดนั้นได้ การสืบสานอายุพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ ก็ไม่เป็นเรื่องยากเกินไปที่จะช่วยกันสืบสานพุทธศาสน์ ด้วยสำนึกดีทำหน้าที่ของตนดีของพุทธบริษัท ทั้งฝ่ายคฤหัสถ์และบรรพชิต อันเป็นภารกิจที่ต้องทำร่วมกัน และทำด้วยกันตามสมควรแก่ฐานะที่ตนเป็น

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

สำหรับคนต่างศาสนาท่านจะว่าอย่างไรก็ต้องขอขบใจที่
ช่วยกระตุ้นเตือน จะทำเพราะเหตุอะไรก็ตาม

การมองว่าพระพุทธศาสนาขาดความสามารถในการ
บริหาร ที่จะนำไปสู่การปรับปรุง

ไม่ทราบว่าคุณที่พูด เขียน คงอยู่ในฐานะเป็นชาวต่าง
ประเทศ ต่างศาสนา เขาก็คงมองจากพื้นฐานของเขา ที่เขา
เข้าใจว่าเขาเป็นอารยประเทศ ทุกอย่างที่มีในประเทศของเขา
คือมาตรฐานที่คนอื่นควรเอาเป็นตัวอย่าง อันเป็นการแสดง
ปมเชื่องตามธรรมดาของคนเหล่านั้น แต่เราต้องเข้าใจความ
สามารถในการบริหารนั้น พระพุทธศาสนาเน้นที่การบริหาร
ตนเองเป็นหลัก หลักการส่วนใหญ่ของพระพุทธศาสนาจึงเน้น
ที่การศึกษา การปฏิบัติธรรม การได้สัมผัสผลที่ทุกคนก็รู้ด้วย
ใจของตนเอง การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ก็ทำได้เพียงการ
เผยแผ่ไม่สามารถสั่งการบริหารจัดการอะไรใครได้ ในการ
ดูแลรักษาพระพุทธศาสนาจะเน้นไปที่อันตรายจากภายใน
ภายนอก ซึ่งก็มีการทำกันอยู่อย่างต่อเนื่อง

สำหรับชาวพุทธที่เป็นฆราวาส องค์กรรมสงฆ์ไม่สามารถไป
บริหารจัดการอะไรเขาได้ เขาจะไหว้พระสวดมนต์ สมาทานศีล
ฟังธรรม ปฏิบัติธรรม ล้วนให้เป็นไปตามความสมัครใจของเขา
เอง ในเมื่อคำว่าความสามารถในการบริหารที่นำมาใช้มีความ
หมายไม่ตรงกัน ก็เป็นธรรมดาที่จะมองว่าไม่สามารถ เพราะ
ไม่สามารถทำอย่างที่เขาคิดว่าควรทำ ตามที่องค์กรรมของเขา
ชาติของเขากระทำ

กล่าวโดยเฉพาะการบริหารกิจการของคณะสงฆ์ ท่านเหล่านั้นปฏิบัติไปตามหลักของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎที่ท่านเหล่านั้นตราขึ้นบังคับในฐานะนั้นๆ ท่านเข้าใจว่าท่านทำดีที่สุดแล้ว การวิพากษ์วิจารณ์นั้น ฟังสังเกตคนต่อมวอยกับคนดูมวอย จะมองคู่ต่อสู้แตกต่างกัน คนดูมวอยคิดว่าควรทำอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ในเวทีจริงๆ แล้วไม่อาจทำได้หรอก ถ้าใครทำที่ตนต้องการได้ตลอด แสดงว่ามวอยก็ต้องแพ้ตลอด ชนะตลอด แต่สถานการณ์บนเวทีเป็นอย่างหนึ่ง สถานการณ์ด้านคนดูก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง

พระสงฆ์ไทยก็คือคนไทย ที่มีลักษณะหัวอ่อน เชื่อเจ้านาย มาตลอด เมื่อรัฐออกกฎหมายมาก็ยอมจำนนที่จะทำตนเป็นเด็กดีของรัฐ พยายามทำตามทุกอย่าง ทั้งๆ ที่ความคิดของคนเหล่านั้น แม้ขณะที่ร่างพระราชบัญญัติอยู่ อาจจะมีเคลือบหูหรืออยู่ด้วย พระราชบัญญัติของคณะสงฆ์จึงคล้อยไปทางเป็น "โลงผี" คือคนสร้างพระราชบัญญัติไม่ได้ใช้ คนใช้ไม่ได้สร้าง หากจะมองว่าขาดความสามารถในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ก็ต้องยอมรับความจริงว่าการทำตนเป็นเด็กดีของรัฐเสมอไปนั้น บางคราวก็มีปัญหาในตัวเอง เพราะเขาร่างขึ้นมาจากกิเลส ที่แสดงความเป็นเรา เป็นของเราออกมาชัดเจน บางครั้งไม่ค่อยพูดเรื่องพระธรรมวินัยกัน และอ้างพระราชบัญญัติ กฎมหาเถรสมาคม มาเป็นหลัก ตรงนี้ถือว่าเป็นจุดอ่อนได้ประการหนึ่ง ที่คณะผู้บริหารการพระศาสนาจะต้องตระหนัก มีความชัดเจนด้วยตนเอง และพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการร่างพระราชบัญญัติบริหารกิจการพระพุทธศาสนา

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

แห่งชาติ ไม่ใช่เอามาบริหารคนเพียง ๓ แสนกว่าคนอย่างในปัจจุบัน แต่ก็เข้าอีกรอบเดิมคือ คนใช้ไม่ได้ร่าง คนร่างไม่ได้ใช้ คนใช้ยอมจำนนตามที่รัฐว่ามา

โบราณท่านจึงว่าแม้จึงจกตกก็ควรหยุดบ้าง การที่มีคนต่างชาติเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนา จนมองจุดอ่อนจุดแข็ง ออก และเผยแพร่เอกสารออกไปจำนวนมากนั้น มีลักษณะของการชี้โพรงให้กระรอก การหันมาตรวจสอบทบทวนเสริมสร้างจุดแข็งให้มีความมั่นคงขึ้น แก้ไขจุดอ่อนจนกลายเป็นจุดแข็ง หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนานั้น หากเราเดินตามรอยบาทพระศาสดาได้ จะสามารถนำพาองค์กรไปได้ด้วยดี สามารถต่อสู้กับกระแสโลกาภิวัตน์ได้ไม่ยากนัก เพราะในความเป็นจริง “อุดมการณ์ หลักการ วิธีการ ปฏิบัติการ ทางพระพุทธศาสนา” ออกมาจากพระสัมพันธูปัญญาญาณของพระพุทธเจ้า ไม่ต้องกลัวว่าจะล้าสมัยแต่จะร่วมสมัยอยู่ตลอดไป สังคมสงฆ์เราที่ยอมจำนน ต่อพระราชบัญญัติ จนไม่คิดหาทางออกให้เกิดประสิทธิภาพในการนำพาองค์กร น่าจะเกิดมาจากความคิดในการบิณฑบาต ในการฉันภัตตาหาร คือรับและฉันตามที่เขาถวาย เขาถวายมาอย่างไรก็ฉันไปอย่างนั้น การทำอย่างนั้นเป็นการเจริญมรรคสี่จ แต่การกลัวจนจำนนต่ออำนาจรัฐในฐานะของศาสนจักรนั้น หาเป็นการสมควรเสมอไปไม่ อย่างน้อยควรขอมีโอกาสร่วมคิด ร่วมร่าง ร่วมสร้างพระราชบัญญัติที่คณะสงฆ์จะต้องนำมาบริหารพระพุทธศาสนาด้วย

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

๒๐. เวลานี้มีข่าวหนาหูว่า พระภิกษุในพระพุทธศาสนา
ประพฤติด้อยกว่าในพระธรรมวินัยเป็นอันมาก ข้อนี้
จริงหรือไม่จริง?

- การประพฤติปฏิบัติของพระภิกษุ สามเณรในพุทธ
ศาสนานั้น ในความเป็นจริงแล้วมีอาการค่อนข้างก้าวกระโจน
คือตอนที่ยังไม่บวช แมื่อก่อนจะเข้าบวชเพียงวันเดียว มีเป็นอัน
มากที่รักษาศีล ๕ ยังไม่ได้เลย แต่พอผ่านกรรมวิธีการบรรพชา
เป็นสามเณร และอุปสมบทเป็นพระ สามเณรต้องรักษาศีลรวม
ทั้งหมด ๑๐๐ กว่าข้อ พระภิกษุต้องรักษาศีลในพระปาติโมกข์
๒๒๗ ข้อ นอกพระปาติโมกข์อีกมาก การปฏิบัติตนในตอนแรก
จึงมีอาการค่อนข้างเครียดมากอยู่เพราะทำได้ยากมาก แต่ท่าน
ก็ค่อยๆ ปรับปรุงตนเป็นไปตามลำดับ การปฏิบัติตนของท่านใน
ขั้นศีลก็ค่อยๆ ดีไปตามลำดับ

แต่เพราะเป็นเรื่องที่ยากต่อการปฏิบัติให้สมบูรณ์แม้ใน
ขั้นของศีล พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติในรูปค้อยๆ เป็น ค้อยๆ
ไป ยกเว้นการกระทำผิด ๔ เรื่อง ที่ถือว่าขาดจากความเป็น
ภิกษุไปทันที ในชาตินี้จะบวชต่อไปมิได้แล้ว เรียกว่าอาบัติ
ปาราชิก ๔ ประการ คือ

“การเสพเมถุนกับคนสัตว์ก็ตาม การฆ่าคนให้ตาย
การลักทรัพย์เขาตั้งแต่ ๕ มาสก ประมาณ ๒๐๐ กว่า
บาทขึ้นไป การพูดอวดคุณพิเศษของตนในทางที่ไม่จริง”

หากลองสังเกตจะพบว่าความจริงคือศีล ๕ ประการ
๔ ข้อแรกเพียงแต่วางสลับข้อ ๑ กับข้อ ๓ เท่านั้น แต่โทษจะ

แรงมากเหมือนโทษประหารชีวิตในทางโลก โทษรอลงมาให้
ประพฤติวัตรคือกฎเกณฑ์ที่วินัยกำหนดไว้ ตามขั้นตอนของ
อาบัติเหล่านั้น เมื่อผ่านขั้นตอนมาถูกต้องแล้ว ก็กลับบริสุทธิ์
อย่างเดิม อีก ๕ ประเภทบางอย่างต้องสละของที่เป็นเหตุให้
ต้องอาบัติก่อนจึงแสดงอาบัติได้ บางอย่างต้องทุบทำลายของที่
เป็นเหตุให้ต้องอาบัติก่อน จึงแสดงอาบัติตก ส่วนมากสารภาพ
ความผิดของตนที่ท่านเรียกว่าแสดงอาบัติก็บริสุทธิ์ได้แล้ว เพราะ
เป็นเพียงกฎกติกาของนักบวชเท่านั้น

หากจะมีข่าวคราวไม่ดีที่เกี่ยวกับความประพฤติของ
พระ เช่นสมมติว่าพระต้องอาบัติปาราชิก ๔ ข้อแรก สละ
สมณเพศออกไปก็จบ ๓ ข้อหลังต้องคดีอาญาต้องรับโทษ
ทางบ้านเมืองต่อไป แต่พอสึกไปแล้วในขณะที่ศาลยังไม่ตัดสิน
นั่นเอง สังคมหาสนใจไม่ กรณีที่เป็นข่าวแพร่หลายทางหนังสือ
พิมพ์จึงมักเป็นเรื่อง สตรี เงินตรา การเสพสิ่งเสพติด และ
การหากินในทางที่ไม่ชอบ ที่บางกรณีเป็นเพียงการขัดแย้งกัน
ของคนบางพวก แต่คนมักไม่ยอมให้ผ่านขั้นตอนตามพระวินัย
สังคมมักตัดสินให้สึกโดยไม่ต้องผ่านขั้นตอน ในขณะที่คน
เหล่านี้ เช่น ทหาร ตำรวจ ข้าราชการต่างๆ ที่ผิดวินัยของ
ข้าราชการกลับไม่มีคนสนใจที่จะให้ศาลรับตัดสิน

ในการบริหารองค์กรบุคคล หากเราจะเชื่อตามคนที่กล่าว
หาพระแล้ว ทางคณะสงฆ์จับสึกตามคำกล่าวหาทุกคราวไป
ท่านคิดว่าพระพุทธศาสนาจะสามารถสืบต่อมาถึงปัจจุบัน
หรือไม่? การกล่าวหากันทางพระวินัยนั้น มีสาเหตุหลายทาง

เช่น ความโกรธ การผูกโกรธ การดูหมิ่นกัน การแข่งดีกัน การริษยากัน ความตระหนี่ในด้านต่างๆ พระในพระพุทธศาสนา ดำรงอยู่ท่ามกลางการสูญเสียด้านศาสนิกของศาสนาอื่นๆ เพราะคนเหล่านั้นเปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา จึงมีการกล่าวหาใส่ร้ายพระภิกษุมา แม้แต่พระพุทธเจ้าก็ไม่งดเว้น หากเราคล้อยตามคำตำหนิกล่าวหาของคนทุกคน ผลสุดท้ายจะประสบกับปัญหาเรื่อง “การยืมดาบฆ่าคน การเป็นไม้ไผ่ที่ไปเป็นด้ามให้พวามาดัดกอไผ่”

การผิดพระวินัยของพระที่มีการกล่าวหากันในทางหน้าหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ วิทยุ สื่อต่างๆ นำไปขยายต่ออันนั้น หากสังเกตให้ดีจะพบว่า ส่วนมากจะเกิดแก่พระที่เด่นดัง มีคนนับถือท่านมากๆ การเล่นเกมพระพวกนี้มีเงื่อนไข่มาก บางคราวเรื่องของพระเพียงรูปเดียว แต่สื่อเอามาเล่นกันถึง ๓ ปี บางคราวหาข่าวในปัจจุบันไม่ได้ สื่อก็ไปดึงเอาเหตุการณ์เรื่อง “บุญเพ็งหีบเหล็ก” ในสมัยรัชกาลที่ ๓ มาทำเป็นข่าว ในรูปของการย้อนรอย สังคมโลกนิยมชมชอบพูดถึงความเสียหายของคนอื่น แต่เขาต้องแน่ใจว่าคนนั้นจะไม่กลับไปทำอันตรายตน

ดังนั้น ทุกศาสนาจึงมีเรื่องของนักบวชในรูปของการเสพเมถุน การลักขโมย การหลอกลวงมาแล้วกัน ในสังคมไทยทุกส่วนของประเทศจึงมีนิทานเรื่อง “ตาเถน ยายซี” เล่าในวงเหล้ากันมาตลอด

ปัญหาการล่วงละเมิดวินัยของพระหากจะมี ก็มีไม่เกินท่าน ในอดีตที่ได้เคยล่วงละเมิดมาแล้ว เพราะบทบัญญัติของพระวินัย นั้น เกิดจากพระสมัยพุทธกาลประพฤติไม่เหมาะสมในเรื่องนั้นๆ เป็นเหตุให้พระพุทเจ้าทรงบัญญัติเป็นวินัยกำหนดโทษจากการ กระทำเช่นนั้นไว้ตามโครงสร้างที่กล่าวไว้ในตอนต้น

ข้อที่ไม่ควรลืมคือพระบวชมาเพื่อศึกษา ประพฤติปฏิบัติ ตามพระธรรมวินัย ในรูปของการฝึกปรือตัวเอง ส่วนมากจะทำ กันไม่ได้ตลอด คนที่สามารถปฏิบัติรักษาได้ดีพอประมาณใน จำนวน ๑๐๐ คน เอาให้ได้สัก ๓ คนก็บุญแล้ว ข้อนี้ขอให้ท่าน จงทดสอบดูตัวเองในฐานะที่ท่านก็เป็นคนไทยเหมือนกับพระ และเป็นลูกชาวบ้านเช่นเดียวกับพระ เกิด เจริญเติบโต ศึกษา เล่าเรียนมาในโรงเรียนเช่นเดียวกับคนที่เข้าไปบวช ในขณะที่พระท่านรักษาศีลจำนวนมาก ทำถูกบ้างผิดบ้างเป็นธรรมดา ของคนที่กำลังฝึกปรือตนเอง ขอให้ท่านทดลองรักษาศีล ๕ ข้อ ให้ได้สัก ๗ วัน ลองดูว่ามีศีลข้อไหนบกพร่องไปบ้าง หากคน เรา รู้จักคิดเอาใจเขามาใส่ใจเราอย่าเกณฑ์ให้เป็นอย่างที่ท่านเอง คิดจะให้ เป็น ซึ่งท่านก็ต้องเป็นอย่างที่ท่านสามารถเป็น เช่นเดียวกับ คนทั่วไปนั้นแหละ ทุกคนสามารถทำ สามารถเป็น สามารถ มีตามความสามารถของแต่ละคน ซึ่งอย่างไรก็ไม่เหมือนกัน

การพูดว่า “พระภิกษุสงฆ์ประพฤติย่อหย่อนในพระธรรม วินัยเป็นอันมาก” นั้น คำว่ามากยากต่อการนิยาม จากสอง ขึ้นไปก็มากกว่าหนึ่งแล้ว จำนวนพระ ๓๕๐,๐๐๐ รูปนั้น ถูกกล่าวหาที่รูปจึงจะจัดว่ามาก ในความเป็นจริงคนไทยที่ไป

ในประเทศต่างๆ ที่มีพระสงฆ์อย่างประเทศไทย จะพบความจริงว่าพระสงฆ์ไทยเคร่งครัดต่อพระวินัยมากกว่าพระในประเทศอื่น แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าไม่จริง เพียงแต่มีตามธรรมชาติของคน ที่ฝึกปรือตนเองอยู่ ตราบใดที่ท่านยังไม่เป็นพระโสดาบันขึ้นไป โอกาสที่จะให้ศีลท่านสมบูรณ์จะเป็นไปได้ยาก แต่ในการบริหารบุคคลนั้น เมื่อมีปัญหา ก็แก้ไขกันไป มีปัญหาอีกก็แก้ไขกันอีก ข้อที่ควรตระหนักถึงความจริงคือ

คนที่ประพฤติสมบูรณ์ล้วนมาจากคนที่ไม่สมบูรณ์ ในหมู่คนที่สมบูรณ์นั้นเองทุกท่านล้วนเคยผ่านความบกพร่องมาก่อนด้วยกันทุกคน แม้แต่คนระดับศาสดาในโลกนี้ ก็เคยมีความบกพร่องมาด้วยกันทั้งนั้น หากไม่มีความบกพร่องแล้ว ความสมบูรณ์จะเกิดได้อย่างไร จากที่ไหนเล่า?

การสร้างความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ระหว่างพระภิกษุสามเณร กับสาธุชนนั้น สุจริตที่ต้องมีเป็นพื้นฐานมีความสำคัญมาก ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงหน้าที่ของชาวบ้านที่ควรมีต่อพระภิกษุสามเณร คือ

“ต้องมีเมตตาทางกาย จะทำอะไรจะพูดอะไรจะคิดอะไรต่อพระภิกษุสามเณร ก็ต้องทำพูดคิดด้วยเมตตา มีความพร้อมที่จะรอคอย อดทน ให้อภัย เข้าใจ เห็นใจ มีความพร้อมที่จะให้การสนับสนุนด้วยปัจจัย ๔ และมีความพร้อมที่จะต้อนรับท่านเมื่อท่านมาเยี่ยมเยือน”

การสืบสาน รักษา พัฒนาการความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ระหว่างพุทธบริษัท ล้วนเกิดจากจิตที่มีความเมตตาเอ็นดูต่อกัน

แต่ละฝ่ายพยายามที่เข้าถึงภาวะของความเป็นพุทธเต็มตามความสามารถของตนในฐานะของ “โลกานุกัมปโก” คือมีจิตคิดอนุเคราะห์ต่อชาวโลก ตามรอยบาทพระศาสดา

ปัญหานี้เข้าใจว่าคงเป็นปัญหาจากคนนอกศาสนาหรือคนที่ไม่ค่อยเข้าวัด ฟังธรรม จำศีล หากท่านสาธุชนได้สัมผัสคนที่เข้าวัด ฟังธรรม จำศีลจริงจะพบว่า ไม่ว่าจะเหตุการ์ณอะไรจะเกิดขึ้นแก่พระรูปใด ท่านจะไม่หวั่นไหวไปตามกระแสต่างๆ เพราะท่านตระหนักด้วยใจของท่านตามกฎแห่งกรรม ที่บางครั้งคิดง่าย ๆ ว่า

“ควายใครเข้าคอกคนนั้น กรรมใดใครก่อกคนนั้นก็รับกรรมกันไป ใครจะดีหรือชั่วอย่างไรล้วนอาศัยการกระทำของคน ๆ นั้นเอง”

แต่ความคิดระดับนี้ต้องเกิดจากคนที่เข้าใจพระ เข้าถึงพระ และพยายามปฏิบัติพัฒนาตนมาเช่นเดียวกับพระที่มีการหกล้ม หกลูกกันเป็นธรรมดาของการปฏิบัติพัฒนาอาการกาย วาจา ใจ ที่เป็นการทวนกระแสกิเลสอย่างแรง

ในส่วนของความผิดพลาดบกพร่องของพระนั่นเอง มีเป็นอันมากที่เป็นวินัยของท่านไม่เกี่ยวอะไรกับชาวบ้านเลยที่ท่านเรียกว่าเป็นปณณัติวัชชะ คือเป็นความผิดตามบทบัญญัติของพระวินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติแก่พระภิกษุ สามเณร เพื่อเป็นหลักในการฝึกจิตตนเองเท่านั้น แต่ชาวบ้านก็พยายามโจมตี เช่นตัวอย่างพระกินข้าวเย็น สมมติว่าท่านกินจริงก็เป็นความผิดส่วนตัวของท่าน ไม่เป็นบาปสักลอย่างการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

เป็นต้น แต่คนก็ยังด่า ถ้าคนเข้าใจเรื่องใจเขาใจเราจะไม่
เดือดร้อนอะไรกับคนเหล่านั้น เพราะใครทำกรรมอันใดไว้จะดี
หรือชั่วก็ตาม เขาเท่านั้นจะเป็นผู้รับผลของกรรม

การปรับท่าทีของตนให้เหมาะสมในกรณีการกระทำ
ของคนอื่น ตามโครงสร้างหลักคือพรหมวิหารตามทีกล่าวแล้ว
เป็นความถูกต้องและเหมาะสมยิ่ง ปัญหาที่บั่นทอนสุขภาพจิต
ของคนส่วนมากคือ เมื่อคนอื่นทำดีจิตจะริษยาต่อเขา เมื่อคนอื่น
เขาทำชั่วได้รับผลชั่ว จะไปซ้ำเติมเขา ด่าทอเขา หากคนที่ทำ
ความชั่วเป็นพระแม่ตนจะไม่รู้จักตอนท่านทำความดี เพราะ
ไม่เป็นข่าว แต่พอทราบข่าวว่าท่านถูกกล่าวหาว่าทำความชั่ว
คนบางพวกจะเชื่อกันที และแสดงความไม่พอใจต่อพระรูปนั้น
ทั้งๆ ที่ตนไม่รู้จักท่านมาก่อน เลิกการทำความดีของตน หรือ
ด่าทอนินทา ด่าว่าท่านซ้ำเติม โดยลืมไปว่าการด่าคนอื่นจะ
ด่าใคร อะไรก็ตาม เป็นวจีทุจริต และด่าไปด้วยอำนาจของ
โทสะ ริษยา แข่งดี เบียดเบียนไปตามสมควรแก่ท่าทีของตน
ต่อคนๆ นั้น ก่อนที่จะเกิดเรื่องการกล่าวหาขึ้น หมายความว่า
อย่างไร? หมายความว่า

- เห็นเขาทำความดี และได้ดีเราริษยาคือขอทำความชั่ว
ดีกว่า

- พอเขาทำความชั่ว ได้รับผลของความชั่ว ขอซ้ำเติม
ด้วยการด่าว่า นินทา หรือเลิกทำความดีตามหลักพระพุทธ
ศาสนา แม้ท่านผู้นั้นเป็นพระภิกษุ ที่ตนไม่เคยรู้จักมาก่อน

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

การมองคนอื่นในลักษณะนี้เป็นการเบียดเบียนตนเอง หมายความว่าตนเป็นศัตรูต่อตน ทำหน้าที่ถูกต้องในกรณีของการกระทำของคนอื่น หากเห็นเขาทำดี มีความสุขเราควรทำให้ยินดีด้วยมุทิตา แล้วใช้การกระทำของท่านเป็นบทเรียนในการดำเนินตนตาม ประพฤติปฏิบัติตามท่าน พอเห็นเขาทำความชั่ว หรือได้รับผลของความชั่ว ควรทำให้กอบปรี่ด้วยอุเบกขา ไม่แสดงความยินดียินร้ายอะไร แต่ใช้การกระทำของท่านเป็นบทเรียนที่จะสร้างสำนึก “หลาบจำ” ไม่ยอมประพฤติตนอย่างท่านที่ประสบปัญหาในลักษณะนั้น

พระพุทธเจ้าทรงสะท้อนการมองโลกของคนในโลก ที่อาศัยความรู้และความไม่รู้เป็นฐานในการคิด ตัดสินใจสำหรับตนเอง มีข้อความว่า

“เซอทั้งหลายจงมาดูโลกนี้อันตระการดุจราชรถ ที่พวกคนโง่ซ่องอยู่ แต่คนฉลาดรอบรู้หาซ่องอยู่ไม่”

ทรงประทานหลักในการหาประโยชน์จากการกล่าวร้าย ริษยา แข่งดีของอื่นให้เป็นประโยชน์ความว่า

“บุคคลไม่ควรใส่ใจสนใจต่อคำใส่ร้ายป้ายสีของคนอื่น หรือสิ่งที่ทำแล้วหรือยังไม่ได้ทำของคนอื่น แต่ควรมาสนใจในสิ่งที่ได้ทำแล้วและยังไม่ได้ทำของตนเอง”

ประสบการณ์ในชีวิตของมนุษย์ทุกกรณีขอเพียงแต่ใช้ปัญญาเป็นหลักในการคิดเท่านั้น เราสามารถหาประโยชน์ได้จากทุกๆ กรณีของสิ่งนั้น เพราะในความเป็นจริงแล้ว พฤติกรรมทุกอย่างของคน สัตว์ ล้วนเป็น “ลีลากรรม” เป็นครูสำหรับคนที่ฉลาดคิดเสมอ

๒๑. ถ้าตอบว่าจริงในข้อ ๒๐ ขอลถามว่าเป็นเพราะ

๒๑.๑ เรารับคนเข้ามาบวชง่ายเกินไป

๒๑.๒ คนที่บวชไม่มีความสำนึกในความรับผิดชอบ หรือ

๒๑.๓ ขาดการอบรมบ่มนิสัยจากพระอุปัชฌาย์ อาจารย์ หรือ

๒๑.๔ เราส่งเสริมให้พระภิกษุไปเมืองนอก ไปอยู่เดี่ยวๆ ขาดผู้ใหญ่ดูแล และสิ่งแวดล้อมอำนวยให้เสื่อม เช่น ทำน้ำมนต์ ทำเสน่ห์ เรี่ยไร ไม่ละอาย และยังมีความประพฤติเสียหาย ในเรื่องทางเพศอีกด้วย

๒๑.๕ สรุปรว่าไม่รู้จักพระพุทธศาสนาที่แท้จริง อย่างนี้ใช่หรือไม่ หรือมีเหตุอื่นได้อีก

- เป็นคำถามในลักษณะของปัญหาซ้อนปัญหา ในขณะที่เดียวกันก็ใช้ความสันนิษฐานมาสรุปเสร็จด้วยตนเอง แต่สามารถย้อนกลับไปหาคำตอบในข้ออื่นได้ทุกประเด็น ในที่นี้เพื่อให้มีความกระจ่างขึ้นตามสมควรแก่ประเด็นย่อย ที่ผู้ถามได้ตั้งข้อสังเกตขึ้นไปตามลำดับ คือ

๒๑.๑ คำถามในข้อที่ ๒๐ ในกรณีความประพฤติของพระบางรูปที่ไม่เหมาะสมนั้น มีทุกสังคมในโลกนี้ จะสามารถยกเว้นสังคมเดียวคือ “สังคมของพระอริยบุคคล” ท่านจะไม่บกพร่องด้วยตัวของท่านเอง แต่คนที่มากด้วยความโง่

ความผูกโกรธ ความริษยา ความแข่งดี ความตระหนี่ มักดูหมิ่นคนอื่น คงมีการพูดกล่าวหาใส่ร้ายท่านเพราะริษยา และแข่งดีได้อยู่ เพราะนั่นเป็นการกระทำของสามัญชน การวางหลักเกณฑ์ในรูปของการขีดเส้นไว้ว่า คนที่บวชมาจะต้องมีความบริสุทธิ์หมดจด ทำผิดอะไรไม่ได้ ไม่อย่างนั้นไม่ควรบวชเข้ามา แม้แต่คิดก็ผิดแล้ว เพราะในความเป็นจริง คำว่า วินัย มีความหมายว่า “เพราะมีนัยพิเศษ มีนัยต่างๆ เพราะเป็นหลักการ วิธีการในการฝึก กาย วาจา ใจ ของคนที่เข้ามาสู่ระบบของพระวินัย”

ดังนั้น พระภิกษุคือลูกของชาวบ้านที่เข้ามาบวชในพระธรรมวินัย เพื่อทำหน้าที่ศึกษาพระธรรมวินัย ปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย จนสามารถสัมผัสผลจากการศึกษา และการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ตามกำลังความสามารถ เวลาที่อำนวยให้ทำได้มากน้อยแค่ไหนเพียงไร เป็นเรื่องส่วนตัวของคนเหล่านั้น โดยแท้ หากทุกคนตระหนักถึงกฎแห่งกรรมว่า คนแต่ละคนมาสู่โลกนี้ด้วยกรรมของตน อยู่ในโลกนี้ด้วยกรรมของตน จากโลกนี้ไปด้วยกรรมของตนแล้ว ไม่มีความจำเป็นอะไรเลยที่เราจะต้องไปวุ่นวายกับกรรมของคนเหล่านั้น เว้นแต่คนๆ นั้นเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับตนโดยตรง

ประเด็นที่ว่า **เรารับคนเข้าบวชง่ายเกินไป?** ประเด็นนี้ต้องเข้าใจว่าการบวชนั้นเป็นสิทธิของชาวพุทธทุกคนที่ไม่บกพร่อง ในหลักเกณฑ์การพิจารณาตรวจสอบ ย่อมมีสิทธิที่จะเข้ามาบวชได้ทุกคน พระพุทธศาสนามีฐานะเป็นมรดกกรรมของมนุษยชาติ

แม้คนต่างศาสนาก็สามารถเข้ามาบวชได้ ถ้าไม่มีความบกพร่อง
ที่พระวินัยกำหนดไว้ว่าเป็นบรรพชาโทษ คือห้ามบวช และคน
ที่เข้ามาบวชคือลูกหลานของคนแถวๆ วัดนั้นแหละ ส่วนมาก
ก็จะเป็นญาติพี่น้องกันกับพระภายในวัดอยู่ด้วย พ่อแม่ของเขา
ก็เป็นผู้บำรุงวัด สืบต่อกันมาจากคนรุ่นก่อน กฎเกณฑ์ในการ
ให้ใครบวชหรือไม่ให้ใครบวชเป็นอำนาจหน้าที่ของพระพุทธรเจ้า
กฎเหล่านั้นพระพุทธรเจ้าทรงวางไว้อย่างไร พระต้องปฏิบัติ
ไปตามนั้น ไม่มีสิทธิที่จะเพิ่มหรือลดกฎเกณฑ์ที่พระพุทธรเจ้า
ทรงวางไว้ หลักการของพระพุทธศาสนาในกรณีนี้มีความ
ชัดเจนว่า

“เราจักไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธรเจ้ามิได้ทรงบัญญัติไว้
จักไม่เพิกถอนสิ่งที่พระพุทธรเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้ว จัก
สมาทานศึกษา สำเนียงไปตามสิกขาบทที่พระพุทธรเจ้า
ทรงบัญญัติไว้เท่านั้น

ทุกคนที่เข้ามาบวชได้ผ่านขั้นตอนการตรวจสอบตาม
หลักของพระวินัยมาแล้วทั้งนั้น ที่สำคัญคือพระพุทธศาสนา
โดยเฉพะอย่างยิ่งคือวัดแต่ละวัด ที่มีพระอุปัชฌาย์อาจารย์
สมภารเจ้าวัด และครูอาจารย์ มีภาระหน้าที่ในการฝึกปรือตนเอง
และฝึกปรือคนอื่นตามหลักของพระธรรมวินัย ที่พระพุทธรเจ้า
ทรงบัญญัติไว้

มีคนในปัจจุบันเป็นจำนวนมากเช่นนักวิชาการ ผู้บริหาร
กระทรวงทบวงกรมต่างๆ ที่ไม่เกี่ยวกับการพระศาสนามักจะมี
ข่าวออกมาเสมอที่จะตั้งกฎเกณฑ์ในการตรวจสอบกลิ่นกรองคน

ที่จะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ถ้าคิดว่าตนเองมีความสามารถที่จะเป็นพระที่ดีได้อย่าตำหนิคนอื่น ลองบวชเข้ามาดูเองซิแล้วจะรู้สึกว่าการต่อยมวยกับดูมวยไม่เหมือนกันหรือ ทดลองรักษาศีล ๕ ให้บริสุทธิ์รู้สึกเดือนก็ได้แล้วจะรู้สึกเองว่าไม่ง่ายอย่างที่เราคิด พุดให้คนอื่นทำหรือ การรักษาศีล ปฏิบัติธรรมเป็นเหมือนการว่ายน้ำทวนกระแสน้ำเชี่ยวกราก ไม่แกร่งจริงๆ จะยากต่อการฝ่าฟันให้ผ่านพ้นไปได้ การพุด การคิดนั้นดูแล้วจะง่ายแต่การทำทุกอย่างจะไม่ง่ายเลย แต่พื้นฐานของคนที่แตกต่างกันจะกลับเป็นปัจจัยสนับสนุนในการกระทำส่วนตนตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

ความดีคนดีทำได้ง่าย แต่คนชั่วทำได้ยาก

ความชั่วคนชั่วทำได้ง่าย แต่คนดีทำได้ยาก

แต่ประเด็นของปัญหาเป็นการพุดถึงการกำกับ การควบคุม การคัดสรรคนอื่น ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เป็นขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่น และวุฒิภาวะของคนที่จะเข้ามาบวช กลับเป็นปัจจัยตัดสินความง่ายยากของกรณีนั้นๆ

ต่อประเด็นที่ว่า *คนที่บวชไม่มีความสำนึกรับผิดชอบนั้น* ในด้านความเป็นจริงมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความรับผิดชอบต่ำ ยิ่งเป็นสังคมไทยเราจะมีปัญหาที่ “*ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ และความตรงต่อเวลา*” คนที่เข้ามาบวชส่วนมากเป็นผู้เยาว์ แต่ต้องตระหนักว่าเธอผ่านการฝึกปรืออบรมมาจาก

ข้างนอก จากครอบครัว ครูอาจารย์ในสถานศึกษาต่างๆ มาตามลำดับ พออายุ ๒๐ ล่วงไปแล้วก็ไหลเข้าสู่ระบบพระพุทธศาสนา ที่สำคัญคือส่วนมากที่สุดคือบวชแล้วสึกไปในขณะที่จิวยังใหม่อยู่เลย หากมีความพร้อมใจกันสร้างสำนึกให้เกิดขึ้นแก่เธอจากครอบครัว สถานศึกษาที่เธอผ่านมา การให้เธอเกิดสำนึกดีงามก็จะง่ายขึ้น แต่ส่วนมากแต่ละรูปมีความสำนึกดีมากพอสมควรแก่ฐานะของผู้เยาว์ แต่ต้องตระหนักว่า ภารกิจในการสร้างจิตสำนึกเป็นส่วนหนึ่งที่ต้องให้การศึกษาอบรม บทสร้างสำนึกท่านสร้างขึ้นเป็นบทสวดท่องจำและนำมาสวดสาธยายเตือนใจเอง ท่านองคมนตรีไทยมีการชักธงชาติขึ้นลงวันละ ๒ ครั้ง ในเพลงชาตินั้นเองได้มีการสร้างสำนึกกระตุ้นสำนึกกันทุกๆ วันว่า ความดำรงอยู่ของชนชาติไทยเพราะ “หมายรักษาสามัคคี มีความรักสงบ มีความเสียสละ และมีความกล้าหาญ”

สังคมจะต้องถามตนเองว่า เป็นอย่างไร?

มีความสามัคคีกันดีอยู่หรือ มีความรักสงบกันพอเพียงหรือ มีความเสียสละกันอย่างจริงจังไหม? ที่สำคัญคือกล้าหาญกันมากหรือขลาดเขลากันมากเล่า?

พระเวลาบวชเข้ามาแล้วเราเรียกว่า ภิกษุบ้าง สมณะบ้าง บรรพชิตบ้าง พระบ้าง นามแต่ละนามเป็นการสร้างสำนึกให้ท่านเพื่อเป็นให้ได้ เป็นให้ดี เป็นให้เป็น ภิกษุแปลว่าผู้เห็นภัยในสังสารวัฏ และผู้เที่ยวจาริกบิณฑบาต สมณะแปลว่าผู้สงบกาย วาจา ใจ บรรพชิตแปลว่าผู้เว้นบาป พระแปลว่าผู้ประเสริฐที่ท่านเหล่านั้นจะต้องพยายามทำตนให้ได้ดังนามที่เขาเรียกขานท่าน

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

ทรงแสดงหลักธรรมชุดหนึ่งมี ๑๐ ประการ เรียกว่า
ธรรมที่บรรพชิตควรพิจารณาบ่อยๆ ๑๐ ประการ คือ

บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า บัดนี้เรามีเพศต่างจาก
ภคุหัสต์แล้ว อาการกิริยาใดๆ ของสมณะ เราต้องทำอาการกิริยา
นั้นๆ

บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า การเลี้ยงชีวิตของเรา
เนื่องด้วยคนอื่น เราควรทำตัวให้เขาเลี้ยงง่าย

บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า อาการกาย วาจา
อย่างอื่นที่เราจะต้องทำให้ดีขึ้นไปกว่านี้ยังมีอยู่อีกไม่ใช่เพียง
เท่านี้

บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า ตัวของเราเองดีเทียบตัว
เราเองโดยศีลได้หรือไม่?

บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า ผู้รู้ใคร่ครวญแล้ว
ดีเทียบเราโดยศีลได้หรือไม่?

บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า เราต้องพลัดพรากจาก
ของรักของชอบใจทั้งหลายทั้งปวงไป

บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตน
ทำดีจักได้ดี ทำชั่วจักได้ชั่ว

บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า เรายินดีในสิ่งที่งัดหรือไม่

บรรพชิตควรพิจารณาเรื่อยๆ ว่า คุณวิเศษของเรามีอยู่
หรือไม่ ที่จะทำให้เราเป็นผู้ไม่เก้อเจิน ในเมื่อเพื่อนบรรพชิต
ถามในกาลภายหลัง

ในส่วนที่ท่านสำนึกได้ สำนึกดี สำนึกชอบก็มีอยู่มาก แต่เพราะการบวชเป็นพระภิกษุสามเณรเป็นระบบการเลื่อนไหลจากบ้านเข้าวัด จากวัดออกไปบ้านที่ต่อเนื่องกันมาตลอดกาลอันยาวนาน สำนึกที่ดีที่ชอบจำต้องมีการฝึกอบรมบ่มเพาะกันนานๆ แต่ข้อที่ไม่ควรลืมคือพระทุกรูปคือลูกหลานชาวบ้าน พระทุกรูปจึงเป็นลูกหลานชาวบ้าน ทุกอย่างที่เราทำลงไปทั้งส่วนดีและไม่ดี คือการกระทำของลูกหลานชาวบ้านคนหนึ่งบนแผ่นดินนี้ ที่สังคมจะต้องมีความเข้าใจ เห็นใจ และยอมรับความแตกต่างว่าเป็นนิรันดร์ โลกและสังคมทุกสังคมในทุกส่วนของโลกในกาลทั้ง ๓ มีความเป็นอย่างนี้เป็นธรรมดา

สำหรับประเด็นที่ว่า “การขาดการอบรมบ่มนิสัย โดยพระอุปัชฌาย์อาจารย์” นั้น ในความเป็นจริงคนที่เข้ามาบวชในวัดนั้น ในแต่ละวันหากเรานำมาเรียงกันว่าทำอะไรกันบ้าง ตื่นเช้าขึ้นมาเสร็จภารกิจส่วนตัวก็ออกบิณฑบาต จากนั้นฉันอาหาร ทำวัตรเช้า เข้าโรงเรียน เพล พัก บ่ายโมงเข้าโรงเรียน จากนั้นศึกษาค้นคว้าไปตามอัธยาศัย เย็นก็ทำวัตรสวดมนต์ ในแต่ละวันจะมีเวลาเป็นของตนเองจาก ๓ ทุ่มไปถึงตอนเช้ามีติดต่อกับนั้นจะผ่านกระบวนการศึกษาอบรมกิจวัตรมาอย่างต่อเนื่อง และในการอบรมนั้นจะเน้นไปที่ไตรสิกขาเป็นหลักสำคัญ ในความเป็นจริงพระอุปัชฌาย์ส่วนมากจะไม่ได้อยู่ร่วมวัดกับสังฆวิহারิกของตน แต่เธอก็มีอาจารย์ เจ้าอาวาส ครูพระพี่เลี้ยง เพื่อนพระภิกษุสามเณรด้วยกันดูแลกันอยู่ สำคัญอยู่ที่พ่อแม่ครูอาจารย์ของเธอก่อนที่จะเข้ามาบวช ท่านมีความ

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

รับผิดชอบในการอบรมบ่มนิสัยของลูกหลาน ศิษย์ของตนมา มากพอหรือไม่ หากมีมากพอการบวชจึงเป็นเพียงการต่อ ยอด ขึ้นไป ทุกอย่างจะง่ายขึ้นเพราะเวลาที่เธอบวชส่วนมากจะไม่ นาน มากพอต่อการฝึกปรืออบรมบ่มเพาะจนได้มาตรฐานทั่วถึง

สำหรับประเด็นที่ว่า เราส่งเสริมให้พระภิกษุไปเมือง นอกมากไป ไปอยู่เดี่ยวๆ ขาดผู้ใหญ่ดูแล สิ่งแวดล้อม อำนาจให้เสื่อม เช่น ทำน้ำมนต์ ทำเสน่ห์ เรียไร ไม่ละอาย และยังมีภาพประพจน์เสียหาย ในเรื่องทางเพศอีกด้วย

- ในความเป็นจริงการที่จะส่งพระไปต่างประเทศ ได้ผ่าน ขั้นตอนการฝึกอบรมจนตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนฝึกอบรมพระธรรมทูต ไปต่างประเทศ ผ่านหลักสูตรทั้งปริยัติ ปฏิบัติ ในรูปของการ ดิวเข้มกันทีเดียว กว่าที่จะสอบผ่าน ได้ผ่านขั้นตอนมากตามลำดับ แม้ก่อนจะส่งใครออกไปในแต่ละรูปมีขั้นตอนอีกมาก เมื่อไปอยู่ ต่างประเทศมีระบบในการกำกับควบคุมจากหน่วยย่อยถึงหน่วย ใหญ่ พระที่ไปอยู่ต่างประเทศจำนวนจึงไม่มาก และไม่ค่อยมี ปัญหาตามที่กล่าวหากัน แต่ส่วนมากจะเกิดจากความริษยา ความหวง ความเห็นแก่ตัวของคนในศาสนาอื่น ที่เขารู้สึกว่า พระไปแย่งศาสนิกของเขา ทำให้เขาสูญเสียอัตรากำลังคน ทรัพย์สินที่เขาจะได้ การเบียดเบียนจากศาสนาอื่นจึงมีมาก และส่วนมากจะออกมาในรูปของ การใช้เงินตรา กับสตรีเป็น เครื่องมือ การจะจ้างผู้หญิงมากล่าวหาว่าพระมีอะไรกับตน สำหรับคนที่เขานับถือศาสนาอื่น เขารู้สึกว่าเขาได้ทำบุญด้วย ซ้ำไป อันตรายใหญ่ของพระในต่างประเทศ จะออกมาในรูปของ

“สวัสดิการ สัมพันธไมตรี นารีพิฆาต วินาศกรรม”

อันเป็นสูตรหลักที่เขาจะใช้ได้เสมอ สำหรับประชากรที่ขาด
สำนึกที่ดี มีการศึกษามาไม่มาก แต่ชอบเรื่องง่ายและพูดมาก
จนประเด็นจริงๆ นิดเดียว แต่ต้องการความตื่นเต้นจึงนำมา
ขยายกันจนเป็นเรื่องใหญ่ การทำน้อมนัตเป็นเรื่องขวัญกำลังใจ
ความเชื่อถือ ความต้องการของชาวบ้าน ในต่างประเทศแม้แต่
ฝรั่งหากเขามีปัญหาที่หาทางออกไม่ได้ บางคนก็มาขอทำน้อมนัต
จากพระ การทำเช่นนี้รู้สึกว่าเป็นการกล่าวหาเกินไป เพราะ
พระรุ่นใหม่ไม่มีใครเขาเรียนวิธีทำเช่นนี้กัน นอกจากเป็นวิธีการ
ทางจิตวิทยา เช่น เมตตามหานิยม คงกระพันชาตรี แคล้วคลาด
หากสามารถทำตนเองให้เป็นคน

มีความโอบอ้อมอารี วจีไพเราะ สงเคราะห์ประชาชน
วางตนเข้ากับคนอื่นได้ดี

มีจิตใจอ่อนโยน มีวาจาอ่อนหวาน มีกิริยาอาการ
อ่อนน้อม เป็นต้น

การเรียไร ในความจริงศาสนาทุกศาสนาล้วนมีการเรียไร
เพื่อดำเนินกิจกรรมทางศาสนาด้วยกันทั้งนั้น ศาสนาอื่นเขาหัก
เอาจากรายได้ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ของศาสนิกด้วยซ้ำไป คำถาม
เลยกลายเป็นการกล่าวหาโดยไม่รู้ว่าจะไรเป็นอะไร ขอเพียง
ได้ใช้อารมณ์ของตนระบายความรู้สึกต่อต้านพระพุทธศาสนา
เท่านั้น

สำหรับการไม่ละอายเราต้องรู้ว่า ความละอายหรือไม่
ละอาย เป็นความคิดภายในจิตของคน เราไม่ทราบหรือกว่า
ใครมีหิริโอตตปปะหรือไม่ คนถามปัญหาจะต้องถามตนเอง

เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา

แล้วหาคำตอบที่เป็นจริงออกมาว่า เราเองเป็นคนมีความละเอียด
แก้ไขในการทำบาป พุทธบาป คิดบาปดีอยู่หรือเสียด้วย

ในกรณีของ**บทสรุป**พูดจนไม่ทราบว่าการจะถาม
เรื่องอะไรที่ว่า สรุปว่า ท่านไม่รู้จักพระพุทธศาสนาที่แท้จริง
อย่างนี้ใช่หรือไม่ หรือมีเหตุอื่นใดอีก?

ฟังแล้วไม่ค่อยจะเข้าใจว่า คำว่า “ท่าน” ในที่นี้หมายถึง
ใคร หมายถึงตัวผู้ถาม หรือพระที่เขากล่าวหา หรือคนที่ตอบ
คำถาม

แต่สามารถสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนา คือคำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้า คำสั่งจะหนักไปทางพระวินัยหรือศีล คำสอน
คือหลักธรรมที่จำแนกไปตามโครงสร้างของอริยสัจ ๔ ประการ
ชาวพุทธแม้จะมีการศึกษามาแล้ว แต่หากได้ปฏิบัติจนเข้าถึง
สภาวะของธรรมที่จิตของตน โดยเห็นว่าคนสามารถปลงตก
ในความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งทั้งที่เป็นของตนหรือที่ตน
ไม่ชอบ ก็เลศภายในจิตของตนได้ลดลงไปพอสมควร ในขณะที่
คุณธรรม มโนธรรมของตนสูงขึ้น รู้สึกว่ามีความสุข ความสงบ
ความเยือกเย็นปรากฏแก่จิตเพิ่มขึ้นแสดงว่าได้เดินมาถูกทาง
แล้ว ในกรณีของคนที่เปลี่ยนแปลงไปตามกรรมของเขาเรา
สามารถปรับท่าทีทางจิตของเราต่อเขา ไปตามโครงสร้างของ
พรหมวิหาร ๔ ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ไป
ตามสมควรแก่กรณีของบุคคลนั้นๆ ในขณะนั้นๆ แสดงว่ามีสติ
ปัญญา ความเพียรเป็นหลักในการกำกับจิตที่จะพูด ทำ คิด
ในทางที่เกื้อกูลต่อสุขภาพจิตของตน

ไม่รู้หรือดูเบา

การเรียนรู้พระพุทธศาสนาเป็นจุดเริ่มต้น แต่การได้สัมผัสผลแห่งธรรมเป็นตัวแท้ของพระพุทธศาสนาทีเดียว นั่นคือการทำสมาธิ ทำจิตของตนให้หลุดพ้นจากอำนาจของกิเลสด้วยพลังของ ศีล สมาธิ ปัญญา ตามลำดับ หากคำว่าท่านหมายถึงพระภิกษุที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา ท่านก็มีความรู้ในพระพุทธศาสนาตามสมควรแก่ฐานะของท่าน ที่ท่านสามารถเข้าใจ เข้าถึงศาสนธรรมในทางพระพุทธศาสนาตามโครงสร้างของไตรสิกขาดังกล่าว แต่ถ้าคำว่า ท่าน หมายถึงคนต่างศาสนาที่มีประเด็นกล่าวหามาตามลำดับนั้น มีความสมเหตุสมผลที่จะกล่าวว่าท่านไม่รู้จักพระพุทธศาสนาที่แท้จริง เพราะท่านจะหย่อนหมดทั้งด้านการศึกษา การปฏิบัติ ปวศการที่จะพูดถึงการสัมผัสผล เพราะฐานใจ คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ต่อพระพุทธศาสนาของท่านเหล่านั้นมีไม่มากพอตามธรรมดาของท่าน เพราะท่านมิได้เป็นพุทธศาสนิกชน

ในเอกสารชุดนี้เอง ท่านได้จั่วหัวข้อไว้ว่า เรื่องการประชุมเป็นการภายใน พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพื่อความมั่นคงสถาบันแห่งพระพุทธศาสนา โดยกำหนดประเด็นหลักไว้ ๕ ประการ เริ่มต้นที่

หลักการ

๑. กำหนดหลักธรรมที่เป็นแก่นพระพุทธศาสนา เพื่อความเข้าใจอันดีของพุทธศาสนิกชนธรรมดาทั่วไป

๒. ขจัดความเข้าใจอันไม่ถูกต้องว่า ลัทธินิยมใดเป็นพระพุทธศาสนา หรือเพียงแอบแฝงพระพุทธศาสนา

๓. ข้อที่ศาสนิกชนอื่นตำหนิพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ และชาวพุทธว่า บกพร่องหรือมลาย

๔. วิเคราะห์การประพุดติบางอย่าง ที่อาจทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธา พร้อมทั้งวิธีแก้ไข

๕. วิเคราะห์ถึงข้ออื่นที่เกี่ยวข้องกับ ๔ ข้อข้างต้น

ในขณะที่เดียวกันท่านมีตัวอักษรสีแดงว่า ปกปิด ทั้งข้างบนและข้างล่าง ท่านประชุมกันเมื่อวันที่ ๑๖-๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๗ และเอกสารเรื่องนี้ก็ได้มีการปกปิดจริงตลอดมา จึงไม่แน่ใจว่าเมื่อทุกอย่างปกปิดพุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร จะทราบได้อย่างไรเล่าว่า อะไรคือปัญหา อะไรคือสาเหตุแห่งปัญหา อะไรคือความปราศจากปัญหา อะไรคือหลักการ วิธีการ ปฏิบัติการในการปกป้อง ขจัดปัญหาอุปสรรคของพระพุทธศาสนา และอะไรคือหลักการ วิธีการปฏิบัติในการสร้างสรรค์พัฒนาศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนพิธีให้เป็นปัจจัยเสริมต่อการศึกษา การปฏิบัติ การได้สัมผัสผล และการขจัดปรับวาทะที่มีต่อพระพุทธศาสนา

บทสรุปของปัญหา

ในคำถามทั้ง ๒๑ ประเด็นท่านได้ตอบกันไปแล้ว แต่เมื่อต้องการจะจัดทำให้ร่วมสมัย จึงไม่สนใจต่อคำตอบของท่าน สนใจเฉพาะตัวปัญหาที่เห็นว่า ในความเป็นจริงแล้วปัญหาทุกข้อเป็นปัญหาถาวรในพระพุทธศาสนา มีการกล่าวหาจากคนในก็มีคนนอกก็มี คนของเราถูกเขายืมเป็นดาบให้มาฆ่าพวกเดียวกันก็มี จากหลักฐานในทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา อันตรายที่เคยเกิดขึ้นและสามารถทำอันตรายต่อพระพุทธศาสนาให้อันตรธานไปจากท้องถิ่นนั้นๆ ในส่วนต่างๆ ของโลกสามารถสรุปได้ว่า

๑. มาจากศาสนิกในพระพุทธศาสนาเอง ที่ขาดการศึกษา การปฏิบัติ การเผยแผ่ การดูแลรักษา แต่ทำตัวเป็นผู้อาศัยศาสนา พร้อมกับทำตัวเป็นมอดปลวกเจาะไชพระพุทธศาสนา จนเกิดอาการโพรงกลวง และค่อยๆ พังลงไปด้วยน้ำมือของคนในศาสนา อันเป็นอาการของผีเรือนไม่ดี ผีป่าพลอย

๒. เกิดจากการทำลายด้วยเจตนาต้องการทำลาย และยึดกุมศาสนิกชน ศาสนสถาน และศาสนธรรม ไปเป็นของตนหรือทำลายศาสนธรรม ศาสนสถานของพระพุทธศาสนา จนศาสนิกเปลี่ยนใจไปนับถือศาสนาอื่น เพราะความกลัวบ้าง เพราะความโลภบ้าง เพราะความอ่อนแอของศรัทธา ปัญญา

ภายในใจบ้าง ศาสนาเหล่านั้นที่ทำงานประสบความสำเร็จมาแล้วในอดีตคือ ศาสนาฮินดู ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ โดยเฉพาะนิกายโรมันคาทอลิก

๓. ลัทธิการเมือง สงครามที่ได้แรงกระตุ้นมาจากศาสนา และลัทธิการเมือง ลัทธิที่ทำงานประสบความสำเร็จ แต่ยึดครองอยู่ไม่ได้นานคือลัทธิคอมมิวนิสต์

๔. ลัทธิความเชื่อในแนวของวัตถุนิยมสุดขั้ว อย่างลัทธิบริโภคนิยมปัจจุบัน แต่ความเชื่อแนวนั้นนอกจากจะกระทบต่อพระศาสนาทั้งหลายแล้ว ยังกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สภาพแวดล้อม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ จนถึงความวิปริตของสภาพดิน ฟ้า อากาศ น้ำ จนนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ กติกา กฎต่างๆ ของสังคมจะเปลี่ยนแปลงไป ความถูกต้องดั้งเดิมในอดีตจะกลายเป็นความผิดไป คนสามารถประพฤติกระทำกันได้จนกลายเป็นแพชั่น คนที่อ่อนนไหวง่ายไร้เหตุผล จะมีความรู้สึกที่ว่าถ้าใครไม่ทำด้วยจะไม่ทันสมัย

๕. ลัทธิระบบความเชื่อแนวจิตนิยมสุดขั้ว จะให้ความสำคัญแก่สิ่งที่เป็นนามธรรม แต่พอเป็นความบังเอิญบังเอิญแนวสุดขั้ว จะกลายเป็นกระบวนการทางจิต ที่มาจากฐานจิตที่มีความโน้มเอียงไปในทางจิตเพียงอยู่ก่อนแล้ว เมื่อรับอารมณ์ทางประสาทสัมผัส จะเกิดความพอใจในกรณีที่ตนพอใจ แต่จะไม่ชอบไม่พอใจในกรณีที่ตนไม่พอใจ อากาการรักชังจะทำให้ความเปลี่ยนแปลงภายในจิต จิตจะกระสันต์อยากสัมผัสใน

สิ่งที่ตนรัก จิตจะไหลเลื่อนไปตามกระแสของอายตนะ ผัสสะ เวทนา ตัณหา อุปาทาน จนกลายเป็นความยึดมั่นถือมั่นด้วย อำนาจของตัณหา มานะ ทิฏฐิ พึงเห็นความปักใจในการ ทรมานตนของท่านปัญญาวัคคีย์ จนมีความยึดติดในรูปของ การผูกโยงกันระหว่างการตรัสรู้ กับการทรมานร่างกายในรูป ของทุกกรกิริยาโดยปักใจว่า

“คนจะตรัสรู้ได้จะต้องอาศัยการบำเพ็ญทุกกรกิริยา หากไม่บำเพ็ญทุกกรกิริยาจะไม่สามารถตรัสรู้ได้”

ท่านจึงรู้สึกพอใจ ชื่นชมในเวลาทีพระโพธิสัตว์บำเพ็ญ ทุกกรกิริยา แต่พอทรงเปลี่ยนวิธีเท่านั้น ความรัก ความพอใจ แม้แต่ความจงรักภักดีในฐานะของพสกนิกรของพระโพธิสัตว์ และเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาเป็นเวลาถึง ๕ ปีกว่า แต่กลับอาศัยความผิดหวังจากที่ตนหวังลมๆ แล้งๆ โกรธ ไม่พอใจอย่างรุนแรง จนถึงทอดทิ้งพระองค์ไป

การทำหน้าที่ผู้พิทักษ์พระพุทธานุศาสน์ ชาติ สถาบันต่างๆ จะต้องมีคุณสมบัติในลักษณะ “รู้เขา รู้เรา” มีความกล้าหาญ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ มีการข่าวที่ถูกต้องชัดเจนทรง ประสิทธิภาพ คุณลักษณะของพุทธสาวกท่านจึงเน้นไว้ว่า

สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้รุ่งเรืองด้วย ปัญญา เป็นผู้ตื่น ตื่นอยู่ด้วยดี และตื่นอยู่ในกาลทุกเมื่อ

พระพุทธรูป ๕ ประการของพระพุทธรูปเจ้า ข้อที่มีความ สำคัญที่สุด คือ ข้อสุดท้าย ที่ทรงใช้พระญาณตรวจสอบ สัตว์โลกที่มีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการโปรดด้วยการแสดง

ธรรมแล้วเสด็จไปโปรด แต่ในความเป็นจริงเราจะพบว่า การ
ข่าวในทุกกรณีทรงมีความรอบรู้ ทำให้ทรงใช้ให้เป็นประโยชน์
ในการบัญญัติ พัฒนาพระวินัย และในการฝึกปรือนรชนตาม
สมควรแก่ฐานะนั้นๆ

ปัญหาต่างๆ จากศาสนิกในศาสนาอื่น และจากพุทธ
ศาสนิกชนเอง ตลอดถึงปัญหาที่มาจากลัทธิ ความเชื่อต่างๆ ที่
ทำให้คนหลงทางเข้ารกเข้าพงกันไปในัน พระพุทธเจ้าในฐานะที่
ทรงเป็น

โลกาณุกัมปโก ทรงเป็นผู้อนุเคราะห์ต่อชาวโลก จะทรง
ป้องกัน ขจัด พัฒนา รักษาไปตามสมควรแก่เหตุเสมอ แต่
สังคมพุทธเราปัจจุบัน จะมีพระส่วนน้อยและชาวพุทธส่วนน้อย
เท่านั้นที่มีความตื่นตัว ตื่นภัย มีความกล้าพอต่อการทำหน้าที่
ผู้พิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนา ตามหน้าที่ข้อที่ ๔ ของพุทธบริษัท

เอกสารเล่มนี้ เกิดจากปัญหาที่มาจากคนในและคนนอก
ที่ท่านตกใจจนทำให้เป็นเอกสารปกปิดไว้นานมาแล้ว แต่เมื่อนำ
มาอ่านดูไม่เห็นว่ามีอะไรน่ากลัว และมีอะไรที่น่าจะปกปิด เพราะ
หลักการในการพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธเจ้า
ทรงประทานหลักไว้ว่า

๑. เมื่อใครจะด่าว่ากล่าวหาอย่างไรอย่าโกรธเขา
๒. ถ้าขอกล่าวหาอันมีความจำเป็นจะต้องชี้แจงก็ชี้แจง
เพื่อปกป้องเขาจากบาป ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์ต่อเขา และ
รักษาความถูกต้องของพระพุทธศาสนา

๓. หากข้อที่เขาพูดมีความถูกต้องก็อนุโมทนาต่อเขา
เพราะเป็นความดีของเขาเอง

ดังนั้น เอกสารที่ท่านปกปิด และมีการประชุมกันเป็น
การภายในในเมื่อ ๒๓ ปีที่แล้ว จึงได้รับการเปิดเผยเพราะ
เห็นว่าไม่มีอะไรที่ควรแก่การปกปิด เป็นการเปิดโอกาสให้
สามารถ “รู้เขา รู้เรา” ที่อาจกล่าวได้ว่าไม่สายเกินไป เพราะ
ปัญหาในรูปลักษณะนี้อีกหลายร้อยปีก็คงมีอยู่

ที่สำคัญคือในฐานะของพุทธศาสนิกชนนั้น พระพุทธเจ้า
ได้รับการยกย่องจากคนเป็นอันมากในรูปของ**นรสีหะ** ทรงมี
ความกล้ากล้าดุจพญาราชสีห์ **มหาวีระ**ทรงมีความกล้าหาญ
พุทธศาสนิกชนทุกคนในความเป็นจริงเราได้ชื่อรวมกันว่า
ศากยบุตร คือลูกของผู้กล้าหาญ คนที่ขลาดกลัวนั้นเพราะมี
ปัญหาที่ “**ความไม่รู้ มีธาตุแห่งความขลาด มีความประพฤติ
บกพร่องทางศีลธรรม มีปัญหาด้านกฎหมายของบ้านเมือง**”
ที่สำคัญเป็นการกระตุ้นให้ทุกคนได้ตรวจสอบคุณธรรม &
ประการ ที่พระพุทธเจ้าทรงใช้คำว่า **เวสัชชชกรณธรรม** คือ
ธรรมที่ทำให้เกิดความองอาจกล้าหาญว่า **เวลานี้ขณะนี้เรามี
คุณธรรม & ประการนี้อยู่หรือไม่? คือ**

๑. **ศรัทธา** ความเชื่อมั่นในพระพุทธคุณ ๙ ประการ และ
ความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม ผลของกรรมและการที่สัตว์มีกรรม
เป็นของๆ ตน

๒. **ศีล** มีการสำรวมระมัดระวังรักษา อากาโร กาย
วาจาของตนให้มีความเป็นปกติภาพ เพื่อให้เกิดปกติสุขในการ

ครองตน อย่างน้อยที่สุดคือไม่มากไปด้วยภัยเวร อันตราย
จนสามารถพัฒนาศีล ๕ ประการเข้าไปสู่คุณธรรมหลัก ๕
ประการ ที่เรียกว่าเบญจธรรม คือ เมตตา สัมมาชีพ มีความ
สำรวมระมัดระวังในเรื่องเพศ มีสัจจวาจา และมีสติในการทำ
การพูด การคิด

๓. พานุสัจจะ มีการศึกษาเรียนรู้มากพอต่อการทำ
ความสวัสดิ์ให้แก่ตน และเพื่อให้สามารถใช้ข้อมูลของตนตัดสิน
วินิจฉัย การรับความรู้ทางประสาทสัมผัส โดยไม่ตกเป็นทาส
ของสารที่ตนรับในแต่ละวัน การพัฒนาความรู้ไปตามโครงสร้าง
ของพานุสัจจะทรงวางไว้ ๕ ระดับคือ

“มีประสบการณ์ตรงทางประสาทสัมผัสมาก มีการ
ทรงจำไว้มาก มีความแม่นยำในกฎ กติกา หลักการสูตร
ต่างๆ ได้ดี สามารถนำเอาประสบการณ์ของตนมาเพ่งพินิจ
พิจารณาในแง่มุมต่างๆ จนเกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่ง
นั้นๆ ทั้งโดยอรรถะและโดยพยัญชนะ

๔. วิริยารัมภะ มีการปรารภความเพียรในการป้องกัน
ความชั่ว ขจัดความชั่ว พัฒนาความดี และรักษาความดีอย่าง
ต่อเนื่อง เพราะพระพุทธศาสนาเป็นวิริยวาที คือเน้นให้ตระหนัก
ว่าผลทุกอย่างล้วนเกิดมาจากความเพียรพยายามที่ถูกต้อง เพื่อ
ให้เกิดผลนั้นตามควรแก่กรณีของผลที่ตนต้องการ

๕. ปัญญา มีความรอบรู้ จากความรู้จำ พัฒนาเป็นความ
รู้แจ้ง และเข้าถึงความรู้จริงๆ ในคน สัตว์ สิ่งของ จนมีปัญญา
ในการจำแนกแยกแยะให้ชัดเจนว่าอะไรเป็นอะไร อะไรเป็นบาป

เป็นบุญ เป็นคุณเป็นโทษ จนมีปัญญาในการบริหารตน กำกับ
ควบคุมตน มีความพร้อมที่จะใช้ปัญญาไปในการบริหารคน
บริหารงาน

หากทุกคนได้ตรวจสอบตนเอง โดยใช้เวสัชชากรณธรรม
ทั้ง ๕ ประการมาเป็นมาตรวัด จนสามารถมองเห็นได้อย่าง
ชัดเจนถึงศรัทธา ศีล พาหุสัจจะ วิริยารัมภะ และปัญญาใน
ตนแล้ว จะพบว่าสาเหตุแห่งความหวาดกลัวที่กล่าวในตอนต้น
คือ เป็นคนมีธาตุแห่งความขลาด ความบกพร่องในด้านความ
ประพฤติ ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นจะหายไปด้วยพลัง
แห่งกุศลธรรม ๕ ประการนี้

ในสถานการณ์ปัจจุบัน โลกได้ขับเคลื่อนตัวเองเข้าสู่สังคม
บริโภคนิยม ตามกระแสโลกาภิวัตน์ อันมีความหลากหลายในด้าน
การสื่อสารโทรคมนาคม สารที่ทุกคนรับส่วนใหญ่เราจะไม่มีความ
ชัดเจนว่าสารนั้นส่งมาโดยใคร ส่งมาเพื่ออะไร มีความเป็นจริง
มากน้อยแค่ไหนเพียงไร หากเราถือตามปฏิบัติแล้วจะได้
ประโยชน์อะไรหรือไม่ เป็นต้น

ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์นี้เอง สัญชาติญาณเดิม
จะกลับมาในรูปของเทคโนโลยีสมัยใหม่ คนจะตกอยู่ใน
ฐานะของผู้ล่า กับผู้ถูกล่า และมีกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ
เป็นอันมากที่มองคนอื่นเป็นเหยื่อที่ตนต้องการจะฆ่า
การครองชีวิตอย่างมีปัญญาเป็นหลักในทุกกรณีจึงมี
ความสำคัญ เพราะพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่า

ปัญญาชีวิต ชีวิตมาหุเสฏฐัง
ชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญาเป็นชีวิตที่ประเสริฐดังนี้.

